

{milieujaarprogramma 2008 *en doorkijk 2010*

milieujaarprogramma2008

Inhoud

Inleiding 5

DEEL 1. **Algemeen kader** 21

DEEL 2. **Themabeleid** 25

1. Verdunning van de ozonlaag 27
2. Verandering van het klimaat door het broeikaseffect 29
3. Verontreiniging door fotochemische stoffen 36
4. Verzuring 42
5. Vermesting 46
6. Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen 51
7. Verontreiniging en aantasting van de bodem 60
8. Verontreiniging door afvalstoffen 69
9. Verstoring van watersystemen 77
- 9a. - Integraal waterbeleid 77
- 9b. - Verontreiniging van oppervlaktewater 82
- 9c. - Verdroging 89
10. Hinder 95
- 10a. - Verstoring door geluid 97
- 10b. - Verstoring door geur 100
- 10c. - Verstoring door licht 102
11. Versnippering 103
12. Verlies van biodiversiteit 106

DEEL 3. **Gebiedsgericht beleid** 123

DEEL 4. **Actoren** 129

1. Doelgroepen 131
2. Burgers 134
3. Maatschappelijke organisaties 135

DEEL 5. **Geïntegreerd overheidsbeleid** 137

1. Interne en externe integratie binnen de Vlaamse overheid: organisatie 139
2. Externe integratie binnen de Vlaamse overheid: voorbeelden 140
3. Samenwerking met de federale overheid 145
4. Samenwerking met lokale overheden 146

DEEL 6. **Internationaal beleid** 149

DEEL 7. **Instrumenten** 155

1. Beleidsvoorbereiding, -evaluatie en -opvolging 157
2. Beleidsontwikkeling: kennisverwerving 160
3. Beleidsontwikkeling: informatiebeheer 162
4. Beleidsontwikkeling: rapportering 165
5. Beleidsuitvoering: sociale instrumenten 167
6. Beleidsuitvoering: economische instrumenten 170
7. Beleidsuitvoering: juridische instrumenten 172

DEEL 8. **Kosten en financiering** 175

Bijlagen 181

Inleiding

Algemeen

Het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (verder het DABM genoemd), bepaalt dat het milieubeleid in Vlaanderen gestalte krijgt door de milieubeleidsplanning waarvan de hoekstenen het milieurapport, het milieubeleidsplan en de milieujaarprogramma's zijn.

Het **milieurapport** (MIRA) is de wetenschappelijke onderbouwing van het milieubeleid. De opdracht van de milieurapportering is: het beschrijven van de kwaliteit van het leefmilieu (MIRA-T), aangeven hoe die kwaliteit zich zou kunnen ontwikkelen en via welke beleidsinterventies die ontwikkeling kan worden verbeterd (MIRA-S), en onderzoeken in welke mate en op welke wijze het beleid tot nu toe tot veranderingen in de milieukwaliteit heeft geleid (MIRA-BE). Het recentste MIRA-T dateert van december 2006. Specifiek voor het aspect natuur en biodiversiteit werd in mei 2005 een Natuurrapport (NARA) gepubliceerd.

Het **milieubeleidsplan** bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid dat door het Vlaamse Gewest, alsmede door de provincies en gemeenten in aangelegenheden van gewestelijk belang, dient te worden gevoerd. Het plan beoogt enerzijds de bescherming en het beheer van het milieu en anderzijds de doeltreffendheid, de efficiëntie en de interne samenhang van het milieubeleid op alle beleidsniveaus te bevorderen. Het milieubeleidsplan 2003-2007 werd inmiddels geactualiseerd en verlengd tot 2010. De Vlaamse regering keurde deze actualisatie en verlenging goed op 21 december 2007. Een volledig nieuw MINA-plan 4 zal later opgesteld worden voor de periode 2011-2015.

De **milieujaarprogramma's** dienen ter uitvoering en operationalisering van het milieubeleidsplan. Nadruk ligt hierbij op de organisatie, het tijdpad en de prioriteitenstelling van de verschillende maatregelen.

Een milieujaarprogramma moet volgens het DABM minstens het volgende bevatten:

- een verslag van de stand van uitvoering van het geldende milieubeleidsplan en de Europese milieuwetgeving;
- een verslag van de stand van zaken aangaande de goedkeuring van internationale overeenkomsten;
- een opgave van de door het Vlaamse Gewest in het komende jaar te verrichten activiteiten en te nemen maatregelen ter uitvoering van het geldende milieubeleidsplan;
- een overzicht van de in het ontwerp van begroting geraamde inkomsten en uitgaven ter uitvoering van het milieubeleidsplan;
- een lijst met alle geplande en lopende onderzoeken en herstelprogramma's.

Milieujaarprogramma 2008

Het Milieujaarprogramma 2008 is het vijfde programma in uitvoering van het Milieubeleidsplan 2003-2007. De uitvoering van heel wat maatregelen en van de meeste projecten zit min of meer op schema. De vordering van de 41 projecten werd in 2007 aan een evaluatie onderworpen. De conclusies hiervan zijn terug te vinden in het MINA-plan 3+. De samenvattende projectrapportering wordt niet opnieuw opgenomen in dit MJP.

Afstemming met het geactualiseerde MINA-plan 3

Eind 2007 werd de actualisatie van het MINA-plan 3 door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Vele doelstellingen uit het MINA-plan 3 wijzigden daardoor en een aantal bijkomende inhoudelijke accenten werden gelegd. De oorspronkelijke tekst van het MJP 2008, zoals gevoegd bij de begroting, kon hiermee nog geen rekening houden. In dit document wordt dit rechtgezet en worden het MINA-plan 3+ en het MJP 2008 in elkaar geschoven. Per thema worden de oude doelstellingen opgevolgd a.h.v. een indicator. De bijgevoegde indicatortabellen bevatten een objectieve beoordeling van de voortgang (trend) en het huidige doelbereik (op basis van het cijfer voor het laatste jaartal, onderaan toegevoegd). Per thema wordt ook één sprekende volledige cijferreeks toegevoegd. Ook de wijzigingen aan de doelstellingen worden in beeld gebracht. De nieuwe doelstellingen worden telkens vermeld en de aanpassingen t.a.v. de vorige planperiode worden in vet aangeduid.

Een nieuw weerkerend onderdeel bespreekt de accenten voor de periode 2008-2010, zoals deze in het MINA-plan 3+ worden aangekondigd. Het werd inhoudelijk afgestemd met het onderdeel 'prioriteiten 2008' en moet daar ook samen mee gelezen worden.

Opvolging en evaluatie aan de hand van indicatoren

Om het beleid te kunnen evalueren, wordt een kernset van een dertigtal indicatoren gehanteerd. Hierbij wordt gefocust op de strategisch belangrijkste domeinen en thema's, o.a. gebaseerd op de doelstellingen van het DABM en op internationale strategieën en doelstellingen. In de selectie werden ook thema's / activiteiten opgenomen die geheel of gedeeltelijk buiten de leefmilieubevoegdheid vallen (vb. energiegebruik, ruimtegebruik, transport, landbouw,...), maar een belangrijke invloed op de druk en de toestand van milieu en natuur hebben. In de onderstaande tabel zijn deze sleutelindicatoren opgenomen met vermelding van de recentste trend.

Een uitgebreide rapportering van de toestand van milieu en natuur in Vlaanderen, en de evolutie ervan, is voorwerp van de MIRA- en NARA-rapporten. De meeste van de indicatoren uit onderstaande kernset komen dan ook aan bod in deze rapporten.

Thema	Indicator	Trend	
Duurzaam gebruik van hulpbronnen			
Afvalstoffen	Totale hoeveelheid geproduceerde huishoudelijke afvalstoffen per inwoner	+/-	De totale hoeveelheid geproduceerde huishoudelijke afvalstoffen per inwoner nam toe van 405 kg in 1991 tot 560 kg in 2000. Vanaf 2002 is de totale hoeveelheid licht afgenomen tot 531 kg/inw in 2006.
Energiegebruik	Bruto binnenlands energiegebruik	+/-	Hoewel de energie-intensiteit van de Vlaamse economie sinds 1998 jaar na jaar verbeterde, nam het absolute energiegebruik de voorbije jaren geleidelijk toe. In 2006 (ca. 1600 PJ) is het bruto binnenlands energiegebruik met 37 % gestegen t.o.v. 1990.
Watergebruik	Leidingwatergebruik	+/-	Het totale drinkwaterverbruik schommelde in de periode 1995-2000 rond 380 à 390 miljoen m ³ . Het drinkwaterverbruik door de bevolking vertoonde de laatste jaren geen duidelijke trend. In 2003 gebruikte de bevolking ca. 222 miljoen m ³ leidingwater of 101 liter per persoon en per dag.

Thema	Indicator	Trend	
Duurzaam gebruik van hulpbronnen (vervolg)			
Grondstoffengebruik	Totale materialenbehoefte	-	Sinds 1997 schommelt de jaarlijkse totale materialenbehoefte (TMB) rond 140 ton/inwoner. De lichte daling in de jaren 2001 en 2002 zette zich niet door in 2003 en 2004.
Ruimtegebruik	Oppervlakte bebouwde percelen	-	In 2005 nam bebouwd Vlaanderen 2.336,8 km ² in beslag. Dit komt neer op 17,3% van de totale oppervlakte. Tussen 1991 en 2005 is de bebouwde oppervlakte toegenomen met gemiddeld 36 km ² per jaar. In diezelfde periode vertoont deze toename evenwel een dalende tendens.
Bescherming van het milieu			
Klimaat	Emissies van broeikasgassen	+/-	In 2006 daalden de broeikasgasemissies voor het eerst onder het niveau van 1990, en lagen ruim 2% lager dan in het referentiejaar.
Luchtkwaliteit – verzurende stoffen	Uitstoot van verzurende stoffen	+	De totale potentieel verzurende emissie verminderde in de periode 1990-2006 met 49% tot 9.575 miljoen Zeq. De daling is vooral toe te schrijven aan een sterke afname van de SO ₂ -emissies (-62%). Ook de NO _x -emissie nam geleidelijk af (-26%) en vanaf 2000 werd een aanzienlijke NH ₃ -emissiereductie gerealiseerd (-52%).
Kwaliteit van het oppervlaktewater	Percentage meetplaatsen van het oppervlaktewatermeetnet dat voldoet aan de basiskwaliteit voor biochemisch zuurstofverbruik (BZV)	++	De evolutie in de periode 1990-2006 wijst op een duidelijke verbetering van de situatie. In 2006 voldeden 45% van de meetplaatsen aan de basiskwaliteit voor BZV.
	Percentage meetplaatsen van het oppervlaktewatermeetnet met een -score op de Belgisch Biotische Index van tenminste 7	+	In 2006 voldeden 30% van de meetpunten aan de basiskwaliteitsnorm. De toestand verbetert geleidelijk.
Kwaliteit van het grondwater	Percentage meetplaatsen van het MAP-grondwatermeetnet met overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg/l	n.v.t.	De metingen uit 2004-2006 geven aan dat de toestand nagenoeg onveranderd blijft. In de meetcampagne (voorjaar) van 2007 blijkt dat op ca. 39% van de meetlocaties de nitraatnorm van 50 mg/l wordt overschreden.
Kwaliteit van de bodem – nutriënten	Overschot op de stikstofbalans	++	In de periode 1990-2006 is het overschot op de stikstofbalans meer dan gehalveerd (87 kg N/ha in 2006).
Verspreiding van zware metalen	Emissie van zware metalen naar het oppervlaktewater	n.v.t.	De emissies van de zware metalen Ni (25%), Zn (15%) Cr (13%), As (16%), Hg (21%), Pb (14%) en Cu (7%) naar oppervlaktewater nemen sinds 1998 af. Voor Cd blijft deze nagenoeg ongewijzigd.
Verspreiding van chemicaliën	Verspreiding van bestrijdingsmiddelen	++	Gewasbeschermingsmiddelen: In de periode 1990 – 2005 daalde de impact van gewasbeschermingsmiddelen, uitgedrukt in verspreidingsequivalenten (Seq), met 47%.

Thema	Indicator	Trend
Milieu en gezondheid		
Luchtkwaliteit – omgevingslucht	Aantal dagen met overschrijding van de ozondrempelwaarde van 120 µg/m ³	+/- Los van de belangrijke jaarfluctuaties en sterke regionale verschillen inzake ozonoverlast, blijft het aantal dagen met overschrijding van de ozondrempel voor de bescherming van de volksgezondheid hoog. In 1995, 1999, 2003 en 2006 werden meer dan veertig dagen genoteerd, in 1996, 1997 en 2001 meer dan dertig. Het gemiddelde over 3 jaar blijft hoog.
	Stedelijke luchtkwaliteitsindex	- Zowel in Antwerpen als in Gent wordt in de periode 1996-2000 een geleidelijke verbetering van de luchtkwaliteit vastgesteld. Vanaf 2001 zet deze trend zich niet meer door. In 2006 was de luchtkwaliteit in Gent middelmatig tot en met zeer slecht op gemiddeld 42% van de dagen; in Antwerpen was dit op 53% van de dagen.
Gezondheidsschade	Gezondheidsimpact van zwevend stof - Disability Adjusted Life Years (DALY)	+/- Het aantal verloren gezonde levensjaren (DALY's) ten gevolge van blootstelling aan zwevend stof wordt geschat op ongeveer 40 DALY's per 10.000 inwoners en per jaar. De situatie is de laatste jaren niet significant veranderd. Bij ongewijzigde concentraties zwevend stof speelt de Vlaming gemiddelde ca. één derde van een gezond levensjaar kwijt.
Hinder	Percentage van de bevolking dat potentieel ernstig wordt gehinderd door geluid.	+/- In 2006 was 17% à 18% van de bevolking potentieel ernstig gehinderd door geluid. De situatie is vrijwel onveranderd sinds 1990.
Natuurbehoud		
Beschermde gebieden	Oppervlakte gebieden onder effectief natuurbeheer	++ De oppervlakte aan gebieden onder effectief natuurbeheer nam toe van 10.057 ha eind 1996 naar 37.348 ha eind 2006.
Biodiversiteit	Rode Lijst-soorten	n.v.t. In de periode 1994-2006 werden 16 Rode Lijsten opgesteld waardoor de status van 3.479 soorten bekend is. Toestand: van 984 (28%) van de soorten is bekend dat ze het gevaar lopen om op termijn te verdwijnen. Er is nog geen trend beschikbaar.
Integratie		
Transport	Volume personenvervoer	- In de periode 1990-2006 is het personenvervoer met 24% toegenomen tot 70,5 miljard personenkilometers. Het gemotoriseerd wegvervoer (auto/moto) neemt in 2006 zo'n 90% voor zijn rekening en vertoont in 2006 opnieuw een stijging t.o.v. 2005. Sinds 1997 is er evenwel een toename van het gebruik van het openbaar vervoer waar te nemen.
Energievoorziening	Aandeel groene stroom	++ Het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen in het bruto elektriciteitsverbruik is tussen 1994 en 2006 gestegen van 0,12% tot 2,4%. Ondanks deze toename blijft dit aandeel zeer klein.

Thema	Indicator	Trend	
Integratie (vervolg)			
Industrie	Eco-efficiëntie van de industrie	+	Terwijl de productie-index van de industrie steeg tussen 1990 en 2006 (+31%), daalde de emissie van verzurende stoffen, CZV en zware metalen in oppervlaktewater, wat op een verbetering van de eco-efficiëntie wijst. Ook de emissie van broeikasgassen daalde. Voor afvalproductie en energiegebruik trad er daarentegen nog geen ont koppeling op.
Bevolking	Aandeel selectief ingezameld huisvuil	+	De selectieve fracties in het totaal van het huishoudelijk afval zijn sterk gestegen van 34% in 1995 naar 71% in 2004.
Landbouw	Areaal biologische landbouw-productie	-	Het areaal biologische landbouw is sinds 1991 (493 ha) sterk toegenomen tot 4.026 ha in 2001, waarna de trend terug dalend is. In 2006 was dit 3.267 ha (minder dan 1% van de totale landbouwoppervlakte in Vlaanderen).
Samenwerking en draagvlak			
Draagvlak - bereidheid burgers	Bereidheid tot financiële inspanningen ten aanzien van het milieu	+/-	In de periode 1996 - 2006 is er nauwelijks evolutie in het percentage Vlamingen dat aangeeft minstens deels bereid te zijn een financiële bijdrage te leveren ten voordele van milieu (54% in '96, 55% in '00 en 57% in '05 en '06).
Draagvlak - gedrag burgers	Feitelijk gedrag ten aanzien van het milieu	-	Het percentage Vlamingen dat zegt altijd of dikwijls een zuinig gedrag te vertonen daalt in de periode 1996-2006 van 55,3 % tot 47,2%. Het percentage Vlamingen dat zegt altijd of dikwijls een zuinig gedrag te vertonen daalt in de periode 1996-2006 van 55,3 % tot 47,2%.
Politiek draagvlak	Aandeel uitgaven van de Vlaamse overheid voor milieu	+/-	Tussen 2002 en 2005 schommelde het aandeel leefmilieu uitgaven in de Vlaamse begroting tussen 4,4% en 4,6%. In 2006 (4,7%) was er een lichte stijging t.o.v. 2005 (4,5%).
Samenwerking - lokaal	Ondertekeningen Samenwerkings-overeenkomst gemeenten – Vlaams Gewest	+	250 Vlaamse gemeenten hebben de Samenwerkings-overeenkomst ondertekend (situatie 2005). Hiervan zijn er 157 ondertekeningen voor niveau 1 (basis), 92 voor niveau 2 en 1 voor niveau 3.
Samenwerking - internationaal	Bekrachtiging van internationale milieuverdragen	+	Ongeveer 75% van de internationale milieuverdragen waarbij Vlaanderen betrokken is, werden door de Vlaamse Regering bekrachtigd.

De opvolging van het MINA-plan gebeurt ook met behulp van de bijhorende indicatoren in de themahoofdstukken van dit milieujaarprogramma. Om de link met het beleid op lange termijn te versterken, werd bij de keuze van die indicatoren een goede afstemming met de hoger vermelde sleutelindicatoren nagestreefd. Ruim de helft van de indicatoren uit de kernset zijn terug te vinden als indicator bij één van de plandoelstellingen uit het themabeleid. In deze gevallen wordt de sleutelindicator verder toegelicht (met focus op genomen / te nemen beleidsmaatregelen) in de respectieve themahoofdstukken. Per thema worden ook indicatoren opgevolgd die niet aan bod komen in de

kernset. Een aantal daarvan, waarvoor het bereiken van de plandoelstelling belangrijke inspanning vereist, worden hieronder toegevoegd aan de sleutelindicatoren.

Thema MINA-plan 3	Indicator	Trend	
Verdunning van de ozonlaag	Emissie van ozonafbrekende stoffen	++	De uitstoot van ozonafbrekende stoffen werd in 2005 (247 ton ODP) reeds met 64% teruggedrongen ten opzichte van de emissies van 1999.
Vermesting	Op landbouwgrond opgebrachte hoeveelheid dierlijk mest	++	De hoeveelheid dierlijk mest die wordt opgebracht vertoont een verdere daling in 2006 (48,6 miljoen kg P ₂ O ₅) ten opzichte van voorgaande jaren.
Verspreiding van milieu-gevaarlijke stoffen	Jaargemiddelde concentratie fijn stof (PM10)	+	De jaargemiddelde concentratie fijn stof vertoont, na een gunstige evolutie in de periode 1996-1998 een eerder schommelend verloop. In 2004 vond er een daling plaats van de jaargemiddelde concentratie tot onder 40 µg/m ³ , ook in industrieel en stedelijk gebied. Dit geldt ook voor 2005 (33 µg/m ³) en 2006 (34 µg/m ³).
Verontreiniging en aantasting van de bodem	Aantal gronden met saneringsnoodzaak waarop de sanering minstens is opgestart	++	Het aantal gronden waarop de sanering minstens is opgestart neemt jaarlijks toe. Eind 2006 is de sanering van 25,2% (2.694 gronden) van de gronden met saneringsnoodzaak opgestart.
	Aantal hydraulische en ecologische ruimingen op onbevaarbare waterlopen van eerste categorie.	++	Het aantal sanerings-/ruimingsprojecten alsook de geruimde/gesaneerde volumes nam in de periode 2001-2006 sterk toe. In 2006 bedroeg de hoeveelheid geruimde specie ca. 775.000 m ³ .
Verontreiniging door afvalstoffen	Totale hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen	--	De productie van primair bedrijfsafval nam toe van 12,5 miljoen ton in 1992 tot 20,4 miljoen ton in 2001, en bleef nadien nagenoeg stabiel tot en met 2004. In 2005 werd een verdere toename vastgesteld tot 24,9 miljoen ton.
Verontreiniging van oppervlaktewater	Zuiveringsgraad van de huishoudens	+	In de periode 1990 tot 2006 is de zuiveringsgraad geleidelijk toegenomen van 30% naar 67%.
Versnippering	Percentage gesaneerde vismigratieknelpunten	++	In de periode 2000-2006 zijn 14% van de knelpunten gesaneerd.
Verlies van biodiversiteit	Oppervlakte VEN en natuurverweingsgebied dat afgebakend is	+/-	Eind 2006 is de oppervlakte VEN toegenomen tot 87.022 ha. De oppervlakte natuurverweingsgebied nam toe tot 934 ha.
	Totale oppervlakte groengebied op de bestemmingsplannen	++	Tussen 1994 en eind 2006 is de oppervlakte natuurgebied (en reservaatgebied) toegenomen met 11.500 ha. De oppervlakte bosgebied is in dezelfde periode met 2.001 ha toegenomen.

In onderstaande tabel worden een aantal van bovengenoemde indicatoren gebiedsgericht ingevuld. Specifieke aandacht gaat hierbij naar de gebieden die aan bod komen in het hoofdstuk 'Gebiedsgericht beleid', in het bijzonder het buitengebied, de stedelijke gebieden en de concentratiegebieden van economische activiteit (havens, industriegebied).

Gebied	Indicator	Trend
Buitengebied	Luchtkwaliteit in buitengebied (NO ₂)	+/- De jaargemiddelde concentratie van NO ₂ bleef de laatste jaren vrijwel onveranderd (rond 23 µg/m ³ sinds 2000), doch er kwamen geen normoverschrijdingen voor.
	Luchtkwaliteit in buitengebied (PM10)	+/- De jaargemiddelde concentratie fijn stof vertoont in de periode 2001-2005 geen duidelijke trend en schommelt rond 30 µg/m ³ . Er traden geen normoverschrijdingen op.
	Bebouwde oppervlakte in buitengebied	- De bebouwde oppervlakte is in de periode 2000-2005 jaarlijks toegenomen tot 15,1% van de totale oppervlakte.
Stedelijk gebied	Luchtkwaliteit in stedelijk gebied (NO ₂)	+/- De jaargemiddelde concentratie van NO ₂ bleef de laatste jaren vrijwel onveranderd (rond 40 µg/m ³ sinds 2000). In een aantal meetstations kwamen er nog steeds overschrijdingen voor van de grenswaarde voor de volksgezondheid.
	Luchtkwaliteit in stedelijk gebied (PM10)	+/- De jaargemiddelde concentratie fijn stof vertoont in de periode 2001-2005 geen duidelijke trend en schommelt rond 36 µg/m ³ . Er traden geen normoverschrijdingen op.
	Bebouwde oppervlakte in stedelijk gebied	+/- De bebouwde oppervlakte is in de periode 2000-2005 jaarlijks toegenomen tot 26,8% van de totale oppervlakte. De toename is minder uitgesproken dan in het buitengebied.
Havens/industriegebied	Aandeel wegtransport in totaal goederentransport haven Antwerpen	+ In de periode 1996-2004 wordt een daling van het aandeel wegverkeer vastgesteld. Het aandeel goederentransport via spoor en binnenvaart nam licht toe.
	Aandeel wegtransport in totaal goederentransport haven Zeebrugge	- In de periode 1996-2005 nam het aandeel wegvervoer in het totale goederentransport licht toe.
	Luchtkwaliteit in industrieel gebied (NO ₂)	+/- De jaargemiddelde concentratie van NO ₂ bleef de laatste jaren vrijwel onveranderd (rond 37 µg/m ³ sinds 2000). In een aantal meetstations kwamen er nog steeds overschrijdingen voor van de grenswaarde voor de volksgezondheid.
	Luchtkwaliteit in industrieel gebied (PM10)	+ De jaargemiddelde concentratie fijn stof vertoont in de periode 2001-2005 een dalende tendens (36 µg/m ³ in 2005). De jaargemiddelde concentratie lag in deze periode evenwel meermaals boven de norm.

Naast de opvolging van de langetermijntrend (kernset) en de realisatie van de plan-doelstellingen worden in het milieujaarprogramma de verwachte beleidsrealisaties systematisch, en waar mogelijk kwantitatief door middel van outputindicatoren, opgevolgd. Per thema of deel werd hiertoe een tabel met indicatoren opgenomen.

Beoordeling trend

De beoordeling van de trend geschiedt in regel op basis van het referentiejaar 2002 om de evolutie binnen de planperiode te duiden. In een aantal gevallen kan er reden zijn om een ander referentiejaar te kiezen (bv. 2001, als dit zo is aangegeven in de doel-

stelling). De historische trend wordt bepaald ten opzichte van een referentiejaar dat vroeger in de tijd ligt (bv. 1990, 1995). Dit kan het eerste jaar van de datareeks zijn of een referentiejaar dat in de doelstelling wordt aangegeven. De weergegeven trend bij elke indicator is de recente trend. Waar relevant wordt in de bijhorende tekst aangegeven hoe deze recente trend zich verhoudt tot de historische trend.

De beoordeling van de recente en de historische trend geschiedt op basis van een (statistische) trendanalyse en een kwantitatieve trendberekening, zodat alle indicatoren op een eenvormige en objectieve wijze worden geëvalueerd. De statistische analyse omvat het uitvoeren van een regressie op de beschikbare data. De regressies worden berekend op de volledige tijdsreeks. Het model (lineair of niet-lineair) dat de datareeks het best genereert zal vervolgens worden aangewend om de trend te kwantificeren. De trend is daarbij de gemiddelde jaarlijkse wijziging voor de beschouwde periode.

De berekende trend wordt als onbeduidend beschouwd indien hij begrepen is tussen -1% en +1%. Zowel de positieve trend als de negatieve trend wordt verder onderverdeeld in twee klassen. Volgende klassengrenzen worden gehanteerd:

Beoordelingsschaal	Klassengrenzen	Code
Gunstig tot zeer gunstig	>5%	++
Voorzichtig positief	>1% tot 5%	+
Nagenoeg ongewijzigd	-1% tot +1%	+/-
Licht negatief	<-1% tot -5%	-
Negatief tot zeer negatief	<-5%	-

In een aantal gevallen kan de trend niet berekend worden (en wordt de notatie “n.v.t.” gebruikt):

- Er is geen (of geen betrouwbare) invulling van de indicator mogelijk;
- De tijdreeks bij de indicator is te kort (< 4 jaar);
- De tijdreeks is onregelmatig samengesteld (veel ontbrekende waarden, getrapte reeksen,...).

De uitvoering van het MINA-plan 3

Het DABM geeft het planningsteam de opdracht om vijfjaarlijks een MINA-plan en jaarlijks een milieujaarprogramma (MJP) voor te bereiden. Het planningsteam bestaat bij besluit uit de leidend ambtenaren van AMINAL, VLM, VMM en OVAM (en APS) – dateert van voor de hervormingen n.a.v. BBB. De uitvoering van het geldende Milieubeleidsplan wordt gecoördineerd door een projectleider en een planningsgroep, waartoe één of meerdere vertegenwoordigers van elke entiteit behoren.

Voor de uitvoering en de opmaak van milieubeleidsplannen en jaarprogramma's werd een netwerk opgebouwd, dat bestaat uit de planningsgroep, de planningsverantwoordelijken, de thema/deel/hoofdstukcoördinatoren en de projectverantwoordelijken. Voor de 41 projecten van het plan werd een projectwerking opgezet. De eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van de onderdelen van het MINA-plan ligt bij het afdelingshoofd van de respectieve thema-, deel- of hoofdstukcoördinator. De planningsgroep waakt over de inpasbaarheid in het MINA-plan, de timing en de afstemming tussen de projecten en verzorgt de rapportage voor de Beleidsraad. De planningsverantwoordelijken tenslotte verzorgen de vlotte doorstroming van informatie binnen de instellingen, in overleg met de leidend ambtenaar. Zij spelen ook een cruciale rol in de afstemming tussen algemene beleidsplannen en -programma's en instellingsspecifieke operationele plannen.

De wijze waarop de diverse planningscycli met elkaar worden afgestemd, wordt beschreven in het hoofdstuk 'Beleidsvoorbereiding en –evaluatie'. Ook de afstemming met de begroting is belangrijk. Idealiter biedt het ontwerp-MJP het inhoudelijk en budgettair kader voor de opmaak van de begroting, sporen de cijfers in de begroting en de tekst van het MJP samen en hanteert de toelichting bij de begroting de terminologie uit het MINA-plan. In 2005 werd voor het eerst een bijzondere inspanning geleverd om de samenhang tussen begroting en milieujaarprogramma maximaal te herstellen. Dit gebeurde zowel op inhoudelijk vlak, door de motivering van de gevraagde middelen in de ontwerp-begroting te enten op de maatregelen van het MINA-plan 3, als vormelijk.

Begroting en financiering

In de onderstaande tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de **beleidskredieten** die in de periode 2000-2008 voorzien werden voor milieu-uitgaven. Voor de berekening van de Vlaamse milieu-uitgaven wordt er teruggevallen op de officiële cijfers zoals die jaarlijks door de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement worden goedgekeurd en gepubliceerd in de algemene toelichting bij de begroting. Deze totaalcijfers worden op een ESR-geconsolideerde basis berekend in overeenstemming met de Europese begrotingsnormering. Daarnaast vindt er ook een correctie plaats voor de hervorming van de watersector. Deze correctie komt er in grote lijnen op neer dat de Aquafin-uitgaven die tengevolge de hervorming van de watersector vanaf de begrotingscontrole 2005 gefinancierd worden door de drinkwatermaatschappijen i.p.v. door de Vlaamse overheid meegerekend worden in de totaaluitgaven voor leefmilieu.

Tabel 1: Evolutie van het aandeel van de uitgaven voor het beleidsdomein leefmilieu t.o.v. de totale Vlaamse uitgaven in de periode 2000-2008 (in beleidskredieten)

ESR-uitgaven in beleidskredieten	Uitgaven leefmilieu in beleidskredieten (in duizend EUR)								
(lopende prijzen)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
in duizend Euro	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK
Totaal milieubegroting*	763.312	899.083	790.855	812.785	821.147	721.915	729.997	675.301	813.196
Correctie voor hervorming watersector	0	0	0	0	0	161.030	249.246	372.161	357.348
– werkingstoelage drinkwater- maatschappijen MINAfonds**	0	0	0	0	0	-263.124	-198.521	-113.391	-169.297
+ totale uitgaven op AQF-begroting***	0	0	0	0	0	424.154	447.767	485.552	526.645
Totaal energiebegroting****	5.146	5.263	6.600	6.350	11.397	9.338	in totaal milieu	in totaal milieu	in totaal milieu
Totale LNE incl. AQF-correctie	768.458	904.346	797.455	819.135	832.544	892.283	979.243	1.047.462	1.170.544
Totale kredieten Vlaanderen (met AQF-correctie)	15.639.255	16.696.864	17.246.089	17.971.087	18.924.053	19.831.488	21.029.215	22.310.653	23.646.760
Aandeel LNE	4,9%	5,4%	4,6%	4,6%	4,4%	4,5%	4,7%	4,7%	5,0%

*: cijfer uit Algemene toelichting bij de begroting van het begrotingsjaar 2006, 2005, ... (stukken Vlaams Parlement), inclusief agentschappen, instellingen, inclusief alle AQF-uitgaven ingeschreven op MINAfonds en inclusief FFEU

** : cijfer uit Decreet houdende (aanpassing van) de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2006 (2005, 2004,...); komt overeen met basisallocatie 361B4350 vanaf BC 2005

***: cijfer uit de Memorie van toelichting bij de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2006 (2005, 2004, ...)

****: cijfer uit de Algemene toelichting bij de begroting van het begrotingsjaar 2006, 2005, ... (stukken Vlaams Parlement)

Uit deze tabel blijkt dat er in absolute cijfers in de periode 2002-2008 een duidelijke trend was om jaarlijks meer beleidskredieten te voorzien voor het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie. In 2008 werd er 1,17 miljard EUR aan middelen voorzien voor milieu.

In 2001 bereikten de milieu-uitgaven een absoluut hoogtepunt met een aandeel van 5,4% in de totale Vlaamse begroting. Daarna kenden de middelen die naar leefmilieu gingen een terugval. Relatief ten opzichte van de andere beleidsdomeinen bleef het aandeel van leefmilieu in de periode 2002-2005 ongeveer op hetzelfde niveau, namelijk tussen 4,4% en 4,6%. In 2006-2007 was er een lichte stijging t.o.v. 2005. Dit bracht het aandeel van leefmilieu-uitgaven in de Vlaamse begroting in 2007 op 4,7%. In 2008 stijgt dit aandeel verder tot 5,0%.

De verdeling over de thema's is grotendeels gelijk gebleven. De bedragen zijn eveneens aangepast aan de Aquafin-correctie. In tabel 2 is te zien dat van die totale beleidsruimte voorzien voor leefmilieu het merendeel voorzien is voor de thema's oppervlaktewaterverontreiniging (769 miljoen EUR of 60%) en biodiversiteit (140 miljoen EUR of 11%). Het thema 'Bodem' won aan belang voornamelijk tengevolge de verhoogde inspanningen voor bodemsanering en de aanmaak van het GRB (Groot Referentiebestand) voor Vlaanderen. Het thema 'Verdroging' kreeg op het eerste zicht veel minder budget in 2007. In de praktijk is dit niet zo. Deze middelen voor Verdroging zijn opgenomen in de totale dotatie aan de VMM en zijn niet meer rechtstreeks toewijsbaar aan het thema. Ten gevolge van BBB werden er in 2007 twee nieuwe thema's toegevoegd: energie en natuurlijke rijkdommen.

Maar bovenstaande uitgaven dienen uiteraard ook gefinancierd te worden. Binnen het domein Leefmilieu, Natuur en Energie kan op meerdere **financieringsbronnen** teruggevallen worden (i.e. algemene middelen, milieuheffingen, FFEU, diverse andere inkomsten LNE en agentschappen met rechtspersoon). In tabel 3 wordt een beeld geschetst van de manier waarop het milieubeleid de laatste jaren gefinancierd werd.

Uit tabel 3 blijkt dat de inkomsten voor het beleidsdomein LNE lichtjes dalen t.o.v. vorig jaar. Het merendeel van de eigen middelen (53%) vloeit nog steeds voort uit de milieuheffingen. De inkomsten van de afvalwaterheffing blijven na de hervorming van de watersector in 2006 ongeveer op hetzelfde niveau. Dit betekent een aandeel van 21% in de totale inkomsten van 2008. De eigen ontvangsten van de agentschappen met rechtspersoonlijkheid bestemd voor het milieubeleid kenden in 2008 een stijging van 6.000 K€ ten opzichte van 2007.

Tabel 3: Financiering van het milieubeleid: inkomstenbronnen in de periode 2003-2008

1. Inkomsten MINAfonds

Bron: Begroting Minafonds na begrotingscontrole (= aangepaste begroting), in MIO EUR

in miljoen EUR	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Milieuheffingen	341,8	307,6	221,0	142,8	143,9	141,9
afvalheffing	53,7	41,0	38	40	55,8	50,8
afvalwaterheffing	240,3	239,5	153	66,7	55,3	57,5
mestheffing	11,5	7,1	10	9,8	10,8	10,8
grondwaterheffing	36,3	20,0	20	26,3	22,0	22,8
Andere ontvangsten MINAfonds	9,6	29,9	10,4	12,0	14,2	14,5
retributies bodemattesten	-	-	-	-	-	-
bossencompensatiefonds	-	-	-	-	-	-
ontvangsten uit beheer patrimonium ANB	1,6	2,0	2,2	1,8	0,0	0,3
diverse ontvangsten (terugstorten geld- en rente voorschotten en terugstorten van lonen)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
financiële bijstand EU i.v.m. verordeningen 2078 en 2080	0,0	0,2	0,2	0,4	0,0	0,0
dividenden Vlaamse Milieuholding + kapitaalsverminderingen VMH	5,3	25,0	5,3	7,1	11,3	11,3
VLAREM dossiertaks	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
jachtverloven en jachtvergunningen	2,0	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1
ontvangsten ikv.federale wetgeving verwerking landbouwkrengen	-	0,0	0,0	-	-	-
Totaal eigen ontvangsten MINAfonds	351,4	337,5	231,4	154,8	158,1	156,4

2. INKOMSTEN administratieve middelenbegroting i.v.m. Leefmilieu

Bron: Alg. Middelenbegroting na begrotingscontrole (= aangepaste begroting), in MIO EUR

in miljoen EUR	2003	2004	2005	2006	2007	Nieuwe begrotingsindeling na BBB	2008
Departement EWBL, ANRE							
ontvangsten fonds hernieuwbare energiebronnen (decreet 17.7.2000)	0,000	4,500	0,900	3,000	0,000		0,000
ontvangsten energiefonds (decreet 17.07.2000)	0,000	0,000	0,000	12,000	22,800	Pr. LE: ontvangsten energiefonds (decreet 17.07.2000)	10,500
Departement AZF, ABAFIM							
terugneming van participatie door de VMH	75,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
opbrengst uit de verkoop van de participatie in de VMW	-	120,000	40,000	0,000	0,000		
Departement LIN, AMINAL							
ontvangsten mbt. Fonds voor de controle op uitvoerende taken van brander- en stookolietechnici	-	0,225	0,045	0,180	0,180	Pr. LC: ontvangsten mbt. Fonds voor de controle op uitvoerende taken van brander- en stookolietechnici	0,280
bossencompensatiefonds- bosbehoudsbijdrage	1,393	2,500	2,500	2,750	2,800	Pr. LD: bossencompensatiefonds- bosbehoudsbijdrage	2,800
visserijverloven (visserijfonds decreet 21.12.1990)	0,750	0,600	0,800	0,850	0,780	Pr. LC: visserijverloven (visserijfonds decreet 21.12.1990)	
Fonds Landinrichting: ontvangsten uit wetten ruilverkaveling en landinrichting (decreet 07.07.1998)	2,343	2,555	2,615	1,316	1,430	Pr. LC: Fonds Landinrichting: ontvangsten uit wetten ruilverkaveling en landinrichting (decreet 07.07.1998)	1,096
EOGFL-tegemoetkomingen ruilverkaveling en landinrichting (decreet 07.07.1998)	pm	0,000	0,000	pm	pm		0
inkomsten ikv. Grondwaterwinning (decreet schadefonds 12.12.1990)	0,425	0,000	0,000	0,000	pm		0
EOGFL-inkomsten ikv. de waterhuishouding	0,000	0,063	0,040	0,310	0,000		0
inkomsten ikv. waterhuishouding (decreet Fonds waterhuishouding 22.11.1995)	0,074	0,090	0,090	0,550	0,000		0,000
						Pr. LD: financiële bijstand van de EU betreffende uitgaven gedaan ivm LIFE (art.45 decreet 22.12.006)	0,250
						Pr. LA: Salarissen en toeslagen van personeelsleden van de diensten en de Vlaamse regering met verlof voor opdracht en/of waarvan het salaris ten laste wordt genomen door andere overheden of vakorganisaties LNE (art.92, decreet 22.12.2006)	0,100
Totaal eigen ontvangsten alg. administr. middelenbegroting	80,0	130,5	47,0	21,0	28,0	Totaal eigen ontvangsten alg. admin. middelenbegroting	15,8

3. INKOMSTEN VOI **2003** **2004** **2005** **2006** **2007** **2008**

Eigen ontvangsten VOI bestemd voor voeren milieubeleid	22,4	91,4	38	51	83	89
---	------	------	----	----	----	----

1 + 2 + 3 TOTALE EIGEN INKOMSTEN	453,8	559,4	316,7	227,1	269,4	261,1
---	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

beleidsdomein LEEFMILIEU

deel 1 **algemeen kader**

Algemeen kader

Toelichting en evaluatie tot 2007

De projecten 'Beleid gericht op voorraden' en 'Risicobeheer' zijn nieuw in de Vlaamse context. Beide projecten moesten begin 2004 nog volledig opgebouwd worden. Het laatste project werd in grote mate vooruit geschoven naar eind 2006. Het eerste project is in 2004 gestart.

Binnen het kader van het Milieu Innovatie Platform (MIP) werd in de eerste helft 2007 het Vlaams Actieplan Milieu en Innovatie voorbereid. In dit actieplan werden acties opgenomen rond het verhogen van maatschappelijke betrokkenheid voor milieu-innovatie, uitvoeren van toekomstverkenningen en roadmaps en innovatief aanbesteden. In hetzelfde kader werd een praktische handleiding 'Innovatief aanbesteden' uitgewerkt, een eerste case rond bodemsanering aangevat en een eerste nota uitgewerkt rond katalytisch aanbesteden voor milieu-innovatieve producten en diensten. N.a.v. de aanbevelingen m.b.t. de invloed van milieubeleidsinstrumenten op milieu-innovatie worden maatregelen voorbereid en opgenomen in het Vlaams Actieplan Milieu en Innovatie, waaronder een innovatietoets bij de RIA-handleiding.

M.b.t. het luik transitie management werd gestart met twee processen, één rond 'duurzaam materialenbeheer' en 'duurzaam wonen en bouwen'. Het 'duurzaam materialenbeheer' is ook gelinkt aan de verruiming en vernieuwing van het afvalstoffenbeleid (zie thema 'Afvalstoffen'). Begin 2006 ging vooral aandacht naar de opzet en organisatie van een eerste transitiearena. Hier werd eind 2006 vanuit een goed inzicht in de motieven, wensen en ideeën rond duurzaam materialenbeheer aan een gedeelde probleem-perceptie gewerkt, een toekomstbeeld ontwikkeld en werden prioritaire thema's voor Vlaanderen geselecteerd. Begin 2007 werd het transitienetwerk uitgebreid tot een netwerk met een 60-tal deelnemers. Voor de thema's (slim sluiten, materialen op maat, tot uw dienst, wakker publiek en groene chemie/kunststoffen) werden eind 2007 streefbeelden en transitiepaden (of oplossingsrichtingen) uitgewerkt. Een belangrijk onderdeel van de onderbouwing van het materialenbeheer is ook het verkrijgen van inzicht in de milieu-impacten van sectoren, materialen en producten over de gehele keten. Vanaf 2006 loopt de operationalisering van een milieu-input-outputmodel voor de combinatie van economische en milieugegevens, inclusief een tool voor de prioritering van materialen en producten.

Eind 2006 werd de eerste fase van het 'transitiemanagement duurzaam wonen en bouwen' afgerond. Deze fase werd afgesloten met een uitgewerkte transitieagenda die een visie voor 2030, streefbeelden, transitiepaden, opties, projecten en experimenten omvat. Het netwerk werd uitgebreid tot een 80-tal actoren, die werkten rond vier thema's: wonen voor het leven, levende kernen, samen leren en innoveren, en gesloten kringlopen. In de loop van 2007 werden verschillende projecten opgestart zoals een afwegingskader opstellen voor een duurzame beoordeling op gebouwniveau, het integreren van duurzaam bouwen in verschillende opleidingen/leerplannen (secundair en hoge-school), het uitwerken van een adviesnetwerk, het ondersteunen van eco-bouwpools, de integratie van duurzaam bouwen in andere beleidsdomeinen (zoals stadsvernieuwingsprojecten), het opzetten van demonstratieprojecten.

Midden 2007 werden verkennende studies afgerond m.b.t. het bepalen van langetermijndoelstellingen 'leefmilieu'. Een algemene methodiek en de specifieke uitwerking van de cases 'Geluid', 'Grondwater' en 'Bodem' moeten toelaten om een volgende stap te zetten bij het funderen van het milieubeleid, o.m. door het geheel ook toe te passen op de resterende thema's.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Drie concrete demonstratieprojecten rond duurzaam bouwen in publiek toegankelijke gebouwen zijn gestart	2008 EINDE	nieuw	
Een Vlaams milieu-input-output-model is in gebruik	2008 EINDE	nieuw	
Een afwegingsinstrument duurzaam bouwen op gebouwniveau draait op proefniveau	2009 EINDE	nieuw	
Er wordt een eerste transitieagenda voor duurzaam materialenbeheer voorgesteld (inclusief doorontwikkeling naar operationalisering)	2007 EINDE	vertraagd	2008 BEGIN
Theoretische verkenning en voorstel voor verder verloop Risicobeheer zijn klaar	2006 MIDDEN	vertraagd	2009 MIDDEN

Accenten 2008-2010

De grote strategische lijnen worden behouden, maar de doelstelling van het project 'Beleid gericht op voorraden' wordt aangepast tot 'Verkennen van en experimenteren met een toekomstgerichte aanpak voor een duurzame productie en consumptie'.

Het project zal bestaan uit drie luiken, waarbij het eerste (transitiemanagement, toekomstverkenningen, langetermijndoelstellingen) methodologisch en voornamelijk verkenkend van aard is. De komende periode zal worden benut om de verworven ideeën te verankeren en in beleid om te zetten. Er zal tijd worden genomen om de diverse onderdelen verder te onderbouwen en op elkaar af te stemmen. In het tweede luik worden vanuit de cases inhoudelijke acties geformuleerd, die op zich bijdragen aan een duurzame productie en consumptie. Het derde luik richt zich op de milieu-innovatie die noodzakelijk is om te komen tot een duurzame productie en consumptie. Ook dit vereist een concrete invulling via complementaire acties.

Voor het project 'Risicobeheer' zal de periode 2008-2010 worden gebruikt om een theoretische verkenning van het onderwerp uit te voeren. Daartoe worden in de eerste plaats lopende onderzoeksinitiatieven opgevolgd. Voortbouwend op de resultaten zal in het MINA-plan 4 een praktijkgerichte benadering voor het beheer van milieugerelateerde risico's worden ontwikkeld.

Aanpak prioriteiten 2008**Transitiemanagement en toekomstgericht werken**

De projecten in het kader van duurzaam wonen en bouwen lopen nog verder in 2008. In het transitieproces 'duurzaam materialenbeheer' worden begin 2008 de concrete activiteiten en experimenten gedefinieerd. De voorwaarden voor de uitvoering en de start van de uitvoering zelf dienen in 2008 een feit te zijn. Een ander belangrijk onderdeel is de operationalisering van een Vlaams milieu-input-outputmodel. Begin 2008 komen de economische tabel en een milieutabel voor 6 basisimpacts en 120 sectoren ter beschikking. Vanaf midden 2008 wordt een basisversie van het model opgebouwd door de monetaire input-output-tabel en de milieu-extensietabel te koppelen. In 2008 en 2009 worden de gehanteerde gegevens verder gedetailleerd en aangevuld, o.m. met de milieu-impact van de Vlaamse productie buiten Vlaanderen. Een haalbaarheidsanalyse moet ook uitmaken of gegevens over de milieu-impact door het gebruik van

producten (geproduceerd in Vlaanderen) op het gewenste detailniveau kunnen worden verzameld. De twee lopende transitieprocessen zijn ook een leerproces, waarbij over een bepaalde thematiek gezamenlijke of overlappende doelen, inzichten, belangen en uitgangspunten ontwikkeld worden. De aanpak op zich wordt voortdurend geëvalueerd. Er bekeken wordt of dit in het algemeen en voor Vlaanderen een aantrekkelijk proces van beleidsontwikkeling is. Ook klimaatbeleid is bij uitstek een terrein waar transitie management kan worden ingezet. De te halen doelstellingen vergen denkwerk over een structurele wijziging van onze (fossiele) energievoorziening en -gebruik in de richting van een koolstofarme samenleving. Er wordt nagegaan of energie als transitie-thema kan worden aangepakt in 2008.

Langetermijndoelstellingen en toekomstverkenningen voor het milieubeleid uitwerken

De algemene methodiek en de specifieke uitwerking van de cases 'Geluid', 'Grondwater' en 'Bodem' moeten toelaten om een volgende stap te zetten bij het funderen van het milieubeleid, o.m. door het geheel ook toe te passen op de resterende thema's. Bij uitbreiding zullen in functie van het MINA-plan 4 gezamenlijke toekomstscenario's moeten worden uitgewerkt, die de vaak impliciete keuzes bij de beleidsformulering expliciteren. Aansluitend hierbij kan gestart worden met het uitvoeren van toekomstverkenningen. Hiermee kan de verbinding worden gemaakt met de verkenning van mogelijkheden voor het ontwikkelen van milieutechnologie. De resultaten hiervan kunnen ook als insteek dienen voor mogelijke cases voor innovatief aanbesteden, als ook als inspiratiebron voor nieuwe projecten binnen het MIP.

Beleid voor milieu-innovatie versterken

Vanaf 2008 wordt binnen het kader van het Milieu Innovatie Platform (MIP) gestart met de uitvoering van het Vlaams Actieplan Milieu en Energie-Innovatie. Het gaat hierbij o.m. om de maatschappelijke inbreng bij milieu- en energie-innovatie, een convenant rond milieu- en energie-innovatie convenant, promotie van innovatieve aanbestedingen, een databank milieu- en energietechnologieinnovatie, optimalisatie inzetbaarheid onderzoeksinfrastructuur en roadmaps en toekomstverkenningen. M.b.t. innovatief aanbesteden wordt er in 2008 verder gewerkt rond de case bodemsanering en worden andere cases geëxploreerd. Er wordt nagegaan welke initiatieven rond katalytisch aanbesteden voor milieu-innovatieve producten en diensten in 2008 kunnen worden opgestart. Mogelijke initiatieven zijn bijvoorbeeld het ontwikkelen van een interessant aanbod aan milieu-innovatieve producten en diensten in een web-shop, ideeën opdoen via een vraagbaak en technologieverificatie. Het doel is om bij de aankoop van milieu-innovatieve producten en diensten de drempels bij overheid en bedrijven te verlagen.

deel 2 **themabeleid**

1. Verdunning van de ozonlaag

1.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 – De emissies van ozonafbrekende stoffen terug dringen met ten minste 70% ten opzichte van de emissies in 1999

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 – De emissies van ozonafbrekende stoffen terug dringen met ten minste **74,5%** ten opzichte van de emissies in 1999

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van ozonafbrekende stoffen in ODP-ton (= CFK-11-equivalenten)	++	92% (2005)

De emissies van ozonafbrekende stoffen verminderden van 691 ODP-ton (CFK-11-eq) in 1999 tot 247 ODP-ton (CFK-11-eq) in 2005. De emissies werden dus met 75% gereduceerd (of een doelbereik van 92% ten aanzien van het MINA-plan 3 doel).

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

In 2007 mogen ozonafbrekende stoffen nog slechts in 11 toepassingen worden gebruikt ten opzichte van 15 toepassingen in 2002

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

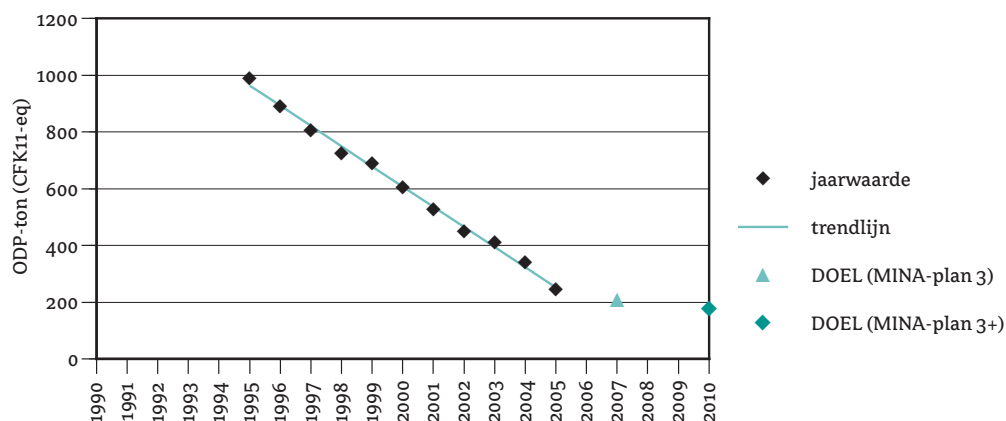
In **2010** mogen ozonafbrekende stoffen nog slechts in **9** toepassingen worden gebruikt ten opzichte van 15 toepassingen in 2002

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal toepassingsgebieden waar ozonafbrekende stoffen nog worden gebruikt	n.v.t.	100% (2007)

De doelstelling voor 2007 wordt al sinds 2004 gehaald.

* EMISSIE VAN OZONAFBREKENDE STOFFEN

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij

1.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Op 8 december 2006 werd een besluit van de Vlaamse Regering inzake de certificering van koeltechnici definitief goedgekeurd. In 2007 kon dan ook worden gestart met de praktische implementatie van deze certificeringsverplichting. Overleg met de betrokken doelgroepen werd opgestart. Checklists die keuringinstellingen zullen gebruiken bij de keuring van koeltechnische bedrijven en examencentra werden gefinaliseerd. Ook werden examenprocedures en een database met mogelijke examenvragen opgesteld. Daarnaast is een brochure over deze certificering voorbereid en rondgestuurd.

In 2007 werden 85 koelinrichtingen gecontroleerd op de naleving van de milieuvorschriften (79 in 2006). De meeste onderzochte koelinstallaties zijn niet lek dicht en lekken koelgas. De verplichte logboeken zijn zelden bijgehouden zoals wettelijk voorgeschreven. Het bepalen van de relatieve lekverliezen van de gecontroleerde koelinstallaties lukt zelden omdat de documentaire gegevens die de exploitant ter beschikking moet houden vermoedelijk onvolledig zijn. Daar waar dan toch een waarde kan worden bepaald, blijkt het relatief lekverlies een veelvoud groter dan het VLAREM-objectief van 5% per jaar. Een bijkomend probleem is de interpretatieruimte die de VLAREM-definitie laat voor relatief lekverlies.

In 2007 werd een besluit van de Vlaamse Regering inzake de certificering van technici voor brandbeveiligingssysteem die ozonafbrekende stoffen of gefluoreerde broeikasgassen bevatten definitief goedgekeurd.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Wettelijk kader voor certificering van onderhoudspersoneel blusinstallaties	2006 MIDDEN	gerealiseerd	2007 MIDDEN
Indicatoren	Realisatie		Doelstelling
Hoeveelheid vernietigde halonen (ton)	20,7 (2005)		

Accenten 2008 - 2010

In de periode 2008-2010 loopt het huidige beleid gewoon door. Het gaat voornamelijk om de verderzetting van inspectiecampagnes en de certificering van koeltechnici.

2. Verandering van het klimaat door het broeikaseffect

2.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

Tussentijdse doelstelling (MINA-plan 3)

Stabiliseren van de broeikasgasemissies in Vlaanderen in 2005 t.o.v. 1990 (plandoelstelling)

7,5% emissiereductie voor de familie van zes broeikasgassen in België over de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990 (tussentijdse doelstelling)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

5,2% emissiereductie voor de familie van zes broeikasgassen in **Vlaanderen** over de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissies van CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O en geïnfluoreerde broeikasgassen	+/-	33% (2006)

De stabilisatiedoelstelling zoals verwoord in het MINA-plan 3 werd in 2005 niet gehaald. De cijfers van 2006 geven aan dat de totale uitstoot van broeikasgassen voor het eerst onder het niveau van 1990 zou liggen, namelijk ruim 2% minder dan in 1990. Op basis van deze laatste cijfers bedraagt het doelbereik ten aanzien van het MINA-plan 3+ doel 33%.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

Bereiken van 6% groene stroom in de distributieleveringen van elektriciteit tegen 2010, met een maximale invulling van het haalbare potentieel aan hernieuwbare warmte

Indicator	Trend	Doelbereik
Aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen op de totale bruto elektriciteitsleveringen	++	39,5% (2006)

Het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen (groene stroom) in het totaal bruto elektriciteitsverbruik is tussen 1994 en 2006 gestegen van 0,12 % tot 2,4 %. Biomassa en biogas dragen het meest bij. Het regeerakkoord stelt bijkomend dat 25% van de geleverde elektriciteit tegen 2010 milieuvriendelijk moet opgewekt zijn uit hernieuwbare energiebronnen of WKK. In 2006 bedroeg dit gezamenlijke aandeel 16,4%.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 - MINA-plan 3+)

Tegen 2012 het economische potentieel aan kwalitatieve WKK realiseren (1.830 MW)

Indicator	Trend	Doelbereik
Geïnstalleerd kwalitatief WKK-vermogen	n.v.t.	47% (2006)

Eind 2006 was een elektrisch vermogen aan WKK-installaties opgesteld van 1582 MWe. Hiervan voldoet 859 MWe aan de strengere EU-definitie van een kwalitatieve WKK (in vorige MJPs werd dit bepaald volgens de minder strenge Vlaamse definitie die inmiddels vervangen werd door de EU-definitie).

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

In 2010 zal de broeikasgasuitstoot uit elektriciteitsproductie maximaal 9 Mton CO₂-eq bedragen (-51% t.o.v. 1990) ⁽¹⁾

Indicator	Trend	Status
CO ₂ -eq emissies uit de energievoorziening	n.v.t.	10,6 Mton (2006)

De cijfers werden aangepast door een wijziging van de inventarisatie-methode, ook de doelstelling zal daardoor aangepast worden. In 1990 bedroeg de uitstoot van de elektriciteitsproductie 13,8 Mton CO₂-eq; in 2006 bedroeg deze 10,6 Mton CO₂-eq. Dit is een reductie van 23%.

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

De broeikasgasemissies door de Vlaamse industrie worden beperkt tot 39,4 Mton CO₂-eq in 2010 (+21% t.o.v. 1990) ⁽¹⁾

Indicator	Trend	Status
CO ₂ -eq emissies van de industrie	n.v.t.	34,1 Mton (2006)

De cijfers werden aangepast door een wijziging van de inventarisatie-methode, ook de doelstelling zal daardoor aangepast worden. In 1990 bedroeg de uitstoot van de industrie 36,2 Mton CO₂-eq; in 2006 bedroeg deze 34,1 Mton CO₂-eq. Dit is een reductie van 6%.

Richtinggevende doelstellingen (MINA-plan 3)

Beperken van de stijging van de CO₂-emissies van de huishoudens over de periode 1990-2005

Beperken van de stijging van de CO₂-emissies in de tertiaire sector in 2005 met 5% ten opzichte van de verwachte emissies

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

De CO₂-eq emissies door de gebouwen in Vlaanderen bedragen maximaal 17,3 Mton in 2010 (+19% t.o.v. 1990) ⁽¹⁾

Indicator	Trend	Doelbereik
CO ₂ -emissies in de residentiële sector	+/-	0% (2005)
CO ₂ -emissies in de tertiaire sector	-	> 100% (2005)

Indicator	Trend	Status
CO ₂ -eq emissies door de gebouwen in Vlaanderen	n.v.t.	16,1 Mton (2006)

⁽¹⁾ De cijfers werden aangepast door een wijziging van de inventarisatiemethode, ook de doelstelling zal daardoor worden aangepast

Voor de huishoudens lag de CO₂-uitstoot in 2005 nog 14% hoger dan in 1990 en wordt het doel niet bereikt. De CO₂-emissies van de tertiaire sector zijn duidelijk minder gestegen dan verwacht, waardoor de doelstelling wordt gehaald. Nochtans zijn de emissies tussen 1990 en 2005 toegenomen met 63%. In het MINA-plan 3+ zal de CO₂-eq uitstoot van gebouwen (residentieel + tertiair) worden geëvalueerd.

De cijfers werden aangepast door een wijziging van de inventarisatie-methode, ook de doelstelling zal daardoor aangepast worden. Deze gebouwen waren in 1990 verantwoordelijk voor een uitstoot van 14,2 Mton CO₂-eq; in 2006 bedroeg de uitstoot 16,1 Mton CO₂-eq. Dit is een toename van 13%.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

Tegen 2005 een energiebesparing van 15% realiseren in de glastuinbouw t.o.v. 1990

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

De CO₂-eq emissies van de landbouwsector bedragen in 2010 8,6 Mton (-21% t.o.v. 1990) ⁽¹⁾

Indicator	Trend	Doelbereik
CO ₂ -emissies in de glastuinbouw	-	129% (2005)

Indicator	Trend	Status
CO ₂ -eq emissies van de landbouw	n.v.t.	8,6 Mton (2006)

De CO₂-emissie t.g.v. van het brandstofverbruik in de glastuinbouwsector was in 2003 met 24% gedaald t.o.v. het referentiejaar (159% doelbereik). Sinds 2003 treedt er terug een lichte stijging op waardoor het doelbereik een stuk terugvalt, maar de uiteindelijke doelstelling van 15% energiebesparing in 2005 wordt toch gehaald.

De cijfers werden aangepast door een wijziging van de inventarisatie-methode, ook de doelstelling zal daardoor aangepast worden. In 1990 bedroeg de uitstoot van de landbouw 10,4 Mton CO₂-eq; in 2006 bedroeg deze 8,6 Mton CO₂-eq. Dit is een afname van 17%.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

Tegen 2004 het energieverbruik in de honderd meest energie-intensieve gebouwen van de Vlaamse overheid met gemiddeld 10% verminderen

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

De CO₂-eq emissies van de Vlaamse overheid met 10% verminderen t.o.v. 2007

De Vlaamse overheid wil werk maken van haar voorbeeldrol m.b.t. duurzame ontwikkeling en rationeel energiegebruik. De gegevens over het energieverbruik van de Vlaamse overheidsgebouwen zijn echter nog niet gestructureerd beschikbaar. Het departement Leefmilieu, Natuur en Energie zal dit zo snel mogelijk voor haar eigen gebouwen doen en de agentschappen binnen het beleidsdomein hiertoe aanmoedigen.

⁽¹⁾ De cijfers werden aangepast door een wijziging van de inventarisatiemethode, ook de doelstelling zal daardoor worden aangepast

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

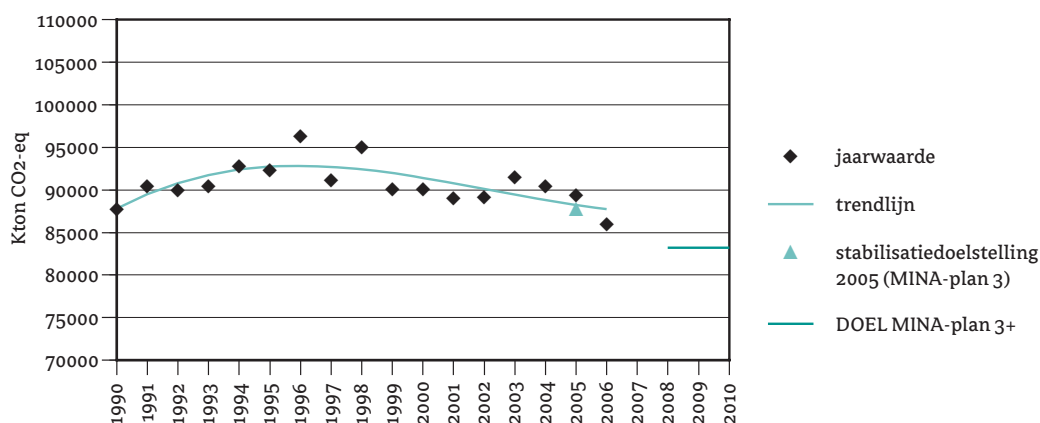
Tegen 2010 de uitstoot van CO₂ door verkeer ten opzichte van het referentiejaar 1990 stabiliseren

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

De CO₂-emissies van de transportsector bedragen maximaal 15,3 Mton CO₂-eq in 2010 (+ 25%)

Indicator	Trend	Doelbereik
CO ₂ -eq emissies door de sector verkeer	-	0% (2006)

In de periode 1990-2006 namen de CO₂-eq emissies door de sector verkeer geleidelijk toe, van 12,5 naar 16,0 Mton CO₂-eq, of nog een stijging met 30%.

*** EMISSIE VAN BROEIKASGASSEN**

1.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

De uitvoering van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006 - 2007 (VKP06-12) werd in 2007 twee keer bondig geëvalueerd en aan de VR gerapporteerd (in maart en oktober 2007). Hieruit blijkt dat de 94% van de 85 projecten opgenomen in het plan probleemloos uitgevoerd worden. Sinds de goedkeuring van het plan op 20 juli 2006, werden nog bijkomende projecten geformuleerd en uitgewerkt. In 2007 werd werk gemaakt van de opzet en operationalisering van een databank met alle projectinformatie, inclusief de uitbreiding met een indicatorenset.

In het najaar van 2007 werd de Vlaamse Klimaatconferentie geherdynamiseerd. Alle werkgroepen werden samengeroepen om de voortgang van de maatregelen te bespreken en om nieuwe projecten uit te werken. Er werd een focusdag georganiseerd rond de thema's 'gebouwen' en 'transport', de twee thema's uit het VKP06-12 waarvoor de prognoses een stijging van de emissies blijven voorspellen.

In 2007 werd uitvoering gegeven aan het Vlaams Toewijzingsplan CO₂-emissierechten 2005 - 2007 via de verwerking van de emissiejaarrapporten van 2006. Het Vlaams Toewijzingsplan CO₂ emissierechten 2008-2012 werd als onderdeel van het Belgische Toewijzingsplan eind 2006 voorgelegd aan de Europese Commissie. Deze besliste in januari 2007 tot een vermindering van de totale hoeveelheid emissierechten die België

aan haar BKG-inrichtingen kan toewijzen. De verdeling van deze vermindering over de gewesten vormde in 2007 voorwerp van veel voorbereidende analyses. Vlaanderen was als Belgische piloot voor het dossier rond de herziening van de EU-ETS-richtlijn actief betrokken bij de standpuntbepaling en discussies hieromtrent.

In 2007 werd de Vlaamse strategie rond de inzet van de flexibiliteitsmechanismen verder concreet geoperationaliseerd door de uitwerking van de goedkeuringsprocedure voor JI en CDM-projecten, door de inschrijving in een bijkomend koolstoffonds (Vlaanderen maakt nu deel uit van 3 fondsen) en door een onderzoek naar de opportuniteit voor het intekenen op Green Investment Scheme (GIS)-projecten.

De Vlaamse post-2012 strategie werd verder onderbouwd door de opmaak van Vlaamse energiebeleidsscenario's voor 2030. In 2007 werd het MKM-model uitgebreid met een klimaatmodule waardoor Vlaamse kostencurven voor broeikasgasreductiemaatregelen kunnen afgeleid worden. Bijkomend werd de impact op Vlaanderen bij het opnemen van de emissies van internationale scheepvaart in een nieuw klimaatregime onderzocht.

Vlaanderen bleef in 2007 de actieve trekker binnen het Permanent Secretariaat van de Nationale Klimaatconferentie voor het opstellen van een indicatoredatabank en voor de uitwerking van een voorstel in verband met de financiering van de werking van het PS.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Eerste zes-maandelijkse opvolging VKP06-12	2007 BEGIN	gerealiseerd	
Opzet databank klimaatmaatregelen	2007 EINDE	gerealiseerd	
Tweede zes-maandelijkse opvolging VKP06-12	2007 EINDE	gerealiseerd	
Voortgangsrapport 2008 (VKP06-12)	2008 MIDDEN	op schema	

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aandeel leefmilieuprojecten waarvan de reductiedoelstelling bereikt is	0 (2005)	100 (2012)
Aandeel leefmilieuprojecten waarvoor planning gerespecteerd wordt	90 (2006)	100 (2012)
Aandeel van projecten in andere beleidsdomeinen waarvoor de planning wordt gerespecteerd	80 (2006)	100 (2012)
Aantal JI/CDM-projecten volgens Vlaamse criteria	0 (2005)	6 (2007)

Accenten 2008 – 2010

De realisatie van de Vlaamse Kyoto-doelstelling blijft prioriteit nummer één. Dit gebeurt door het aanpakken van broeikasgasemissies in alle betrokken sectoren. Tot slot zal Vlaanderen zich grondig voorbereiden op het post-2012 beleid. Alle relevante actoren worden betrokken bij de verdere beleidsvoorbereiding en –uitvoering via de Vlaamse Klimaatconferentie.

NIEUWE MAATREGELN (2008-2010)

- **Vlaams adaptatieplan opmaken**

De impact van de klimaatwijzigingen wordt in kaart gebracht tegen 2010 – 2012. Concreet worden de effecten bestudeerd op landbouw, visserij en bosbouw, de menselijke gezondheid, recreatie en toerisme, de waterbevoorrading en –kwaliteit, de ecosystemen en biodiversiteit en de industriële en openbare infrastructuur. Deze impactstudie zal de basis zijn voor het opstellen van een Vlaams adaptatieplan. Dit plan bepaalt de prioritaire maatregelen tot risicoreductie en de bijhorende kosten en baten voor zowel de overheid als de verschillende doelgroepen. Sensibilisatie en de ontwikkeling van beleidsondersteunende instrumenten kunnen de lokale besturen, ondernemingen en individuele burgers bij hun acties helpen.

- **Onderzoek en innovatie stimuleren**

Er worden zes initiatieven voorgesteld om onderzoek en innovatie m.b.t. klimaatverandering te stimuleren.

1. De informatiedoorstroming en netwerking voor innovatieve energietechnologieën zal worden verbeterd, o.m. via MIP. Hiervoor zal een evaluatie worden gemaakt van de huidige netwerkinstrumenten en zullen voorstellen voor verbetering worden uitgewerkt.
2. Er zal een strategische onderzoeksnota energietechnologieën worden opgesteld waarbij gekozen wordt voor doorbraaktechnologieën.
3. Een beleidsdomeinoverschrijdend samenwerkingsverband wordt uitgebouwd voor technologisch innovatief onderzoek in het milieu- en energiedomein.
4. De hinderpalen voor innovatie worden in kaart gebracht en oplossingen worden voorgesteld. Er wordt bijzondere aandacht besteed aan het innovatief aanbesteden.
5. De kritische massa voor O&O wordt verhoogd.

6. De informatiedoorstroming rond deelnamemogelijkheden van Vlaanderen aan het 7e EU-kaderprogramma wordt verbeterd. *Een grote handicap in het streven naar de vermindering van de klimaatveranderingen situeert zich in de eperktheid van de technologieën. Het Vlaamse onderzoeks- en innovatiebeleid geeft hierop een antwoord, enerzijds door de bestaande energiesystemen te verbeteren en anderzijds door een stimulerende en ondersteunende rol te spelen in de overgang naar duurzame energiesystemen in het bijzonder.*

- **Energierenovatieprogramma opstellen en uitvoeren**

Een grootschalig energierenovatieprogramma wordt opgesteld in samenspraak met de Vlaamse Klimaatconferentie. Dit programma bevat doelstellingen en acties op korte termijn tegen een langetermijnachtergrond. Op korte termijn wordt voornamelijk werk gemaakt van het optimaliseren van het subsidieaanbod en het wegwerken van de knelpunten (bv. weinig toegankelijk voor doe-het-zelvers, weinig aantrekkelijk voor huurders en oudere mensen,...). Een haalbaarheidsonderzoek zal moeten uitwijzen welke instrumentenmix het best wordt gehanteerd om tegen 2020 de energieprestaties van de bestaande woningen substantieel te verbeteren.

- **Opmaak van een opvolgings- en evaluatiemethode voor het Vlaams Klimaatbeleidsplan**

De Vlaamse Regering voorziet in een strikt opvolgingssysteem om de voortgang van het beleid te kunnen monitoren en snel bij te sturen. Dit systeem bestaat uit een publiek toegankelijke databank met alle projectgegevens, een zesmaandelijks rapportering aan de Vlaamse Regering en een tweejaarlijks voortgangsrapport.

Aanpak prioriteiten 2008**Uitvoering en evaluatie van het Vlaams klimaatbeleidsplan 06-12**

In 2008 gaat de eerste verbintenissenperiode onder het Kyoto Protocol van start. Tegen 2012 zal Vlaanderen haar broeikasgasemissies met gemiddeld -5,2% ten opzichte van 1990 moeten inperken: het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 zet hiervoor de wijzers uit. 2008 wordt het eerste scharniermoment in de uitvoering van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012: een uitgebreid voortgangsrapport (VORA08), opgemaakt in samenwerking met de Taskforce Klimaat en de Vlaamse klimaatconferentie, zal een duidelijk beeld geven van de stand van uitvoering van het Vlaamse klimaatbeleid.

Opstart tweede handelsperiode Europese emissiehandel

Met de start op 1 januari 2008 van de tweede handelsperiode onder het EU Emissions Trading Scheme wordt ook het tweede Vlaamse toewijzingsplan 2008-2012 van kracht. De Vlaamse overheid zal hierbij waken over een correcte uitvoering en opvolging alsmede een objectieve behandeling van nieuwkomers.

Herziening Europese richtlijn inzake verhandelbare broeikasgasemissierechten

In 2008 zal op Europees niveau intens worden gewerkt aan een herziening van de Europese richtlijn inzake verhandelbare broeikasgasemissierechten. De Vlaamse overheid zal tijdens deze onderhandelingen erover waken dat een wijziging van de richtlijn leidt tot een grotere effectiviteit van het systeem en een gelijkwaardige behandeling tussen vergelijkbare bedrijven in Europa. Daartoe zal worden gestreefd naar een grotere harmonisatie van het systeem, waarbij de specifieke eigenheden van Vlaamse deelnemers erkend worden. Van belang is daarbij ook een uniforme en gelijkwaardige behandeling van de luchtvaartsector bij opname in de ETS-richtlijn.

Vlaamse strategie Flexibele mechanismen opstellen

Het Vlaams Klimaatbeleidsplan 06-12 geeft aan op welke wijze de flexibiliteitsmechanismen van het Kyoto-protocol geoperationaliseerd zullen worden. In 2008 zal de Vlaamse overheid haar verwervingsbeleid verder vorm geven. Hiertoe zal een onderzoeksopdracht naar de implementatie van bijkomende verwervingsmechanismen door het Vlaams Gewest opgestart worden in 2008. Daarnaast zal de nodige aandacht gaan naar het beheer en de opvolging van de lopende investeringen. De Vlaamse goedkeuringsregels en procedures van buitenlandse emissiereductieprojecten zijn operationeel in 2008. Een adviescommissie staat hierbij in voor de beoordeling van projectactiviteiten.

Vlaamse voorbereiding op post-2012 klimaatdoelstellingen

Op internationaal niveau zijn de onderhandelingen over een mogelijk klimaatregime na 2012 in 2005 formeel gestart. Vlaanderen moet zich voorbereiden op technisch, economisch en maatschappelijk haalbare engagementen. Hiervoor heeft de Vlaamse overheid een onderzoekstraject uitgewerkt dat loopt van 2006 tot en met 2008. De basiselementen van een Vlaamse visie op het post-2012 klimaatbeleid worden daarin uitgewerkt, aangevuld en bijgesteld in de loop van de onderhandelingsperiode. Het maatschappelijk debat hierover dat onder de Vlaamse klimaatconferentie van start ging, zal in 2008 verder gezet worden. De Europese staats- en regeringsleiders besluiten begin 2007 om, onafhankelijk van een internationale overeenkomst, de Europese broeikasgasuitstoot in 2020 met 20% te verminderen ten opzichte van 1990. Ingeval van een internationaal akkoord, waarbij andere Annex I landen gelijkwaardige engagementen aangaan en waarin de ontwikkelende economieën een wezenlijke bijdrage leveren, is Europa bereid om haar uitstoot in 2020 met 30% te verminderen ten opzichte van 1990. De verdeling van de doelstellingen (zowel de broeikasgasuitstoot als de doelstellingen voor hernieuwbare energie) vormt nu het onderwerp van een lastenverdeling tussen de lidstaten. Vlaanderen streeft, in Belgische context, naar een evenwichtige verdeling van deze lasten gebaseerd op een gelijke marginale kostenbenadering. De resultaten van het vooropgestelde onderzoekstraject zullen concreet aangewend worden voor deze discussies. De opname en behandeling van broeikasgasemissies uit de internationale scheepvaart in een nieuw klimaatregime is een uitdaging voor Vlaanderen. Vlaanderen zal zich daarom in de Europese voorbereidingen en beleidsgesprekken pro-actief opstellen. De Vlaamse positie zal daarom in 2008 verder uitgebouwd worden op basis van een eerste kwalitatieve analyse.

3. Verontreiniging door fotochemische stoffen

3.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2010 - Verminderen van het aantal dagen per kalenderjaar met een hoogste 8-uurgemiddelde van meer dan $120 \mu\text{g}/\text{m}^3 \text{O}_3$ tot maximaal 25 (gemiddeld over drie jaar)

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal dagen waarop het hoogste 8-uurgemiddelde per dag de drempelwaarde van $120 \mu\text{g}/\text{m}^3 \text{O}_3$ overschrijdt	+/-	44% (2007)

Er is geen significante trend (en dus geen verbetering) waarneembaar. In 2007 kwamen weliswaar minder overschrijdingsdagen voor (23 tegenover 46 in 2006), doch het glijdend driejaargemiddelde bedroeg 32 dagen (periode 2005-2007). De doelafstand blijft met andere woorden hoog.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2010 - Vermijden van plaatselijke overschrijding van de AOT_{40ppb}-vegetatie-waarde van $18.000 \mu\text{g}/\text{m}^3\cdot\text{uren}$ (gemiddeld over vijf jaar)

Indicator	Trend	Doelbereik
Maximale AOT _{40ppb} -waarde ($\mu\text{g}/\text{m}^3\cdot\text{uren}$)	-	0% (2006)

De maximale AOT_{40ppb}-waarde die in Vlaanderen werd gemeten op plaatsen waar akkergrond en/of semi-natuurlijke vegetatie voorkomt, is sinds 2000 in een stijgende lijn. Voor het eerst werd in 2006 (periode 2002-2006) met $19.831 \mu\text{g}/\text{m}^3\cdot\text{uren}$ deze plandoelstelling van $18.000 \mu\text{g}/\text{m}^3\cdot\text{uren}$ plaatselijk overschreden. De totale oppervlakte waarbij in de periode 2002-2006 de AOT_{40ppb}-waarde van $18.000 \mu\text{g}/\text{m}^3\cdot\text{uren}$ werd overschreden, bedroeg 17 km^2 , dit is 0,4% van de totale oppervlakte met akkergewassen en semi-natuurlijke vegetatie in Vlaanderen (4.382 km^2). Omdat we de laatste jaren van het doel weg evolueren, kunnen we stellen dat het doel niet binnen bereik is.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De totale jaarlijkse NO_x-emissie verminderen tot maximum 94 kton (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 87,2 kton)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Een Vlaamse doelstelling zal worden bepaald op basis van het Vlaamse NEC-emissieplafond voor stationaire bronnen ($58,3 \text{ kton NO}_x$ in 2010) en het Belgische NEC-emissieplafond voor niet-stationaire bronnen (68 kton NO_x in 2010).

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van NO _x	+	Niet bepaald

Er is een dalende trend in de NO_x-emissie waarneembaar die echter de laatste jaren is afgezwakt. Het doelbereik kan niet worden bepaald omdat de beschikbare emissiegegevens niet vergelijkbaar zijn met de oorspronkelijke MINA-plan 3 doelstelling.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De totale jaarlijkse VOS-emissie verminderen tot maximum 93,1 kton (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 75,35 kton)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 – De totale jaarlijkse VOS-emissie verminderen tot maximum **91,86 kton** (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 75,35 kton)

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van VOS	++	102% (2006)

De cijfers m.b.t. de jaarlijkse VOS-emissie vertonen een dalende trend. Deze bedroeg 90,8 kton in 2006. De plandoelstelling MINA-3 werd hiermee bereikt. De daling is vooral toe te wijzen aan een aanpassing van de methodologie om industriële VOS-emissies in te schatten.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De emissies van de industrie verminderen tot maximaal 46,3 kton NO_x en 60,4 kton VOS

2010 - De emissies van de huishoudens verminderen tot maximaal 12 kton NO_x en 10,5 kton VOS

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 – De emissies van de **stationaire bronnen** verminderen tot maximaal **58,3 kton NO_x** en **70,9 kton VOS**

Indicator	Trend	Doelbereik
NO _x -emissies stationaire bronnen	+	77% (2006)
VOS-emissies stationaire bronnen	++	128% (2006)

In de periode 1990-2002 vertonen de stationaire NO_x-emissies een licht dalende trend. In de periode 2002-2005 is er echter een stagnatie waarneembaar, doch de emissie nam in 2006 verder af tot 67,6 kton.

De stationaire VOS-emissies zijn sinds 1990 jaarlijks gedaald. Voor het jaar 2006 bedroeg de stationaire VOS-emissie 57,5 kton. De gerealiseerde daling is voor het grootste deel te wijten aan een aanpassing van de methodologie om industriële VOS-emissies in te schatten. De huishoudelijke VOS-emissies zijn sinds 1990 nauwelijks gedaald.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De emissies van het verkeer verminderen tot 35,7 kton NO_x en 22,2 kton VOS

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3+)

Een Vlaamse doelstelling zal worden bepaald op basis van de Belgische emissie-plafonds voor niet-stationaire bronnen: 68 kton NO_x in 2010 (bepaald op basis van oude (onderschatte) emissiefactoren)

2010 – De emissies van de **niet-stationaire bronnen** verminderen tot maximaal **21 kton VOS**.

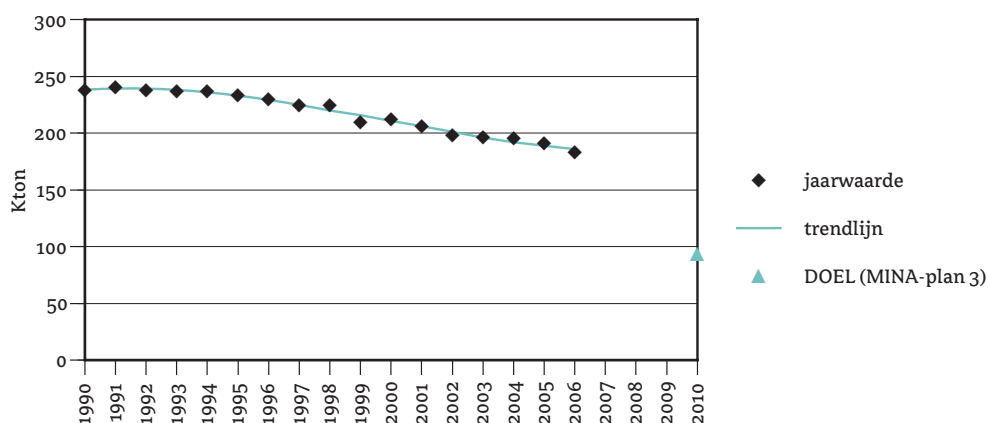
Indicator	Trend	Doelbereik
NO _x -emissies niet-stationaire bronnen	+	Niet bepaald
VOS-emissies niet-stationaire bronnen	++	104% (2006)

De evolutie van de NO_x-emissie van de niet-stationaire bronnen vertoont een licht dalende trend. Het doelbereik van de Vlaamse niet-stationaire NO_x-emissie kan niet exact worden berekend omdat de beschikbare emissiegegevens niet vergelijkbaar zijn met de oorspronkelijke MINA-plan 3 doelstelling.

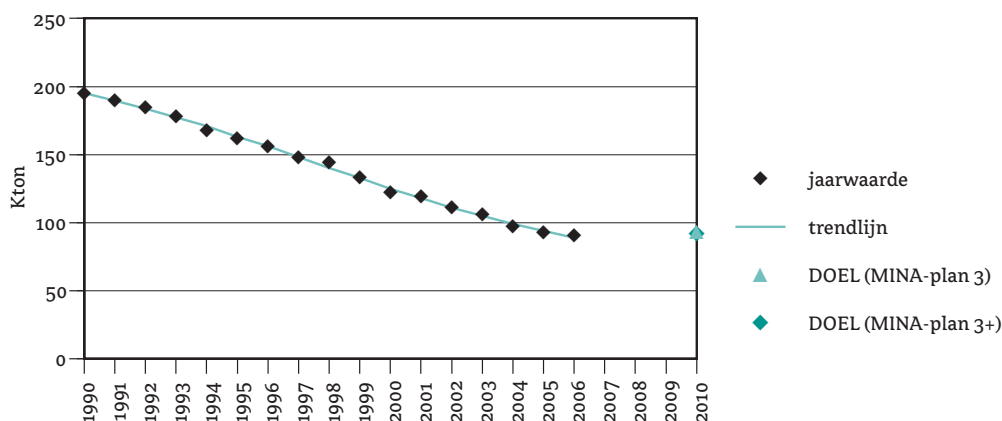
De VOS-emissie van niet-stationaire bronnen bedroeg 20,6 kton in 2006. De doelstelling wordt momenteel al bereikt. De mobiliteitsevolutie wordt hier gecompenseerd door de verdieselijking.

*** EMISSIE VAN NO_x**

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij

*** TOTALE EMISSIE VAN VOS**

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij

3.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

In maart 2007 werd de geactualiseerde versie van het NEC reductieprogramma door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Uit dit programma blijkt dat de VOS-emissies van stationaire bronnen in 2010 onder het Vlaamse emissieplafond (70,9 kton) zullen blijven. Dit mede door het akkoord dat bereikt werd met verschillende sectoren en/of bedrijven om tegen 2010 maatregelen te nemen met een belangrijk reductiepotentieel. De aanpak van lekemissies (via een LDAR programma) en de op- en overslagemissies in de raffinaderijen en de chemische industrie werd opgenomen in een ontwerp VLAREM-wijzigingsbesluit dat ook een hele reeks andere voorstellen tot VLAREM-wijziging bundelt. Deze maatregelen zullen dan ook pas in de loop van 2008 ingevoerd kunnen worden. Een andere belangrijke reductie zal gerealiseerd worden door de naverbranding van solventrijke puntbronnen in de grafische sector. Met welk instrument (milieuvergunning of VLAREM) deze maatregel zal opgelegd worden, moet nog beslist worden. Met een aantal andere sectoren (productie verf, auto-assemblage, kunststofverwerking, textielindustrie,...) werd verder overlegd: verschillende bedrijven onderzochten in 2007 de haalbaarheid van de door de overheid voorgestelde reductie-maatregelen. De finale beslissing over het opleggen van deze maatregelen kan dan ook pas in 2008 verwacht worden.

Om de emissies van de transportsector te reduceren worden een aantal acties genomen. Het toekennen van een ecologiepremie voor vrachtwagens en bussen die worden uitgerust met een roetfilter of die reeds aan de toekomstige emissienorm voldoen (Euro V) werd verder gezet. De uitwerking van de verkeersbelastingen op basis van de milieukeurmerken van het voertuig is in volle voorbereiding. Een protocolakkoord tussen de federale overheid en de drie gewesten over het gebruik van ecoscore ligt ter goedkeuring op tafel. In 2007 kwam ook de nieuwe tweetalige website www.ecoscore.be online. De cluster mobiliteit binnen de Samenwerkingsovereenkomst blijft gemeenten aanzetten hun wagenpark milieuvriendelijk uit te bouwen en de bevolking te sensibiliseren. Projecten van BBL en VOKA zetten bedrijven aan om respectievelijk een cursus energiezuinig rijden te volgen en acties te nemen om de CO₂-emissies van hun transport te verminderen. In maart 2007 werd op bepaalde delen van de snelweg een snelheidsbeperking ingevoerd omdat de hoeveelheid fijn stof in de lucht te hoog was.

Het SMOGSTOP ozonvoorspellingsmodel werd aangepast zodat het automatisch kan draaien bij IRCEL. De nieuwe techniek voor de interpolatie van ozongegevens werd uitgebreid naar andere pollutanten (NO₂ en PM₁₀). Het beEUROS model werd verder geoptimaliseerd. Informatie over de NMVOS-emissies en de uitbouw van de emissie-inventaris is terug te vinden onder het deel Beleidsontwikkeling.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
NEC voortgangsrapport 2006	2006 EINDE	gerealiseerd	2007 BEGIN
Maatregelenpakket chemische industrie (fugatieve emissies) (VOS)	2004 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Maatregelenpakketten raffinaderijen, grafische, op- en overslag (VOS)	2003 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Maatregelenpakketten verfindustrie, auto-mobiel, diverse (VOS)	2004 MIDDEN	vertraagd	2008 EINDE
Beoordeling ozonvervuiling zomer 2007	2007 EINDE	op schema	
Real time display van overschrijdingen van de drempels van de EG-richtlijnen ivm ozon en PM10	2006 BEGIN	gerealiseerd	

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
VOS-emissies andere sectoren (kton)	29,10 (2005)	27,00 (2010)
VOS-emissies chemie en raffinage (kton)	22,10 (2005)	22,00 (2010)
VOS-emissies door sectoren uit de Solventrichtlijn (kton)	22,20 (2005)	19,00 (2010)
Aantal bezoekers www.milieuvriendelijkvoertuig.be	81.856 (2006)	100.000 (2008)
Aantal gemeenten die deelnemen aan de ROB-campagne	172 (2006)	130 (2005)
Aantal bussen uitgerust met CRT-roetfilter	763 (2006)	765 (2006)
Aantal gemeenten ingetekend op cluster mobiliteit (totaal)	192 (2006)	205 (2007)

Accenten 2008-2010

Een aantal aandachtspunten zullen in de periode 2008-2010 worden uitgewerkt. Voor meer gedetailleerde informatie wordt verwezen naar het geactualiseerde NEC-reductieprogramma dat de bijkomende maatregelen bevat om de NEC-doelstellingen te bereiken tegen 2010.

NIEUWE MAATREGEL (2008-2010)**Post-2010 NEC-doelstellingen voorbereiden**

In de loop van 2007 wordt een voorstel verwacht van de Europese Commissie tot invoering van nieuwe NEC emissieplafonds voor de jaren 2015 en/of 2020. Om de onderhandelingen met Europa goed voorbereid aan te vatten dient alle relevante informatie op sectorniveau actueel te worden gehouden. De NEC-modelscenario's

moeten getoetst worden aan de in Vlaanderen beschikbare emissieprognoses. Vlaanderen wil tevens technisch en economisch haalbare emissieplafonds en een evenwichtige verdeling van de inspanningen tussen de lidstaten, rekening houdend met de beoogde milieukwaliteitsdoelstellingen.

Aanpak prioriteiten 2008

Doelstelling NEC-richtlijn halen en uitwerken van sectorale maatregelenpakketten (cf. SD2 bij Klimaat- en Luchtbeleid)

Het NEC-reductieprogramma geeft aan hoe Vlaanderen de NEC-emissieplafonds tegen 2010 zal respecteren. Voor NO_x moet in de periode 2005-2010 nog een belangrijke reductie gerealiseerd worden. Ook voor de Vluchtige Organische Stoffen (VOS) worden nog reductiemaatregelen voorzien. Wat de stationaire bronnen betreft, zal binnen de chemische industrie en de petroleumraffinaderijen bijzondere aandacht gaan naar de aanpak van niet geleide emissies, zoals een lekdetectie- en herstelprogramma, en maatregelen ter vermindering van op- en overslagemissies. Voor een aantal industriële sectoren die solventen gebruiken in hun productieproces zullen, waar mogelijk, bijkomende kosteneffectieve maatregelen genomen worden. Met de industrie wordt overlegd over het instrument om het emissieplafond van NO_x te bereiken. Indien geen consensus wordt bereikt over additionele instrumenten en/of maatregelen met hetzelfde reductiepotentieel, zal tegen 2009 een emissieheffing worden ingevoerd (zie hoofdstuk economische instrumenten). Voor welk instrument ook wordt gekozen, in 2008 zal de uitwerking ervan gebeuren. M.b.t. de niet-stationaire bronnen gaat bijzondere aandacht naar de hervorming van de verkeersbelasting, de verdere optimalisering van de tweetalige Ecoscore-databank en de verdere uitwerking van maatregelen uit het actieplan voor de zeescheepvaart en binnenvaart (zie hoofdstuk externe integratie).

Post-2010 NEC-doelstellingen voorbereiden

Eind 2007 wordt een voorstel verwacht van de Europese Commissie tot invoering van nieuwe NEC-emissieplafonds voor de jaren 2015 en/of 2020. Om de onderhandeling met Europa goed voorbereid aan te vatten, wordt per sector alle relevante informatie (emissieprognoses, reductiepotentieel, kosten, ...) actueel gehouden. Hierbij is het tevens noodzakelijk de modelscenario's, die worden ontwikkeld in het kader van die herziening van de NEC-emissieplafonds voor 2020, te beoordelen en bij te sturen met de eigen beleEUROS berekeningen. Het is belangrijk dat deze scenario's realistisch en haalbaar zijn. Gezien het steeds toenemende belang en gebruik van het beleEUROS model zijn bijkomende optimalisatieopdrachten noodzakelijk, o.m. voor de toetsing van beleidsscenario's in het kader van de EU thematische strategie. In 2008 zullen de onderhandelingen rond de aanpassing van de richtlijn volop gevoerd worden. Hiermee zal een uitgebreid proces van doelgroepenconsultatie gepaard gaan. Dit zal reeds in 2007 aanvangen.

Opvolgen ozon in de omgevingslucht

Om de beoordeling, de bewaking en de rapportering van ozon in de omgevingslucht te optimaliseren, worden simulatiemodellen ingezet. Om de bevolking beter te informeren worden modelvoorspellingen tot drie dagen ver on-line gepubliceerd. Een nieuwe verbeterde interpolatietechniek houdt ook rekening met landgebruiksgegevens. De huidige techniek gebruikt de bevolkingsdichtheid of corine landgebruikskaart als maat voor de NO -concentratie, die de lokale ozonconcentratie bepaalt. Er wordt onderzocht of het gebruik van wegeninfrastructuur gegevens en satellietdata de methode kan verbeteren. Het beleEUROS-model wordt verder gevalideerd en verfijnd. Dit model wordt o.m. gebruikt voor de berekening van achtergrondconcentraties van ozon, NO_2 en fijn stof en voor scenarioberekeningen ten behoeve van het beleid.

Om de ruimtelijke spreiding van ozon beter te meten en de impact op de volksgezondheid daardoor accurater te kunnen inschatten is de plaatsing van een bijkomende ozonmonitor in het Noordoosten van Limburg, regio met de hoogste ozonconcentraties, nodig. Metingen van ozonprecursoren zullen in een meetplaats met stedelijke achtergrond opgestart worden.

4. Verzuring

4.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De totale jaarlijkse NO_x-emissie verminderen tot maximum 94 kton (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 87,2 kton)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Een Vlaamse doelstelling zal worden bepaald op basis van het Vlaamse NEC-emissieplafond voor stationaire bronnen (58,3 kton NO_x in 2010) en het Belgische NEC-emissieplafond voor niet-stationaire bronnen (68 kton NO_x in 2010)

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van NO _x	+	Niet bepaald

Er is een dalende trend in de NO_x-emissie waarneembaar, die echter de laatste jaren is afgezwakt. Het doelbereik kan niet worden bepaald omdat de beschikbare emissiegegevens niet vergelijkbaar zijn met de oorspronkelijke MINA-plan 3 doelstelling.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De totale jaarlijkse SO₂-emissie verminderen tot maximum 66,8 kton (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 60 kton)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 – De totale jaarlijkse SO₂-emissie verminderen tot maximum **67,05** kton (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 60 kton)

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van SO ₂	+/-	80% (2006)

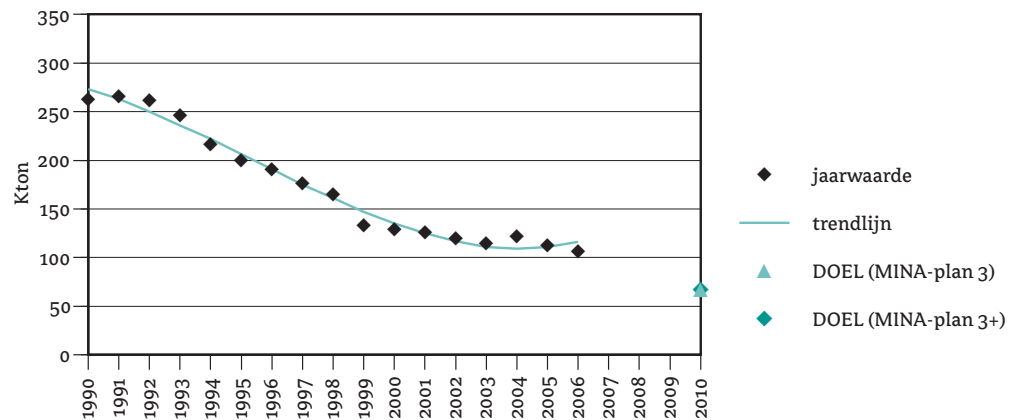
De SO₂-emissie vertoont een dalende trend die sinds het jaar 2000 is afgezwakt. In 2006 bedroeg de SO₂-emissie nog 106,4 kton.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

De totale jaarlijkse NH₃-emissie verminderen tot maximum 45 kton (er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 40,7 kton)

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van NH ₃	++	97% (2006)

De daling die sinds 2000 werd gerealiseerd, kan worden toegeschreven aan de verplichting tot emissiearm aanwenden van dierlijk mest. Daarvóór was de ammoniakemissie door het gebruik van mest verantwoordelijk voor bijna de helft van de ammoniakemissie uit de veeteelt. De totale NH₃-emissie in Vlaanderen is in de periode 1995-2006 gedaald met 52% en bedroeg 46,8 kton in 2006.

*** EMISSIE VAN SO₂***brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij*

4.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Voor de belangrijkste industriële sectoren werd het reductiepotentieel voor emissies naar de lucht in kaart gebracht. In het kader van de NEC-richtlijn (2001/81/EG) en het emissiereductieprogramma werden met een aantal industriële sectoren (ijzer- en staalproductie, non-ferro, chemie, glasproductie) gesprekken gevoerd over bijkomende emissiereducties. Hierbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de resultaten van de studie naar een intersectorale afweging van de maatregelen. De resultaten van deze gesprekken en van de studies werden samen met de reeds genomen maatregelen verwerkt in het geactualiseerde emissiereductieprogramma dat in maart 2007 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd. Samen met deze goedkeuring besliste de Regering om voor NO_x een emissieheffing in te voeren, tenzij in het lopende overleg met de doelgroepen alsnog een akkoord wordt bereikt over een ander instrument dat toelaat dezelfde emissiereductie te halen.

Een vergelijking tussen de meetresultaten uit het depositiemeetnet en de OPS-modelberekeningen (voor gans Vlaanderen) resulteerde in 2007 in een grondige validatie. Er werd geconcludeerd dat het noodzakelijk is om het OPS te upgraden naar analogie met de Nederlandse versie teneinde te garanderen dat de berekeningen binnen de toegelaten onzekerheidsmarge van 30% vallen. Deze upgrade is gepland voor 2008. Om gebiedsgerichte uitspraken te doen, zijn nog bijkomende aanpassingen aan het model noodzakelijk. Mogelijk kan de genoemde upgrade hiervoor ingeschakeld worden.

Uit de jaarlijkse inventarisatie blijkt dat het aantal emissiearme varkens- en pluimveestallen in Vlaanderen gestaag toeneemt. Deze gegevens worden gebruikt bij het actualiseren van de emissie-inventaris en bij de evaluatie van de impact van de invoer van emissiearme stallen op de NH₃-emissiereductie. Sinds de ingang van het nieuwe mestdecreet gelden scherpere bemestingsnormen voor dierlijke mest waardoor er minder mest naar de bodem gaat en meer naar de mestverwerking. De NH₃-emissie door aanwenden van mest zal daardoor afnemen. Om deze afname te kwantificeren wordt onderzocht wat de actuele toepassingsgraad is van de verschillende mestaanwendings-technieken, alsook wat de reële NH₃-emissies van mestverwerkingsinstallaties zijn.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Bepalen van de NH ₃ emissie door kunstmestgebruik	2008 EINDE	nieuw	
Bepalen van de NH ₃ emissie van mestverwerkingsinstallaties	2009 EINDE	nieuw	
Toepassingsgraad emissiearme aanwendingstechnieken	2008 EINDE	nieuw	
Uitwerken van bijkomende maatregelen voor de industrie	2008 EINDE	nieuw	
OPS berekeningen met betrouwbaarheidsinterval conform EG richtlijn	2008 EINDE	op schema	

Accenten 2008-2010

Een aantal extra maatregelen werden voorgesteld in het geactualiseerde NEC-programma (2007). Voor meer informatie wordt daarheen verwezen.

Aanpak prioriteiten 2008

Doelstelling NEC-richtlijn halen en uitwerken van sectorale maatregelenpakketten)

Eind 2003 heeft de Vlaamse Regering het NEC-reductieprogramma, met maatregelen om de Europese emissieplafonds voor SO₂, NO_x en NH₃ te halen, goedgekeurd. Een aantal extra maatregelen werd voorgesteld in het geactualiseerde NEC-programma (2007) dat in maart 2007 werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Voor de petroleumraffinaderijen wordt een aanpassing van het bubbelconcept voorzien om de vooropgestelde doelstelling te bereiken. Daarnaast is overleg aan de gang over de eventuele invoering van een nieuw economisch instrument (zie hoofdstuk economische instrumenten). Voor een aantal sectoren met belangrijke procesemissies (chemie, ijzer- en staalproductie en de non-ferrosector) zijn besprekingen aan de gang rond bijkomende maatregelen. Haalbare maatregelen voor de reductie van SO₂ zullen verder geconcretiseerd en ingevoerd worden; maatregelen voor de reductie van NO_x hangen af van het al dan niet invoeren van een economisch instrument. Sinds 1 januari 2007 is er een nieuw mestdecreet van kracht waardoor bijkomende NH₃-emissiereducties kunnen gerealiseerd worden (via zelfregulerende mestafzet en mestverwerking). De zelfregulerende mestafzet zal tot een beperking van de afzet van dierlijke mest naar de bodem leiden en dus van de NH₃-emissies bij het aanwenden van mest. Naast een verscherpte controle op het aanwenden zal via onderzoek nagegaan worden wat de actuele toepassingsgraad is van de verschillende mestaanwendingstechnieken. Eveneens worden het kunstmestgebruik en de daaraan gekoppelde NH₃-emissiefactoren onderzocht. Mestverwerking is een belangrijke pijler van het NH₃-reductiebeleid, zowel als van het mestbeleid. De NH₃-emissies van verschillende types mestverwerkingsinstallaties worden via praktijkmetingen bepaald. Deze drie elementen dragen bij tot een betere inventarisatie van de reële NH₃-emissie waardoor het doelbereik nauwkeuriger kan geëvalueerd worden.

Post-2010 NEC-doelstellingen voorbereiden en economische haalbaarheid evalueren

De Europese Unie bereidt een herziening van de NEC-richtlijn voor die kadert in de Europese thematische strategie rond de verbetering van de luchtkwaliteit. Een eerste voorstel, dat emissieplafonds voor 2020 en misschien ook voor 2015 zal bevatten, wordt verwacht begin 2008. Naast de vier pollutanten uit de huidige richtlijn zal daarin waarschijnlijk ook een plafond voor fijn stof worden opgenomen. Op basis van een analyse van dit voorstel zal een reactie worden voorbereid. Vlaanderen ziet deze onder-

handelingen als een belangrijke kans om de eigen luchtkwaliteit te verbeteren maar wil anderzijds ook technisch en economisch haalbare plafonds en een evenwichtige verdeling van de inspanningen tussen de verschillende lidstaten, rekening houdend met de beoogde milieukwaliteitsdoelstellingen.

Depositiemeetnet verzuring optimaliseren

Het bestaande depositiemeetnet verzuring wordt verder geoptimaliseerd (o.a. voor aërosolen) en uitgebreid. De mogelijkheden van technieken zoals de NH_3 -monitor (i.s.m. RIVM in Nederland) of monitoring via korstmossen of passieve samplers worden nagegaan. Uit de validatiestudie van het OPS model is gebleken dat het OPS moet upgraden om te garanderen dat de berekeningen binnen de toegelaten onzekerheidsmarge vallen en om toe te laten gebiedsgerichte uitspraken te kunnen doen.

5. Vermesting

5.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2010 - De totale NH_3 -emissie verminderen tot maximum 45 kton tegen 2010, er wordt gestreefd naar een verdere reductie tot 40,7 kton

Hiervoor wordt verwezen naar het thema 'Verzuring'.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Voldoen aan de grenswaarde van 10 mg/l N (nitraat en nitriet) en geen overschrijdingen meer van de maximale nitraatnorm van 50 mg/l in oppervlaktewater

Plandoelstelling (MINA-plan3+)

2010 - Voldoen aan de grenswaarde van 10 mg/l N (nitraat en nitriet) en geen overschrijdingen meer van de maximale nitraatnorm van 50 mg/l in oppervlaktewater

Indicator	Trend	Doelbereik
% meetplaatsen van het oppervlaktewatermeetnet met overschrijding van de grenswaarde van 10 mg N/l (nitraat en nitriet)	+	24% (2006)
% meetplaatsen van het MAP-meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO_3 /l	+/-	29% (2006-2007)

Het aantal meetplaatsen uit het algemeen meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de grenswaarde van 10 mg stikstof/l bedroeg 31% in 2006. Het aantal meetplaatsen uit het MAP-meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de norm van 50 mg nitraat/l bedroeg 42% in de periode 01/07/06 tot 30/06/07. Voor beide geldt dat de doelstelling niet zal gehaald worden tegen 2007.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Geen overschrijdingen meer van de maximale nitraatnorm van 50 mg/l in grondwater

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Geen overschrijdingen meer van de maximale nitraatnorm van 50 mg/l in grondwater

Indicator	Trend	Status
% meetplaatsen van het MAP-grondwatermeetnet met overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO_3 /l	n.v.t.	38,6% (voorjaar 2007)

Het freatisch grondwatermeetnet wordt sinds 2004 op halfjaarlijkse wijze bemonsterd. In 3,5 jaar tijd zijn 7 grote meetcampagnes voor het hele meetnet uitgevoerd. Dit is een vrij korte periode voor grondwater als redelijk traag transportsysteem. Een duidelijke evolutie is voorlopig ook niet uit de meetgegevens af te leiden. Door de wisselende basisdataset - niet alle putten/putfilters konden voor elke campagne worden bemonsterd - is een onderlinge vergelijking van de percentages niet altijd even correct.

Toch kan men stellen dat de grootteorde van normoverschrijdingen nauwelijks wijzigt: in zo'n 38% van de meetplaatsen wordt de nitraatnorm overschreden.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Overschot op de bodembalans is maximaal 70 kg N/ha

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Overschot op de bodembalans is maximaal 70 kg N/ha

Indicator	Trend	Doelbereik
Overschot op bodembalans (kg N/ha)	++	87% (2006)

De vorige rapportering vermeldde voor 2005 een overschot van 119 kg N/ha. De volledige cijferreeks werd herberekend en door een aanpassing van de gewasopbrengst van grasland van 8,85 ton DS/ha naar 10 ton DS/ha (in overeenstemming met de literatuur) en een aanpassing van de excretiecoëfficiënten aan het nieuwe mestdecreet wordt een aanzienlijke vooruitgang geboekt. Het overschot bedroeg in 2005 slechts 76 kg N/ha, doch nam toe tot 87 kg N/ha in 2006.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - 40% van de meetplaatsen van het oppervlaktemeetnet voldoet aan de basis-kwaliteit voor orthofosfaat (0,3 mg P/l)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - 40% van de meetplaatsen van het oppervlaktemeetnet voldoet aan de basis-kwaliteit voor orthofosfaat (0,3 mg P/l)

Indicator	Trend	Doelbereik
% van de meetplaatsen van het oppervlaktemeetnet voldoet aan de basiskwaliteit voor orthofosfaat	+	65% (2006)

In 2006 voldeed 26% van de meetpunten aan de basiskwaliteitsnorm voor orthofosfaat. Hoewel dit percentage continu is gestegen sinds 1990, is de doelwaarde voor 2007 nog niet in bereik. De trend is positief, maar afvlakkend.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

In 2007 wordt maximaal 55 miljoen kg P_2O_5 uit dierlijke mest op Vlaamse landbouwgrond opgebracht

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

In 2010 wordt maximaal **44 miljoen kg P_2O_5** en **108 miljoen kg N** uit dierlijke mest op Vlaamse landbouwgrond gebracht.

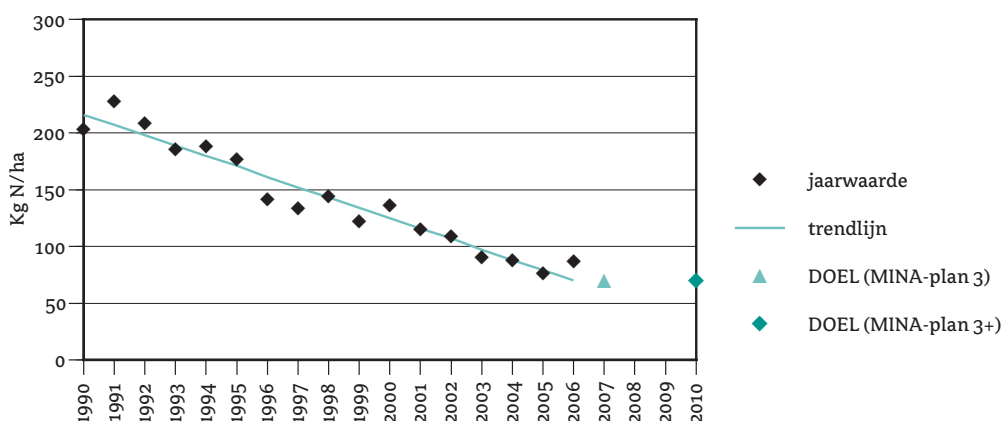
Indicator	Trend	Doelbereik
kg fosfaat op de Vlaamse landbouwgrond gebracht	++	97% (2006)

Indicator (nieuw)	Status
kg stikstof op de Vlaamse landbouwgrond gebracht	120,6 miljoen kg N (2006)

Berekend op basis van de Mestbankaangiften, de wettelijk vastgestelde aanvaardbare verliezen voor N-emissie, de mestexport en -verwerking, bedroeg het mestaanbod voor de Vlaamse grond in 2005 48,6 miljoen kg P_2O_5 en 120,6 miljoen kg N. Met betrekking tot fosfaat komt dit overeen met een doelbereik van 97% ten aanzien van het MINA-plan 3 doel (bijgesteld tot 48 mio kg P_2O_5).

* **OVERSCHOT OP DE STIKSTOFBALANS (BODEMBALANS)**

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij - MIRA

5.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Op 22 december 2006 keurde het Vlaamse Parlement het nieuwe decreet 'houdende de bescherming van water tegen de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen' goed. Dit nieuwe mestbeleid ging van start vanaf 1 januari 2007. Het is resultaatgericht, vereenvoudigd, volledig in overeenstemming met de Nitraatrichtlijn en komt tegemoet aan het arrest van het Europees Hof van justitie van 22 september 2005. Op aansturen van de Europese Commissie werd in dit nieuw mestbeleid Vlaanderen volledig als kwetsbaar gebied afgebakend, met strengere bemestingsnormen en een kortere uitrijperiode. Ook de uitscheidingscijfers en emissiecijfers werden aangepast zodat zij beter de reële mestuitscheiding benaderen. Een afwijking op de strenge bemestingsnorm in kwetsbaar gebied (derogatieverzoek) werd ondertussen bekomen bij de Europese Commissie.

Het respecteren van de waterkwaliteitsdoelstellingen staat voorop in dit vernieuwde mestbeleid. Hiertoe wordt oordeelkundig bemestingsgedrag gestimuleerd via versterkte handhaving en begeleidende maatregelen zoals het uitwerken van een bedrijfsdoorlichting, teelt- en bemestingsplan en een bemestingsregister. De administratie krijgt naast controle en handhaving ook een adviserende en sensibiliserende rol (knipperlichtfunctie).

De mestproductie wordt onder controle gehouden via een systeem van nutriëntemissierechten. Bedrijfsontwikkeling kan enkel met milieuwinst door afroming van nutriëntemissierechten. Het instrument heffingen wordt vervangen door de administratieve geldboetes. Mestverwerkingscertificaten worden toegekend en verhandeld.

De controle op het vervoer en het gebruik van mest werd verscherpt. Voor de gerichte handhaving in functie van de waterkwaliteit en de risicogroepen wordt gebruik gemaakt van een Automatische GegevensRegistratie-GPS-systeem voor mesttransportopvolging tot op perceelsniveau. Een strengere controle op het nitraatresidu in de bodem in het najaar wordt uitgevoerd in probleemgebieden. Bij overschrijding volgt

een administratieve geldboete en begeleidende maatregelen, zoals een bedrijfsaudit, teelt en bemestingsplan en bemestingsregister. Ook is een aangifteplicht ingevoerd voor tuinbouwbedrijven met substraatteelt, en een verplichting om opslagcapaciteit te voorzien voor het drainwater dat niet hergebruikt wordt als voedingswater. Voor de tuinbouw in volle grond werd een onderzoek uitgevoerd om de nitraatresidunorm aan te passen in functie van de resultaten van dit onderzoek.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
uitvoeringsbesluiten Mestdecreet goedgekeurd	2008 MIDDEN	nieuw	

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Areaal waarop gebiedsgerichte maatregelen van toepassing zijn (ha)	670.000 (2007)	670.000 (2007)

Accenten 2008-2010

Binnen de huidige maatregelen worden accentverschuivingen voorzien conform de beslissing van het Vlaams Parlement over het nieuwe mestbeleid. Het beleid wordt aanzienlijk aangescherpt.

Door de volledige afbakening van Vlaanderen als kwetsbaar gebied neemt het mestoverschot toe. Mestverwerking met export van nutriënten blijft belangrijk in het vernieuwde mestbeleid.

Er zal aandacht zijn voor versterkte handhaving voor een correcte mestafzet, respecteren van de bemestingsnormen, het verlagen van nitraatresiduwaarden en er zullen begeleidende en sensibiliserende maatregelen zoals bedrijfsdoorlichting, teelt- en bemestingsplan en een bemestingsregister uitgewerkt worden. Ook het vervoer zal strenger opgevolgd worden o.a. via een AGR-GPS-systeem voor bepaalde erkende mestvoerders.

De mestproductie zal vooral onder controle worden gehouden via een systeem van nutriëntenemissierechten. Bedrijfsontwikkeling kan enkel met milieuwinst door afoming van nutriëntenemissierechten. Zolang de nutriëntenbalans in het Vlaamse gewest niet in evenwicht is zullen bedrijven kunnen groeien mits ze hun mestverwerkingsplicht vervuld hebben, 25% van de aangevraagde netto-uitbreiding verwerken en de volledige uitbreiding verwerken en in de mate dat er in het Vlaamse Gewest meer dan 13 miljoen kg N wordt verwerkt zodat in dat geval de druk op de Vlaamse bodem alleszins verminderd wordt. De heffingen worden afgeschaft, er wordt gekozen voor het instrument van de administratieve geldboetes.

Er wordt bijkomend wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar een verdere onderbouwing van de bemestingsnormen, de evaluatie van de nitraatstikstofresidunorm aan de hand van de nitraatstikstofresidumetingen in relatie tot de waterkwaliteit, het analyseren van de nitraatstikstofresidumetingen in de tuinbouw, het bepalen van een procesfactor voor grondwater en het bepalen van de kritische fosfaatverzadigingsgraad voor fosfaatdoorslag. De Vlaamse Regering stelt tegen eind 2008 een nitraatresiduwaarde en een nitraatresidu-richtwaarde vast, die vanaf 1 januari 2009 zullen gelden. Deze laatste geldt als criterium voor het toekennen van bepaalde bijkomende financiële stimuli aan landbouwers.

Aanpak prioriteiten 2008

Nieuw Mestdecreet uitvoeren

Een vernieuwd mestbeleid is in uitvoering vanaf 2007. In uitvoering hiervan is Vlaanderen als volledig kwetsbaar aangeduid, met aangescherpte bemestingsnormen en een kortere uitrijperiode. In 2008 zal de door de Europese Commissie toegekende derogatie (afwijking op de strenge bemestingsnorm) worden geïmplementeerd. De uitscheidingscijfers van pluimvee worden aangepast zodat zij beter de reële uitscheiding benaderen. Bemestingsvoorwaarden in natuurgebieden zullen herbekeken worden, net zoals de afbakening van fosfaatverzadigde gebieden. Er zal aandacht zijn voor versterkte handhaving, voor een correcte mestafzet, het respecteren van de bemestingsnormen, het verlagen van gemeten nitraatresiduwaarden. Een nauwgezette doorlichting van de meetgegevens in oppervlaktewater en van de resultaten van de nitraatresidumetingen zal uitgevoerd worden om te evalueren of de verwachte gunstige evolutie ten gevolge van het nieuwe mestbeleid zichtbaar wordt. Bijkomend onderzoek in het kader van het nieuwe mestbeleid zal eveneens opgestart worden. Begeleidende en sensibiliserende maatregelen zoals bedrijfsdoorlichting, teelt- en bemestingsplan en een bemestingsregister zullen uitgewerkt worden. De knipperlichtfunctie zal verder vorm krijgen. Eveneens zal invulling worden gegeven aan het nieuwe handhavingsdecreet.

Er wordt afgestapt van de vergunningenstop voor veeteeltbedrijven. De mestproductie zal onder controle worden gehouden via een systeem van nutriëntenemissierechten. Bedrijfsontwikkeling kan enkel met milieuwinst door afroming van nutriëntenemissierechten. De heffingen worden afgeschaft, er wordt gekozen voor het instrument van de administratieve geldboetes. Mestverwerkingscertificaten worden toegekend en verhandeld.

Vermindering van het meststoffengebruik in de tuinbouw

Via demoprojecten en sensibilisering zullen reductietechnieken voor nutriënten gepromoot worden. Er wordt een aangifteplicht ingevoerd voor tuinbouwbedrijven met substraatteelt. Deze bedrijven zullen tevens verplicht worden om opslagcapaciteit te voorzien voor het drainwater dat niet hergebruikt wordt als voedingswater. Voor de tuinbouw in volle grond zal de nitraatresidunorm aangepast worden op basis van onderzoek.

6. Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen

6.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2010 - Reduceren van emissies van zware metalen naar lucht met 70% (t.o.v. 1995)

In 2006 wordt de doelstelling al gehaald voor Cd, doch de trend is niet langer dalend. Voor de andere zware metalen wordt een dalende trend vastgesteld: As (-52%), Cr (-57%), Cu (-32%), Ni (37%), Hg (56%), Pb (58%), Zn (46%). Het doelbereik is beperkt voor Cu, Ni en Zn.

Voor de zware metalen As, Cd en Ni zijn er verschillende hotspotgebieden in Vlaanderen, meer bepaald rond bedrijven van de sector ferro en non-ferro.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2010 - Reduceren van emissies van zware metalen naar water met 50% (t.o.v. 1998)

De emissies naar oppervlaktewater nemen voor de meeste zware metalen verder af ten aanzien van 1998: As (-16%), Cr (-13%), Cu (-7%), Hg (-21%), Ni (-25%), Pb (-14%), Zn (-15%). Voor Cd werd in 2005 een lichte toename vastgesteld (+2%). Het doelbereik blijft laag.

Indicator	Trend	Doelbereik (2006)	Trend	Doelbereik (2005)
Emissie van zware metalen naar				
		Lucht		Water
As	+	74%	+	32%
Cr	++	82%	+	27%
Cd	-	107%	+/-	0%
Cu	+	46%	+	13%
Ni	++	53%	+	50%
Hg	++	81%*	+/-	41%
Pb	++	83%	+/-	27%
Zn	++	66%	+	30%

* op basis van cijfer 2005

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3+)

2012 - Vermijden van overschrijdingen van de streefwaarden voor de concentratie van As, Cd en Ni van respectievelijk 6 ng/m³, 5 ng/m³ en 20 ng/m³ voor het gehalte in de PM10-fractie uitgemiddeld over een kalenderjaar

Indicator	Trend	Status
% meetplaatsen waar de jaargemiddelde concentratie As in PM10-fractie hoger is dan 6 ng/m ³	n.v.t.	5 meetstations met overschrijding op 19 meetstations
% meetplaatsen waar de jaargemiddelde concentratie Cd in PM10-fractie hoger is dan 5 ng/m ³	n.v.t.	8 meetstations met overschrijding op 21 meetstations

In 2005 werden er voor Cd en As overschrijdingen vastgesteld in meetstations gelegen in de hotspotregio's Beerse en in Hoboken.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2010 - Reduceren van de PAK-emissie naar lucht tot maximaal 192 ton

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissie van PAK's naar de lucht	+	104% (2006)

Sinds 1990 daalt de PAK-emissie. Op basis van de recentste cijfers blijkt dat de vooropgestelde doelwaarde al in 1995 werd bereikt. Sinds 1995 is de daling sterk afgezwakt en schommelt de PAK-emissie rond 170 ton per jaar. In 2006 wordt de doelstelling nog net gehaald met een totale emissie van 188 ton.

De PAK-emissie door de industrie kent een sterke daling, terwijl men een grote toename merkt voor de transportsector. Ook de huishoudens hebben een belangrijk emissieaandeel.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3+)

Eind 2012 - Vermijden van overschrijdingen van 1 ng/m³ benzo(a)pyreen in de PM10-fractie uitgemiddeld over een kalenderjaar

Indicator	Trend	Status
% meetplaatsen waar de jaargemiddelde concentratie benzo(a)pyreen in PM10-fractie hoger is dan 1 ng/m ³	n.v.t.	Geen overschrijdingen (2005)

Momenteel ligt de hoogste concentratie benzo(a)pyreen rond 0,71 ng/m³.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2005 - Reduceren van verspreidingsequivalenten met 50% (t.o.v. 1990)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Reduceren van verspreidingsequivalenten met 50% (t.o.v. 1990)

Indicator	Trend	Doelbereik
Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen uitgedrukt in SEQ	++	95% (2005)

In de periode 2003-2005 schommelt de SEQ rond 50% van de waarde van 1990. Het doel werd nagenoeg bereikt.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2010 - Reduceren van de emissies naar lucht tot maximaal 100 g TEQ/jaar

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Reduceren van de emissies naar de lucht tot maximaal 40 g TEQ/jaar

Indicator	Trend	Doelbereik
Emissies van dioxines naar de lucht	++	115% (2006)

Recent herberekende data tonen aan dat de doelstelling van het MINA-plan 3 al bereikt was in 1999. Deze doelstelling werd echter geformuleerd op basis van de toen beschikbare gegevens en werd toen als ambitieus ervaren. Sindsdien is de emissie verder gedaald en vanaf 2002 blijven de emissies schommelen rond 44 g TEQ/jaar.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)2005 - Reduceren van de depositie tot maximaal 26 pg/m².dag (maandgemiddelde)**Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3+)**2010 - Reduceren van de depositie tot maximaal 26 pg/m².dag (maandgemiddelde)

Indicator	Trend	Doelbereik
% metingen waarbij de dioxinedepositie groter is dan het maandgemiddelde van 26 pg TEQ/m ² .dag	n.v.t.	92% (2005)

Het aantal metingen waarbij de dioxinedepositie groter was dan het maandgemiddelde van 26 µg/m².dag daalde tot 5,5% in 2005. Er werden dus nog enkele (accidentele) overschrijdingen opgetekend.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)2005 - Vermijden van overschrijdingen van een jaargemiddelde PM₁₀-concentratie van 40 µg/m³**Plandoelstelling (MINA-plan 3+)**2010 - Vermijden van overschrijdingen van een jaargemiddelde PM₁₀-concentratie van 40 µg/m³

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal overschrijdingen van 40 µg/m ³	+/-	75% (2006)

Het aantal overschrijdingen van de 40 µg/m³ norm voor PM₁₀-concentratie vertoont een schommelend verloop. In 2006 werden twee overschrijdingen vastgesteld.

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)2010 - Vermijden van meer dan 35 overschrijdingen op jaarbasis van een PM₁₀-dag-gemiddelde concentratie van 50 µg/m³

Indicator	Trend	Status
Aantal dagen waarop de daggemiddelde PM10-concentratie voor Vlaanderen groter is dan 50 µg/m ³	+	52 dagen (2006)
% meetpunten waarop de daggemiddelde PM-10-concentratie op jaarbasis groter is dan 35 overschrijdingen van 50 µg/m ³	+/-	81% (2006)

Sinds 1996 is er een daling in het aantal overschrijdingen van de 50µg/m³ grenswaarde waarneembaar. In 2006 werden er voor heel Vlaanderen nog 52 dagen geregistreerd. Het aandeel meetstations waar deze grenswaarde werd overschreden bedroeg 81% in 2006.

In 2006 werd ongeveer 30% van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan daggemiddelde PM10 concentraties hoger dan 50 µg/m³ gedurende meer dan 35 dagen.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

Reduceren van de PM10-concentratie tot 20 µg/m³ (jaargemiddelde) tegen 2010

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3+)

Reduceren van de **PM2,5-jaargemiddelde concentratie** tot **25 µg/m³** tegen 2010

Indicator	Trend	Doelbereik
Jaargemiddelde concentratie PM10 in de lucht	+	64% 2005

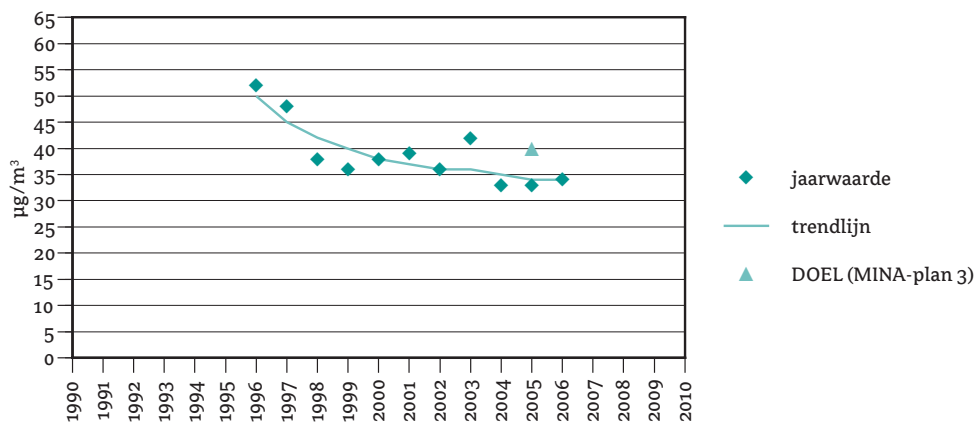
De jaargemiddelde PM10-concentratie vertoont, na een scherpe daling in de periode 1996-1998, een eerder schommelend verloop. Binnen de planperiode treedt een lichte daling op. In 2006 was dit jaargemiddelde 34 µg/m³.

Nieuwe Indicator	Trend	Status
Jaargemiddelde concentratie PM2,5 in de lucht	n.v.t.	n.v.t.

De metingen van PM2,5 bevinden zich nog in een experimentele fase zodat nog geen uitspraak kan gedaan worden over trend en doelbereik.

* JAARGEMIDDELD CONCENTRATIE FIJN STOF (PM10)

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij

6.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Over de compartimenten heen

REACH trad in voege op 1 juni 2007. Van 1 juni 2007 tot 1 juni 2008 wordt de oprichting voorzien van het Europees Chemisch Agentschap dat het compleet vernieuwde Europese stoffensysteem zal beheren en kunnen de overheden zich voorbereiden op de daadwerkelijke uitvoering van de verordening. Het Vlaamse Gewest doet dit in onderlinge afstemming met de andere gewesten en de federale overheid. De Vlaamse vertegenwoordiging in de diverse fora en comités werd reeds vastgelegd evenals het contactpunt voor REACH. Tijdens het najaar 2007 werd het dossier juridisch verder bekeken en werden de mogelijkheden voor een eventueel samenwerkingsakkoord met de andere gewesten en de federale overheid verder onderzocht.

Met de ratificatie door België van het LRTAP-POP Protocol en het UNEP-POP Verdrag in juni 2006, gingen de termijnen lopen voor de opmaak van een verplicht Belgisch implementatieplan. Het Vlaamse luik daarvan is intussen grotendeels afgewerkt en bevat de beleidsacties POP's, evenals alle informatie m.b.t. monitoring in het leefmilieu.

Begin 2005 werd de Europese kwikstrategie COM (2005)20 gelanceerd met als doel te komen tot een samenhangend beleid ten aanzien van kwik als vervuilende component in de milieucompartimenten water, lucht, afval, bodem en producten. Er werd hierbij een levenscyclus-aanpak gevolgd, waarbij alle aspecten van het kwikprobleem in beschouwing werden genomen. In uitvoering van deze Europese strategie is er in de zomer van 2007 een politiek akkoord bereikt met betrekking tot de exportban en de veilige opslag van kwik. Ook werd recent een verbod op nieuwe kwikthermometers gestemd in het Europees Parlement. Dit dossier, evenals het verdere productbeleid m.b.t. metalen wordt binnen Vlaanderen opgevolgd via de CCIM chemische stoffen.

Water

Eind juni leidde het voorstel van de Europese Commissie (17 juli 2006) voor een ontwerp-dochterrichtlijn Prioritaire stoffen in uitvoering van de Kaderrichtlijn Water tot een politiek akkoord op de Europese Raad Leefmilieu. De standpunten van de Europese Raad en het Europees Parlement liggen echter dermate ver uit elkaar dat er geen goedkeuring in eerste lezing werd bereikt. De procedure in tweede lezing start vermoedelijk begin 2008. Vlaanderen maakte het Belgische standpunt voor het voorstel mee op en volgt de totstandkoming nauwgezet op o.a. via deelname aan de raadswerkgroepen.

Intussen voert Vlaanderen het reductieprogramma Lozing Gevaarlijke Stoffen verder uit. Een aanpassing van de milieukwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen in oppervlaktewater werd voorbereid onder vorm van een ontwerp VLAREM-besluit met bijhorende ontwerpnota aan de Vlaamse Regering; het meetnet oppervlaktewater werd conform de Kaderrichtlijn Water aangepast; er werd onderzocht of er aanpassingen aan VLAREM nodig zijn en er is verder gewerkt aan de concrete herziening van milieuvergunningen in het kader van gevaarlijke stoffen.

Begin 2006 werd, in het kader van de strategienota Hormoonverstoring; geïnspireerd op de Europese Strategie Hormoonverstorende stoffen, onderzoek opgestart naar de ecologische impact van hormoonverstoring. De resultaten, waarbij de helft van de gevangen mannelijke blankvoorn tekenen van intersex vertonen, illustreren de noodzaak van een goede opvolging van de Strategienota hormoonverstoring, aspecten aquatisch milieu en het formuleren van vervolgonderzoek naar lange-termijn effecten.

Na de eerste evaluatie van het decreet verminderd gebruik van bestrijdingsmiddelen bij openbare besturen, werd een actieplan (met onder meer een vervolg op de sensibiliseringscampagne 'zonder is gezonder' in september 2007) uitgewerkt en werd, met het oog op onkruidpreventie en een efficiënter niet-chemisch beheer van het openbaar domein, gestart met de ontwikkeling van een visie i.v.m. de implementatie van de pesticidentoets. Het meetnet bestrijdingsmiddelen in oppervlaktewater werd aangepast in functie van de Europese erkenningregels. Vlaanderen volgt het verder verloop van het federaal reductieprogramma op en is betrokken bij Europese initiatieven zoals de herziening van richtlijn 91/414 en de thematische strategie duurzaam pesticidengebruik.

Naarmate de puntbronnen verder gesaneerd worden, blijven de diffuse bronnen van zware metalen in water een aandachtspunt. In 2007 werd een studie opgestart naar transporten van metalen in de waterketen waarbij rekening wordt gehouden met de adsorptie/desorptie aan zwevend stof en gebeurde onderzoek naar de emissies van koper, lood en zink afkomstig van corrosie van bouwmaterialen gespecificeerd per type gebouw en geografisch situering. Eveneens in 2007 werd de inventaris voor de acht zware metalen geactualiseerd voor het jaar 2005 en gebeurde een historische reconstructie voor het jaar 1998.

Lucht

De 4de dochterrichtlijn 2004/107/EG van de Europese Kaderrichtlijn Luchtkwaliteit, betreffende arseen, cadmium, kwik, nikkel en polycyclische aromatische koolwaterstoffen in de lucht, werd omgezet in Vlaamse wetgeving op 6 maart 2007. De herziening van de Kaderrichtlijn Luchtkwaliteit en van de eerste drie dochterrichtlijnen hiervan wordt van nabij opgevolgd.

In het meetprogramma zware metalen werden de meetstations in de Noorderkempen (i.v.m. Cd) en Genk (i.v.m. Ni) heropgestart.

Het actieplan Hotspots dat in uitvoering van het Vlaams Stofplan eind mei 2007 werd goedgekeurd bevat zowel bedrijfsspecifieke als generieke acties voor de industriële hotspotzones Gentse kanaalzone, Oostrozebeke, Roeselare als Ruisbroek. De nadruk ligt op de reductie van diffuse stofemissies. Het onderzoek naar de bronnen in de haven van Antwerpen werd gefinaliseerd en het onderzoek rond chemische karakterisatie van fijn stof (PM₁₀) loopt verder in 2007. Vergelijkende metingen van monitoren met automatische meetmethode versus de referentiemethode PM_{2,5} worden uitgevoerd.

In 2007 werd voor de eerste maal in Vlaanderen naar aanleiding van een voorspelde fijn stof smogepisode een snelheidsbeperking van 90 km/u opgelegd op enkele ring- en snelwegen. Een overeenkomst tussen de bevoegde departementen regelt de procedure voor toekomstige verkeersingrepen wanneer IRCEL smogepisodes voorspelt.

Het actieplan Asbest werd eind januari 2007 goedgekeurd. Ter sensibilisering werd de brochure 'Asbest in en om het huis' verder verspreid en werd een brochure, gericht naar land- en tuinbouwbedrijven, rondgestuurd via het tijdschrift 'Landgenoten'. De sanering van de asbestdraailingen te Willebroek, Kapelle-op-den-Bos, Mechelen, Meise, Tisselt, Londerzeel en Nieuwerode werd in maart 2007 opgestart. Een code van goede praktijk voor asbest in sorteerinrichtingen werd opgesteld. De code van goede praktijk voor asbestcement die FEBEM, in samenwerking met OVAM, LNE-Milieuvergunningen, Interafval en de Federale overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, uitwerkte voor de Vlaamse sorteercentra, werd overgemaakt aan de Minister van Leefmilieu. Gezien de aard van de problematiek en de nood aan een algemene regeling voor alle bedrijven die handelen in dit type van afval, wordt gevraagd om deze code op te nemen in een officieel document. Deze code kan dienen als basis voor een regeling in het VLAREM. In de tweede helft van 2006 werd de asbestconcentratie in lucht gemeten in de gemeentes Lubbeek, Huldenberg, Borgerhout en Schilde,

waarbij in geen enkel staal asbestvezels werden gemeten. Het rapport werd in 2007 verspreid.

De informatieverspreiding met betrekking tot particuliere afvalverbranding (voornamelijk gericht op de reductie van PAK's en dioxines) blijft doorlopen en het meetprogramma voor PAKs en Nitro-PAKs wordt verdergezet. Nieuwe methodes voor monsterneming en analyse zijn in ontwikkeling. De dioxinedepositiemetingen werden ook in 2007 verder gezet waarbij op een 50-tal meetlocaties tweemaal per jaar een meting wordt uitgevoerd. In probleemgebieden wordt de meetfrequentie opgedreven.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Dioxines, PAK's, fijn stof e.a. POV: invoering KB verwarmings-toestellen op vaste brandstoffen	2006 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Ontwikkeling van het pesticidentoetsinstrument	2008 EINDE	op schema	
Extern saneringsplan voor overschrijdingen 2004 naar EU	2006 EINDE	gerealiseerd	2007 MIDDEN
Asbest: sensibiliseringscampagne land- en tuinbouwbedrijven opgestart	2007 begin	gerealiseerd	2007 midden

Indicatoren	Doelstelling	Realisatie
Aantal stoffen waarvoor een volledige stofstroomanalyse is uitgevoerd	4 (2006)	3 (2005)
Aandeel vernietigde PCB-houdende apparaten	100 (2005)	88 (2005)

Accenten 2008-2010

Voor As, Cd en Ni zijn er verschillende hotspotgebieden in Vlaanderen, meer bepaald rond bedrijven van de ferro- en non-ferrosector. Reductieplannen bij verschillende bedrijven zijn nu al opgelegd en in uitvoering. Indien blijkt dat het behalen van de streefwaarden voor As, Cd en Ni in PM10-stof in het gedrang komt worden de reductieplannen geëvalueerd en kunnen bijkomende maatregelen opgelegd worden, al dan niet op basis van studies die de bronnen in kaart brengen.

Voor het behalen van de doelstelling voor zware metalen (water) zijn bijkomende inspanningen vereist, zowel voor punt- als voor diffuse bronnen. Maatregelen worden opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen van eind 2009 in uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water. Het resultaat hiervan tegen 2010 zal beperkt zijn. Cadmium en kwik zijn in dat kader aangemerkt als prioritaire gevaarlijke stof en lood en nikkel als prioritaire stof.

Het PAK-beleid richt zich voor de komende periode voornamelijk op de bevolking. Naast de blijvende sensibilisering van de bevolking worden bijkomende reducties beoogd via de introductie van emissienormen voor nieuwe kachels op vaste brandstoffen. Deze worden in de periode 2007-2010 gefaseerd ingevoerd via een Koninklijk Besluit.

Voor het behalen van de doelstelling rond bestrijdingsmiddelen zijn, vooral voor diffuse bronnen, bijkomende inspanningen vereist. Maatregelen voor diffuse en puntbronnen worden opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen die in uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water opgesteld worden tegen eind 2009. Er zullen nog

bijkomende initiatieven moeten worden genomen die de afhankelijkheid aan gewas-beschermingsmiddelen doen afnemen.

Het dioxinebeleid richt zich voor de komende periode voornamelijk op de bevolking. Voor het bewerkstelligen van een bijkomende dioxinereductie is de aandacht gericht op de emissies afkomstig van gebouwenverwarming op vaste brandstoffen en afval-verbranding in open vuren en tonnen. Via sensibilisering van de bevolking gekoppeld aan de introductie van emissienormen voor nieuwe kachels op vaste brandstoffen, kan tegen 2010 nog een beperkt reductiepotentieel gerealiseerd worden.

Het stoffenbeleid zal in de periode 2008-2010 gericht zijn op de uitvoering van REACH en de samenwerking met de federale overheid in het kader hiervan. De samenwerking betreft aspecten van inspectie, informatie-uitwisseling en vertegenwoordiging van België/Gewesten in de diverse comités die onder REACH zullen opgezet worden. De mogelijkheden voor een samenwerkingsakkoord met de andere gewesten en de federale overheid wordt bekeken. De maatregel m.b.t. de stofstroommethodologie zal gericht worden op de ontwikkeling van het Vlaamse milieu-input-outputmodel. De beleids-ondersteunende mogelijkheden van dit model wordt onderzocht.

De aandacht zal naast de gekende polluenten ook gaan naar nieuwe stoffen, en dat op het gebied van de ontwikkeling van meetmethodes voor de diverse milieumedia, de opzet van monitoringprogramma's in de relevante milieumedia en de beleidsadvise-ring i.v.m. de Europese en mondiale regulering. Steeds meer nieuwe stoffen komen op de lijsten van internationale verdragen en protocols terecht. Europa bracht ook zelf de POP-verordening uit die een 16-tal persistent organische polluenten reglementeert en waarover op geregelde tijdstippen gerapporteerd zal worden.

De resultaten uit het onderzoek in het kader van de Strategie hormoonverstorende stoffen (luik water) zullen aanleiding geven tot vernieuwende accenten in de periode 2008-2010. Deze hebben betrekking op onder meer het meetnet, de vergunningsadvise-ring en -verlening, de communicatie.

Aanpak prioriteiten 2008

Doorwerking Europees beleid milieugevaarlijke stoffen

Mede in functie van het vaststellen van de dochterrichtlijn Prioritaire Stoffen wordt het ontwerp voor aanpassing aan VLAREM van de basiskwaliteitsnormen in oppervlak-tewater voor specifieke verontreinigende stoffen voorgelegd. In 2008 worden voor de relevante prioritaire stoffen maatregelen voorbereid die zullen opgenomen worden in de stroomgebiedbeheerplannen. Voor de stoffen waarvoor er geen of te weinig infor-matie beschikbaar is, wordt de monitoring gestart of uitgebreid.

In het kader van de Europese strategie rond de verbetering van de luchtkwaliteit wordt een eerste voorstel voor de herziening van de NEC-richtlijn verwacht waarin een pla-fond voor fijn stof wordt opgenomen. Gedurende 2008 worden in Vlaanderen hierom-trent de onderhandelingen met de belangrijkste industriële sectoren opgestart.

Anderzijds dienen de meetnetten, inventarissen en modellering de Europese ont-wikkelingen op te volgen. In 2008 gaat dit onder meer over de zware metalen, de NMVOS-emissies door de sectoren coating, droogkuis en reinigen en ontvetten en de concentraties chroom in de omgevingslucht.

Fijn stof beleid verder ontwikkelen en uitvoeren

Het actieplan Fijn Stof wordt in de industriële hotspotzones Gentse kanaalzone, Roeselare, Oostrozebeke, Ruisbroek uitgevoerd. De nadruk ligt op de reductie van dif-fuse stofemissies, zonder evenwel de aandacht voor de geleide bronnen te verliezen.

Een actieplan voor de haven van Antwerpen wordt opgesteld. PM10-metingen worden opgestart of uitgebreid in een aantal potentiële probleemgebieden: spaanplaatbedrijven in de omgeving van Oostrozebeke/Wielsbeke en Genk. In hotspotgebieden wordt de chemische karakterisering van fijn stof om het belang van de diverse bronnen in te schatten, afgewerkt. PM2,5-metingen met betrekking tot achtergrondlocaties en chemische karakterisatie worden opgestart. In het kader van de verdere onderbouwing van het fijnstofplan wordt er onderzoek uitgevoerd naar de impact van maatregelen op de luchtkwaliteit.

Optimalisering aanpak pesticidenreductie

In maart 2008 wordt de sensibilisatiecampagne 'zonder is gezonder' herhaald. Verder wordt de webtoepassing voor het invoeren van de jaarlijkse inventaris door de gemeenten geoperationaliseerd en wordt verder uitvoering gegeven aan de bepalingen van het aangepaste uitvoeringsbesluit van 14 juli 2004. In 2008 wordt een inzamelactie voorzien voor bestrijdingsmiddelen.

Speuren naar nieuwe stoffen

In 2008 gaat de aandacht naar PFOS en hormoonverstorende stoffen.

7. Verontreiniging en aantasting van de bodem

7.1 Doelstellingen

Bodemverontreiniging

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

Tegen 2007 is 30% (± 22.500 gronden) van de gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten onderzocht (totaal te onderzoeken gronden is naar schatting 76.200 waarvan 65.000 in exploitatie en 11.200 met historische exploitatie)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Tegen 2010 is **37% (± 28.000 gronden)** van de gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten onderzocht

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten die onderzocht zijn	++	112% (2006)

Eind 2006 was 33,1% (± 25.213 gronden) onderzocht, waarmee de doelstelling van het MINA-plan 3 al eerder werd behaald.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

Tegen 2007 is de sanering van 23% (± 2.450 gronden) van de gronden met historische bodemverontreiniging minstens opgestart (d.w.z. een project is ingediend) (totaal te saneren gronden met historische bodemverontreiniging is naar schatting 10.700)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Tegen 2010 is de sanering van **31% (± 3.300 gronden)** van de gronden met historische bodemverontreiniging minstens opgestart (d.w.z. een project is conform verklaard)

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten waarvan de sanering minstens is opgestart	++	110% (2006)

De interpretatie van de indicator is als volgt: 'minstens opgestart' staat voor 'conform-verklaring' van het project (cf. het bodemsaneringdecreet). De trend is sterk stijgend voor de periode 1997 (47 gronden) tot 2006 (2.694 gronden = 25,2%) waarmee de doelstelling voor 2007 werd bereikt.

Waterbodemverontreiniging

Plandoelstellingen (MINA-plan 3)

2007 - Voor de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie is van de historische achterstand ± 250.000 m³ aan ruimingen van hydraulische aard en ± 500.000 m³ aan saneringen van ecologische aard weggewerkt

2007 - Minimaal 150.000 m³ van de hoeveelheid specie afkomstig van hydraulische ruimingen en ecologische saneringen is verwerkt volgens BATNEEC.

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Op basis van definitieve bekkenbeheersplannen en de globale prioriteitenlijst, zoals vast te leggen door de VR wordt in 2008 een nieuwe plandoelstelling bepaald

Indicator	Trend	Doelbereik
Hoeveelheid specie afkomstig van hydraulische ruiming en saneringen	++	78% (2006)
Hoeveelheid specie afkomstig van ruiming en saneringen van de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie en verwerkt volgens BATNEEC	++	77% (2006)

De hoeveelheid specie afkomstig van hydraulische ruiming en saneringen van de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie nam lineair toe voor de periode 2001 (86.000 m³) t.e.m. 2006 (775.000 m³). Voor 2007 wordt een verdere toename met 180.000 m³ vooropgesteld. Dit is een benadering (95,5%) van het doel in 2007.

De hoeveelheid specie afkomstig van ruiming en saneringen van de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie en verwerkt volgens BATNEEC (inclusief direct toepasbare specie na ruiming) stijgt lineair voor de periode 2001 (55.000 m³) t.e.m. 2006 (770.000 m³). Voor 2007 wordt een doelbenadering van 95% geschat. In 2005 ging cumulatief hiervan 558.000 m³ naar hergebruik als bodem of bouwstof, werd 132.500 m³ gedeponeerd op de oever en werd 4.500 m³ gestort.

Bodemaantasting**Plandoelstelling (MINA-plan 3)**

2007 - Voor 90% van de gemeenten met erosieknelpunten is een erosiebestrijdingsplan opgesteld

Plandoelstelling (MINA-plan3+)

2010 - Voor alle gemeenten met erosieknelpunten is een erosiebestrijdingsplan opgesteld

Indicator	Trend	Doelbereik
% gemeenten waarvoor een erosiebestrijdingsplan werd goedgekeurd	n.v.t.	64% (2006)

Het aantal gemeenten met erosieknelpunten werd initieel geraamd op 100. Eind 2006 hebben 58 gemeenten een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan i.k.v. het Erosiebesluit.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 – Erosiebestrijdingsmaatregelen op het terrein zijn uitgevoerd voor minimaal 20% van de actuele erosieknelpunten en voor minstens 5% van de potentiële erosieknelpunten is de huidige situatie op het terrein bestendig

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Erosiebestrijdingsmaatregelen op het terrein zijn uitgevoerd voor minimaal 35% van de actuele erosieknelpunten en voor minstens 20% van de potentiële erosieknelpunten is de huidige situatie op het terrein bestendig

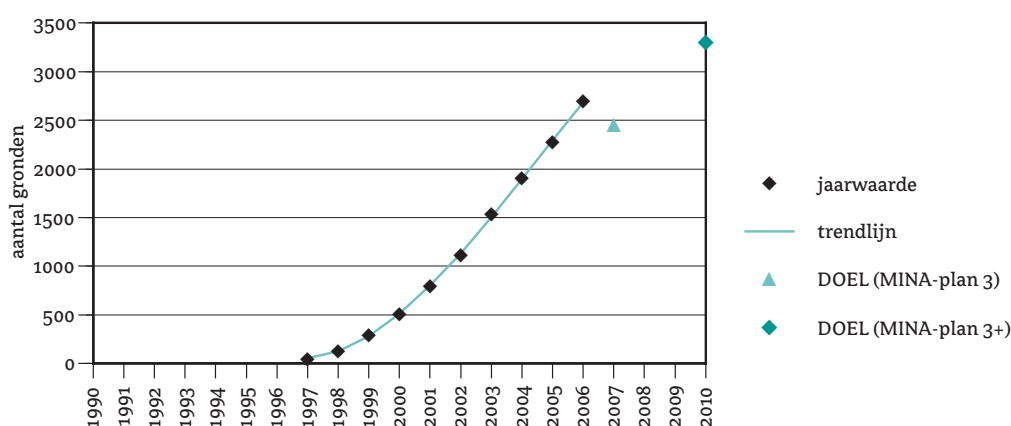
Indicator	Trend	Doelbereik
% actuele erosieknelpunten waarvoor erosiebestrijdingsmaatregelen op het terrein zijn uitgevoerd (= effectieve maatregelen die verder gaan dan de code van goede praktijk)	n.v.t.	45% (2006)
% potentiële erosieknelpunten waarvoor de huidige situatie op het terrein is bestendig	n.v.t.	> 100% (2006)

Het percentage actuele erosieknelpunten waarvoor erosiebestrijdingsmaatregelen op het terrein zijn uitgevoerd, is sinds 2004 (= 0%) toegenomen tot 9% medio 2006. Het doelbereik is hierdoor nog relatief beperkt. De uitvoering van maatregelen op het terrein komt echter stilaan op kruissnelheid.

Het % potentiële erosieknelpunten waarvoor de huidige situatie op het terrein is bestendigd, is sinds 2004 (= 0%) toegenomen met 20% eind 2006. Daarmee wordt zelfs de tweede langetermijndoelstelling bereikt. Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat de Vlaamse landbouwers, die Europese toeslagrechten ontvangen, verplicht zijn om erosiebestrijdingsmaatregelen te nemen op hun meest erosiegevoelige percelen.

* AANTAL GRONDEN MET HISTORISCHE BODEMVERONTREINIGING WAARVAN DE SANERING MINSTENS IS GESTART

brongegevens: Vlaamse Openbare Afvalstoffenmaatschappij

7.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Bodemverontreiniging

Het decretaal kader werd in 2007 grondig gewijzigd. Zo gaf de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan het aangepaste decreet betreffende de bodemsanering en de bodembescherming (BS, 22 januari 2007). De principiële goedkeuring van het aangepast uitvoeringsbesluit (VLAREBO) volgde in juli 2007. Essentiële wijzigingen zijn onder meer een betere afstemming van bodemsanering op maatschappelijke en bedrijfsprocessen, de mogelijkheid tot het tegelijkertijd uitvoeren van een oriënterend en beschrijvend bodemonderzoek en een aanpassing van de grondverzetsregeling. Deze aanpassingen gaven aanleiding tot aangepaste en nieuwe procedures bv. voor risicobeheer en codes van goede praktijk. Parallel hieraan werd ook gewerkt aan de vereenvoudiging van de dataverwerking (Mistral-project).

Doorlopend vond de opvolging van vrijwillige en verplichte bodemsaneringen plaats alsook het beheer van het register van verontreinigde gronden. Daarnaast werd een selectie gemaakt van gronden waar, buiten de overdrachtsprocedure, een bodemsanering prioritair is. Bij de uitvoering van een aantal grootschalige projecten zijn in 2007 belangrijke stappen gezet. Zo is gestart met de bodemsaneringswerken aan de Bankloop in Olen in uitvoering van de convenant met Umicore. In het kader van het Actieplan Cadmium werd de verwijdering van zinkassen op private terreinen beëindigd (Overpelt) of verdergezet (Balen en Lommel) en werd gestart met een grootschalig beschrijvend bodemonderzoek (Hoboken). Eveneens werd in 2007 meegewerkt aan het

opstarten van een nieuwe biomonitoring in de Noorderkempen, gekoppeld aan milieu-metingen. In het kader van het Europees project BeNeKempen werd onder meer een concept voor de verwijdering van zinkassen opgemaakt en voorgelegd aan alle betrokken actoren.

In 2007 werd gewerkt aan de opmaak van scenario's voor integratie van bodemsanering in een ruimer maatschappelijk kader voor woonzones en brownfields. In een aantal brownfielddossiers werden ambtshalve saneringswerken opgestart (onder meer Balmatt te Mol, Alvat te Buggenhout) of verdergezet (PCN te Nieuwpoort, Carcoke en Deso Petrol te Zeebrugge). Een samenwerkingsakkoord werd gesloten voor een ambtshalve sanering in functie van de herontwikkeling van de oude industriezone Willebroek-Noord. Verder werd met respectievelijk zeven gemeenten (Begijnendijk, Buggenhout, Kluisbergen, Mechelen, Ronse, Sint-Truiden en Gent) een nieuwe samenwerkingsovereenkomst gesloten voor het uitvoeren van een brownfieldproject. In het kader van de zinkassenproblematiek werden twee proefprojecten opgestart (Lommel). De ambtshalve uitvoering van de bodemsanering van asbestcementdraailingen te Willebroek, Kapelle-op-den-bos, Mechelen, Meise, Londerzeel en Puurs verliep volgens plan.

De aanpak van woonzones werd verdergezet met onder meer de afwerking van een project in Essen en de start van een nieuw woonzoneproject in Wijnegem. Verder werd gewerkt aan een kader rond gedeelde financiering tussen OVAM en gemeenten voor de bodemsanering van gemeentelijke stortplaatsen.

Het chemisch reinigen van textiel werd aangeduid als eerste economische activiteit waarvoor een bodempreventie- en bodembeheersplan is voorzien. De uitwerking van (alternatieve) financiële instrumenten werd toegespitst op deze sector. De vzw Vlabotex werd in september 2007 erkend als bodemsaneringsorganisatie voor de droogkuissector. BOFAS, het fonds voor tankstations, werd eerder opgestart op basis van een samenwerkingsakkoord tussen het Vlaamse, Waalse, Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de federale staat. Een wijziging van de samenwerkingsovereenkomst werd doorgevoerd waardoor ook tankstations, gesloten voor eind 1992, een aanvraag kunnen indienen.

De Europese Commissie stelde in september 2006 haar bodemstrategie voor met onder meer een voorstel van kaderrichtlijn voor de bescherming van de bodem. Bij de verdere uitwerking in 2007 speelde het Vlaamse Gewest een actieve rol. Voor de omzetting van de richtlijn milieu-aansprakelijkheid werden de nodige bepalingen opgenomen in het decreet betreffende de bodemsanering en de bodembescherming. Verder profileerde Vlaanderen zich opnieuw op Europees niveau via deelname aan een aantal Europese projecten zoals SNOWMAN en door vertegenwoordiging op het internationale forum van experts binnen de overheden van diverse lidstaten (Common Forum).

Waterbodemverontreiniging

De historische ruimingsachterstand werd verder weggewerkt in 2007. Hierbij stonden de ruiming van de Heulebeek, de Devebeek en de Zenne van Lot tot Drogenbos centraal. In het kader van het actieplan cadmium voor de Noorderkempen (zie ook deel 'Externe Integratie - Milieu en gezondheid) werd de ruiming van de waterbodems in de Kempen prioritair aangepakt om cadmiumvervuiling te saneren en de verdere verspreiding tegen te gaan. I.k.v. de uitvoering van het slibvangplan werd een aanpak met een wetenschappelijke onderbouwing opgesteld. In 2007 werden weer 150 meetplaatsen van het waterbodemmeetnet bemonsterd. De resultaten van de 21 meetpunten van het sedimentmeetnet zijn online te raadplegen. Het aangepaste ontwerp SUP 'Bagger- en ruimingsspecie' werd op 1 juni 2007 principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering en ging in openbaar onderzoek (zie ook thema 'Verontreiniging door afvalstoffen').

Bodemaantasting

De gemeenten werden verder begeleid en ondersteund bij het opstarten van erosiebestrijdingswerken en bij het opmaken van hun gemeentelijk erosiebestrijdingsplan conform het Erosiebesluit van de Vlaamse Regering. De achterstand bij het evalueren van gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen werd weggewerkt. Erosiebestrijding in het veld werd verder gestimuleerd. De voorbereiding van PDPO-II werd opgevolgd met bijzondere aandacht voor het optimaliseren van de beheersovereenkomsten erosiebestrijding. De thematische strategie en de ontwerpkaaderrichtlijn bodembescherming van de Europese Commissie, evenals de ontwikkelingen rond monitoring en rapportering in dat verband, werden intensief opgevolgd. Ondersteunende onderzoeksopdrachten werden geïnitieerd en stappen zijn gezet om bodeminformatie te ontsluiten via de databank ondergrond Vlaanderen. Verder ging de aandacht naar de integratie van bodembescherming in het landbouwbeleid via de randvoorwaarden (cross-compliance) verbonden aan de hervorming van het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid en aan de integratie van bodembescherming in het sectoraal uitvoeringsplan Bagger- en Ruimingsspecie.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Opmaak beheersstrategie voor diffuse verontreiniging van zware metalen	2009 EINDE	op schema	
Opmaak vereenvoudigde procedures bodemsanering	2007 EINDE	op schema	
Uitwerken van een concept voor beheersstrategie van de verontreiniging in en rond waterbodems	2009 EINDE	op schema	
Uitwerken van een concept voor beheersstrategie voor grootschalige complexe verontreinigingen	2009 EINDE	op schema	
Uitwerken en implementeren scenario integratie bodemsanering in ontwikkeling van verontreinigde brownfields	2007 EINDE	vertraagd	2010 EINDE
Uitwerken en implementeren scenario van integrale aanpak woonzones	2007 EINDE	vertraagd	2010 EINDE
Start uitvoering sectoraal uitvoeringsplan bagger- en ruimingsspecie	2007 BEGIN	vertraagd	
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Aantal brownfieldprojecten waarvoor saneringsmogelijkheden in kaart zijn gebracht inclusief kostenramingen (in samenwerking met OVAM)		17 (2007)	25 (2010)
Aantal dossiers opgestart in het kader van ambtshalve bodemsanering (aanmaning)		139 (2007)	145 (2010)
Aantal woonzoneprojecten waarbij onderzoek is opgestart		13 (2007)	15 (2007)
Aandeel hergebruikt (als bodem of bouwstof) specie bij waterlopen van eerste categorie (m ³)		638.000 (2006)	1.000.000 (2007)
Aandeel specie gedeponneerd op de oever bij waterlopen van eerste categorie (m ³)		143.200 (2007)	
Aandeel specie gestort bij waterlopen van eerste categorie (m ³)		4.500 (2007)	0 (2007)
Aantal opgestelde waterbodembeheerplannen (= zgn. 'theoretische prioriteitsbepaling van waterbodemsanering' in de bekkenbeheerplannen)		11 (2006)	11 (2007)
Aantal sectoren waarvoor een financiering van bodemverontreiniging is uitgewerkt.		2 (2007)	5 (2010)

Accenten 2008-2010

Opvolging van vrijwillige en verplichte bodemsaneringen

De nadruk wordt gelegd op een optimalisatie van de processen en procedures i.k.v. de behandeling van dossiers van verontreinigde gronden. Dit zal de garantie bieden dat onder meer overdrachten niet nodeloos worden vertraagd. Een ander accent ligt op het streven naar een betere samenwerking met bedrijven of relevante bedrijfssectoren via het afsluiten van bedrijfsspecifieke overeenkomsten.

Uitvoeren ambtshalve bodemsanering

Een accentverschuiving in de voorbije planperiode bij een ambtshalve sanering is het voorrang geven aan het zo snel mogelijk wegnemen van de meest ernstige risico's én aan projecten die door integratie een maatschappelijke meerwaarde betekenen. De ambtshalve bodemsanering zal in de periode 2008-2010 op een meer planmatige, geïntegreerde wijze worden aangepakt.

Geïntegreerde aanpak van brownfields en woonzones

Voor de integratie van bodemsanering in een ruimer maatschappelijk kader worden scenario's uitgewerkt tegen eind 2010. Dit zal onder meer gebeuren voor de ontwikkeling van brownfields en voor de aanpak van potentieel verontreinigde woonzones. Een accentverschuiving in de voorbije planperiode bij zowel brownfields als bij woonzones, is het streven naar een optimale integratie van de sanering in de (her)ontwikkeling via overleg met private en publieke actoren (project 'Bodemsanering').

Financiering bodemsanering

Met de goedkeuring van het aangepaste bodemdecreet kan worden voorzien in de oprichting van bodemsaneringsorganisaties voor een goede coördinatie van de saneringsproblematiek op sectorniveau. Erkende bodemsaneringsorganisaties kunnen hierbij de oprichting van sectorfondsen concretiseren. In de periode 2007-2010 ligt het accent op de oprichting van een bodemsaneringsorganisatie voor de droogkuissector en een fonds voor gasolietanks van particulieren en de optimalisering van het intergemeentelijke sectorfonds BOFAS voor verontreinigde tankstations.

De aanpak van vervuilde bedrijfsgronden wordt verder verbeterd d.m.v. een optimale samenwerking en kostendeling tussen de Vlaamse overheid, de gemeenten (cf. in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst) en de private sector. Zo kan bijvoorbeeld bij brownfields de eventuele sanering kostenefficiënter verlopen via partnerschappen met private en publieke actoren.

Verfijning van de wetgeving

Het accent in de periode 2008-2010 ligt op de uitvoering van het nieuwe decreet betreffende bodemsanering en bodembescherming en op dat m.b.t. de brownfield-convenanten. Om het eerste decreet uitvoerbaar te maken, werd in juli 2007 een nieuw VLAREBO principieel goedgekeurd op de Vlaamse Regering. Hierin wordt een aanpassing van de grondverzetsregeling opgenomen. Deze geactualiseerde VLAREBO zal in de periode 2008-2010 de sleutel vormen bij het voorkomen van nieuwe bodemverontreiniging.

Bij de (water)bodemsanering of bij infrastructuurwerken voor waterzuivering zal binnen het traject op een adequate manier aandacht worden besteed aan het onroerend erfgoed. In overleg met het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening zal worden nagegaan op welke manier voldoende tijd, ruimte en financiële middelen ter beschikking kunnen worden gesteld voor het behoud van het potentieel archeologisch erfgoed.

Wegwerken historische ruimingsachterstand – ondersteuning beleid waterbodems

Het accent voor de periode 2008-2010 ligt op de uitvoering, na de juridische basis die in 2003-2007 werd gelegd. Zo reikt het ontwerp SUP oplossingen aan voor het waterbodenvraagstuk en zijn er scenario's met overeenkomstig kostenplaatje beschikbaar. Daarnaast voorzien de bekkenbeheerplannen in een prioriteitenstelling en acties m.b.t. waterbodemsanering. Een accent bij het ruimen en saneren van waterlopen ligt ook op de geïntegreerde, planmatige aanpak van waterbodems in grootschalige, complexe situaties.

In 2008-2010 gaat verder extra aandacht naar de aanleg van sedimentvangen als preferentiële bezinkingsplaatsen voor slib.

Het project 'Waterbodemonverontreiniging' wordt geactualiseerd van zodra het SUP definitief is goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Nieuwe accenten voor het project zijn mogelijk de opvolging van de effecten van de ruiming op de waterbodemkwaliteit (bv. opnemen van kwantiteitsgegevens in de waterbodemdatabank) en/of het uitwerken van een opvolgingssysteem voor het hergebruik van de ruimingsspecie.

Ontwikkeling juridisch kader bodemaantasting – aanpak erosiebestrijding

In 2008-2010 ligt het accent op de doorwerking van het Europese beleid, het streven naar de verdere integratie met het beleidsdomein Landbouw – o.a. door uitbreiding van de oppervlakte waarop verplicht erosiebestrijdingsmaatregelen moeten genomen worden – en de verderzetting van de maatregelen naar landbouwers en lokale besturen. Zo blijven beheersovereenkomsten m.b.t. erosiebestrijding belangrijke instrumenten in de aanpak van actuele en potentiële erosieknelpunten. Het gebruik ervan wordt verder gestimuleerd met in de toekomst meer nadruk op de meest brongerichte maatregelen, die ook andere aspecten van bodemkwaliteit en bodembiodiversiteit gunstig beïnvloeden.

Het accent van het project 'Bodembescherming' ligt enerzijds op de verdere ontwikkeling van het juridisch en beleidskader, in het bijzonder de verdere uitwerking van de Europese Thematische Strategie en Ontwerpkaderrichtlijn 'Bodembescherming', en anderzijds op de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen. De gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen dienen afgestemd te zijn op de bekkenbeheerplannen.

Aanpak prioriteiten 2008**Optimaliseren van de (ambtshalve) bodemsanering en grondverzet (cf. OD1 bij Bodemonverontreiniging)**

Bij de prioritering wordt waar mogelijk ingespeeld op grote infrastructuurwerken of stedenbouwkundige wijzigingen. Een voorbeeld van een prioritair project is de verdere uitvoering van het saneringsprogramma van de asbestcementdraailingen en de zinkassen. Bij een grootschalig project in Asse bijvoorbeeld wordt de bodemsanering gekaderd in de aanleg van de geplande ringweg en de nieuwe ruimtelijke invulling. Verder wordt gewerkt aan een scenario voor de procesoptimalisatie van ambtshalve bodemsanering door de introductie van innovatief aanbesteden. De aangepaste grondverzetsregeling zal in 2008 worden geïmplementeerd en de sleutel vormen bij het voorkomen van nieuwe bodemonverontreiniging. Daarnaast zullen afspraken gemaakt worden met de bodembeheersorganisaties rond het gebruik van de bodemkwaliteitsgegevens. Inzake het beheer van bodemonverontreiniging worden in 2008 scenario's uitgewerkt op basis van opgedane ervaring in andere projecten (BeNeKempen, woonzones, brown-fields, complexe verontreinigingen).

Integratie van bodemsanering in een ruimer maatschappelijk kader (cf. OD2 bij Bodemverontreiniging)

Het sluiten van bedrijfsspecifieke overeenkomsten met bedrijven of relevante bedrijfssectoren zorgt voor een betere integratie van bodemsanering in bedrijfsprocessen. Bijkomend aan de lopende overeenkomsten (Umicore, NMBS, Bekaert en Electrabel) vind een selectie plaats van saneringsplichtigen die in aanmerking komen voor het sluiten van een overeenkomst.

Net zoals bij de ambtshalve uitvoering wordt in 2008 een maximale ondersteuning voorzien bij projecten met een bredere maatschappelijke component duurzame ontwikkeling. De sanering van brownfields blijft een uitdaging zowel op vlak van integrale aanpak als op financieel vlak. Daarom worden verdere initiatieven genomen om een aanpak door of samenwerking met externe actoren of overheden te ondersteunen, een planmatige aanpak te ontwikkelen en de sanering -al dan niet met een ambtshalve tussenkomst- te koppelen aan een herontwikkeling. Een voorbeeld van een lopend initiatief is de ondersteuning van gemeenten via de milieusamenwerkingsovereenkomsten. Daarnaast zijn de activiteiten van belang rond de grootschalige, verouderde bedrijfvenzone in Vilvoorde-Machelen en deze in het kader van het START-programma (herontwikkeling van de internationale luchthaven Zaventem en van de omliggende regio). Voorbeelden van projecten met ambtshalve tussenkomst zijn de zone Watersite in Vilvoorde-Machelen, de sites ex-Asphaltco (Asse), Balmatt (Mol), Alvat (Buggenhout) en Carcoke (Zeebrugge). Nieuwe initiatieven worden voorzien naar aanleiding van het decreet betreffende de brownfieldconvenanten.

De eerste woonzoneprojecten waren grootschalige projecten die volledig door OVAM werden gecoördineerd en gefinancierd. De vernieuwde aanpak legt de nadruk op medefinanciering van (kleinere) woonzoneprojecten en een nauwere samenwerking met de gemeenten. De selectie gebeurt aan de hand van een lijst met woonzones die volgens prioriteit zijn gerangschikt op basis van de ernst van de verontreiniging en de omvang van de woonzone. In 2008 wordt deze lijst van potentiële woonzoneprojecten uitgebreid en worden er vier sites onderzocht.

Tenslotte wordt ook de effectieve aanpak van grootschalige complexe verontreinigingen gestart. Dit zijn perceelsoverschrijdende verontreinigingen (vaak op voormalige fabrieksterreinen of stortplaatsen) waarop zich meerdere saneringsplichtigen bevinden en waarvoor een gezamenlijke aanpak van de verontreiniging aangewezen is. Een reeds opgemaakte prioriteitslijst wordt herbekeken en in een aantal dossiers worden bodemonderzoeken uitgevoerd.

Realiseren van een meer billijke verdeling van de saneringslast (cf. OD3 bij Bodemverontreiniging)

In 2008 wordt gewerkt aan een instrument voor opvolging, controle en subsidiëring van de werkzaamheden van een bodemsaneringsorganisatie. Ook zal Vlaanderen opnieuw inspanningen leveren om de oprichting van een fonds te bewerkstelligen voor de tussenkomst bij verontreiniging ten gevolge van gasolietanks. Onderzoek is voorzien naar de mogelijkheden van een ambtshalve tussenkomst bij de urgente gevallen in de opstartfase van sectorfondsen. Ook wordt actief gezocht naar middelen voor alternatieve financiering (mogelijk via PPS constructies).

Interageren met Europees beleid bodem (cf. OD6 bij Bodemverontreiniging)

Er zal verder actief geparticipeerd worden aan de onderhandelingen inzake de opmaak van de ontwerpkaaderrichtlijn bodem. Gezien de grote invloed ervan op het Vlaamse bodembeleid (zowel bodemsanering als bodembescherming) blijft Vlaanderen streven naar een maximale invloed en inbreng. Het huidige Vlaamse beleid komt al in grote

lijnen overeen met wat er momenteel op Europees vlak is voorzien. De deelname aan internationale initiatieven zoals het 'Common Forum on contaminated land' blijven gegarandeerd, evenals de participatie aan Europese projecten zoals BeNeKempen. Specifiek voor de verdere uitwerking van het bodembeschermingsluik wordt gestreefd naar een ruime terugkoppeling met de doelgroep landbouw. De praktische uitwerking wordt verder ook voorbereid in een nieuw Interreg-project.

Ruiming van waterbodems (cf. SD8 en OD9 bij Waterbeleid)

De historische ruimingsachterstand wordt verder weggewerkt. In 2008 wordt er op de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie minstens 150.000 m³ geruimd. Dit zijn zowel hydraulische als ecologische ruiming. Volgende ruiming staan centraal: de Demer te Diest, de Kalkenvaart en de Vunt.

Bouwen van slibvangen

Ruimingswerken in verstedelijkt gebied worden vaak bemoeilijkt door de beperkte toegankelijkheid van de waterloop. Door de aanleg van sedimentvangen (slibvang of zandvang) stroomopwaarts van deze probleemgebieden wordt massale afzetting van slib in deze gebieden voorkomen. Ook vanuit ecologisch standpunt kan het opportuun zijn om sedimentvangen in te richten. Het sedimentmeetnet levert de noodzakelijke onderbouwing voor het optimaal inplanten in de nabijheid van de sedimentbronnen en het dimensioneren van de slib-/zandvangen. In 2008 wordt het slibvangplan verder opgesteld en uitgewerkt. Op basis van de resultaten van dit plan wordt in 2008 aangevat met de realisatie van twee slibvangen op strategisch gekozen plaatsen.

Erosiebestrijding door de landbouwers en door steden en gemeenten versterken (cf. SD8 bij Waterbeleid)

In 2008 wordt een uitbreiding nagestreefd van de oppervlakte waarop verplicht erosiebestrijdingsmaatregelen moeten worden genomen en blijft de uitvoering van de goedgekeurde erosiebestrijdingsplannen van steden en gemeenten op kruissnelheid. Op basis van deze plannen wordt uitvoering gegeven aan kleinschalige erosiebestrijdingsprojecten die het perceelsniveau overschrijden. De gemeentegrensoverschrijdende aanpak zal verder worden gestimuleerd door een gerichte begeleiding van de gemeenten. Voor de beheersovereenkomsten erosiebestrijding is de beoordeling van het nieuwe PDPO door de Europese Commissie cruciaal, zowel qua timing als qua inhoud. Zonder Europese goedkeuring mogen met landbouwers immers geen nieuwe beheersovereenkomsten op Vlaams niveau afgesloten worden, waardoor een belangrijk instrument voor erosiebestrijding verloren zou gaan.

8. Verontreiniging door afvalstoffen

8.1 Doelstellingen

Pandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - De hoeveelheid bedrijfsafvalstoffen verminderen t.o.v. 2002

Pandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - De hoeveelheid **primaire** bedrijfsafvalstoffen verminderen t.o.v. 2002

Indicator	Trend	Doelbereik
De totale hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen (mio ton)	- -	0% (2005)

Na een sterke toename in de periode 1992-2000, stabiliseerde de afvalproductie rond 20 mio ton. De waarde voor het referentiejaar 2002 is 19,0 mio ton. In 2005 (24,9 mio ton) wordt er terug een toename vastgesteld.

Pandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - De productie van bedrijfsafval blijft meer achter op de economische groei t.o.v. 2002

Pandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - De productie van bedrijfsafval blijft meer achter op de economische groei t.o.v. 2002

Indicator	Trend	Doelbereik
De totale hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen per eenheid Bruto Regionaal Product	- -	0% (2005)

Gezien de toegenomen afvalproductie in 2005 wordt in de periode 2002-2005 niet langer een ontkoppeling tussen afvalproductie en het Bruto Regionaal Product vastgesteld. De voorzichtig positieve trend van de voorbije jaren zet zich niet door.

Pandoelstelling (MINA-plan 3)

2010 - De hoeveelheid definitief verwijderd bedrijfsafval vermindert met minstens 20% t.o.v. 2000

Pandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - De hoeveelheid **gestort** bedrijfsafval vermindert met minstens 20% t.o.v. 2000

Indicator	Trend	Doelbereik
De hoeveelheid gestorte bedrijfsafvalstoffen (mio ton)	++	161% (2005)

De trend van de hoeveelheid gestorte bedrijfsafvalstoffen is dalend voor de volledige periode van 1992 (5,4 mio ton) t.e.m. 2005 (1,9 mio ton). De doelstelling van 2010 (2,3 mio ton) werd hiermee bereikt.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - De totale hoeveelheid huishoudelijk afval blijft minstens gelijk of vermindert t.o.v. 2000

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - De totale hoeveelheid huishoudelijk afval blijft minstens gelijk of vermindert t.o.v. 2000

Indicator	Trend	Doelbereik
De totale hoeveelheid geproduceerde huishoudelijke afvalstoffen (kg per inwoner)	+/-	106% (2006)

De historische trend is stijgend van 1991 (405 kg/inw.) t.e.m. 2002 (556 kg/inw.). De waarde voor het referentiejaar 2000 is 560 kg/inwoner. Vanaf 2002 is de totale hoeveelheid afgenomen tot 531 kg/inw in 2006. Dit wijst op een trendbreuk. De doelstelling is hiermee behaald.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - De productie van huishoudelijk afval blijft meer achter op de groei van de consumptie t.o.v. 2000

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - De productie van huishoudelijk afval blijft meer achter op de groei van de consumptie t.o.v. 2000

Indicator	Trend	Doelbereik
Productie huishoudelijke afvalstoffen per consumptie-eenheid	++	100% (2004)

Op basis van de beide waarden van de indicator wordt in 2004 een ontkoppeling gemeten t.o.v. het referentiejaar 2000. De doelstelling is hiermee behaald. De cijfers dienen echter nog met de nodige omzichtigheid geïnterpreteerd te worden en de ont-koppelingsgraad in 2004 is nog beperkt.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - De hoeveelheid definitief verwijderd huishoudelijk afval vermindert tot gemiddeld 150 kg per inwoner

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

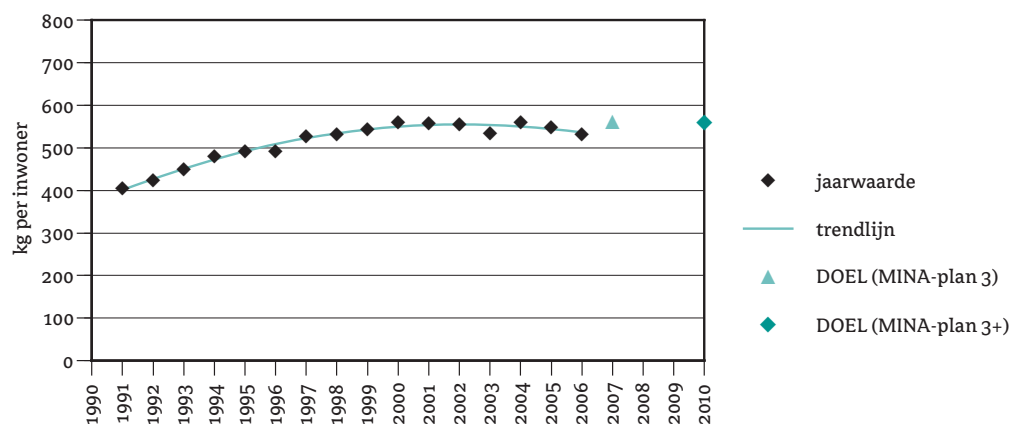
2010 - De hoeveelheid definitief verwijderd huishoudelijk afval vermindert tot gemiddeld 150 kg per inwoner

Indicator	Trend	Doelbereik
De totale hoeveelheid gestorte en verbrande huishoudelijke afvalstoffen (kg per inwoner)	+	94% (2005)

De totale hoeveelheid gestorte en verbrande huishoudelijke afvalstoffen per inwoner verminderde aanzienlijk van 331 kg in 1991 tot 161 kg in 2005. Vaststelling is dat de neerwaartse trend stagneert. Het doel van 150 kg ligt mogelijk nog binnen bereik op voorwaarde dat de achterblijvende gemeenten/steden voldoende inspanningen leveren en het beleid in de andere gemeenten onverminderd wordt verder gezet.

* DE TOTALE HOEVEELHEID GEPRODUCEERDE HUISHOUDELIJKE AFVALSTOFFEN (PER INWONER)

brongegevens: Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij

8.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

In oktober 2006 (IFEST) ging het eerste jaar van het eco-efficiëntiescanprogramma van start. Dit programma wil Vlaamse KMO's aanzetten tot investeringen in de verbetering van hun eco-efficiëntie. Verder werd ecodesign gepromoot via de ruime verspreiding van een 60-tal cases en de verdere uitbreiding en toepassing van de Ecolizer. Deze tool maakt het voor een ontwerper eenvoudiger om de milieu-impact in te schatten van verschillende productvoorstellen of gebruikte materialen, productieprocessen etc. Ook zijn 12 projecten opgestart in het kader van het PRESTI-5-programma en werd de hernieuwde versie van MAMBO (het softwarepakket voor bedrijven voor de berekening van de werkelijk afvalkosten) verder verspreid en gepromoot.

Het proefproject 'Berekeningsmodel milieuverantwoord productgebruik voor overheidsinstellingen' resulteerde eind 2007 in een gebruiksvriendelijke, online-toepassing voor overheidsorganisaties. Verder werd het preventiebeleid van de voorbije 15 jaar geëvalueerd en kreeg de distributiesector meer aandacht in het kader van de verruiming naar een duurzaam materialenbeheer. Meer inzicht werd verworven in de aankoop- en plaatsingsstrategieën van de distributiesector in functie van bijsturing van bestaande productie- en consumptiepatronen.

Voor de vier prioritaire bedrijfsafvalstromen zijn analyses uitgevoerd. Voor gemengd bedrijfsafval en dierlijk afval zijn actieprogramma's lopende. Voor zuren en basen en slib van oppervlakte behandeling van metalen en textielafval en productiegebonden slib zijn deze afgerond. Verder werd gestart met de uitvoering van een nieuwe multicriteria-analyse voor bedrijfsafvalstoffen (gegevens 2005). Dit zal opnieuw resulteren in een rangschikking van bedrijfsafvalstoffen met de grootste milieu-impact tijdens hun verwerking, wat mogelijk kan leiden tot bijsturing van het beleid.

Eind 2006 werd een Rondetafelconferentie gehouden over het bevorderen van de afzetmarkt voor gerecycleerde materialen. Voor een oplossing van deze problematiek wordt gewerkt aan een uitgebreide analyse, wat moet resulteren in een actieprogramma.

In juni 2007 is de evaluatie van de aanvaardingsplicht afgerond en is er gestart met de uitvoering van een actieplan ter verbetering van dit instrument. Vier milieubeleids-overeenkomsten doorlopen de goedkeuringsprocedure (afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA), reclame- en persdrukwerk, afgewerkte olie en oude

en vervallen geneesmiddelen). Via een wijziging van het VLAREA is de aanvaardingsplicht voor landbouwfolies vervangen door het opleggen van een collectief plan, op te maken door de producenten en gebruikers van landbouwfolies. Ook zijn landbouwfolies toegevoegd aan de lijst van de bedrijfsafvalstoffen die selectief moeten worden aangeboden en opgehaald. Een groot aantal controles werd uitgevoerd om toe te zien op de naleving van de verschillende aanvaardingsplichten en het (grensoverschrijdend) afvaltransport.

Conform het afvalstoffendecreet vond de verdere invulling van het afvalstoffenbeleid plaats via sectorale uitvoeringsplannen (SUP). Afhankelijk van de fase van elk SUP werden de nodige evaluatie, voortgangsrapportering, planning en openbaar onderzoek voorzien.

Stimulering van preventie van huishoudelijke afvalstoffen gebeurde in het kader van het SUP 'Huishoudelijke afvalstoffen 2003-2007'. Een ontwerp van een nieuw sectoraal uitvoeringsplan 'Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen' werd opgemaakt en principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 7 september. Het openbaar onderzoek is voorzien van 11 september tot 10 november 2007.

De Vlaamse Regering keurde het SUP 'Milieuverantwoord materiaalgebruik en afvalbeheer in de bouw' definitief goed. Met dit nieuwe plan wil de Vlaamse Regering de bouwmaterialen en -producten meer milieuverantwoord maken, niet alleen in de afvalfase maar over de gehele materiaalketen vanaf de winning van grondstoffen over de productie van bouwproducten en de toepassing ervan. Het ontwerp SUP 'Bagger- en ruimingsspecie' is verder op punt gesteld in samenwerking met alle betrokkenen en principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 1 juni 2007. De resultaten van het openbaar onderzoek zijn in verwerking. De kern van het uitvoeringsplan is te komen tot de uitbouw van een actief waterbodembeleid, een efficiënt voorkomingsbeleid en een milieuvriendelijk curatief beleid. De nadruk ligt op structurele, gefaseerde oplossingen waarbij preventieve maatregelen samengaan met de capaciteit voor behandeling en eindbestemming.

In de Commissie Dierlijk Afval is een akkoord bereikt over een gedeeltelijk vernieuwd financieringssysteem voor de ophaling en verwerking van krengen van landbouwdieren. De Vlaamse Regering keurde een nieuw Besluit dierlijk afval definitief goed op 15 december 2006.

In uitvoering van het Actieplan Groenestroom van de Vlaamse Regering is het aanbod van de biomassastromen (al dan niet afval) in kaart gebracht met een overzicht van de stromen die voor groenestroomcertificaten (vergisting, verbranding) in aanmerking komen. Proefprojecten en onderzoek zijn voorzien met de focus op de kwaliteit en de afzet van de (rest)afvalstoffen die ontstaan in het composterings- en vergistingsproces.

De wetgeving inzake heffingen op het storten en verbranden van afvalstoffen is grondig bijgestuurd. Zo is het aantal tarieven sterk verminderd. Ook zijn de tarieven voor het storten van brandbaar afval gestegen en een aantal verminderde tarieven voor het storten van recyclageresidu's zullen geleidelijk verdwijnen. Verder komt er een compensatie voor de niet-fiscale aftrekbaarheid van de milieuheffingen. De wijzigingen traden in werking vanaf 1 januari 2007.

Het Vlaamse Gewest is nauw betrokken bij het opstellen van raadsconclusies over de thematische strategie afvalpreventie en recyclage. Deze strategie legt de krijtlijnen vast voor het Europese afvalbeleid van de komende vijf jaar. Ze kondigde onder meer de herziening aan van een aantal afvalrichtlijnen, waaronder de Kaderrichtlijn Afval. Ook de besprekingen rond de herziening van de Kaderrichtlijn Afval worden van nabij opgevolgd. Daarnaast is verder gewerkt aan de omzetting van de batterijenrichtlijn in Vlaamse wetgeving en worden de nodige maatregelen genomen om te komen tot een

correcte uitvoering van de nieuwe verordening rond grensoverschrijdende afvaltransporten.

De bestaande systemen voor afgifte van scheepsafvalstoffen afkomstig van de zeevaart, jachtvaart en visserij, met inbegrip van de kostendekkingsmechanismen, zijn verder verfijnd. Gestreefd is naar een Europese harmonisatie, vooral m.b.t. de havens binnen de Hamburg - Le Havre range. De ratificatie van het verdrag voor de inzameling van afvalstoffen van de binnenvaart nog wordt verwacht in het najaar van 2007.

In 2007 is verder bekeken hoe vanuit de ervaringen van het voorbije en huidige afvalbeleid, elementen kunnen worden aangedragen die het proces rond de verruiming naar een duurzaam materialenbeleid kunnen voeden. In het kader van het SUP 'Milieuverantwoord materialengebruik en afvalbeheer in de bouw' werd materialenbeheer geconcretiseerd door de start van twee projecten. Een eerste project betreft de invoering van prestatie-eisen voor materialengebruik in de bouw. Een tweede project is het operationaliseren van het Vlaams milieu-input-outputmodel (zie verder). Voor huishoudelijke afvalstoffen, waar reeds belangrijke stappen gezet zijn in de richting van een duurzaam materialenbeleid, werd eenzelfde verruimingsoefening gemaakt in het nieuwe SUP 'Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen'.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Definitief actieprogramma voor vier prioritaire bedrijfsafvalstoffen (dierlijk, textiel/ productiegebonden slib, gemengd ongedifferentieerd, zuren/basen)	2007 MIDDEN	gerealiseerd	
Consensus aanpak herbruikbare en eenmalige verpakkingen via LCA en peer review industrie	2006 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Optimalisering beheer- en opvolgingssysteem voor vraag en aanbod van eindverwerking afval	2006 EINDE	gerealiseerd	
Aanpassing wetgeving inzake dierlijke bijproducten (dierlijk afval)	2005 MIDDEN	gerealiseerd	2006 EINDE
Methodiek prioriteitsstelling van materiaalstromen beschikbaar	2007 MIDDEN	gerealiseerd	
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Aantal thuiscomposteerders (% van de bevolking)		38 (2006)	40 (2007)
Aantal gescreende bedrijven d.m.v. een eco-efficiëntiescan		357 (2007)	1.000 (2010)
Afwijkingen op stortverboden op jaarbasis (som van HA en BA-cat.2 x 1000 ton)		490 (2007)	200 (2007)

Accenten 2008-2010

In functie van de resultaten van een opnieuw uitgevoerde multicriteria-analyse (MCA) zal het beleid verder worden georiënteerd op de bedrijfsafvalstoffen met de grootste milieu-impact. Deze MCA beperkt zich tot het bepalen van de milieu-impact van het ophalen en verwerken van bedrijfsafvalstoffen. Tegelijkertijd is gestart met een uitgebreide MCA voor bedrijfsafvalstoffen waarin de milieu-impact over de volledige materialenketen in beeld wordt gebracht. Daarnaast wordt een nog ruimer analysemodel ontwikkeld voor Vlaanderen waar economische en milieugegevens aan elkaar worden gekoppeld (Vlaams milieu-input-outputmodel). Dit model wordt in de periode 2008-2010 verder geoperationaliseerd.

Voor een meer milieugerichte product- en productieontwikkeling door de industrie wordt de instrumentenmix geoptimaliseerd met specifieke aandacht voor de haalbaarheid van dwingende beleidsinstrumenten, heffingen en taksen en eventuele nieuwe instrumenten (bv. peterschapsprojecten, benchmarkingconvenant). Ook wordt een nieuw subsidieprogramma voorbereid. De mogelijkheden voor meting van afvalpreventie/eco-efficiëntie worden verbeterd en uitgebreid. Hierbij aansluitend wordt gestreefd naar de verdere toepassing van de eco-efficiëntiescan. Op het vlak van productbeleid wordt de samenwerking met de federale overheid en de invloed op het Europese productbeleid waar mogelijk vergroot. Aansluitend op de aanpak voor duurzaam materialenbeheer, wordt een langetermijnvisie ontwikkeld waarbij de aanpak inzake afvalpreventie/eco-efficiëntie, in een breder maatschappelijk kader wordt geplaatst.

Het nieuw Uitvoeringsplan Milieuverantwoord beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen (SUP HA) wordt uitgevoerd met een aantal accent(verschuiving)en. Dit zijn in hoofdlijnen: grotere inspanningen voor preventie, de optimalisering van de bestaande of implementatie van nieuwe systemen of instrumenten om de consument tot milieuverantwoorde consumptie aan te zetten, de optimalisering van de selectieve inzameling onder meer op basis van een toetsingskader voor de evaluatie van bestaande en eventueel nieuw in te zamelen selectieve afvalfracties en zo eenvoudig mogelijke en transparante sorteerregels. Ook wordt de nadruk gelegd op de voorbeeldfunctie van de overheid.

Inzake milieuverantwoorde recuperatie en eindverwerking wordt een geïntegreerde beleidsvisie uitgewerkt in functie van een verdere optimalisatie én een betere afstemming van enerzijds materiaalrecyclage en anderzijds energetische valorisatie uit afvalstoffen. Dit wordt bijvoorbeeld voor biomassa afval uitgewerkt in het kader van het actieplan Groenestroom van de Vlaamse Regering.

Selectieve inzameling en sortering worden verder gericht op het verhogen van de kwaliteit van de te recycleren afvalstoffen waardoor ze sneller op de recyclagemarkt kunnen terechtkomen. In dit verband wordt verder nagegaan hoe de terughoudendheid ten aanzien van het gebruik van gerecycleerde materialen en producten kan worden weggewerkt. Verdere acties worden ondernomen op basis van een analyse van de afzetmarkten.

Het principe van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid wordt verder geoperationaliseerd. Er wordt een evaluatiekader voor aanvaardingsplichten ontwikkeld, dat kan toegepast worden op verschillende afvalstromen.

In overleg met de betrokkenen wordt een verdere aanpassing van het milieuheffingensysteem voor storten en verbranden onderzocht. Centraal hierbij staat de omschakeling van de huidige inputheffing op het verbranden van afvalstoffen naar een systeem dat in de toekomst is gebaseerd op de aard en hoeveelheid van emissies bij thermische processen. Inzake eindverwerking wordt ook een accent gelegd aan de versnelde afbouw van het storten van hoogcalorisch afval.

Aanpak prioriteiten 2008

Verruiming afvalstoffenbeleid naar een duurzaam materialenbeleid

Een aantal vernieuwende initiatieven met verruimde methoden en aspiraties die onder de noemer van materialenbeheer vallen, zijn lopende: afval- en emissiepreventie, integraal ketenbeheer, eco-efficiëntie, milieuverantwoorde consumptie, secundaire grondstoffen, kringlooptuinieren, enz. Waar nodig worden deze in 2008 versterkt of bijgestuurd in functie van de ontwikkeling naar een duurzaam materialenbeheer. Het opgestarte project waarin een richtinggevend kader wordt voorzien voor milieuprestatievoorschriften op niveau van het gebouw komt op kruissnelheid. De initiatie-

ven die worden opgestart in het kader van de Europese thematische strategie voor een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen worden van nabij gevolgd.

Parallel aan de ingezette stapsgewijze verruiming in het gangbare beleid blijven ook het transitieproces duurzaam materialenbeheer (gericht op systeeminnovatie) en het verder operationaliseren van het Vlaams milieu-input-outputmodel (gericht op beleidsonderbouwing) voor de komende jaren een absolute prioriteit.

Optimalisering afvalvoorkoming (kwalitatieve en kwantitatieve preventie van bedrijfsafval)

Een tussentijdse effectmeting van het lopende eco-efficiëntiescanprogramma wordt voorzien. In 2008 wordt ook een nieuw subsidieprogramma voorbereid op basis van de evaluatie van PRESTI-5. Een opportuniteit inzake samenwerking met de federale overheid ligt in een nieuw Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling. Verder zal de stimulering van ecodesign plaatsvinden via een ecodesign-award uitgereikt voor ontwerpers naast de bestaande ecodesign-prijs voor studenten.

Uitvoering nieuw uitvoeringsplan Milieuverantwoord Beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen

In 2008 start de uitvoering van het Uitvoeringsplan Milieuverantwoord beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen (SUP HA). Hierbij gaat extra aandacht naar de rol van de distributie bij milieuverantwoorde consumptie. In dit verband start een proefsetting in de distributie rond milieuverantwoorde consumptie in samenwerking met de distributiesector. Ook wordt een meetinstrument ontwikkeld om het aandeel van milieuverantwoorde producten in de totale consumptie op te volgen.

Afzetmarkt voor gerecycleerde materialen verhogen

Voor het wegwerken van de terughoudendheid ten aanzien van het gebruik van gerecycleerde materialen en producten, zal in eerste instantie worden gefocust op de stromen compost en digestaat, puingranulaten en kunststofgranulaten. Verdere acties worden ondernomen op basis van een analyse van de afzetmarkten met ondermeer promotie van de kwaliteit, gebruiksmogelijkheden en hoogwaardige toepassing van secundaire grondstoffen en een doorlichting van de wetgeving over secundaire grondstoffen.

Optimalisatie geïntegreerde aanpak rond biomassa afval

In functie van een geïntegreerde beleidsvisie inzake biomassa afval wordt een zogenaamd toetsingskader uitgewerkt. Dit kader zal een ondersteuning bieden bij het afwegen van keuzes betreffende materiaalrecyclage en energetische valorisatie van bepaalde biomassastromen. Op Europees niveau werkt Vlaanderen actief samen met verschillende lidstaten om druk te leggen op de Europese Commissie om een richtlijn bio-afvalstoffen op te stellen.

Aanpassing van de milieuheffing voor storten en verbranden

De impact van het vereenvoudigde milieuheffingssysteem voor storten en verbranden zal in 2008 nauw worden opgevolgd. Het onderzoek i.v.m. de mogelijke omschakeling naar een emissieheffing is inmiddels opgestart.

Optimale benutting van de verbrandingscapaciteit

Om het storten van hoogcalorisch afval versneld af te bouwen, zal naast selectieve inzameling ook de nadruk worden gelegd op het ontwikkelen van een gepaste capaciteit met verhoogde energetische benutting, ondermeer door warmtekrachtkoppeling (WKK), co-verbranding, gunstige locatie en het verder opvolgen van de stortverboden

voor bedrijfsafvalstoffen. Er wordt onderzocht hoe in nieuwe projecten - waarbij energie uit afval gevaloriseerd wordt - het principe van WKK in toepassing kan worden gebracht.

Toepasbaarheid afvalstoffenbeleid optimaliseren en illegale praktijken van afvalbehandeling en ontwijkingsgedrag verminderen

In 2008 zal een toetsingskader voor ex-ante evaluaties uitgewerkt worden waarbij ook onderzocht wordt of een vorm van producentenverantwoordelijkheid aangewezen is. Het nieuwe handhavingsdecreet zal toelaten efficiënter en met meer impact overtredingen tegen de afvalstoffenwetgeving aan te pakken. Om het sluikstorten en ontwijkingsgedrag tegen te gaan, zullen op regelmatige basis communicatie- en sensibiliseringscampagnes worden voorzien. Campagnes, evenals de uitvoering van proefprojecten en een optimalisering van de handhaving zijn eveneens voorzien in de verdere aanpak van het zwerfvuil. Er zal hierbij intensiever worden samengewerkt tussen het Vlaamse Gewest, de lokale overheden en de bedrijfswereld. Naleving van de verplichtingen inzake selectieve inzameling van bedrijfsafvalstoffen door KMO's, wordt gestimuleerd via de verdere uitwerking van het GISTI-programma en de opstart van nieuwe acties in het kader van het GOA-project (gemengd ongedifferentieerd afval). Nagegaan zal worden hoe onvermijdbaar GOA (bedrijfsafval waarvan de selectieve inzameling niet haalbaar is) het efficiëntst uitgesorteerd of nagescheiden kan worden.

Meer impact op de Europese besluitvorming inzake afval- en materialenbeleid

In de Europese thematische strategie afvalpreventie en -recyclage zijn initiatieven aangekondigd die door de Commissie zullen worden opgezet voor de verdere uitbouw van het Europese afval- en materialenbeleid of de herziening ervan. Het gaat o.m. om de herziening van de Kaderrichtlijn Afval, de verbrandingsrichtlijn en de AEEA-richtlijn, de uitwerking van Europese criteria voor het markeren van het einde van afval en de uitbreiding van de IPPC-richtlijn naar meer afvalverwerkingsactiviteiten. Op elk van deze domeinen wordt actief deelgenomen aan de Europese besluitvorming om de ervaringen van het Vlaamse afvalbeleid maximaal te valoriseren.

9. Verstoring van Watersystemen

9a. Integraal Waterbeleid

9.a.1 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Het decreet Integraal Waterbeleid van 18 juli 2003 bepaalt het juridisch en organisatorisch kader voor het waterbeleid in Vlaanderen. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) staat in voor de coördinatie van het integraal waterbeleid op Vlaams niveau. Het uitvoeringsbesluit van 20 juli 2006 geeft richtlijnen aan de lokale, provinciale en gewestelijke overheden voor de toepassing van de watertoets bij het afleveren van een vergunning. Verder werd binnen de CIW een voorstel van uitvoeringsbesluit over de financiële instrumenten van het decreet Integraal Waterbeleid (onteigening, recht van voorkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht) voorbereid.

Op het niveau van de internationale stroomgebieden staan de Internationale Scheldecommissie (ISC) en de Internationale Maascommissie (IMC) in voor de coördinatie van het waterbeheer en van de opmaak van de internationale stroomgebiedbeheerplannen. Binnen de ISC geeft het door Vlaanderen geleide Scaldit-project een belangrijke impuls aan de samenwerking tussen de verschillende oeverstaten en -gewesten. Het Scaldit-project werd verlengd tot 30 juni 2008. In 2006 werden de eerste stappen gezet naar een internationaal stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde. In 2007 en 2008 ligt de focus van het Scaldit-project op de kosteneffectiviteit van maatregelen. Op bekkenniveau werden in oktober 2006, onder voorzitterschap van de provinciegouverneurs, elf bekkenbesturen opgericht. De bekkenbesturen richtten elk een bekkensecretariaat op en gaven hun fiat om het bekkenbeheerplan en de deelbekkenbeheerplannen in openbaar onderzoek te laten gaan. In dit kader nam het bekkenbestuur een beslissing over de bindende bepalingen van het bekkenbeheerplan en over de onderlinge afstemming van de bekkenbeheerplannen en de deelbekkenbeheerplannen. De oprichtingsvergaderingen van de bekkenraden, onder voorzitterschap van de bekkencoördinatoren, vonden plaats in november 2006. Op lokaal niveau werden op initiatief van de provincies 53 waterschappen opgericht.

Van 22 november 2006 tot en met 22 mei 2007 werden de bevolking en maatschappelijk actoren via een openbaar onderzoek geïnformeerd over de elf ontwerp-bekkenbeheerplannen en de bijhorende deelbekkenbeheerplannen. Gelijktijdig liep het openbaar onderzoek over het tijdschema en het werkprogramma voor het opstellen van de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas en over de waterbeheerkwesties, de grote thema's waardoor de Vlaamse wateren het risico lopen de goede toestand in 2015 niet te halen. De burger werd wegwijs gemaakt in het openbaar onderzoek via de communicatiecampagne 'Vol van water'. Op basis van de tijdens het openbaar onderzoek geformuleerde reacties en adviezen verleenden de bekkenbesturen hun goedkeuring aan de ontwerp-bekkenbeheerplannen (augustus - september 2007). De bekkenbesturen maakten intussen de plannen over aan de CIW voor afstemming met de andere bekkenbeheerplannen en de waterbeleidsnota.

De door de kaderrichtlijn Water verplichte monitoringprogramma's voor oppervlaktewater en grondwater zijn operationeel sinds begin 2007 en werden ook formeel door de Vlaamse Regering goedgekeurd op 14/09/2007. Deze programma's bouwen voort op de bestaande monitoringprogramma's die - waar noodzakelijk - werden aangepast of aangevuld met nieuwe programmaonderdelen. Ter voorbereiding van de nieuwe moni-

toringprogramma's werden ecologische studies uitgevoerd, werd het beoordelingskader voor waterlopen uitgebreid met bijkomende biologische, hydromorfologische en fysisch-chemische kenmerken en werd afgestemd met de andere gewesten en lidstaten binnen de internationale stroomgebiedsdistricten. Om het onderzoek met betrekking tot water in Vlaanderen te stimuleren en bij te dragen tot een verdere wetenschappelijke onderbouwing van het waterbeleid organiseert de CIW eind 2007 een congres m.b.t. watersysteemkennis. Ondertussen werd in 2007 verder geïnvesteerd in de kwantificering van de diffuse bronnen van waterverontreiniging. Voor zware metalen werden de verliezen vanuit bouwmetalen beter in kaart gebracht en werd de evolutie van de diffuse bronnen bepaald voor drie referentiejaar. Voor nutriënten werden, met behulp van het SENTWA-model, de verliezen vanuit de landbouw doorgerekend voor 2006. Voorts werd de belasting van het oppervlaktewater met BZV en CZV vanuit de landbouw en natuur in beeld gebracht. Ter verdere onderbouwing van het Milieukostenmodel Water werd de kostenefficiëntie van een aantal landbouwmaatregelen bepaald, Dit alles moet toelaten de meest kostenefficiënte maatregelen te bepalen voor opname in de stroomgebied- en bekkenbeheerplannen.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Klassegrenzen tussen hoge, goede en matige ecologische toestand van oppervlaktewater liggen vast	2006 EINDE	op schema	2008 EINDE
Openbaar onderzoek van alle deelbekkenbeheerplannen loopt samen met het openbaar onderzoek van de bekkenbeheerplannen	2005 MIDDEN	gerealiseerd	2007 BEGIN
Opmaak van de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen (incl. maatregelenprogramma's)	2008 EINDE	op schema	2008 EINDE

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal afgewerkte ontwerp-bekkenbeheerplannen	11 (2006)	11 (2006)
Aantal opgestarte operationele bekkenmodellen	3 (2007)	11 (2006)

Accenten 2008-2010

Het kader blijft de Europese kaderrichtlijn Water (KRW) en het Vlaams decreet Integraal Waterbeleid (DIW). Hier en daar worden de maatregelen uitgebreid of aangepast aan de verlengde planperiode; bv. voor de bekken- en deelbekkenbeheerplannen en de monitoringprogramma's zal het accent verschuiven van opmaak naar uitvoering, de verplichte deadlines voor de periode 2008-2010 zullen worden opgenomen etc.

Essentieel voor het vervolgtraject blijft daarnaast de effectieve realisatie van het integraal waterbeleid op het terrein. Cruciaal is de nood aan verdergaande afstemming met het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening. Ook een volgehouden intergewestelijke en internationale afstemming blijft een belangrijk punt.

NIEUWE MAATREGELN (2008-2010)

Omzetting van de nieuwe Europese richtlijnen water

Zwemwaterrichtlijn

Op 24 maart 2006 trad de nieuwe zwemwaterrichtlijn in werking. De richtlijn legt bepalingen vast voor de controle en de indeling van de zwemwaterkwaliteit, het beheer van de zwemwaterkwaliteit en het verstrekken van informatie over de zwemwaterkwaliteit aan het publiek.

Dochterrichtlijn Grondwater

Deze Grondwaterrichtlijn is een aanvulling op de kaderrichtlijn Water voor wat betreft de grondwaterkwaliteitsaspecten en verscheen op 27 december 2006 (2006/118/EG).

Dochterrichtlijn Prioritaire stoffen

Deze dochterrichtlijn van de kaderrichtlijn Water zal milieukwaliteitsnormen en reductiemaatregelen vaststellen voor een reeks van 33 prioritaire stoffen. Het voorstel werd door de Europese Commissie bekendgemaakt op 17 juli 2006.

Overstromingsrichtlijn

Deze richtlijn moet nog een deel van het Europese beslissingsproces doorlopen en is gericht op een afname van de kans op overstromingen en de potentiële gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van de mens, voor het milieu, voor de infrastructuur en voor de eigendommen.

De uitwerking van de watertoets en van de financiële instrumenten van het DIW zal worden afgerond. Ook het Rubicon-fonds wordt geoperationaliseerd. In 2007 werd door een besluit van de Vlaamse Regering een aanzet gegeven om projecten in dat kader te subsidiëren. In 2008 wordt dit besluit geëvalueerd met het oog op een mogelijke verruiming van het toepassingsgebied en een afstemming met de andere subsidiebesluiten terzake. De CIW zal in 2008 de noodzaak van een specifiek uitvoeringsbesluit inzake het beheer van de oeverzones onderzoeken dan wel aangeven dat dit via de bestaande instrumenten kan geregeld worden.

De Vlaamse Hydrografische Atlas wordt steeds vaker als referentie gebruikt, maar heeft tot op vandaag geen wettelijk statuut. Binnen de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid wordt hieraan gewerkt (tegen 2012).

Eind 2009 worden de overkoepelende stroomgebiedbeheerplannen en maatregelenprogramma's voor de internationale stroomgebiedsdistricten van Schelde en Maas opgemaakt binnen de Internationale Schelde- en Maascommissie. De klemtoon zal liggen op de grensoverschrijdende samenwerking. Uiterlijk eind 2010 dient de Vlaamse Regering een tweede Waterbeleidsnota goed te keuren.

De door de KRW verplichte monitoringprogramma's, met onder meer verscheidene nieuwe kwaliteitselementen betreffende biologie, fysico-chemie en hydromorfologie, worden operationeel. In de ontwerpstroomgebiedbeheerplannen zal aan de hand van de nieuwe monitoringresultaten een vollediger beeld gegeven worden van de toestand van de oppervlaktewater- en grondwaterlichamen en daarmee ook van de kloof met de te bereiken toestand. Deze informatie is noodzakelijk voor het bepalen van de noodzakelijke maatregelen. Indien ook de andere oeverstaten binnen het Maasstroomgebied deelnemen, zal het waterkwaliteitsmodel uitgebreid worden tot het volledige stroomgebied (momenteel is enkel het Waalse gedeelte gemodelleerd).

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) zal een informatiesysteem Watersysteemkennis uitbouwen, bestaande uit drie luiken: (1) de uitbouw van een online expertennetwerk, (2) de ontsluiting van beschikbare meetgegevens en de bijhorende metadata en (3) de ontsluiting van metadata over literatuur, publicaties, studies (ontsluiting bibliotheeksystemen). Tegen eind 2009 wordt een geoloket uitgebouwd met informatie per waterlichaam over de waterbeheerder, de milieudoelstellingen en de eventuele afwijkingen.

Ter onderbouwing van de stroomgebiedbeheerplannen en maatregelenprogramma's komt er bijkomend onderzoek naar de invloed van klimaatverandering op watersystemen, zowel m.b.t. de watervoorraden en de hoogwaterproblematiek als naar de samenstelling van de ecosystemen.

Aanpak prioriteiten 2008

De omzetting van de (nieuwe) Europese richtlijnen water

De zwemwaterrichtlijn (2006/7/EC) dient tegen 24 maart 2008 omgezet te zijn naar Vlaamse wetgeving. Voortaan dienen jaarlijks alle zwemwateren aangeduid te worden en dient de duur van het badseizoen vastgesteld te worden. Dit zal voor het eerst gebeuren in het voorjaar van 2008. In 2008 dient eveneens de aangepaste monitoring en beoordeling van de zwemwaterkwaliteit operationeel te zijn (strandzones Noordzee: 40 badzones; binnenwateren: 89 zwem- en recreatiezones). Op basis van de nieuwe richtlijn zal een pro-actief beheer van de zwemwaterkwaliteit moeten gevoerd worden, waarbij de vervuilingsbronnen in kaart moeten worden gebracht en worden beschreven in zogenaamde kwetsbaarheidprofielen. Deze profielen dienen beschikbaar te zijn in 2011 en worden in 2008 verder voorbereid.

De Grondwaterrichtlijn (2006/118/EG) is een dochterrichtlijn van de kaderrichtlijn Water en verscheen op 27 december 2006. De uiterste datum voor omzetting in Vlaamse wetgeving is 16 januari 2009. De procedure voor de vaststelling van de milieukwaliteitsnormen voor grondwater zal reeds in 2008 starten. Op die manier zijn de normen beschikbaar als onderdeel van het globale beoordelingskader op het ogenblik dat de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen in openbaar onderzoek gaan.

De dochterrichtlijn Prioritaire stoffen is eveneens een aanvulling op de kaderrichtlijn Water en zal milieukwaliteitsnormen vaststellen voor een reeks van 33 prioritaire stoffen. Een eerste voorstel werd door de Europese Commissie bekendgemaakt op 17 juli 2006 maar de procedure tussen Raad en Parlement zal uitlopen in een tweede lezing en dus nog doorlopen in 2008.

Op 25 april 2007 bereikten de Europese Raad en Parlement een akkoord over de richtlijn over overstromingsbeoordeling en -beheer. De voorbereiding van de omzetting zal reeds in 2008 worden aangevat. De richtlijn legt de lidstaten volgende stapsgewijze aanpak op: bepalen van de voorlopige overstromingsrisico's tegen uiterlijk 2011; voor de gebieden waar een significant overstromingsrisico bestaat: in kaart brengen van gevaren en risico's tegen 2013; tegen 2015 dienen tenslotte voor deze zones beheerplannen voor overstromingsrisico opgesteld te zijn. Hierbij is internationaal overleg verplicht, evenals het inschatten van de gevolgen van klimaatwijziging.

Verdere ontwikkeling van het juridisch instrumentarium voor integraal waterbeleid

Binnen de CIW werd een voorstel van uitvoeringsbesluit over de financiële instrumenten (onteigening, recht van voorkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht) in uitvoering van het decreet Integraal Waterbeleid voorbereid. Deze instrumenten zijn van toepassing op de oeverzones en overstromingsgebieden afgebakend in de (deel) bekkenbeheerplannen. Na de goedkeuring van deze plannen, voorzien uiterlijk op 22 december 2007, kunnen de financiële instrumenten concreet toegepast worden.

In 2008 wordt gestart met de voorbereidingen voor een juridisch statuut voor de VHA tegen 2012, met o.m. een verdere digitalisering van de waterlopen en watervlakken.

Het vastleggen van de klassengrenzen voor de goede toestand

De ontwerp-milieudoelstellingen zullen begin 2008 beschikbaar zijn, zodat de Vlaamse Regering de vaststellingsprocedure overeenkomstig het decreet algemene bepalingen inzake milieubeleid kan opstarten. Op deze manier is dit cruciale beoordelingskader tijdig beschikbaar voor de opmaak en het openbaar onderzoek van de stroomgebiedbeheerplannen.

De ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen en maatregelenprogramma's

De opmaak van de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen (incl. maatregelenprogramma's) voor Schelde en Maas tegen 22/12/2008 is een kerntaak voor 2008. In de stroomgebiedbeheerplannen wordt alle kennis inzake toestand, belasting, milieu-doelstellingen, mogelijke maatregelen en bijhorende (kosten)afwegingen, en de onderbouwing voor uitzonderingen samengebracht, zowel op Vlaams als op internationaal niveau. Bij de opmaak van de maatregelenprogramma's zal een kosten-effectiviteitsanalyse bijdragen tot het samenstellen van een zo kosteneffectief mogelijk maatregelenpakket. Daarnaast is een beter inzicht nodig in de kostenterugwinning van de waterdiensten voor de doelgroepen bevolking, industrie en landbouw om het kostenterugwinningsbeginsel vorm te kunnen geven.

De bekken- en deelbekkenbeheerplannen

De eerste bekkenbeheerplannen, met toegevoegde deelbekkenbeheerplannen, worden uiterlijk tegen 22 december 2007 door de Vlaamse Regering vastgesteld. Vanaf 2008 dienen jaarlijks de bekkenvoortgangsrapporten opgesteld te worden. Deze rapporten bevatten een geïntegreerd voortgangsverslag van de stand van uitvoering van het bekkenbeheerplan en een opgave van de nog te verrichten activiteiten en te nemen maatregelen in het bekken.

Het uitvoeren van de geïntegreerde monitoringprogramma's

De aangepaste monitoringprogramma's voor oppervlaktewater en grondwater, met onder meer kwaliteitselementen betreffende biologie, fysico-chemie en hydromorfologie zullen een meer volledig beeld geven van de toestand van de oppervlaktewater- en grondwaterlichamen. Waar nodig zal dit aanleiding geven tot bijsturingen en aanpassingen van deze monitoringprogramma's.

9b. Verontreiniging van oppervlaktewater

9.b.1 Doelstellingen

Pandoelstelling (MINA-plan 3)

Het aantal meetplaatsen dat voldoet aan de basiskwaliteit voor biochemisch zuurstofverbruik (BZV) verhogen tot 66%

Pandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Het aantal meetplaatsen dat voldoet aan de basiskwaliteit voor biochemisch zuurstofverbruik (BZV) verhogen tot 66%

Indicator	Trend	Doelbereik
Percentage meetplaatsen van het oppervlaktewatermeetnet dat voldoet aan de basiskwaliteit voor BZV	++	68% (2006)

Het aantal meetplaatsen dat in 2006 voldeed aan de basiskwaliteit voor BZV bedroeg 45%. De evolutie van de laatste 10 jaar wijst op een aanzienlijke verbetering, maar met sterke schommelingen per meetjaar. Of de doelstelling in 2007 zal gehaald worden, blijft daarom onzeker.

Pandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Het aantal meetplaatsen dat voldoet aan de basiskwaliteit voor biologische kwaliteitsnorm verhogen tot 40%

Pandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Het aantal meetplaatsen dat voldoet aan de basiskwaliteit voor biologische kwaliteitsnorm verhogen tot 40%

Indicator	Trend	Doelbereik
Percentage meetplaatsen van het oppervlaktewatermeetnet met een BBI-score van ten minste 7	+	75% (2005)

Tot 2001 schommelde het percentage al enige jaren rond 25%. Sinds 2002, en ook in 2006, voldoet ongeveer 30% van de meetplaatsen aan de biologische kwaliteitsnorm.

Pandoelstelling (MINA-plan 3)

Op maximaal 25% van de meetplaatsen met een goede of zeer goede biologische kwaliteit (situatie 2001) is de toestand verslechterd in 2007

Pandoelstelling (MINA-plan 3+)

De biologische kwaliteit van de meetplaatsen mag niet verslechteren

Indicator	Trend	Status
Percentage van de goede meetplaatsen waar de biologische kwaliteit (BBI) niet is verslechterd, vergeleken op jaarbasis	n.v.t.	8%
Percentage van alle meetplaatsen waar de biologische kwaliteit (BBI) niet is verslechterd, vergeleken op jaarbasis	n.v.t.	/

Van de 52 meetplaatsen die in 2001 een goede of zeer goede kwaliteit hadden en die in 2006 opnieuw bemonsterd zijn, waren er 4 (8%) die significant lager (minimaal twee indexpunten) scoorden dan in 2001.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Verhogen van de zuiveringsgraad huishoudens tot 80%

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Verhogen van de zuiveringsgraad huishoudens tot 80%

Indicator	Trend	Doelbereik
Zuiveringsgraad van de huishoudens (percentage inwoners aangesloten op een operationele openbare zuiveringsinstallatie)	+	83% (2006)

De zuiveringsgraad neemt gestaag toe; eind 2006 bedroeg deze 66,6%. Van de geplande 23% vooruitgang (in 2001 bedroeg de zuiveringsgraad immers 57%) werd dus nog maar 9,6% bereikt. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat de doelstelling in 2007 zal gehaald worden.

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

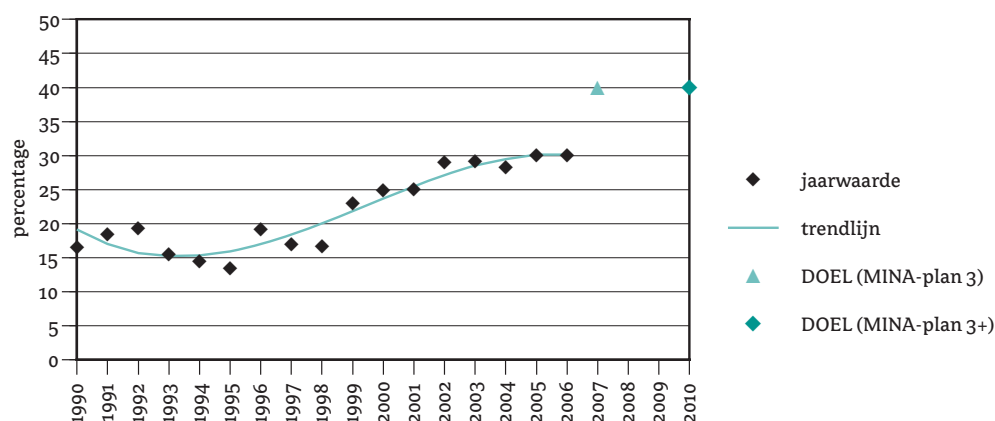
Verhogen van de aansluitingsgraad tot 100% in 2010

Indicator	Trend	Status
Aansluitingsgraad: de mate waarin geplande collectieve zuiveringen (investerings- en optimalisatieprogramma's) uitgevoerd zijn, uitgedrukt via % inwoners	n.v.t.	81% (2006)

De aansluitingsgraad bedraagt in 2006 80,6% en dit betekent een stijging van 1,4% in vergelijking met 2005.

*** % MEETPLAATSEN VAN HET OPPERVLAKTEWATERMEETNET MET EEN BBI-SCORE VAN TENMINSTE 7**

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij

9.b.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Om de richtlijn Stedelijk Afvalwater versneld te kunnen uitvoeren, definieerde het Vlaamse Gewest een aantal prioritaire projecten in de agglomeraties groter dan 10.000 inwonerequivalent (IE) en in de agglomeraties tussen 2.000 en 10.000 IE (onder de titel ERSa-P). Tevens werden een aantal acties ondernomen om de resterende doorlooptijd voor deze projecten tot een minimum te beperken. De uitvoering van de projecten worden nauwgezet opgevolgd via maandelijks overleg tussen het Vlaamse Gewest en NV Aquafin. Deze aanpak heeft er toe geleid dat projecten die meerdere jaren geblokkeerd waren, in 2005, 2006 of 2007 konden aanbesteed worden. Zo zijn de werken aangevat voor vijf van de zes nog te bouwen RWZI's in agglomeraties groter dan 10.000 IE, m.n. voor de installaties van Grimbergen, Beveren, Bambrugge, Merchtem en Beveren-Leie. Voor de eerste drie installaties wordt verwacht dat ze nog eind 2007 in gebruik kunnen genomen worden. De installatie van Brussel-Noord zit sinds eind 2006 in opstartfase.

Het Optimalisatieprogramma 2008-2012 werd op 29 september 2006 door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Het programma bevat projecten voor de optimalisatie van het toevoerend stelsel, de bouw van kleinschalige waterzuiveringsinstallaties (KWZI's), de renovatie van rioolwater-zuiveringsinstallaties (RWZI's) en de aansluiting van vuilvracht, voornamelijk ter optimalisatie van het buitengebied. De 100 projecten die op het programmajaar 2008 zijn opgenomen, werden intussen ter uitvoering opgedragen aan de NV Aquafin.

De VMM oefent zowel het ecologisch als het economisch toezicht op de uitbouw en het beheer van de gemeentelijke en bovengemeentelijke saneringsinfrastructuur uit. Het indicatorenkader voor de beoordeling van de kwaliteit van de werking van de rioeringsstelsels en de RWZI's werd in samenwerking met Aquafin onderzocht op praktische toepasbaarheid in 16 proefgebieden. De resultaten van dit proefproject werden begin 2007 geëvalueerd met het oog op een ruimere toepassing van het kader.

Midden 2007 is de gemeentelijke zuiveringsinfrastructuur in ruim de helft van Vlaanderen doorgelicht. Hierbij werden 5.800 knelpunten geïnventariseerd. Hiermee zijn de gebieden doorgelicht die het meest problematisch zijn m.b.t. de verdunning van het afvalwater. Verdunning leidt immers tot een lager rendement van de zuiveringsinstallaties.

Aan de RWZI's werden naast de effluentconcentraties ook minimale verwijderingspercentages opgelegd ("kleine VLAREMtrein"). Voor 200 RWZI's die de minimale verwijderingspercentages niet zonder meer kunnen halen werden de te behalen verwijderingspercentages aangepast. Hierbij werden de voorgestelde herstelprogramma's in de vergunningen geïmplementeerd.

Voor de uitvoering van de gemeentelijke saneringsverplichting worden de afspraken vastgelegd in een contract tussen de drinkwatermaatschappij en de gemeente of een gemeentebedrijf, een samenwerkingsverband van gemeenten, een intercommunale of een andere entiteit aangesteld door de gemeente. Tot nog toe werden 526 contracten afgesloten, vaak op het niveau van een deelgemeente. Voor 22 (deel)gemeenten is er nog geen contract. 456 contracten voorzien in een gemeentelijke bijdrage/vergoeding, waarbij slechts in één op drie de gemeentelijke bijdrage hoger is dan de bovengemeentelijke. Hieruit blijkt dat er nog belangrijke optimalisatiemogelijkheden zijn op gemeentelijk vlak.

Het besluit van de Vlaamse Regering van 10 maart 2006 houdende de vaststelling van de regels voor de scheiding tussen de gemeentelijke en bovengemeentelijke sane-

ringsverplichting en het vaststellen van de zoneringsplannen beschrijft de procedure voor de opmaak van de zoneringsplannen. Het vaststellen van de zoneringsplannen gebeurt in verschillende fasen. De eerste fase, het versturen van het voorontwerp van zoneringsplan aan de gemeente, werd afgerond in februari 2007. Hierna beschikt de gemeente over 90 dagen om haar keuze omtrent individuele of collectieve zuivering te maken. Op basis van de ontvangen reactie, maakt de VMM het ontwerp zoneringsplan op. Dit is voor ruim 300 gemeenten gebeurd. Dit ontwerpplan wordt door de gemeente onderworpen aan een openbaar onderzoek. Na het verwerken van de ingediende reacties en de goedkeuring van het eventueel aangepaste plan door de gemeenteraad, kan overgaan worden tot de definitieve goedkeuring van het plan. De eerste definitieve zoneringsplannen worden verwacht in oktober 2007. Aangezien VLAREM niet langer compatibel is met dit besluit werd een voorstel tot aanpassing van VLAREM II uitgewerkt en besproken met alle betrokkenen.

In 2006 werden twee kwartaalprogramma's voor de aanleg van gemeentelijke rioleeringen en de bouw van gemeentelijke KWZI's voor het kalenderjaar 2007 goedgekeurd. Hierop werden 185 projecten opgenomen voor een totaal geraamd investeringsbedrag van ongeveer 170 miljoen euro. Er werd voorrang gegeven aan gemeentelijke rioleeringswerken die in een gecombineerd dossier met werken van NV Aquafin dienen uitgevoerd te worden, met het oog op de naleving van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater. Daarnaast werd vooral prioriteit gegeven aan projecten waarbij het afvalwater door middel van een volledig gescheiden stelsel wordt afgevoerd of waarbij aanzienlijke verharde en/of onverharde oppervlakten worden afgekoppeld. In februari 2007 werd het gecombineerde derde en vierde kwartaalprogramma 2007 goedgekeurd (22 projecten ten belope van 42 miljoen euro) en in mei 2007 het eerste kwartaalprogramma 2008 (138 projecten ten belope van 134 miljoen euro).

Bedrijven kunnen voor de sanering van hun afvalwater afkomstig van de eigen waterwinning onder bepaalde voorwaarden rechtstreeks een contract afsluiten met de NV Aquafin. De vereenvoudigde procedure, van kracht in 2005, leidde tot 278 contracten voor het jaar 2005. In de periode januari 2006-juni 2007 werden 450 contractaanvragen geadviseerd aan de minister van Leefmilieu. In 2006 resulteerde dit in 257 saneringscontracten, meestal met een looptijd van 20 jaar.

In het kader van de heffingen voor grootverbruikers werd de huidige sectorindeling geëvalueerd en werd een methodologie opgemaakt voor het herbepalen van de omzettingscoëfficiënten van de grootverbruikers. De resultaten voor de sectoren natwasserijen, textiel/leerlooierijen en groenteconservenbedrijven worden momenteel verwerkt en de herberekening van andere sectoren wordt voorbereid. Op basis hiervan worden nieuwe omzettingscoëfficiënten voorgesteld.

De omzendbrief afvalwater van 23 september 2005 zoekt naar een evenwicht tussen de afkoppelingskosten voor bedrijven en de te realiseren verbetering van de waterkwaliteit zonder dat de lozing van bedrijfsafvalwater de werking van de zuiveringsinfrastructuur hypothekeert. Binnen de CIW hebben de waterbeheerders en diverse afvalwateractoren een gezamenlijke visie op het afvoeren van hemelwater en gezuiverd afvalwater uitgewerkt. Deze moet zorgen voor uitvoerbare saneringsscenario's voor de afkoppeling van hemelwater en/of gezuiverd afvalwater van de riolering waarbij de bestaande infrastructuur (grachten, gemeenschappelijke buffering, etc.) zoveel mogelijk wordt ingeschakeld.

Bij de herziening van vergunningen worden de uitgangspunten van het in 2005 geactualiseerde Reductieprogramma Gevaarlijke Stoffen geïmplementeerd. Om de lozing van de steeds meer niet-klassieke stoffen in afvalwater te normeren wordt de ecotoxnormering uitgewerkt in concrete vergunningsvoorwaarden en dit ter vervanging en ter aanvulling van de extensieve lozingsvoorwaarden. Daarnaast gebeurt er een -ad

hoc- actualisatie van de sectorale voorwaarden op basis van BBT-studies en beschikbare meetgegevens.

Het emissie-register water werd afgestemd op het geïntegreerde formulier van het Integraal Milieu Jaarverslag (IMJV). Verder werd de analyse afgerond om dit register af te stemmen op de Europese PRTR-verordening (Pollutant Release and Transfer Register-verordening). Deze verordening regelt de instelling van een volledig geïntegreerde emissie-inventaris voor lucht, water en bodem en ook voor de opname van transfers van verontreinigde stoffen en afvalstoffen per inrichting waar een belastende activiteit plaatsvindt. De inventaris moet via het internet toegankelijk worden gemaakt voor het publiek. Voor de optimalisatie en uitbreiding van de waterbodembdatabank werd bekeken hoe bijkomende toetsingskaders in het systeem kunnen voorzien worden en hoe de kwantitatieve bepaling van baggerspecie kan geïntegreerd worden. Er wordt ook een aparte module voor het meetnet zwevend stof voorzien.

Het AWIS (AfvalWater Informatie Systeem) wordt verder afgewerkt en komt midden 2008 in productie. Aansluitend wordt voorzien in de uitbreiding van het AWIS-systeem met modules voor de opvolging van gewestelijke en gemeentelijke investeringsprojecten voor de zuiveringsinfrastructuur.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Agglomeraties groter dan 2.000 IE beschikken over een opvang- en behandelingssysteem	2005 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Inschatting gevolgen van nieuw mestdecreet (MAP3)	2006 EINDE	vertraagd	
Indicatoren	Realisatie		Doelstelling
Aantal gesubsidieerde projecten gemeentelijke rioleringen	185 (2006)		
Aantal afgesloten contracten tussen bedrijven en NV Aquafin	257 (2006)		
Percentage gemeentelijke infrastructuur doorgelicht (t.o.v. straatlengte riolering)	50 (2006)		100 (2007)
Aantal gemeenten waarvoor voorontwerp van zoneringsplan werd aangeleverd	308 (2006)		308 (2006)
Aantal gemeenten waarvoor zoneringsplan werd goedgekeurd	100 (2007)		308 (2007)
Aantal meetpunten overstortmeetnet	260 (2006)		600 (2006)

Accenten 2008-2010

Een verdere realisatie van investerings- en optimalisatieprogramma's dringt zich sterk op om de doelstellingen van de KRW te halen. Door een verdere optimalisatie van de waterzuiverings- en rioleringsinfrastructuur (o.a. de aanleg van gescheiden rioleringsstelsel, de uitbreiding van RWZI's met nutriëntverwijdering) en de verdere aansluiting van inwoners op RWZI's kan nog een ruime milieuwinst geboekt worden. Hierbij zal de nodige aandacht worden besteed aan het onroerend erfgoed. Tenslotte dient in landelijke gebieden het afvalwater gezuiverd te worden door ofwel kleinschalige zuiveringsinstallaties, ofwel individuele behandelingsinstallaties voor afvalwater.

Enerzijds wordt bij de vergunningen voor het lozen van bedrijfsafvalwater prioriteit gegeven aan de uitvoering van het Reductieprogramma Lozing Gevaarlijke Stoffen 2005. Anderzijds zullen de sectorale lozingsvoorwaarden herzien worden steunend op

o.a. de Europese BREF-documenten (BBT-referentiedocumenten) en eigen Vlaamse BBT-studies. De BREF-documenten zullen vertaald worden in Vlaamse BBT-studies.

Bovenop de effluentnormen zoals vastgelegd in bestaande regelgeving en in de respectieve milieuvergunningen van de RWZI's, willen we komen tot een optimalisatie van het functioneren van de RWZI's via een resultaatgerichte beheersovereenkomst met NV Aquafin. De verdunnings- en overstortproblematiek worden aangepakt.

Er zal voorbereidend werk gebeuren om het afvalwaterheffingsysteem voor oppervlaktewater- en rioollozers aan te passen en te vereenvoudigen (cfr. prioriteiten 2008)

Aanpak prioriteiten 2008

Investeringsprogramma's voor de bovengemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur opmaken

Om de beoogde uitvoeringstermijn van de ERSA-P-projecten te behalen (eind 2008), zullen nog bijkomende acties nodig zijn.

Bovendien blijft Vlaanderen, via het Optimalisatieprogramma 2009-2013 en het Subsidiëringsprogramma 2008-2012, verder investeren in de optimalisatie en renovatie van de bovengemeentelijke en gemeentelijke infrastructuur. Tegen augustus 2008 wordt het Optimalisatieprogramma 2010-2014 opgemaakt.

Uitvoering van de zoneringsplannen

Verwacht wordt dat tegen eind 2007 een honderdtal zoneringsplannen zullen goedgekeurd zijn. In 2008 zullen de resterende ontwerp-zoneringsplannen nog moeten worden aangepast tot zoneringsplannen. De methodiek voor de opmaak van de gemeentelijke gebiedsdekkende uitvoeringsplannen wordt verder uitgewerkt en toegepast op 12 proefgebieden.

Na de aanpassing van VLAREM II aan de nieuwe reglementering van de zoneringsplannen inzake de afkoppeling van hemelwater en de bouw van IBA's (individuele behandeling van afvalwater) moet er aandacht zijn voor de handhaving van deze reglementering en voor garanties op de goede werking van de IBA's. In dit kader zal overleg plaatsvinden met de gemeenten, de drinkwaterbedrijven en de intercommunes voor het uitwerken van praktische richtlijnen.

Optimalisatie werking RWZI's

Het indicatorenkader voor de evaluatie van de bovengemeentelijke saneringsinfrastructuur wordt uitgebreid naar 41 gebieden, zodat een evaluatie mogelijk wordt van het transport en de behandeling van 50% van de aan te sluiten huishoudelijke vuilvracht.

Aansluitend op het indicatorenkader voor de bovengemeentelijke infrastructuur wordt een indicatorenkader voor het beheer van de gemeentelijke saneringsinfrastructuur uitgewerkt.

Binnen de CIW wordt de beleidsdomeinoverschrijdende aanpak van de hydraulische knelpunten in het rioleringsstelsel gecoördineerd, waaronder de lozing van hemelwater, bemalingwater en gezuiverde effluenten en de aansluiting van beken en grachten. De gemeentelijke zuiveringsinfrastructuur wordt verder doorgelicht op knelpunten naar verdunning van het afvalwater met een negatieve impact op de werking van de RWZI. Ook de reeds doorgelichte gebieden worden opnieuw bekeken om een beter beeld te krijgen van de opgeloste knelpunten.

Doeltreffend economisch toezicht saneringsinfrastructuur

Doeltreffend economisch toezicht op de gemeentelijke saneringsinfrastructuur houdt in dat minstens gegevens verzameld moeten worden over de investering-, exploitatie- en onderhoudswerken. Meer bepaald welke investeringen worden uitgevoerd tegen welke kostprijs, welke middelen worden hiervoor aangewend, wat zijn de kosten voor de exploitatie en het onderhoud van het gemeentelijk rioleringsstelsel, Om de gegevens op een éénvormige manier te verzamelen wordt aan de gemeenten een rapporteringstructuur ter beschikking gesteld, die in 2008 voor het eerst ingevuld dient te worden. Op bovengemeentelijk niveau liggen de prioriteiten in het correct bepalen en toewijzen van de saneringskosten aan de verschillende doelgroepen zodat de regeling m.b.t. de kostentoerekening in overeenstemming gebracht kan worden met de Kaderrichtlijn Water. Verder zal in 2008 een economisch normeringskader uitgewerkt worden om de kostenefficiëntie van de NV Aquafin op een eenduidige en objectieve wijze te kunnen beoordelen.

Bijsturing subsidiebesluit voor gemeentelijke rioleringen

Er komt een onderzoek naar de noodzaak van een bijsturing van het subsidiebesluit voor de gemeentelijke rioleringen. Het indicatorenkader voor het beheer van de gemeentelijke saneringsinfrastructuur zal hiervoor mee de basis vormen. Er wordt ook een inventaris opgemaakt van de niet-gesubsidieerde rioleringsprojecten. Via het subsidiebesluit wordt in 2008 25 miljoen euro extra (t.o.v.2007) ter beschikking gesteld voor de subsidiëring van gemeentelijke rioleringen en KWZI's en in 2009 50 miljoen euro extra (t.o.v. 2007).

Heffingen afvalwater

Indien bedrijven niet over afvalwatermetingen beschikken wordt de heffing bepaald op basis van omzettingcoëfficiënten, welke per sector de graad van vervuiling aangeven. Momenteel loopt een studie over deze coëfficiënten die sinds hun invoering in 1991 nog nooit werden aangepast. De studie bestaat uit twee delen: het opmaken van een methodologie en vervolgens op basis hiervan het herberekenen van de omzettingcoëfficiënten van een aantal sectoren. De methodologie is voorhanden. Door toepassing van de methodologie worden in 2008 coëfficiënten herbepaald voor een aantal nieuwe sectoren.

Het voorbereidend werk om het huidige milieuheffingensysteem voor oppervlaktewaterlozers aan te passen naar echt regulerende heffingen wordt verdergezet.

9c. Verdroging

9.c.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

Verbeteren van de structuurkwaliteit van de waterlopen

Deze plandoelstelling kon tot heden niet jaarlijks worden opgevolgd. In afwachting van nieuwe indicatoren en normering werd intussen een meer outputgerichte doelstelling toegevoegd.

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Gemiddeld 6 km per jaar structuurherstel voor waterlopen van eerste categorie via ecologische herinrichting

Indicator

Trend

Aantal km waterlopen van eerste categorie dat ecologisch heringericht werd met inbegrip van structuurherstel, gemiddelde over drie jaren

n.v.t.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Bijkomend beschermen van 200 ha oeverzones (waarvan minstens 50% via verwerving)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Bijkomend beschermen van **400 ha** oeverzones (waarvan minstens **25%** via verwerving) **ten opzichte van 2002**

Indicator

Trend

Doelbereik

Oppervlakte oeverzones via aankoop

n.v.t.

47% (2006)

Oppervlakte oeverzones via beheersovereenkomsten

n.v.t.

>100% (2006)

Tussen 2003 en 2006 werden voor een oppervlakte van 246 ha beheersovereenkomsten perceelsranden langs waterlopen afgesloten, wat het totaal in 2006 op 421 ha brengt. De oppervlakte oeverzone via aankoop (getekende onteigeningsbesluiten) bedraagt intussen 47 ha. De doelstelling van 200 ha oeverzone is gehaald. De bescherming gebeurt echter vooral via beheersovereenkomsten; d.w.z. de 50% verwerving wordt niet gehaald.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Waterpeil watervoerende lagen blijft minstens status quo

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Waterpeil watervoerende lagen blijft minstens status quo

Indicator

Trend

Doelbereik

Waterpeil watervoerende lagen

n.v.t.

55% (2006)

In 45% van de meetputten werd in de periode 2003-2006 een lichte daling van het grondwaterpeil opgetekend waardoor de doelstelling van status quo niet werd bereikt. Een duidelijke negatieve trend blijft er voor de Sokkel. De diepte van de depressietrechter van de Sokkel neemt niet meer toe, de grootte wel. In het Landenlaan zijn er nog peildalingen. Ook voor het Oligoceen-aquifersysteem in het oosten van Vlaanderen is er een duidelijk negatieve trend. Voor de Kolenkalk is het peil stijgend op korte termijn.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Afname drinkwatergebruik bij bevolking tot 215 mio m³

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Afname drinkwatergebruik bij bevolking tot 215 mio m³

Indicator	Trend	Doelbereik
Drinkwatergebruik huishoudens	+/-	52% (2003)

In 2003 gebruikte de bevolking ca. 222 miljoen m³ leidingwater (101 liter/inw.dag). Het drinkwaterverbruik vertoonde in de periode 2000-2003 geen duidelijke trend.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Stijging hemelwatergebruik bij bevolking tot 30 mio m³

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Stijging hemelwatergebruik bij bevolking met 5 mio m³ t.o.v. 2007

Indicator	Trend	Doelbereik
Hemelwatergebruik huishoudens	+/-	86% (2003)

Het hemelwatergebruik bedroeg in 1999 ca. 19,3 miljoen m³. Voor 2003 werd een waarde van 26 miljoen m³ geschat. Recentere cijfers zijn niet voorhanden en kunnen enkel verzameld worden via grootschalige bevragingen (cf. NIS).

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Afname industrieel watergebruik (exclusief koelwater) tot 430 mio m³

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Beperking industrieel watergebruik (exclusief koelwater) tot 350 mio m³

Indicator	Trend	Doelbereik
Watergebruik industrie	+/-	160% (2003)

Het industriële watergebruik exclusief koelwater bedroeg 452 miljoen m³ in 1997. Prognoses in 2002 wezen op een industrieel watergebruik van 417 miljoen m³ in 2010. Uit recentere cijfermateriaal blijkt echter dat het gebruik zich sinds 2001 stabiliseert rond 350 miljoen m³. De doelstelling was dus al gehaald in 2003.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)2007 - Afname watergebruik landbouw tot 43 mio m³**Plandoelstelling (MINA-plan 3+)**2010 - Afname watergebruik landbouw tot 43 mio m³

Indicator	Trend	Doelbereik
Watergebruik landbouw	+/-	64% (2005)

Een recente studie in opdracht van de VMM heeft een inschatting van het watergebruik in de landbouwsector gemaakt. De resultaten verschillen met die van vorige inschattingen door het gebruik van een nieuwe methode. Voor 2005 wordt het waterverbruik in de sector op 67 miljoen m³ geschat.

9.c.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Ecologische herstel omvat o.a. hermeandering, structuurherstel van de waterloop en de sanering van vismigratieknelpunten. In 2007 werden voor volgende projecten de noodzakelijk stappen gezet om de projecten op te starten of zijn de werken gestart: Ieperlee te Ieper, omlegging van de Gaverbeek door het provinciaal Domein De Gavers (Harelbeke), Abeek: inrichting van een oeverzone en realisatie van visdoorgang stroomafwaarts Kanaal Bocholt-Herentals, Marke: overstromingsgebied Galmaarden en oplossen vismigratieknelpunt, aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden op de Molenbeek, Erpe Mere. Volgende projecten werden gerealiseerd: visdoorgang aan de 'Kleen Molen' gekoppeld met een overstortdijk in Lummen op de Mangelbeek. De noodzakelijke infrastructuur om wateroverlast te voorkomen werd verder geoptimaliseerd.

Naast het waarschuwings- en voorspellingssysteem dat sinds 2006 operationeel is voor het Demerbekken werd in 2007 ook een gelijkaardig systeem voor de Dender operationeel. Voor de Dijle is het systeem opgestart. In april 2007 werd het vereenvoudigde waarschuwings- en voorspellingssysteem voor Vlaanderen aan de pers voorgesteld. De informatie die het waarschuwingssysteem genereert is toegankelijk voor de hulpdiensten en het brede publiek o.a. via een op maat gemaakte website.

Het Grondwaterdecreet biedt de mogelijkheid om een specifieke gebieds- en laagfactor voor de grondwaterheffing dan wel een quota van de grondwatervergunning vast te stellen indien bepaalde lagen onder druk staan, zoals bv. in 2005 al gebeurde voor het Landiaan en de Sokkel. Momenteel wordt voor vijf andere grondwatersystemen de grondwatermodellering afgewerkt. Dit vormt de basis voor het bepalen van de maximale hoeveelheden die uit de grondwatersystemen / grondwaterlichamen kunnen opgepompt worden. In 2007 is het besluit, nodig om het grondwaterschadefonds operationeel te maken, verder voorbereid. Dit grondwaterschadefonds, voorzien in het grondwaterdecreet sinds 1984, biedt de mogelijkheid om een op maat gemaakte regeling uit te werken voor de schade die veroorzaakt wordt door het oppompen van grondwater.

De doelstelling van het waterverkoopreglement is de relatie tussen de exploitant van een openbaar waterdistributienetwerk (de waterbedrijven) en de consument te beschrijven. Het beoogt een overzicht te geven van de algemeen binnen Vlaanderen geldende bepalingen en regels inzake de levering van water voor menselijke consumptie. Naast de levering van water voor menselijke consumptie hebben de exploitanten van een openbaar waterdistributienetwerk eveneens een saneringsplicht voor het

geleverde water. Deze aspecten dienen dan ook opgenomen te worden in het algemeen waterverkoopreglement. In 2007 werd verder intensief overlegd met de drinkwatermaatschappijen over dit waterverkoopreglement.

De ontwerpvisie over de afstemming van het aanbod aan water (grond- en oppervlakte-, drink- en tweedecircuitwater) op de vraag ernaar, met een minimale negatieve milieu-impact, is uitgewerkt voor de aspecten grondwater en oppervlaktewater (project 'Strategische visie watervoorziening en watergebruik'). Deze ontwerpvisie geeft aan hoe de watervoorziening in Vlaanderen verder verzekerd kan worden. In 2007 werd deze visie vertaald naar het operationeel beheer van oppervlaktewater en grondwater en worden er, in samenspraak met de sectoren, acties en maatregelen uitgewerkt. Dit overleg gebeurt in de CIW WG Rationeel watergebruik.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Basis strategische visie klaar	2005 EINDE	vertraagd	2007 MIDDEN

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal waterlopen met afgebakende en of ingerichte overstromingsgebieden	70 (2006)	80 (2007)
Aantal uitgewerkte herstelprogramma's voor watervoerende lagen	2 (2006)	10 (2007)
Regionale grondwatermodellen (grondwatermodellen voor de grondwatersystemen)	2 (2006)	5 (2005)

Accenten 2008-2010

De uitvoering van acties en investeringen, vermeld in de bekkenbeheerplannen, krijgen bijzondere aandacht. Met het oog op de lokale waterbeheerprojecten zullen vanuit het Vlaamse Gewest initiatieven worden genomen om de polders en wateringen te herwaarderen/reorganiseren. Mogelijke fusies of gebiedsuitbreidingen worden onderzocht en waar zinvol doorgevoerd.

Het grondwaterheffingenbeleid zal verder gedifferentieerd worden met een laag- en gebiedsfactor. Het vergunningenbeleid verloopt aangepast aan de toestand van het grondwaterlichaam. De recent ontwikkelde indicator zal verder opgevolgd en verfijnd worden.

Aanpak prioriteiten 2008

Aanpakken van de wateroverlast en ecologisch herstellen van watersystemen (cf. SD 1 Beleidsnota)

De bestaande aanpak van wateroverlast wordt verder toegepast. Acties en investeringen, vermeld in de bekkenbeheerplannen, krijgen bijzondere aandacht. In 2008 staan volgende realisaties op het programma: oeverzoneproject voor de Poperingevaart, oeverinrichting van de Noordede te Zuilenkerke, overstromingsgebied op de Marke te Galmaarden, aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden op de Molenbeek (Erpe-Mere), overstromingsgebied Grote Molenbeek te Londerzeel en oeverzoneproject voor de Abeek.

Operationeel beheer van de waterlopen (cf. SD 1 Beleidsnota)

De operationele meetnetten hebben tot doel om informatie te vergaren en online ter beschikking te stellen zodat de waterbeheerders hun infrastructuur kunnen sturen op basis van de meest actuele informatie. In 2008 worden de bestaande meetnetten verder gericht op de taken van sturen en waarschuwen: invullen van de leemtes in meetlocaties en gemeten parameters; online inschakelen van alle relevante meetposten in een telemetriesysteem; beschikbaar stellen van de online meetgegevens in functie van vragen van de waterbeheerders. Het bestaande vereenvoudigde voorspellings- en waarschuwingssysteem voor overstromingen voor heel Vlaanderen wordt in 2008 verder verfijnd. In het Dijlebekken zal in 2008 een gedetailleerd systeem worden afgewerkt en in gebruik genomen. In het Demerbekken wordt gestart met de uitbreiding van het huidige systeem naar het hele Demerbekken. www.overstromingsvoorspeller.be geeft informatie over wateroverlast zowel voor het brede publiek als voor de hulpdiensten.

Opstart Europese projecten operationeel waterbeheer (cf. OD Internationale en Europese oriëntatie in Beleidsnota)

In 2007 lopen de onderhandelingen en overleg voor het indienen van projecten voor financiering via de Europese structuurfondsen (voor de periode van 2007-2013). Een belangrijke financiering gebeurt via EFRO-doelstelling 3, nl. Interreg IV (projecten met buitenlandse partners) en via EFRO-doelstelling 2, en bedraagt maximaal 50 %. Met deze middelen kunnen er in Vlaanderen sneller uitvoeringsgerichte projecten gerealiseerd worden. Vlaanderen voorziet de indiening van een vijftal projecten waarvan de projectuitvoering in 2008 start.

Fusie polders en wateringen voorbereiden (cf. OD 4 Beleidsnota)

De aanzet voor de decretale aanpassingen van de wetten op polders en wateringen en het uitwerken van een type huishoudelijk reglement zijn gepland voor 2008. De uitvoeringsprojecten van polders en wateringen met een goedgekeurd waterhuishoudingsplan blijven ook in 2008 subsidieerbaar.

Opvolgen kwaliteit water bestemd voor menselijke consumptie

In 2008 wordt het uitvoeringsbesluit opgemaakt voor het invullen van de toezichtfunctie waterkwaliteit samen met het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, zoals voorzien in het decreet water bestemd voor menselijke aanwending. Ook wordt een aanpassing voorzien van de procedure voor private waterleveranciers op het gebied van kwaliteitsbewaking van het water bestemd voor menselijke consumptie en wordt een toestandbepaling van pesticiden in water bestemd voor menselijke consumptie opgemaakt. In 2008 verschijnt het rapport drinkwaterkwaliteit in Vlaanderen voor de periode 2005-2007.

Verdere uitwerking van het gebiedsgericht grondwaterinstrumentarium (cf. OD 2 en 3 Beleidsnota)

In 2008 wordt op basis van de recente grondwatermodelleringen het vergunningenbeleid en het heffingenbeleid verder afgestemd.

Actief peilbeheer onderbouwen en beschermen grondwaterreserves

Zowel overstromingen als grondwaterwijzigingen ten gevolge van waterwinning of ingrepen in de waterlopen kunnen een belangrijke impact hebben op landbouw en natuur. Om in de toekomst deze impact beter te kunnen inschatten, wordt een beslissingsondersteunend model ontwikkeld. Hiervoor gebeurt een koppeling tussen de

verschillende modelleringen: regionale en lokale grondwatermodellen, oppervlakte-waterkwantiteitsmodellen en modellering met een luik natuur en luik landbouw.

10. Hinder

Toelichting en evaluatie tot 2007

De registratie van meldingen van milieuhinder in MKROS nam in 2007 nog sterk toe, mede doordat gemeenten die intekenden op de Samenwerkingsovereenkomst er in hun MJP2007 een eerste keer over dienden te rapporteren. Het systeem werd technisch verder geoptimaliseerd. De opdracht voor uitvoering van SLO-2 werd in 2007 voorbereid, zodat de effectieve enquêtering begin 2008 kan starten.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Rapportage MKROS is klaar	2008 EINDE	op schema	
SLO-2 enquête is uitgevoerd	2007 BEGIN	vertraagd	2008 MIDDEN
Richtlijn milieuzonering is klaar	2007 EINDE	vertraagd	2008 EINDE

Accenten 2008-2010

Het accent binnen dit hoofdstuk ligt op het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek (SLO) en het Milieuklachten Registratie- en Opvolgingsstelsel (MKROS). Begin 2008 wordt een derde SLO uitgevoerd. Vanaf 2008 kan ook gerapporteerd worden over de meldingen van milieuhinder, die via MKROS worden geregistreerd.

NIEUWE MAATREGEL (2008-2010)

Evalueren op welke wijze principes van milieuzonering voor hinderlijke inrichtingen op bedrijventerreinen al dan niet binnen ruimtelijkeordeningsprocessen en -plannen opgenomen kunnen worden.

Doel van dit onderzoek is tweeledig en moet enerzijds uitsluitend geven over welke elementen van milieuzonering binnen het ruimtelijke ordeningsinstrumentarium opgenomen kunnen worden en anderzijds aangeven welke elementen uitgewerkt moeten worden via bestaande of nieuw te ontwikkelen instrumenten vanuit de milieuregelgeving.

Finaliteit is dat aangegeven wordt hoe binnen ruimtelijke planningsprocessen voor bijkomende bedrijventerreinen concrete elementen vanuit milieuzonering ingebracht kunnen worden in de ruimtelijke afweging van verschillende locatiealternatieven. Voor ruimtelijke plannen die onderhevig zijn aan de plan-MER plicht wordt onderzocht op welke wijze de weerhouden milieuzoneringcriteria opgenomen kunnen worden in de plan-MER voor deze processen en hoe hierbij het integratiespoor gevolgd kan worden. Op die manier moet duidelijk worden hoe bepaalde milieuhinderaspecten (geluid, geur, stof, ...) naast andere aspecten al dan niet concreet in rekening gebracht kunnen worden bij de planologische besluitvorming.

In tweede instantie moet onderzocht worden welke elementen vanuit milieuzonering vervolgens een vertaling kunnen krijgen in de stedenbouwkundige voorschriften van de ruimtelijke uitvoeringsplannen en welke elementen niet tot de ruimtelijke ordening behoren en uitgewerkt moeten worden binnen via de sectorale milieuregelgeving, conform de uitgangspunten van artikel 38 van het decreet ruimtelijke ordening. Uitgangspunt daarbij is dat de uitspraken in ruimtelijke uitvoeringsplannen zich beperken tot het domein van de ruimtelijke ordening. Ruimtelijke ordening weegt vanuit een ruimtelijke visie de aanspraken van de diverse sectoren en functies af. Met die afweging als uitgangspunt doet zij uitspraken over de locatie, de scheiding en de vermenging van functies en activiteiten. Zij brengt daarbij ook de impact van functies en activiteiten in rekening en de relaties ertussen. Ruimtelijke ordening doet geen uitspraken over onderwerpen die niet ruimtelijk bepalend zijn en behoren tot de bevoegdheid van andere beleidsdomeinen.

Daarnaast moet een grondige evaluatie gemaakt worden van de rechtstreekse en onrechtstreekse effecten van generieke afstandsregels vanuit het milieubeleid op de ruimtelijke ordening. De mogelijke strijdigheden tussen enerzijds een beleid van milieuzonering en anderzijds een ruimtelijk ordeningsbeleid dat een gedeconcentreerde

bundeling van functies en activiteiten nastreeft, moeten daarbij in kaart worden gebracht en desgevallend kunnen vanuit deze evaluatie een aantal verbeteringsvoorstellen geformuleerd worden.

Het departement RWO zal dit onderzoek, in samenwerking met het departement LNE, trekken. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan geëvalueerd worden in hoeverre het zinvol is verdere richtlijnen m.b.t. milieuzonering uit te werken.

Aanpak prioriteiten 2008

Inventarisatie en analyse van milieuhinder in Vlaanderen (Geluidbeleid SD1)

Begin 2008 wordt het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek SLO voor de derde maal uitgevoerd. Deze schriftelijke enquête peilt bij ca. 5000 Vlaamse burgers naar het hindergevoel door geluid, geur en licht. Dit is voorzien in de beleidsnota 2004-2009 en de resultaten zullen mee in overweging kunnen worden genomen bij de opmaak van het MINA-plan 4. In 2008 zal ook voor de eerste maal gerapporteerd kunnen worden over de meldingen van milieuhinder die via het beleidsinstrument MKROS (milieuklachten registratie- en opvolgingsysteem) worden geregistreerd.

Gebruik Milieuzoneringsinstrument verzekeren en vergemakkelijken

Zie hoger de nieuwe maatregel in verband met milieuzonering.

10.a Verstoring door geluid

10.a.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

In 2007 ligt het aantal potentieel ernstig gehinderden door geluid niet hoger dan 15% van de bevolking

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

In 2010 ligt het aantal potentieel ernstig gehinderden door geluid niet hoger dan 15% van de bevolking

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal potentieel ernstig gehinderden door geluid	+/-	11% (2006)

Het percentage van de bevolking dat potentieel ernstig gehinderd wordt door geluid bedraagt ongeveer 18%. Dit cijfer is onveranderd gebleven gedurende de planperiode en verschilt ook niet beduidend van de jaren voordien.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Afspraken maken over een totale oppervlakte aan stiltegebieden van minstens 300 km²

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

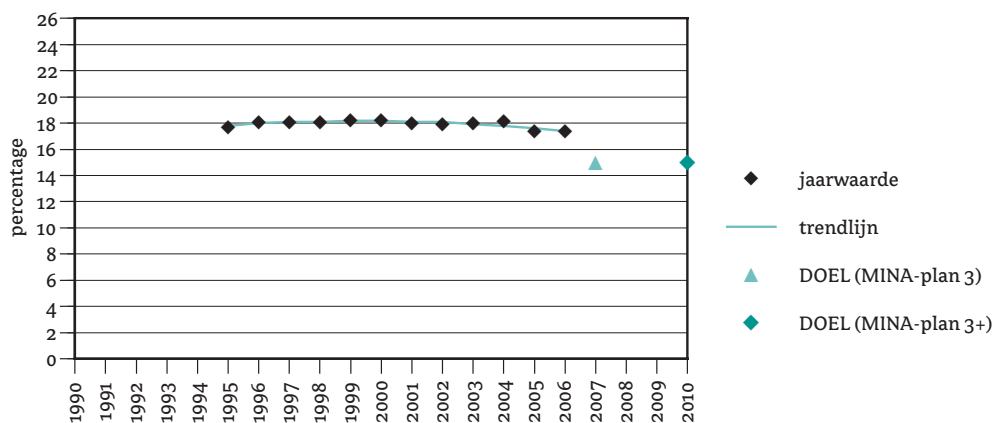
2010 - Afspraken maken over een totale oppervlakte aan stiltegebieden van minstens 300 km²

Indicator	Trend	Doelbereik
Oppervlakte stiltegebied	n.v.t.	9% (2006)

Sinds 2001 is de oppervlakte stiltegebied onveranderd op 28 km² gebleven.

* PERCENTAGE VAN DE BEVOLKING POTENTIEEL ERNSTIG GEHINDERD DOOR GELUID

brongegevens: Vlaamse Milieumaatschappij - MIRA

10.a.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

De opdracht voor het opmaken van de strategische geluidskaarten voor spoorwegen is lopend en de kaarten worden voorzien tegen midden 2008. Het geluidsmodel voor agglomeraties is in ontwikkeling en tegen midden 2008 zal het beschikbaar zijn voor de steden Antwerpen en Gent om hun geluidskaarten te maken. Voor wegen wordt gestart met de opdracht; de kaarten worden verwacht tegen het najaar 2008. Het geluidsmeetnet rond de luchthaven van Zaventem werd verder vernieuwd. Via meetrapporten en maandelijke geluidsfiles op de website worden de meetgegevens van de LNE-meeteenheden rond de luchthaven Zaventem bekend gemaakt. Een overzichtsrappport met de meetresultaten voor 2006 van de verschillende meetnetten wordt voorbereid i.s.m. BAC en BIM.

Het beleid rond stiltegebieden werd verbreed dankzij samenwerking met plattelandsbeleid (Interbestuurlijk Plattelandsoverleg rond rust en stilte) en lokaal cultuurbeleid (o.a. stilte als onroerend erfgoed). Via de studiedag 'Stilte, iedereen mag het horen' werd de brochure 'Stiltegebieden in Vlaanderen, leidraad bij het creëren van een landelijk stiltegebied' voorgesteld aan een ruimer publiek. In samenwerking met de provincies wordt een stappenplan uitgewerkt voor het behalen van het kwaliteitslabel stiltegebied.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Geluidsmodel voor Antwerpen en Gent klaar	2008 MIDDEN	op schema	
Strategische geluidskaarten spoorwegen klaar	2008 MIDDEN	op schema	
Strategische geluidskaarten wegen klaar	2008 EINDE	op schema	
Studiedag en informatiebrochure EU-richtlijn omgevingslawaaï	2008 EINDE	op schema	
Rapport RO luchthavens is klaar	2004 EINDE	vertraagd	2007 EINDE
Handleiding stiltegebieden is klaar	2005 EINDE	gerealiseerd	2006 EINDE
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Aantal opgestelde geluidrapporten		29 (2007)	29 (2007)
Aantal rapporten adviescommissie zaventem		4 (2007)	4 (2007)
Aantal samenwerkingsprotocols stiltegebieden		1 (2007)	9 (2007)

Accenten 2008-2010

De focus zal liggen op de uitvoering van de EU-richtlijn Omgevingslawaaï. Tegen midden 2008 worden de eerste actieplannen in verband met de drukste wegen en spoorwegen en de grootste agglomeraties opgesteld op basis van de geluidskaarten die momenteel in opmaak zijn. Voor de luchthavens zijn de geluidskaarten beschikbaar en worden de nodige maatregelen getroffen binnen het globaal overleg in het kader van de luchthavenproblematiek.

Aanpak prioriteiten 2008

Geluidsbelastingskaarten en actieplannen omgevingslawaaï opmaken (cf. SD 1 en OD 1 Beleidsnota).

In uitvoering van de Europese richtlijn 2002/49 aangaande omgevingslawaaï wordt in 2008 het publiek geïnformeerd en worden actieprogramma's ontwikkeld. Tegen 2012 moeten ook de geluidskaarten voor iets minder drukke wegen en spoorwegen en stedelijke gebieden van meer dan 100.000 inwoners beschikbaar zijn.

Meetnet ANNE uitbouwen

Ter ondersteuning van het politiek overleg rond de luchthaven Brussels Airport worden de nodige scenariostudies uitgevoerd. Objectieve gegevens voor dit overleg en voor de informatieverstrekking aan omwonenden worden geleverd door het geluidmeetnet ANNE. De verdere uitbouw en modernisering van dit meetnet werd in 2006 ingezet en volgt een vervangingstraject (2006-2009) dat door de minister werd goedgekeurd.

Nieuwe stiltegebieden ontwikkelen

In 2008 worden overeenkomsten afgesloten tussen Vlaamse overheid, provincies en gemeenten om gebieden als stiltegebied te vrijwaren. Als basis hiervoor dient de in 2007 ontwikkelde leidraad landelijke stiltegebieden, die het kwaliteitslabel stiltegebied invoerde.

10.b Verstoring door geur

10.b.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Minimaal het aantal gehinderden gelijkhouden ten opzichte van 2001

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Het aantal gehinderden **terugbrengen tot 15%**

Indicator	Trend	Doelbereik
Percentage door geur gehinderde burgers	n.v.t.	119% (2004)

Op basis van enquêtes werd aangetoond dat het aantal gehinderden in 2004 tot 15,4% teruggebracht was t.o.v. 18,7% in 2001.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Verminderen van het aantal ernstig gehinderden ten opzichte van 2001

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Verminderen van het aantal ernstig gehinderden **tot 3%**

Indicator	Trend	Doelbereik
Percentage van de bevolking ernstig tot extreem gehinderd door geur	n.v.t.	126% (2004)

Het aantal ernstig gehinderden bedroeg in 2004 nog 5,2% tegenover 7% in 2001.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Verminderen van het aantal geurbronnen boven het aanvaardbaarheidsniveau

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Verminderen van het aantal **bronnen van structurele geurklachten verbonden aan vergunningsplichtige inrichtingen**

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal bronnen van structurele geurklachten verbonden aan vergunningsplichtige inrichtingen	n.v.t.	n.v.t.

Het aantal bronnen van geurklachten zal pas tegen het einde van 2007 correct geschat kunnen worden. Momenteel kan de trend en het doelbereik niet bepaald worden.

10.b.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Via een impactanalyse is de haalbaarheid en effectiviteit van verschillende beleidsopties ter bestrijding van geurhinder duidelijk geworden. De belangrijkste resultaten zijn opgenomen in het visiedocument, dat de basis vormt voor verder maatschappelijk overleg.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Studieresultaten sectorale geurnormering omgezet in ontwerp regelgeving	2004 EINDE	vertraagd	2007 EINDE
Introductie geurnormen in Vlaamse milieuregelgeving	2006 EINDE	vertraagd	2008 BEGIN
Juridische verankering geuraudit en geurbeheersplan	2006 EINDE	vertraagd	2007 EINDE
Consultatie omtrent code van goede praktijk afgerond	2006 EINDE	vertraagd	2008 MIDDEN
Deelaspect snuffelmethode afgerond	2006 EINDE	gerealiseerd	2007 EINDE
Ontwerp code van goede praktijk geurmetingen opgemaakt	2005 MIDDEN	gerealiseerd	2007 EINDE
Indicatoren	Realisatie		Doelstelling
% gemeenten die MKROS als operationele databank gebruiken	80 (2006)		80 (2006)
Aantal gemeenten die ingetekend hebben op cluster hinder uit SO	196 (2006)		190 (2005)

Accenten 2008-2010

De focus ligt in de komende periode op de implementatie van instrumenten zoals geuraudit, geurbeheersplan en geurnormen, waarrond de voorbije jaren grondig voorbereidend werk werd verricht. Op basis van verder onderzoek en overleg zal bekeken worden welke de beste perspectieven bieden en vanaf 2008 worden uitgevoerd.

Aanpak prioriteiten 2008

Regelgeving geurhinder uitwerken

In 2007 werd een visiedocument voorbereid. De geurbeleidsmaatregelen waarover een voldoende ruim draagvlak blijkt te bestaan worden in 2008 verder uitgewerkt.

10.c Verstoring door licht

10.c.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Nieuwe lichtvervuiling voorkomen en bestaande lichtvervuiling verminderen

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Nieuwe lichtvervuiling voorkomen en bestaande lichtvervuiling verminderen

Indicator	Trend	Doelbereik
Wordt verder ontwikkeld	n.v.t.	n.v.t.

Door het ontbreken van een goede indicator kan deze doelstelling niet opgevolgd worden, inschatting van trend en doelbereik zijn onmogelijk.

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3)

In 2007 komen er geen gebieden meer voor met een kunstmatige hemelluminantie groter dan 9 keer de natuurlijke hemelluminantie (tussen 0.30 en 5u): dit is de categorie gebieden waar de kunstmatige hemelgloed nu het grootst is

Richtinggevende doelstelling (MINA-plan 3+)

In 2010 komen er geen gebieden meer voor met een kunstmatige hemelluminantie groter dan 9 keer de natuurlijke hemelluminantie (tussen 0u30 en 5u): dit is de categorie gebieden waar de kunstmatige hemelgloed nu het grootst is

Indicator	Trend	Doelbereik
Totale oppervlakte van de gebieden met kunstmatige hemelluminantie meer dan 900% van de natuurlijke achtergrondstraling (tussen 0u30 en 5u)	n.v.t.	<100% (2007)

Een recente studie van de VITO geeft aan dat in Vlaanderen in 2007 bijna overal minstens meer dan 300% van de natuurlijke achtergrondstraling wordt gemeten. Op sommige plaatsen gaat het tot meer dan 900% van de natuurlijke achtergrondstraling. De MINA-plan 3 doelstelling wordt dus niet gehaald. Momenteel is er geen inschatting mogelijk van de trend.

10.c.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

De databank lichthinder die in samenwerking met VITO werd ontwikkeld is operationeel (www.emis.vito.be/lichthinder).

Het Dulomi-project voor sensibilisatie van lokale overheden is afgerond en heeft een reeks initiatieven rond lichthinder in gemeenten op gang gebracht.

Accenten 2008-2010

De sensibilisering van overheden en actoren, bv. m.b.t. de verlichting van het publiek domein wordt verder gezet. Daarnaast wordt ook nadruk gelegd op beleidsonderbouwing. Momenteel is er een summier wetgevend kader voor de aanpak van lichthinder. Op basis van bijkomend onderzoek wordt onder andere de mogelijkheid om dit uit te breiden, in kaart gebracht.

11. Versnippering

Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

Bevorderen van de mogelijkheden van migratie tussen en binnen leefgebieden voor bepaalde (land)doelsoorten

Tal van beleidsmaatregelen dragen bij tot deze plandoelstelling, maar een kwantitatieve opvolging is nog niet voorhanden. De mogelijkheden hiertoe worden samen met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek onderzocht.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Saneren van 75% van de bestaande vismigratieknelpunten op het netwerk van prioritaire waterlopen voor vismigratie en het zoveel mogelijk voorkomen van nieuwe knelpunten

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 en later - Verzekeren van de vrije vismigratie op het netwerk van prioritaire waterlopen

Indicator	Trend	Doelbereik
% gesaneerde knelpunten op het netwerk van prioritaire waterlopen voor vismigratie	++	19% (2006)

In 2006 was in totaal 14% van de vismigratieknelpunten gesaneerd. Door de gestage sanering tijdens de planperiode is de trend wel positief, maar het doel ligt ver buiten bereik.

Projecten en maatregelen

Toelichting en evaluatie tot 2007

Voor alle vissoorten in alle hydrografische stroomgebieden moet er binnen een realistische termijn vrije vismigratie mogelijk zijn en moeten nieuwe migratieknelpunten vermeden worden. Ook in 2007 zijn er nieuwe herstelprojecten opgestart. Deze worden maximaal gekoppeld aan andere projecten zoals het structuurherstel van de waterloop of de aanpak van wateroverlast (zie prioriteit Verdroging: aanpakken van de wateroverlast en ecologisch herstellen van watersystemen). Volgende visdoorgangen zijn gestart in 2007 en/of gerealiseerd: Kleine Nete te Retie, Molen van Kievermont op de Molse Nete te Geel en Terlaemen op de Laan. Het uitvoeringsbesluit rond vismigratie is nog niet goedgekeurd.

Voor het bevorderen van de migratie tussen en binnen leefgebieden worden reeds langer een aantal strategische en vernieuwende NTMB-ontsnipperingsingrepen uitgevoerd. Deze projectmatige aanpak is aangevuld met een procesmatige benadering over betrokken beleidsdomeinen heen. De bermbeheersplannen voor de E403, de A19, de R8, de E313 (Limburg), E40 (West-Vlaanderen en ten oosten van Brussel), R0, T100, E17, A12, E34 (ten oosten van Ranst), E314, E411, E429 met inbegrip van de N203a, A10 en de E19 (deel ten noorden van Antwerpen) werden afgerond. In Oost-Vlaanderen wordt een begrazingsproject langs de N42 geëvalueerd. Voor de kanalen in beheer bij NV De

Scheepvaart in Antwerpen en Limburg zijn ontsnipperingsstudies uitgewerkt. Op basis hiervan worden eigen ontsnipperingsprojecten uitgevoerd en adviezen gegeven op projecten van NV De Scheepvaart. De ontsnipperingsstudie voor de E40 ten westen van Brussel wordt uitgewerkt. Binnen het ontsnipperingsproject E314 werd het ecoduct Kikbeek in Maasmechelen voltooid. De omvorming van de toeristische weg door de Mechelse Heide tot fietspad is grotendeels uitgevoerd. De voorziene ontsnipperingsmaatregelen langs de E19 ten noorden van Antwerpen zijn verder afgewerkt. De uitvoering van de bermbrug in Schoten en van het ecoduct in Wuustwezel werd eind 2007 opgestart. Langs het Kanaal Dessel-Schoten werden bij oeverherstelwerken enkele fauna-uitstapplaatsen gecreëerd. In 2007 werd op hetzelfde kanaal ook gestart met de aanleg van 35 geplande extra fauna-uitstapplaatsen. De natuurvriendelijke omlegging van de Witte Nete wordt gemonitord, en binnen het natuurinrichtingsproject Bergerven is het herstel van een natuurvriendelijke oever langs de Zuid-Willemsvaart volop in uitvoering. In 2007 werden een aantal NTMB-maatregelen gemonitord, waaruit blijkt dat deze inderdaad extra winst aan natuurwaarden opleveren. Een uitvoeringsgerichte connectiviteitsstudie voor de das in de provincie Vlaams-Brabant is afgerond begin 2007. In het certificeringsproces voor natuurtechnische oeverbeschermingsmaterialen werd doelbewust gekozen voor een door de bedrijven uitgewerkt zorgsysteem.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Proefproject autovrij maken Mechelse heide voltooid	2004 EINDE	vertraagd	2010 EINDE
Goedkeuring uitvoeringsbesluit vismigratie	2004 EINDE	vertraagd	2008 MIDDEN

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal natuurverbindingsgebieden waarvoor een natuurrichtplan is opgemaakt	0 (2006)	

Accenten 2008-2010

Op vraag van Vlaanderen wordt in overleg met de BENELUX-landen een aangepaste beschikking voorbereid waarbij de timing van de doelstelling voor vismigratie verschoven zou worden naar 2015 en de focus voorlopig zou liggen op de prioritaire waterlopen. In functie van de uiteindelijke aanpassing van de BENELUX-beschikking zal blijken hoe groot de bijkomende inspanningen zullen moeten zijn. Verder is de aanpak van versnippering langs waterlopen meer dan het oplossen van vismigratieknelpunten. Dit dient aangepakt te worden met aandacht voor ecologische herinrichting. Het overleg hierover wordt gevoerd binnen de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid.

Voor de verdere integratie van NTMB zal als gevolg van de BBB-reorganisatie, naast het overleg met beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken, ook een gestructureerd overleg met het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening worden voorbereid en geoperationaliseerd in 2008. Dit overleg kan o.m. dienstig zijn bij de uitbouw van de ecologische infrastructuur binnen de zeehavengebieden, bij de ruimtelijke planning en bij stedenbouwkundige vergunningen.

Om de opvolging van de eerste plandoelstelling te verbeteren worden de maatregelen 'Opmaak van een ruimtelijke atlas versnippering voor Vlaanderen' en 'Verbetering van indicatoren voor versnippering' geaccentueerd en opgenomen bij het project 'Prioriteitenversnippering'. De opmaak van de atlas, waarin de belangrijkste knelpunten m.b.t. versnippering worden gekarteerd en waarin prioriteit gegeven wordt in functie

van haalbaarheid en effect, vormt de basis voor een betere opvolging via indicatoren. Hierbij zal vooral aandacht gaan naar een relevant afwegingskader door een verfijning van de bestaande ecosysteemkwetsbaarheidskaarten voor biotoopverlies en barrière-effect.

Aanpak prioriteiten 2008

Vismigratieknelpunten oplossen

Naast de voorbereidingen rond de aangepaste BENELUX-beschikking wordt in 2008 ook concreet gewerkt aan het oplossen van vismigratieknelpunten. Zo worden nieuwe herstelprojecten in de Maarkebeek en Zwarte beek opgestart. Deze worden maximaal gekoppeld aan andere projecten zoals het structuurherstel van de waterloop of de aanpak van wateroverlast. In 2008 zullen visdoorgangen op de Abeek te Bocholt, de Laan te Overijse, de Poperingevaart te Poperinge en de Kleine Nete te Grobbendonk gerealiseerd worden. Bij de Molen van Rotselaar op de Dijle komt er een afstemming tussen erfgoeddoelstellingen, energiewinning én vismigratie.

NTMB-beleid in de praktijk brengen

Ook in 2008 is de ontsnippering van de Mechelse Heide een prioriteit en zullen de technische en administratieve mogelijkheden voor verdere ontsnippering van de E314 worden geconcretiseerd. In de ten Haagdoornheide te Houthalen-Helchteren zal een bestaande verharde weg door het natuureservaat worden omgevormd tot een fiets- en wandelpad. Het ecoduct in Wuustwezel over de E19 en de HSL zal aangelegd worden. Hierbij wordt met een landschapsstudie naar een optimale inpassing in de omgeving gezocht en zal de realisatie door alle betrokken partijen gebeuren. Langs het kanaal Dessel-Schoten zal een innoverend project uitgevoerd worden. Niet meer gebruikte zwaaikommen worden op een integrale manier ingericht. De functies paaiplaats, fauna-uitstapplaats, natte natuurontwikkeling zullen daarbij worden gecombineerd. Langs de Kempense kanalen zullen nieuwe types van fauna-uitstapplaatsen worden uitgevoerd. Langs het kanaal Bocholt-Herentals zullen twee grotere projecten voor natte natuurontwikkeling worden uitgevoerd. De procedures voor certificatie van natuurvriendelijke oeverbeschermingsmaterialen zullen in 2008 uitgewerkt worden. Voor de Ecologische Infrastructuur van de Antwerpse haven zal in 2008 met alle betrokken partijen een modelmatige inschatting van de invloeden van bepaalde technische ingrepen uitgevoerd worden. In 2008 zullen volgende monitoringsprojecten opgevolgd worden: de multidisciplinaire opvolging van drie types natuurvriendelijke oevers langs het Zeekanaal in Grimbergen, het ecoduct Kikbeek over de E314 in Maasmechelen, het ecoduct De Warande over de N25 in Bierbeek en de geïntegreerde natuurvriendelijke projecten langs de IJzer. Op basis van deze en andere studies zullen indicatoren voor ontsnippering uitgewerkt worden. Ook bij de NMBS biedt NTMB innoverende mogelijkheden. Een projectmatige samenwerking tussen een federale instelling en een gewestelijke dienst kan in 2008 tot een meer gestructureerde aanpak leiden. In 2008 zal een studie worden opgestart om de visvriendelijkheid van verschillende types van waterkrachtcentrales te evalueren. Om alle autosnelwegbermen tegen eind 2009 te voorzien van een goedgekeurd natuurtechnisch bermbeheersplan, wordt hier in 2008 aan verder gewerkt. De bepalingen van die plannen zullen ook ingewerkt zijn in de beheersbestekken van het Agentschap Infrastructuur.

12. Verlies aan biodiversiteit

12.1 Doelstellingen

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

Voor alle speciale beschermingszones in uitvoering van de Habitatrichtlijn instandhoudingsdoelstellingen bepalen

Indicator

Trend

Het percentage van de oppervlakte speciale beschermingszones in uitvoering van de Habitatrichtlijn waarvoor instandhoudingsdoelstellingen bepaald werden

n.v.t.

Momenteel zijn er reeds speciale beschermingszones waarvoor instandhoudingsdoelstellingen werden bepaald. Er moet worden nagegaan of deze al dan niet voldoen aan de nieuwe regelgeving. Deze indicator zal in de volgende MJP's verder worden opgevolgd.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2007 - Het afbakenen van 125.000 ha VEN en 150.000 ha natuurverwevingsgebieden

Indicator

Trend

Doelbereik

Totale oppervlakte natuurverwevingsgebieden

n.v.t.

1% (2006)

Totale oppervlakte VEN

+/-

70% (2006)

De eerste fase van de afbakening resulteerde in de definitieve goedkeuring van 84.965 ha VEN in 2003, op basis van het Natuurdecreet. Nadien werden via specifieke ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's) bestemmingswijzigingen doorgevoerd voor bijkomende VEN- en natuurverwevingsgebieden. Dit resulteerde eind 2006 in een oppervlakte van 87.022 ha VEN en 934 ha natuurverwevingsgebied. Deze tweede fase wordt sinds 2004 systematisch aangepakt via gebiedsgerichte planningsprocessen in 13 buitengebiedregio's.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

2007 - De totale oppervlakte groengebied doen stijgen met 38.000 ha natuur en 10.000 ha bosgebied en bosuitbreidingsgebied ten opzichte van begin 1994

Indicator

Trend

Doelbereik

Totale oppervlakte extra bos- en bosuitbreidingsgebied op de gewestplannen of de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

++

20% (2006)

Totale oppervlakte extra natuur- of reservaatgebied op de gewestplannen of de gewestelijke uitvoeringsplannen

++

30% (2006)

Totale oppervlakte extra park- en buffergebieden op de gewestplannen en de gewestelijke uitvoeringsplannen

+/-

0% (2006)

De voornaamste bestemmingswijzigingen gebeuren op basis van de gebiedsvisies van de 13 regio's van het buitengebied. Daarnaast zijn er nog bijkomende afbakeningen gebeurd in de stedelijke gebieden. Dit resulteerde in een toename van de oppervlakte natuur- en bosgebied met 11.500 ha (2006) en 2.001 ha (2006). De oppervlakte overig

groen, dat status quo diende te blijven, nam in 2006 af, o.m. een gevolg van de opname van buffergebied als onderdeel van industriegebied en van de verschuiving naar natuurgebied.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - 50.000 ha onder effectief natuurbeheer (erkend, Vlaams en/of bosreservaat en/of natuurgebieden met een goedgekeurd beheersplan)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - 50.000 ha onder effectief natuurbeheer (erkend, Vlaams en/of bosreservaat en/of natuurgebieden met een goedgekeurd beheersplan)

Indicator	Trend	Doelbereik
Totale oppervlakte onder effectief natuurbeheer	++	75% (2006)

In 2006 was er in totaal 37.348 ha onder effectief natuurbeheer. Dit is exclusief de categorie natuurgebieden met goedgekeurd beheerplan via particulieren omdat dit nog niet exact ingeschat kan worden (ca. 1.000 ha). De periodes 1996-2005 en 2002-2005 kennen beide een zeer gunstige trend.

Sinds de start van het MINA-plan in 2003 zijn er 74 nieuwe natuurreservaten erkend op een totaal van 315. De oppervlakte erkende natuurreservaten is toegenomen van 7.604 ha tot 11.378 ha (december 2006). In 2006 werd, naast de 10.089 ha militaire domeinen, 13.458 ha door het Agentschap voor Natuur en Bos beheerd als Vlaams natuurreservaat of natuurdomein, een toename met 2.221 ha. Hiervan zijn 5.491 ha aangewezen als Vlaams natuurreservaat voor 75 reservaatgebieden, een toename met 544 ha. De (nog) niet-aangewezen oppervlaktes (de natuurdomeinen) worden intussen wel op een vergelijkbare manier beheerd. Daarnaast werd tot nu toe 43 bosgebieden met een totale oppervlakte van 2.423 ha als bosreservaat erkend.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 +)

In 2010 zijn er 18.000 ha domeinbossen met goedgekeurd beheerplan. Voor ander openbaar bos en privébos stijgt het aantal goedgekeurde beheerplannen verder t.o.v. het referentiejaar 2006

Indicator	Trend	Status
Totale oppervlakte domeinbos met goedgekeurd beheerplan	n.v.t.	7.741 ha
Totale oppervlakte ander openbaar bos en privébos met goedgekeurd beheerplan	n.v.t.	34.449 ha

Tussen 1990 en 2006 werd voor 28.232 ha bos een beperkt beheerplan goedgekeurd en voor 13.958 ha bos met een uitgebreid beheerplan wat het totaal op 42.190 ha brengt. Eind 2006 beschikten 7.741 ha domeinbos (= bos in eigendom van de Vlaamse overheid) over een goedgekeurd uitgebreid beheerplan.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Jaarlijks aankoopritme van natuur- en bosgebied doen stijgen tot 3.000 ha

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Jaarlijks aankoopritme van natuur- en bosgebied doen stijgen tot 3.000 ha

Indicator	Trend	Doelbereik
Oppervlakte bos en te bebossen gronden gekocht door het Vlaamse Gewest	–	30% (2006)
Oppervlakte natuurgebied gekocht door verenigingen	+	116% (2006)
Oppervlakte natuurgebied gekocht door het Vlaamse Gewest	++	89% (2006)

Deze plandoelstelling werd in 2002 het dichtst benaderd (2.644 ha verworven). Daarna liep het jaarlijkse aankoopritme terug tot 2.028 ha in 2005. In 2006 nam de oppervlakte aankoop opnieuw toe tot 2.350 ha, i.e. 892 ha natuurgebied en 296 ha bos en te bebossen gronden door de overheid, 1.162 ha door erkende terreinbeherende verenigingen. In 2006 gebeurden er vastleggingen voor bijkomende oppervlakte van ca. 541 ha natuurgebied waarvoor de aankoop op dit ogenblik nog niet afgerond is.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Inrichten van 20.000 ha natuur via natuurinrichting, bosuitbreiding en natuurontwikkeling

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Inrichten van 20.000 ha natuur via natuurinrichting, bosuitbreiding en natuurontwikkeling

Indicator	Trend	Doelbereik
Oppervlakte inrichting voor natuur	n.v.t.	31% (2006)

Vijf natuurinrichtingsprojecten (NIP's) werden afgerond voor een totale oppervlakte van 664 ha. Momenteel zijn er nog projecten in een verschillende fase van uitvoering met een totale oppervlakte van 7.894 ha.

Eind 2006 werd 2.293 ha gronden bebost of aangekocht voor bosuitbreiding. Vanaf 2003 komt dit neer op 870 ha. Daarnaast wordt ook bosuitbreiding gerealiseerd in het kader van gewestelijke (PDPO) of lokale initiatieven en specifieke projecten van terreinbeherende verenigingen. Gegevens hierover moeten nog in kaart gebracht worden zodat een totale oppervlakte kan berekend worden.

Klein- en grootschalige natuurontwikkeling buiten het natuurinrichtingsinstrument om gebeurde vooral via LIFE- en INTERREG-projecten, via strategische projecten zoals de haven van Zeebrugge en het Sigma-plan, in het kader van de projecten onder de Samenwerkingsovereenkomst, door het systeem van éénmalige inrichtingswerken binnen erkende natuurreservaten of in de gebieden in beheer door het Agentschap voor Natuur en Bos. De oppervlakte natuurontwikkeling onder deze projecten kan pas worden bepaald na projectuitvoering. De oppervlakte sinds 1994 gerealiseerd natuurontwikkelingsgebied wordt geschat op 3.152 ha (2003, toen in kaart gebracht).

Sinds 1994 werd zodoende voor 6.109 ha effectieve inrichting natuur gerealiseerd, wat neerkomt op een doelbereik van 31%. Dit is echter een onderschatting van de werkelijke toestand. De oppervlakten van natuurontwikkeling en bosuitbreiding zijn immers nog niet volledig in kaart gebracht.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 -MINA-plan 3+)

Milieuwaliteit afstemmen op de ecologische vereiste van de kwetsbare soorten en habitats in gebieden in het VEN, de groen-, park-, buffer- en bosgebieden en in de speciale beschermingszones

Indicator	Trend
Percentage oppervlakte met overschrijding kritische lasten verzuring in bos, heide en graslanden	+
Gemiddelde overschrijding van kritische lasten vermeting in bos, heide en graslanden	+
Percentage meetplaatsen oppervlaktewatermeetnet met duurzame BBI	++

Vanaf nu wordt deze doelstelling op basis van de vermelde indicatoren opgevolgd.

Het percentage van de oppervlakte bos, heide en graslanden in Vlaanderen waar de atmosferische depositie van stikstof- en zwavelverbindingen hoger is dan de kritische lasten voor verzuring nam af van 91% in 1990 tot 59% in 2004.

Wat vermetende deposities betreft, werd tijdens de periode 1990–2004 jaarlijks de kritische last overschreden in het volledige areaal bossen en heiden in Vlaanderen, dus 100% overschrijding. Voor graslanden varieerde het jaarlijkse areaal met overschrijding van de kritische last voor vermeting tijdens de periode 1990–2004 tussen 72 en 98% van oppervlakte.

Sinds 1999 volgt het percentage meetplaatsen met een Belgische Biotische Index (BBI) van 9 een stijgende trend, maar de percentages zijn nog zeer laag (met een maximum van 2,1% in 2004).

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Het soortenbeleid versterken: stopzetten van het verlies aan biodiversiteit

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Het soortenbeleid versterken: stopzetten van het verlies aan biodiversiteit

Indicator	Status
Aantal soortenbeschermingsplannen in uitvoering	8

Van de 10 soortenbeschermingsplannen zijn er nu 8 in uitvoering. De doelstelling wordt toegespitst op doelsoorten, met name de soorten uit de Habitatrichtlijn (bijlagen 2 en 4) en de Rode Lijst soorten. De opvolging hiervan zal plaatsvinden met een specifieke indicator.

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - De oppervlakte met beheerovereenkomsten voor natuurgerichte maatregelen doen toenemen tot 16.750 ha * i.p.v. 16.500 ha (* materiële vergissing)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - De oppervlakte met beheerovereenkomsten voor natuurgerichte maatregelen doen toenemen tot 16.750 ha

Indicator	Trend	Doelbereik
Oppervlakte met beheerovereenkomsten natuur	++	69,6% (2006)

In 2006 was er een sterke stijging van het aantal beheerovereenkomsten natuur. Eind 2006 is in totaal voor 11.660 ha beheerovereenkomsten natuur gesloten. Voornamelijk botanisch beheer en natuurblijft onder de verwachtingen (ca. 1.750 ha i.p.v. 6.000 ha). Voor weidevogels werd bijna 725 ha gerealiseerd i.p.v. 1.500 ha. Eind 2006 werden op een oppervlakte van bijna 8.000 ha verschillende maatregelen voor Kleine

Landschapselementen toegepast (doel: 9.000 ha). Daarnaast zijn er ook nog beheer-overeenkomsten voor perceelsrandenbeheer (ca. 1.300 ha).

Plandoelstelling (MINA-plan 3)

2007 - Instellen van een gebiedsdekkend systeem van wildbeheereenheden (200) en bosgroepen (19)

Plandoelstelling (MINA-plan 3+)

2010 - Instellen van een gebiedsdekkend systeem van **erkende** wildbeheereenheden (200) en **definitief erkende** bosgroepen (19)

Indicator	Trend	Doelbereik
Aantal erkende bosgroepen	n.v.t.	63% (2006)
Aantal erkende WBE's	++	87% (2006)

Er werden 17 pilootprojecten bosgroepen opgestart. Van deze bosgroepen hebben er 14 een voorlopige erkenning gekregen. Twee van de voorlopig erkende bosgroepen dienden de aanvraag voor definitieve erkenning in.

In 2006 waren er 173 wildbeheereenheden erkend.

Plandoelstelling (MINA-plan 3 – MINA-plan 3+)

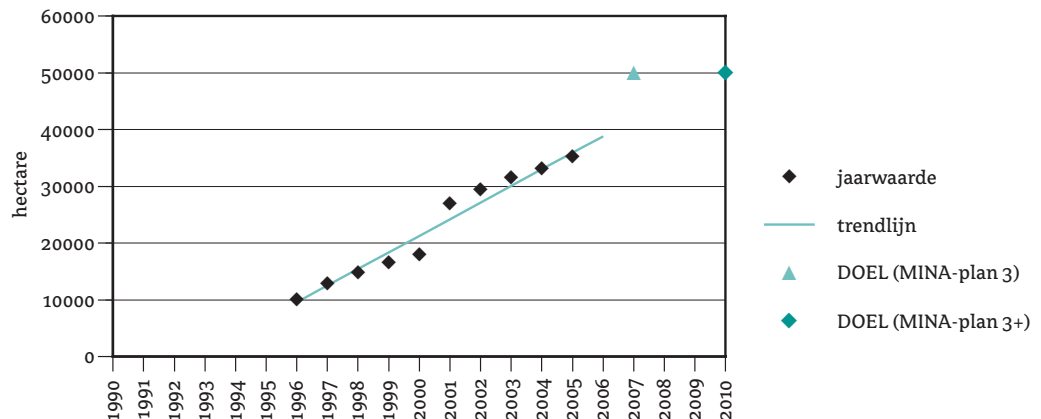
Verbeteren van de ondersteuning van lokale besturen

Indicator	Status
Totaal aantal gemeenten met goedgekeurd project voor natuurlijke entiteiten	162
Oppervlakte natuurverbindingsgebied dat werd afgebakend en waarvoor een natuurrichtplan is goedgekeurd	0

In het kader van de Samenwerkingsovereenkomst, cluster natuurlijke entiteiten, zijn voor de periode 2002–2006 in totaal 491 projecten (door 162 gemeenten) in uitvoering of uitgevoerd. Voor 2006 werden 162 nieuwe projecten ingediend waarvan 134 projecten goedgekeurd zijn voor subsidiëring (3,6 miljoen €).

Tot op heden werd nog geen natuurverbindingsgebied afgebakend waarvoor ook een natuurrichtplan werd goedgekeurd. Sinds 2005 zijn alle provincies gestart met de opmaak van gebiedsvisies of ecologische studies voor een aantal van de aangeduide NVBG waaraan prioriteit wordt gegeven.

Alle provincies hebben ondertussen in hun provinciale ruimtelijke structuurplannen natuurverbindingsgebieden aangeduid. Op basis van de 11 lopende pilootprojecten zal een effectieve afbakening in de provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen volgen.

*** OPPELVLAKE EFFECTIEF NATUURBEHEER***brongegevens: Agentschap voor Natuur en Bos*

12.2 Maatregelen en instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

In het kader van de afbakening van de natuur- en bosstructuur werden de buiten-gebiedregio's en de actieprogramma's verder uitgewerkt. Voor de regio's Veldgebied-Brugge-Meetjesland, Neteland en Hageland, werden de ontwerpen van ruimtelijke visie, uitgewerkt op basis van de wetenschappelijke gebiedsinformatie, en van actieprogramma gefinaliseerd en voor formeel advies voorgelegd. Er werden tevens voorstellen geformuleerd voor agrarische gebieden die in aanmerking komen voor een herbevestiging van hun bestemming. Voor de regio's Limburgse Kempen en Maasland, Leiestreek, Noorderkempen en Schelde-Dender werden de onderzoeksnota's uitgewerkt en overleg met betrokkenen opgestart. Voor de regio's Zenne-Dijle/Pajottenland, Vlaamse Ardennen, Krekengebied-Waasland en Klein-Brabant/Antwerpse Gordel, werd de voorbereiding opgestart van de bouwsteennota's. Over de natuurverbindingsgebieden werd een concept voorgelegd met voorstellen voor bijsturing van de regelgeving en vereenvoudiging van het proces.

De instandhoudingsdoelstellingen (IHD) van de speciale beschermingszones (SBZ) gelegen in de zes natuurrichtplanprojectgebieden werden midden 2006 afgewerkt. Op basis van deze ervaring is de methodiek en het juridisch kader voor de opmaak van de IHD verder uitgewerkt. In het natuurrichtplanproces zelf van deze 6 pilootprojecten ging de aandacht vnl. naar overleg met stakeholders. Eind 2006 gingen deze natuurrichtplannen in de fase van voorlopige goedkeuring en werd het openbaar onderzoek voorbereid. In samenwerking met het landgoederenforum werd een eerste concept-nota over landgoed opgesteld en mogelijkheden voor het beheer van deze gebieden geformuleerd.

Ter inrichting van de natuurlijke structuur zijn momenteel werken in uitvoering in Uitkerkse Polder, Meetkerkse Moeren, Oostends Krekengebied, Merelbeekse Scheldemeersen, Bergerven, Turnhouts Vennengebied, Latemse Meersen en Noordduinen. In Bourgoyen-Ossemers zijn de werken praktisch uitgevoerd. In de Dijlevallei en De Stropers wordt dan weer van start gegaan met de daadwerkelijke uitvoering. De projectrapporten van De Blankaart, Osbroek-Gerstjens en Averbode Bos en Heide worden momenteel afgewerkt. Het onderzoek naar de haalbaarheid voor Zoerselbos is afgerond. Het onderzoek naar de haalbaarheid van de projecten Bos 't Ename, Kolisbos en Torfbroek is nog lopende.

In Vlaanderen worden verschillende beheerniveaus voor bossen onderscheiden. Ten eerste de beheervisie voor de openbare bossen. Ten tweede de criteria duurzaam bosbeheer voor alle openbare bossen en privébossen gelegen in het VEN, waarvoor een uitgebreid beheerplan dient te worden opgemaakt. En tenslotte het basisniveau enkel voor privébos met een beperkt beheerplan. Vanuit het Agentschap Natuur en Bos is er een inhaaloperatie opgezet rond het opstellen van bosbeheerplannen die voldoen aan de criteria duurzaam bosbeheer en die invulling geven aan de beheervisie zowel voor domeinbossen als voor private bossen. Bij de toepassing van de criteria duurzaam bosbeheer spelen de bosgroepen een cruciale rol. Vlaanderen is sinds 2007 gebiedsdekkend ingesteld met bosgroepen.

Eind 2006 werd het eerste Vlaamse FSC-groepscertificaat behaald voor het bosgebied Lage Kempen. Uitbreiding van dit pilootproject naar andere openbare en privébosbeheerders wordt momenteel voorbereid.

In kader van de ondersteuning aan de vzw Fair Timber werd een onderzoek opgestart naar de gelijkwaardigheidsvereisten voor certificering van duurzaam bosbeheer in Vlaanderen. Tot op heden (midden 2007) zijn er 280 bosexploitanten en 17 kopers erkend via de erkenningsregeling voor bosexploitanten en kopers. Momenteel wordt een gezamenlijke toegankelijkheidsregeling voor bossen en natuurreservaten uitgewerkt onder de vorm van een besluit van de Vlaamse Regering.

Het aankoopbeleid wordt verder geanalyseerd in het licht van een evaluatie van de ingezette instrumentenmix voor het natuurbeleid, zoals voorzien in het regeerakkoord. De verwerving van patrimonium is gericht op het vergroten en verbinden van bestaande natuurentiteiten, op VEN en de in kaart gebrachte Gewenste Natuur- en Bosstructuur, en tevens op groene gewestplanbestemmingen en duinendecreetgebieden, beschermde landschappen, overstromingsgebieden, gebieden met landschappelijk-ecologische waarden en in kaart gebrachte bosuitbreidingsgebieden. Een algemene prioriteit hierbij is de bescherming van habitattypen en van leefgebieden van soorten in Natura 2000,

Inclusief voorkooprecht werd 892 ha natuurgebied verworven door het Agentschap voor Natuur en Bos. De erkende terreinbeherende verenigingen verwierven samen 1.162 ha. Dit hoge cijfer is te verklaren door de aankoop van Averbodebos door Natuurpunt vzw. ANB verwierf 296 ha bosgebied en te bebossen terreinen.

Aandachtsgebieden voor bosuitbreiding werden geselecteerd op basis van de gewenste bosstructuur. Naast de 10.000 ha netto bosuitbreiding moeten er nog 3.900 ha compensatiebossen worden gerealiseerd. Ter realisatie hiervan is een oppervlakte van 5.205 ha, voor stadsbossen en compensatiebossen, in kaart gebracht. Daarnaast zijn er nog andere projecten zoals de regionale bossen, historische bosgebieden met een totaal van 8.695 ha (incl. compensatiebossen) gepland of in uitvoering. Momenteel wordt actief gewerkt aan de integratie van deze projecten binnen het proces afbakening van het buitengebied alsook binnen de afbakening van een aantal stedelijke gebieden. De geplande subsidieregeling voor verwerving van te bebossen terreinen voor onder meer openbare besturen is in voorbereiding. Deze regeling zal gefinancierd worden met een deel van de gestorte financiële boscompensaties.

Op basis van het beheerconcept Harmonisch Park- en Groenbeheer is een actieplan afgewerkt. De opmaak van beheerplannen voor de parkdomeinen in beheer bij ANB werd verder gezet. Pilootprojecten voor de opmaak van beheerplannen van andere eigenaars en andere type domeinen zoals campings en recreatiedomeinen zijn opgestart. Het stedelijk groen werd voor heel Vlaanderen in kaart gebracht. Die informatie is beschikbaar op een parkenwebsite voor de gemeenten die in 2007 deelnemen aan de Dag van het Park. In 2006 is het aanbod aan ondersteunende instrumenten rond het HPG uitgebreid met het Technisch HPG-vademecum Graslandbeheer en met het

Technisch HPG-vademecum Integrale toegankelijkheid. Eind 2006 waren 6 HPG-vademeca afgewerkt en verspreid.

Het ontwerpbesluit inzake de toegankelijkheidsregeling voor bossen en natuurreservaten werd afgestemd op het juridisch advies. Het overleg met de beheerders en externe doelgroepen heeft plaatsgehad en de ontwerptekst werd op verschillende punten aangepast.

Wat het soortenbeleid betreft blijkt uit de gegevens van de broedvogelatlas dat het vooral de specialisten (= soorten met een beperkte niche) zijn die op de Rode Lijst terecht komen. Bij de planten zijn de soorten die gevoelig zijn voor vermesting sterk bedreigd. Sommige soorten zijn verdwenen. Het aantal exoten en nieuwe soorten stijgt, vermoedelijk mede onder invloed van de klimaatwijziging. Het herstel van soortenpopulaties blijft moeilijk zo lang hun leefgebieden niet beantwoorden aan de ecologische vereisten (o.a. door versnippering of te hoge milieudruk).

De soortenbeschermingsplannen van de bruine vuurvliinder en van de boomkikker zijn in opmaak. De twee bestaande hamsterpopulaties werden in het voorjaar 2007 versterkt door uitzettingen. Hun overleving en reproductie wordt nauwgezet opgevolgd. Er is een visiedocument en plan van aanpak voor de aanwezigheid van de bever in Vlaanderen opgemaakt op basis van kerngebieden, no go zones en afwegingsgebieden. Deze is in eerste lezing aanvaard als basisdocument voor verdere discussie door alle betrokken partijen. Inzake exoten werden concrete acties tot uitvoering gebracht, zoals de verwijdering van Amerikaanse vogelkers, van rotseekhoorns in Dadizele en van Grote waternavel uit de waterlopen. De sootherstelprogramma's van stroomminnende vissoorten zoals kopvoorn, serpeling en kwabaal werden verder gezet. In het kader van de opmaak van de bekkenbeheerplannen werden per rivierbekken waterlooptrajecten afgebakend en in kaart gebracht van vissoorten in het kader van sootherstelprogramma's (herintroducties) of soortbeschermingsprogramma's (bescherming van nog aanwezige zeldzame populaties). Per vissoort werden de nodige beheermaatregelen opgelijst als basis voor specifieke afspraken met de waterbeheerders. In het najaar 2006 werd de serpeling geherintroduceerd in enkele waterlopen van het Maas-, Demer en Boven-Scheldebekken en de kwabaal in waterlopen in het Bovenschelde-, Nete en Maasbekken. Voor een reeks bedreigde inheemse boom- en struiksoorten worden beschermingsplannen opgesteld en uitgevoerd in samenwerking met de buurlanden (o.a. via European Forest Genetic Resources Programme (EUFROGEN)). Het herstelprogramma van zwarte populier langs de gemeenschappelijke Maas wordt verder gezet, in samenwerking met Nederland en Frankrijk, waardoor de spontane ontwikkeling van ooibos langs de oevers wordt gestimuleerd. Tenslotte werden negen vogelopvangcentra gesubsidieerd. De analyse van gebruik en voorkomen van wildsoorten laat toe om tot een wetenschappelijk onderbouwd wildbeheer te komen.

Het aantal gemeenten dat de cluster 'natuurlijke entiteiten' ondertekende is gestegen tot 230 en het aantal ingediende projecten in 2006 tot 162. Van de 134 goedgekeurde projecten, betrof de helft de aankoop en inrichting van gebieden. Ter ondersteuning van de lokale besturen worden momenteel ook 155 minawerkers ingezet.

Eind 2006 zijn de meeste actoren in het kader van groenjobs en MINA-werkers in hun derde werkjaar of later terechtgekomen hetgeen hen meteen voor dit jaar en de volgende jaren recht geeft op uitbetaling aan het maximum subsidiebedrag. Bijna het volledige contingent groenarbeiders werd ingezet.

Het jaar 2007 was een overgangsjaar voor de toepassing van beheerovereenkomsten. Het nieuwe Vlaamse programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO II) werd verder verfijnd naar aanleiding van vragen van de Europese Commissie. In afwachting van de goedkeuring van dit programma konden geen nieuwe contracten worden gesloten.

In as 2 van het nieuwe PDPO zijn opnieuw verschillende natuurgerichte beheerovereenkomsten opgenomen die hierdoor kunnen rekenen op Europese cofinanciering in de nieuwe programmaperiode 2007-2013. Het gaat om de beheerovereenkomsten perceelsrandenbeheer, herstel, ontwikkeling en onderhoud van kleine landschapselementen en soortenbescherming. De meeste beheerovereenkomsten konden in de vorige programmaperiode toegepast worden. Het nieuwe PDPO bevat wel enkele nieuwe elementen zoals de bedrijfsaanpak waarbij bedrijfsplanners de landbouwers begeleiden bij het sluiten van een overeenkomst. Op basis van een beoordeling van de situatie op het terrein worden, in samenspraak met de landbouwer, maatregelen op maat van het bedrijf voorgesteld. Nieuw is ook de beheerovereenkomst voor akkervogelbescherming die zal kunnen toegepast worden binnen vooraf bepaalde akkervogelgebieden. De beheerovereenkomst met als doelstelling botanisch beheer van graslanden en akkers is niet langer opgenomen in het PDPO II, maar er is voorzien om nieuwe contracten te sluiten van deze maatregel via het systeem van staatssteunfinanciering.

Synchroon met de verfijning van het PDPO II werd ook werk gemaakt van de voorbereiding van de nieuwe Vlaamse wetgeving die de basis moet vormen voor het sluiten van beheerovereenkomsten in de nieuwe programmaperiode. Tenslotte werden in 2007 de eerste voorbereidingen getroffen om een monitoringsysteem op te zetten dat toelaat de vooruitgang op het terrein van welbepaalde beheerovereenkomsten en de bijdrage aan de biodiversiteit op te volgen.

In uitvoering van het Grensoverschrijdend Ecologisch Basisplan GEB werd de visievorming afgerond. Voor een aantal gebieden werd ook de huidige ecologische kwaliteit in kaart gebracht, en doelstellingen en maatregelen geformuleerd om deze te verbeteren. Er wordt vorm gegeven aan de organisatiestructuur om tot uitvoering te kunnen overgaan. In het Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide werd een bestrijdingsplan van Amerikaanse vogelkers in uitvoering gebracht, een gebiedsplan voor heideherstel opgesteld en maatregelen tegen verdroging uitgewerkt (uitvoering onder het nieuwe Life-project). In het kader van het grensoverschrijdend rivierherstel in de Grensmaas gebeurde een concrete uitwerking van de aanleg van grinddrempels en van de monitoring. Onder het programma van het Drie-Landen-Park is het actieplan voor de ontwikkeling van de groene gordel in uitvoering gebracht. Voor de uitvoering van het natuurluik van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium en de actualisatie van het Sigma-plan is de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen voor het Zwingebied opgestart, en gebeurde een inrichtingsstudie voor verscheidene gebieden.

De Vlaamse Regering besliste op 11 mei 2007 over de midterm-evaluatie van het Vlaams Fonds Tropisch Bos (VFTB). Het VFTB wordt verdergezet voor twee jaar, maar met duidelijkere koppeling met het klimaatbeleid. Dit maakt dat bij prospectie en selectie van projecten meer zal gefocust worden op bebossings- en herbebossingsprojecten in de context van het Kyotoprotocol, maar tegelijk wordt gestreefd met dergelijke projecten een bijdrage te leveren aan biodiversiteitsbehoud en de sociale ontwikkeling van de betrokken bevolkingsgroepen.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Nieuw BVR voor opmaak IHD goedgekeurd	2008 BEGIN	nieuw	
Eerste Natuurrichtplan definitief goedgekeurd	2006 EINDE	vertraagd	2007 EINDE
Informatiesets van Natuurgebiedendatabank uitgebreid	2004 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Technische vademeca principes harmonisch park- en groenbeheer klaar	2007 EINDE	op schema	
Handhavingsplan uitgewerkt	2009 EINDE	nieuw	
Uitvoeringsbesluit soortenbescherming goedgekeurd	2004 EINDE	vertraagd	2007 EINDE
Uitvoeringsbesluit schaderegeling	2005 EINDE	vertraagd	2007 EINDE
Ontwerpbesluit 'toegankelijkheidsregeling' is uitgewerkt	2004 MIDDEN	vertraagd	2007 EINDE
Code goede natuurpraktijk herzien en goedgekeurd	2004 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Startinventarisatie van de acht belangrijkste Vlaamse bostypes (in het kader van bosreservaten) uitgevoerd	2010 BEGIN	op schema	

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal gemeenten met een project 'Harmonisch park en groenbeheer'	53 (2006)	150 (2007)
Percentage projecten voor aankoop en/of inrichting van natuur (SO)	53 (2006)	
Aantal ha landbouwgrond met goedgekeurd dossier voor bebossing sinds 1997	1152 (2007)	1664 (2008)
Aantal herziene Rode Lijsten (totaal #)	2 (2007)	
Aantal nieuw gecreëerde groenjobs voor verenigingen	120 (2006)	120 (2006)
Aantal nieuw opgestelde rode lijsten per jaar	2 (2007)	2 (2007)
Aantal nieuwe MINA-werkers bij gemeenten	155 (2006)	162 (2006)
Aantal soortenbeschermingsplannen in opmaak (jaarlijks)	2 (2007)	3 (2007)
Aantal subsidiedossiers m.b.t. toegankelijkheid	57 (2006)	
Aantal beheersplannen voor eigen parkdomeinen	3 (2006)	7 (2007)
Aantal SBZ met IHD (volgens procedure nieuw BVR)	0 (2007)	38 (2010)

Accenten 2008-2010**NIEUWE MAATREGELEN (2008-2010)****Instandhoudingsdoelstellingen opstellen**

De opmaak van gebiedsspecifieke natuurbeleidsplannen werd geheroriënteerd naar het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen (IHD) in de SBZ. De IHD worden wetenschappelijk onderbouwd en houden binnen de grenzen van de doelstellingen van de Habitatrichtlijn rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel vlak, en met de regionale en lokale bijzonderheden. Om de IHD voor de SBZ-H te kunnen vaststellen tegen 2010 zoals vereist wordt in de Habitatrichtlijn zijn extra inspanningen vereist. Op basis van deze IHD kunnen instandhoudingsmaatregelen worden geformuleerd in het kader van concrete projecten of planningsprocessen. Op vraag van landeigenaars en -gebruikers kunnen lokale initiatieven voor de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen ondersteund worden. Daartoe wordt het systeem van de natuurprojectovereenkomsten bijgestuurd, maar wordt ook ondersteuning gegeven voor de uitwerking van voorstellen voor Europese co-financiering. Op basis van de evaluatie van het natuurrichtplanproduct en -procedure wordt de betrokken regelgeving bijgestuurd. Zolang de IHD niet zijn afgewerkt, wordt de opmaak van een natuurrichtplan in de eerste plaats ingezet op vraag van belanghebbenden of om specifieke lokale knelpunten op te lossen.

Bestaande beheersinstrumentarium heroriënteren in functie van de Habitatrichtlijn

Het bestaande beheersinstrumentarium binnen het natuur- en bosbeleid zal zo veel mogelijk ingezet worden voor het treffen van de nodige instandhoudingsmaatregelen voor de speciale beschermingszones die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats van bijlage I en de soorten van bijlage II die in die gebieden voorkomen (uitvoering van art. 6.1 van de Habitatrichtlijn). De beheerplannen van bossen, natuurreservaten en bosreservaten, de natuurrichtplannen en projectrapporten van natuurinrichtingsprojecten en de beheersgebieden uit de beheersovereenkomsten worden in die zin herbekeken en/of opgemaakt.

Stroomlijning van het soortenbeleid

Het ontwerp van een geïntegreerde en geharmoniseerde soortenwetgeving zal waar nodig nog verder uitgewerkt en onderbouwd worden. Voor de uitvoering van de regelgeving worden richtlijnen opgesteld en een communicatieprogramma uitgevoerd. In samenwerking met de

doelgroepen en lokale overheden wordt een afwegingskader opgesteld om verantwoordelijkheden toe te wijzen voor de verantwoordelijkheden in de uitvoering van het soortenbeleid. Tevens worden nieuwe instrumenten ontwikkeld of bestaande geheroriënteerd, zoals onder meer in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst en van de beheerovereenkomsten.

Evaluatie van de instrumentenmix

Het Vlaams gebiedsgericht natuurbeleid zet voor de instandhouding en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit, het beheer en de inrichting van de open ruimte diverse instrumenten in. Om een optimaal natuurbeleid te kunnen voeren is een permanente monitoring en objectieve evaluatie van de ingezette instrumenten noodzakelijk. Hiertoe is, op grond van het decreet op het Natuurbehoud en het Natuurlijk Milieu, het Natuurrapport het centrale instrument. Met het oog op de onderbouwing van het Natuurrapport 2009 wordt de studie "Evaluatie van de billijkheid van milieubeleidsinstrumenten: pilootstudie natuurbeleid" opgestart. Evaluatie van de effectiviteit en efficiëntie van natuurbeleid en -beheer vereist tijdsreeksen waarvoor een vernieuwd, geïntegreerd monitoringsprogramma opgestart wordt. Op basis van de evaluaties kan dan nagegaan worden of het juridische kader en/of het uitvoeringsconcept aangepast moet worden om de efficiëntie en effectiviteit van het instrumentarium te verhogen.

Indicatoren afstemmen en ontwikkelen

Tijdens de verlengde planperiode zullen indicatoren afgestemd en verder op punt gesteld worden. Zo zal er verder gewerkt worden aan de afstemming met het Europese niveau (SEBI) en zullen er nieuwe indicatoren voor het MINA-plan 4 worden uitgewerkt. Voor verschillende plandoelstellingen zullen effectindicatoren ontwikkeld worden. Deze worden ingezet om de resultaten van de uitgevoerde maatregelen op de biodiversiteit te evalueren. Voor de monitoring van de effecten van de beheersovereenkomsten worden nieuwe indicatoren ontwikkeld en op basis van pilootprojecten afgetoetst. In dit plan worden nieuwe indicatoren voor de milieukwaliteit opgenomen. Deze zijn slechts een eerste stap voor de opvolging ervan. Ook voor het verbeteren van de ondersteuning van lokale besturen zullen de indicatoren worden herbekeken.

Andere accenten liggen op het uitwerken van een gezamenlijke toegankelijkheidsregeling voor bossen en natuurreservaten onder de vorm van een Besluit van de Vlaamse Regering. Er werden pakketten aan beheersovereenkomsten weerhouden volgens het nieuwe plattelandsprogramma 2007-2013. Er dient hierbij tevens aandacht te gaan naar kwaliteitscontrole en naar de gebiedsgerichte inzet van beheersovereenkomsten.

Het overheidsoptreden inzake natuur en bos zal voortaan meer gericht worden op soortenbeleid en op de verweving van functies.

In het kader van uitbreiden en afstemmen van kennis van natuurlijke systemen zal via modellering verkend worden wat de effecten zijn van variaties in verstoringen en beleidsinspanningen op de biodiversiteit. Via het inventariseren, karakteriseren en vrijwaren van de genetische rijkdom van bomen en struiken en via het veredelen van bosboomsoorten zal worden gewerkt aan het behoud en duurzaam gebruik van genetische bronnen. België ging internationale engagementen aan voor wat betreft het inschakelen van duurzaam gebruik om verlies aan biodiversiteit tegen te gaan. Hierover zal regelmatig gerapporteerd worden aan de hand van indicatorensets.

Aanpak prioriteiten 2008

Evaluatie instrumentenmix

De richtlijnen van de Code Goede Natuurpraktijk worden bijgestuurd, aangevuld of uitgebreid aan de hand van de evaluatie ervan.

Integratie en vereenvoudiging van de regelgeving en procedures binnen het beleidsveld Natuur

Op basis van de objectieve evaluatie van de instrumentenmix, het uitgewerkte plan van aanpak en de jarenlange ervaring van de afdelingen binnen het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en andere agentschappen worden verschillende procedures binnen het beleidsveld Natuur afgestemd en gestroomlijnd. Tegelijkertijd gaat bijkomende aandacht naar de integratie van de regelgeving. Anderhalf jaar na de oprichting van het ANB wordt gebruik gemaakt van de ontstane synergie om de regelgeving af te stemmen en te streven naar een vereenvoudiging, verbetering en actualisering ervan. Er gaat daarbij specifieke aandacht naar afstemming met het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed. Voor de screening van plannen en projecten met betrekking tot Speciale Beschermingszones (SBZ) wordt een digitaal instrument uitgewerkt voor de afweging van effecten en ter ondersteuning van de adviesverlening.

Afbakenen en invullen van de natuur- en bosstructuur

De ruimtelijke visies op de natuurlijke en agrarische structuur vormen de basis voor de opmaak van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen voor herbestemmingen en voor afbakening van gebieden van het VEN en de natuurverwevingsgebieden. Voor de regio's waarvoor deze ruimtelijke visie al in 2006 en 2007 werd uitgewerkt, worden bij prioriteit gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen opgemaakt, zodat uitvoering wordt gegeven aan het operationele uitvoeringsprogramma waarvoor de Vlaamse Regering een concreet engagement heeft genomen. Voor andere regio's van het buitengebied worden in de loop van 2008 de ruimtelijke visies afgerond en wordt het operationeel uitvoeringsprogramma voorbereid. Tenslotte wordt ism. het INBO ook de ondersteuning aan de provinciale overheden voor de afbakening van natuurverbindingsgebieden verder gezet.

Het ontwikkelen en realiseren van instandhoudingsdoelstellingen

zie accenten 2008-2010

Duurzaam beheer van natuur- en bosgebieden uitvoeren en ondersteunen

Voor de gebieden in eigendom of in beheer ligt de prioriteit bij de verdere opmaak van beheerplannen en de verhoging van de effectiviteit van het beheer. Daarbuiten blijft de nadruk liggen op samenwerking met en ondersteuning van de betrokken actoren.

Naast de rechtstreekse ondersteuning van terreinbeheer door verenigingen, regionale landschappen en bosgroepen, zijn mogelijke nieuwe katalysatoren: landgoederen en beheergroepen. Zo zal worden onderzocht hoe met landbouwers, individueel en in groep, kan worden samengewerkt. Verder wordt het terreinbeheer van verenigingen, lokale besturen en bosgroepen ook ondersteund door de inzet van groenjobs. Achterstallige beheermaatregelen of herstel van gebieden worden op projectmatige wijze aangepakt d.m.v. natuurinrichtingsprojecten of éénmalige inrichtingswerken (bij erkende natuurreservaten). Van de lopende natuurinrichtingsprojecten worden de Zwarte Beek en de Blankaart prioritair uitgevoerd om te kunnen voldoen aan de Europese vereisten, terwijl Stropers, Averbodebos en heide en Turnhouts Vennengebied versneld worden aangepakt dankzij Europese cofinanciering. Andere Life-projecten met grootschalig natuurherstel die prioritair verder gezet worden, zijn ZENO (Zwinduinen en -polders), DANA (Defensie en NatuurHerstel) en BatAction (Vleermuizen). Hierbij wordt ook aandacht gegeven aan zacht-recreatieve voorzieningen en gerichte communicatie om het draagvlak voor natuurbehoud te vergroten. Er is een inhaaloperatie opgezet rond het opstellen van bosbeheerplannen die voldoen aan de criteria duurzaam bosbeheer en die invulling geven aan een beheervisie. In 2008 wordt als doel gesteld om voor ca. 3.000 ha domeinbos een beheerplanproces op te starten. Binnen het project certificering wordt de groeps-certificering Bossen van de Lage Kempen geëvalueerd en zullen aparte groeps-certificeringen in de context van de bosgroepen worden opgezet. Tevens wordt via de ondersteuning aan de vzw Fair Timber gewerkt aan de gelijkwaardigheidsvereisten voor certificering van duurzaam bosbeheer in Vlaanderen.

Het landgoed als nieuw concept in het natuurbeleid

Het overleg met vertegenwoordigers van o.a. particuliere eigenaars van natuur, bos en landschap in het landgoederenforum wordt verder gezet. Het concept van het geïntegreerde beheerplan wordt afgewerkt op basis van het model dat vorig jaar werd ontwikkeld. Het landgoederenconcept en bijhorende instrumenten worden verder uitgewerkt met de betrokkenen.

Soortenbeleid versterken

Op basis van de aanbevelingen van de EU wordt een strategie uitgewerkt voor de bestrijding en de controle van exoten. Daarnaast wordt de monitoring en controle van een aantal exotensoorten voortgezet. Met de provincies wordt het plan van aanpak voor een ecologisch verantwoorde controle op ruimere schaal van de eikenprocessierups geactualiseerd. De uitvoering van de nieuwe soortenbeschermingsplannen wordt opgestart (zoals bruine vuurvlieder, visarend), terwijl lopende plannen worden verder gezet. Het hamsterproject tracht het aantal overeenkomsten bij hamstervriendelijke beheer met de landbouwers te verhogen en zal deze monitoren en evalueren. In samenwerking met Nederland wordt het bijplaatsen van individuen voor de genetische versterking van de populatie verder opgevolgd en mogelijk uitgebreid. Het Life-project BatAction geeft een nieuwe impuls aan de uitvoering en tevens actualisering van het soortenbeschermingsplan vleermuizen. Het soortenbeschermingsplan voor de boomkikker dat inmiddels 12 jaar oud is, wordt geëvalueerd, eventueel bijgestuurd en verder uitgevoerd. Naast de lopende herstelprogramma's van de kwabaal, kopvoorn en serpe ling wordt voor andere waterlopen de potentie en haalbaarheid geëvalueerd. Voor de bescherming van de paling wordt een actieplan voorbereid en opgestart. Voor een reeks bedreigde inheemse boom- en struiksoorten worden beschermingsplannen opgesteld en uitgevoerd in samenwerking met de buurlanden (o.a. via European Forest Genetic Resources Programme (EUFROGEN)). Het herstelprogramma van zwarte populier langs- heen de Gemeenschappelijk Maas wordt verder gezet, in samenwerking met Nederland en Frankrijk, waardoor de spontane ontwikkeling van ooibos langs de oevers wordt

gestimuleerd. Alle soortgerichte beheerovereenkomsten (PDPO II: hamsters, akker- en weidevogels) zullen gebiedsgericht ingezet worden binnen realistisch afgebakende beheergebieden.

Toegankelijkheidsregeling bos en natuurgebieden/reservaten vernieuwen

Voor het toegankelijkheidsbeleid zal via tal van instrumenten (interne richtlijnen, een externe communicatiecampagne) invulling gegeven worden aan de krijtlijnen van het nieuwe BVR. Deze regeling is specifiek per gebied en regelt er onder bepaalde randvoorwaarden de toegankelijkheid voor de toegestane gebruikersgroepen. De terreinbeherende diensten van het ANB zullen worden ondersteund via richtlijnen om hen vertrouwd te maken met de nieuwe werking zoals opmaak gezamenlijke toegankelijkheidsregelingen, uitstippelen van een beleid inzake paalkampeerplaatsen, hondenzones, speelzones, efficiënt gebruik van bebording. Daarnaast moeten de mogelijkheden ook extern worden uitgedragen via communicatie en overleg met de andere terreinbeheerders en de koepelorganisaties van de gebruikers. Actieve netwerken zullen uitgebouwd worden met o.a. de provincies, BLOSO, Toerisme Vlaanderen. Ondersteunende producten zullen worden uitgewerkt zoals handleidingen voor toegankelijkheidsreglementen, behoeftenonderzoeken, communicatiecampagne.

Harmonisch park en groenbeheer stimuleren

De beheervisie Harmonisch Park- en Groenbeheer (HPG) raakt meer en meer bekend bij lokale besturen maar zij zijn niet altijd op de hoogte van de subsidiemogelijkheden en afgeleide instrumenten. Daarom wordt in 2008 extra aandacht besteed aan de promotie van de verschillende HPG-producten (rondgang van provincies, thematische werkgroepen, extra promotie van de projectoproep) en aan de creatie van een netwerk en een centraal informatiepunt en kenniscentrum. Het opleidingsproject wordt uitgebouwd met thematische opleidingen. Op vlak van bomenbeheer zal een actieplan worden opgesteld om de Vlaamse expertise rond het thema bomen verder uit te bouwen en te verspreiden. Er zal bijzondere aandacht gaan naar HPG-oplossingen met het oog op het reduceren van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. De uitwerking van technische richtlijnen voor infrastructuurelementen in parken en openbaar groen wordt opgestart. Op vlak van groenbeleid zal de parkeninventaris met de parkgebieden tot een bruikbaar instrument voor lokale besturen uitgewerkt worden. Hiertoe wordt een stappenplan opgesteld en een test uitgevoerd bij enkele lokale besturen. Bovendien wordt in 2008 gestart met de ontwikkeling van een instrument voor lokale besturen om een groenstructuurplanning uit te bouwen. In eerste instantie zal hiervoor een pilootproject worden opgestart. Ook de sensibilisatie naar de burger toe wordt versterkt door het initiëren van een nieuw concept voor de Dag van het Park die moet resulteren in een grotere betrokkenheid en beleving.

Samenwerking verder stimuleren voor een ecologische inpasbaarheid van menselijke activiteiten

In het kader van het Integraal Waterbeleid en de geïntegreerde visievorming voor ruimtelijke planning wordt de samenwerking met andere sectoren versterkt om een gepaste integratie van natuur en bos te verzekeren. Met de recreatiesector wordt naar gebiedsgerichte oplossingen gezocht voor problematische recreatievormen. De uitbreiding van natuur en bos dicht bij de woonplaatsen zal het maatschappelijk draagvlak doen toenemen en de recreatiedruk op bestaande natuurgebieden verlagen. Met andere diensten en sectoren wordt faciliterend opgetreden om binnen de grenzen van eigen doelstellingen zo gepast mogelijk bij te dragen aan de realisatie van beleidsdoelstellingen van andere entiteiten. Life-projecten geven een bijkomende stimulans door maximale participatie van betrokken actoren & doelgroepen en een zo groot mogelijk draagvlak te beogen. (bv. DANAH, Turnhouts Vennengebied, Stropers en

Averbodebos en -heide). Via de beheerovereenkomsten onder het nieuwe PDPO wordt de samenwerking met de landbouwers versterkt en bevorderd. Om de economische, maatschappelijke en ecologische doelstellingen van de havengebieden te verzoenen werden interdisciplinaire Beheercommissies opgericht. Deze dialoog leverde zeer positieve resultaten op en om die reden wordt het takenpakket van de Beheercommissie Natuur Linker Schelde-oever uitgebreid en worden nieuwe Beheercommissies Natuur opgericht voor de Antwerpse rechteroever en het havengebied Gent. De eerste terreinacties voor natuurontwikkeling en rivierherstel onder het project Sigmaplan en het project Leie worden gestart. Om het Duurzaam Kustzonebeheer te versterken wordt de samenwerking met de Provincie West-Vlaanderen en de bevoegde federale instanties verder gezet. In uitvoering van de gemeenschappelijke gebiedsvisie van het bosgebied Lage Kempen worden met de drie deelnemende gemeenten en mogelijke andere partners projecten voor duurzame recreatie en toerisme, bosbeheer, herstel en versterking van natuurwaarden opgestart. In samenwerking met de visserijcommissies worden de drie opgestelde codes van goede praktijk ingevoerd. De krachtlijnen voor de aanpassing van de regelgeving zijn gericht op een ecologische inpassing van de visserij. Op basis van de principiële beslissing worden de aanpassingen in het uitvoeringsbesluit doorgevoerd. Via overleg (o.m. bij opmaak van de actieplannen voor de bekkenbeheerplannen) wordt afstemming nagestreefd tussen natuurdoelstellingen en andere functies. Het onderzoek naar het optimaliseren van duurzaam gebruik van wildsoorten wordt versterkt. Specifiek moet er meer aandacht komen voor de kleinwild-problematiek. In samenwerking met de WBE wordt de monitoring verfijnd voor de onderbouwing van beleidsvoorstellen voor het wildbeheer. In 2008 gaat voor het thema 'Natuurlijke entiteiten' de vernieuwde Samenwerkingsovereenkomst met de lokale overheden van start. Extra aandacht wordt daarbij gevraagd voor ecologisch bermbeheer en gebruik van streekeigen soorten. Daarnaast worden lokale overheden financieel ondersteund voor projecten met een ecologische en landschappelijke meerwaarde gericht op terreinrealisaties.

Internationale samenwerking

De mid-term evaluatie van het Vlaams Fonds Tropisch Bos (VFTB) leidde tot de verderzetting ervan voor twee jaar, maar met duidelijkere koppeling met het klimaatbeleid. Hierdoor zal bij prospectie en selectie van projecten meer gefocust worden op bebos-sings- en herbebossingsprojecten in de context van het Kyoto-protocol, maar tegelijk wordt gestreefd een bijdrage te leveren aan biodiversiteitsbehoud en de lokale sociale ontwikkeling. Bij de grensoverschrijdende samenwerking voor het Schelde-estuarium en de Grensmaas wordt specifieke aandacht gegeven aan acties op het terrein en het versterken van de samenwerking met doelgroepen. Onder het Grensoverschrijdend Ecologisch Basisplan (GEB) met Nederland wordt het uitvoeringsplan voor de Achelse Kluis en Voeren-Noord verder uitgewerkt en de prioritaire aangegeven acties gestart. Voor de overige 18 gebieden wordt een haalbaarheidsonderzoek afgerond of opgestart.

Uitbreiding van monitoringsprogramma's

De monitoringsprogramma's worden verder toegespitst op de steeds toenemende vereisten van internationale rapporteringen en om de kennis van natuurlijke systemen uit te breiden. Voor Natura 2000 (instandhoudingsdoelstellingen) en voor de Kaderrichtlijn Water (biologische luik van de watertoestand) worden de lopende monitoringsprogramma's afgestemd en volgens het uitgewerkte actieplan verder gezet. De programma's in het Antwerpse Havengebied en het Schelde-estuarium (Ontwikkelingsschets 2010), in Vlaamse natuurreservaten, militaire domeinen en de gewestelijke Natuurdomeinen aan de Kust (PINK) alsook de bossenmonitoring-programma's (vitaliteit en gezondheid) worden verder gezet. Voor de tweede gewestelijke bosinventarisatie zal in 2008 gestart worden met de uitwerking van het te

organiseren terreinwerk en wordt de noodzakelijke handleiding afgewerkt. Voor de rapportering in het kader van het Kyoto-protocol wordt een nieuwe boskartering voorbereid die de toestand van de bosoppervlakte aan het begin van de eerste verbintenisperiode in kaart brengt. Naast de stroomlijning van monitoringsprogramma's (integratie, standaardisering, herontwerpen) wordt onderzocht hoe de verzamelde informatie op een gestandaardiseerde, consulteerbare wijze kan worden samengebracht in een geïntegreerd kennissysteem.

Wetenschappelijk onderzoek

Via modellering zal verkend worden wat de effecten zijn van variaties in verstoringen en beleidsinspanningen op de biodiversiteit. In 2008 zullen de berekeningen uitgevoerd worden om het basisscenario en de alternatieve scenario's te kwantificeren. Hiermee zal het NARA-Scenariorapport wetenschappelijke ondersteuning bieden voor het MINA-plan 4. Specifieke aandacht zal gaan naar de effecten van klimaatverandering op de biodiversiteit en op het duurzaam gebruik ervan om beleidsrelevante informatie en aanbevelingen aan te reiken. Via het inventariseren, karakteriseren en vrijwaren van de genetische rijkdom van bomen en struiken en via het veredelen van bosboomsoorten zal worden gewerkt aan het behoud en duurzaam gebruik van genetische bronnen. België ging internationale engagementen aan voor het inschakelen van duurzaam gebruik om het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan. Hierover zal regelmatig gerapporteerd worden met indicatorensets die verder op punt worden gesteld. Zo wordt verder afgestemd met het Europese niveau (SEBI) en zullen er nieuwe indicatoren voor het MINA-plan 4 worden uitgewerkt.

Voorzien in voldoende natuur en bossen

De verwerving van patrimonium is prioritair georiënteerd op de habitattypes en biotopen van soorten in (i) de Speciale Beschermingszones (Natura 2000), (ii) het VEN, de GNBS en de beschermde gebieden onder het Duinendecreet, (iii) de groene gewestplanbestemmingen en bosuitbreidingsgebieden, (iv) de beschermde landschappen en ankerplaatsen (erfgoedlandschappen) en (v) de overstroombare valleien met hoge waterbergingscapaciteit. De hoogste aandacht gaat naar natuur die gekenmerkt wordt door o.m. een hoge zeldzaamheid/kwetsbaarheid, een hoge uniciteit en een geringe of onbestaande vervangbaarheid. Ook waar het functioneren van de corridors tussen bestaande grote natuurentiteiten bedreigd wordt op korte termijn, krijgt verwerving een hoge prioriteit. In het kader van de ontwikkelingsschets 2010 wordt geïnvesteerd in nieuwe natuur voor het Schelde-estuarium en het Zwin. In 2008 ligt de klemtoon op de projectmatige werking in overleg met lokale actoren, de verwerving van gebieden en het voeren van een overgangsbeheer. In het gebied Kruibeke - Bazel - Rupelmonde gaat de meeste aandacht naar de verdere verwerving en inrichting van de (compensatie-) natuurgebieden. De bosuitbreidingsprojecten die tot nu toe ingesteld werden, worden verder uitgevoerd. De verdere planologische afbakening van bosgebieden wordt in het ruimtelijk planningsproces aangestuurd op basis van de lokalisatiestudies. De samenwerking met actoren om stadbossen op terrein te realiseren wordt verder gezet. Om de groene ruimtes in de rand rond Brussel te vrijwaren en open te stellen voor het publiek wordt, in samenwerking met de lokale besturen, een geïntegreerd NatuurCultuur-project opgestart.

Verbreden van de dialoog

Om meer bekendheid te geven aan het programma van ANB wordt een conferentie georganiseerd waar de algemene doelstellingen en de ingestelde samenwerkingsovereenkomsten en -projecten toegelicht worden aan de diverse doelgroepen en actoren in het beleidveld natuur. Voor de jaarlijkse campagnes wordt uitgebreidere communicatie en bijdragen door derden nagestreefd. Er zal een studiedag georganiseerd worden voor terreinbeheerders om recente onderzoeksresultaten rond terreinbeheer toe te

lichten. Anderzijds willen de onderzoekers ook informatie krijgen over concrete praktijkervaringen. Vlaanderen zal de 6th European Conference on Ecological Restoration rond het thema Natura 2000 organiseren. Op dit internationaal forum kan kennis uitgewisseld worden en kan men best practice-ervaringen delen rond natuurherstel en natuurontwikkeling in Natura 2000-gebieden.

Handhaving inzetten om een respectvolle houding tegenover natuur te bekomen

Er wordt een handhavingsplan uitgewerkt voor een planmatige aanpak van het handhavingsbeleid. Hierbij gaat de aandacht naar de coördinatie van het toezicht en op preventie en naar samenwerking met partners op terrein.

deel 3
themabeleid

Gebiedsgericht beleid

Toelichting en evaluatie tot 2007

In het kader van de PDPO I (2000 - 2006) werden in het najaar van 2006 de laatste provinciale plattelandsprojecten uitgevoerd en uitbetaald. Het niveau van de verschillende maatregelen bleef op hetzelfde peil. In 2007 werd het Vlaams strategisch plan voor plattelandsontwikkeling voor de nieuwe programmaperiode 2007-2013 door de Europese Commissie aanvaard. Het ontwerp van Vlaams programma voor plattelandsontwikkeling 2007-2013 (PDPO II) werd eind 2006 ingediend bij de Europese instanties. Na de terugkoppeling werd de aangepaste versie in juli 2007 opnieuw aan de Commissie overgemaakt. Naar verwachting zal het PDPO II in het najaar door de Commissie worden goedgekeurd. Financieringsmogelijkheden voor herstelmaatregelen in het kader van het behoud van Natura 2000-gebieden en bosbehoud maken onderdeel uit van het nieuwe PDPO II. Wat het leefmilieulijk betreft, ook het toekomstige hoofdstuk 'Landbouwmilieumaatregelen' (As 2) zal op de ingeslagen weg verdergaan. De maatregelen werden geoptimaliseerd met het oog op een grotere output voor milieu, landschap en natuur. In het overgangsjaar 2007 worden de bestaande beheerovereenkomsten verlengd. Vanaf 1 januari 2008 zullen nieuwe contracten kunnen worden gesloten. Uitgewerkte maatregelen voor As 3 (Diversificatie en leefkwaliteit) werden ingeschoven in PDPO II zodat een Europese co-financiering voor maatregelen van plattelandsbeleid in Vlaanderen gegarandeerd wordt in die periode. Voor As 3 werden inmiddels provinciale managementcomités opgericht en werd een eerste projectoproep gelanceerd. De Leader-aanpak in het kader van As 4 realiseert ten slotte doelstellingen van As 3 waarin de werking van Plaatselijke Groepen, lokale ontwikkelingsstrategieën en de bottom-up aanpak centraal staan.

Voor de uitbouw van het geïntegreerd plattelandsbeleid werden de bouwstenen gelegd waaronder de oprichting van het interbestuurlijk plattelandsoverleg (IPO) dat beleidsdomeinoverschrijdende aanbevelingen voorbereidt en uitwerkt. Daarnaast werd, in het kader van het PDPO II het luik 'gebiedsgerichte werking' voorbereid in nauwe samenwerking met de provincies, die hun provinciale plattelandsbeleidsplannen hebben uitgetekend.

Landinrichting is vereenvoudigd en meer flexibel gemaakt. Daarbij wordt vooraf een planprogramma gemaakt voor de motivering van een aantal inrichtingsprojecten. Naast het planprogramma voor de Gentse Kanaalzone zijn de planprogramma's Plateau van Moorsel en Brugse Ommeland goedgekeurd. De natuurinrichtingsprocedure is vereenvoudigd en technisch verbeterd om meer efficiënt op inrichtingsvraagstellingen voor natuur te kunnen inspelen. Om snel tot een agrarische verbetering te komen worden de mogelijkheden voor het aangepast inzetten van het instrument ruilverkaveling uitgetest in het project 'Grove Groententeelt Limburg'. Meer en meer vormen inrichting en verwerving een onderdeel van ruimere projecten. Voorbeelden hiervan zijn het flankerend beleid in het kader van het Schelde-estuarium en de actualisatie Sigma-plan, Zeebrugge, Linkerscheldeoever (LSO) en RSO Antwerpen, Oosterweelverbinding, en de bijdragen van inrichting en verwerving in projecten De Blankaart en Parkbos. Binnen het Europees project FARLAND werd met Europese partners een toekomstvisie voor inrichting in Europese context uitgewerkt.

Het decreet Vlaamse Grondenbank ging van start op 1 augustus 2007. Alle begunstigden van rechten van voorkoop en koopplicht zijn hierover ingelicht, protocols met partners zijn inmiddels afgesloten en notarissen werden op de hoogte gebracht. Er werden verscheidene bijkomende lokale grondenbanken opgericht: deze zorgen ervoor

dat overheidsinitiatieven kunnen doorgaan met een beperking van de impact op open-ruimtegebruikers.

In 2007 werd er verder werk gemaakt van de invulling van de Europese Doelstelling-2-financieringsprogramma's. Stedelijke leefkwaliteit blijft een prioriteit voor Europa. Vanaf 2008 kan Vlaanderen hiervoor projecten indienen. Het Vlaams Gewest wil tevens via strategische contracten met de steden belangrijke stadsvernieuwingsprojecten tot uitvoering brengen. Ook is er het afgelopen jaar veel vooruitgang geboekt bij de ruimtelijke afbakeningsprocessen van stedelijke (initiatiefnemer: RWO) en kleinstedelijke gebieden (initiatiefnemer: provincie). Door deze afbakeningen wordt gekozen voor een verdichting van wonen en werken in stedelijke gebieden. Hiermee wordt invulling gegeven aan diverse milieudoelstellingen zoals de noodzakelijke vrijwaring van open ruimte (in het buitengebied), de bundeling van infrastructuren, zuinig ruimtegebruik,... Steden worden zich bovendien meer en meer bewust van de meerwaarde van autovrije en autoluwe (delen van) stadscentra. De planningsprocessen inzake havens en ruimtelijk-economische structuren (zoals het Economisch Netwerk Albertkanaal) werden in 2007 verder opgevolgd door het departement LNE. Het bewaken van het gebruik van de correcte procedures, het nagaan van aanzienlijke milieu-effecten en het inpassen van milderende maatregelen staan centraal in deze opvolging.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Decreet Inrichting in werking	2007 MIDDEN	vertraagd	2009 BEGIN
Implementatie PDPO II	2007 BEGIN	vertraagd	2008 BEGIN
Opstellen visie op het platteland en Vlaams plattelandsbeleidsplan	2005 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Diensten Grondenbank worden uitgebouwd	2008 EINDE	nieuw	
Uitbouw e-loket RVV	2009 MIDDEN	nieuw	

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal gefinancierde plattelandsprojecten per jaar	75 (2006)	65 (2007)
Aandeel (%) goedgekeurde plattelandsprojecten dat rechtstreeks bijdraagt tot het milieubeleid	22 (2006)	25 (2007)
Aantal ha verworven via lokale grondenbanken	260 (2006)	320 (2007)

Accenten 2008-2010

Om de kwaliteit van de ruimte in functie van milieu en natuur op een onderbouwde wijze te evalueren is een betere indicatorenset met lange gegevensreeksen noodzakelijk. Ter voorbereiding van het MINA-plan 4 en het RSV 2 zullen de beleidsdomeinen 'Milieu' en 'Ruimtelijke ordening' gezamenlijk op zoek gaan naar afgestemde doelstellingen en gemeenschappelijke indicatoren op dit vlak.

Een vlotte werking van het IPO, de implementatie van het PDPO II en de voorbereiding van een Vlaams plattelandsbeleidsplan zullen het plattelandsbeleid verder verankeren.

Er zal actief worden ingespeeld op lopende initiatieven rond 'Stedelijk milieubeleid'. Hierbij wordt voornamelijk gedacht aan de implementatie van de desbetreffende thematische Europese strategie, de uitvoering van de nieuwe Samenwerkings-overeenkomst en concrete stadsprojecten. Hierbij worden de eigen milieu- en natuurdoelstellingen maximaal ingepast.

Aanpak prioriteiten 2008

Bijstellen van inrichting en grondmobiliteit (cf. OD 6 bij Integratie)

De inrichting van het buitengebied dient nog verder geoptimaliseerd te worden door een verdere decretale onderbouwing, een betere financiële omkadering en een snelle en efficiënte afhandeling van lopende projecten. In 2008 wordt gewerkt aan een instrumentendecreet waarin modules voor inrichting en grondmobiliteit worden uitgewerkt die op vraag en op maat van een project kunnen worden ingezet. Om lopende projecten te versnellen, worden de bestaande mogelijkheden soepel en creatief ingezet (vereenvoudigde ruilverkaveling, natuurinrichting en landinrichting, werken op basis van overeenkomsten, overeenkomsten lokale grondenbanken,...). Nieuwe mogelijkheden worden verkend en uitgetest in o.m. de koppelingsgebieden Gentse Kanaalzone, grove groententeelt Noordoost-Limburg, glastuinbouwzone Stokstorm, plattelandsontwikkeling De Merode, plattelandsontwikkeling Leie-Schelde, flankerend beleid Sigma en rivierherstel Leie. Projecten op vraag van de overheid zoals de uitvoering van werken (natuurcompensatie of natuurbegeleidende maatregelen), grondmobiliteit (overeenkomsten lokale grondenbanken, vrijwillige ruilingen tussen particulieren,...) of voorbereidende landbouw-economische analyses voor bv. Sigma, de afbakening buitengebied en delfstoffenplannen zijn prioritair. Hiernaast is het van belang om de ruilverkavelings-, landinrichtings- en natuurinrichtingsprojecten in uitvoering zo efficiënt mogelijk en binnen aanvaardbare termijnen te kunnen afronden. Door de uitvoering van de projectmaatregelen sneller op mekaar te doen volgen, worden de projecten ook merkkelijk efficiënter en goedkoper. Om bij de vraaggestuurde werking de projecten inrichting en grondmobiliteit beter te kunnen plannen wordt gestreefd naar structurele samenwerkingsakkoorden tussen VLM enerzijds en VMM, W&Z en het Agentschap Infrastructuur anderzijds. Concreet wordt zo de inbreng van inrichting en grondmobiliteit beter afgestemd op de uitvoering van het integraal waterbeleid en het infrastructuurbeleid.

Verdere uitbouw van een grondenbank (cf OD 6 bij Integratie)

Sinds het decreet Vlaamse Grondenbank van 2007 kunnen alle overheden van het beleidsdomein Leefmilieu beroep doen op de Grondenbank. Daarnaast dienen alle rechten van voorkoop en koopplichten gecentraliseerd bij de Vlaamse Grondenbank te worden aangeboden. Hiervoor worden een interactief e-loket en een Landmanagement-informatiesysteem, dat toegang geeft tot alle perceelsgebonden informatie, uitgebouwd. Daarnaast is er een meldpunt voor aanbiedingen van onroerende goederen aan de overheid en kunnen beroepslandbouwers beroep doen op de grondenbank voor een ruilprogramma op vrijwillige basis. Nieuwe lokale grondenbanken worden ingesteld om de impact van initiatieven (havenuitbreiding, aanleg infrastructuur, bosuitbreiding, natuurontwikkeling) op grondgebruikers te beperken. Voor de structurele uitbouw van het meldpunt, de verdere uitbouw van het e-loket en ondersteunende informaticatoepassingen, en de toenemende dossierafhandeling, wordt er in 2008 geïnvesteerd in personeel en aangepaste opleidingen.

Insteek van leefmilieu in PDPO consolideren en vergroten (cf. OD 5 bij Integratie)

De implementatie van het nieuwe Vlaams programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013 (PDPO II) en de voorbereiding van het Vlaams plattelandsbeleidsplan zijn prioritair voor het Vlaams geïntegreerd plattelandsbeleid. Na de oprichting van het interbestuurlijk plattelandsoverleg (IPO) is een Vlaams plattelandsbeleidsplan, met als uitgangspunt beleidsdomeinoverschrijdende doelstellingen, de volgende stap. Het zal ook als kader dienen voor de provinciale plattelandsbeleidsplannen. Parallel daarmee worden de geïnitieerde plattelandsprojecten uitgevoerd en nieuwe projecten opgestart. Het beleidsdomein LNE zal in belangrijke mate verantwoordelijk zijn voor de

uitvoering van de maatregelen voorzien in as 2 (Leefmilieu), as 3 (Leefkwaliteit van het Platteland) en de horizontale Leader-as (as 4) en in beperkte mate as 1 (Competitiviteit van Land- en Bosbouw). Specifieke aandacht kan gaan naar beheerovereenkomsten voor soortenbescherming, perceelsrandenbeheer, erosiebestrijding en naar bosbouwmaatregelen (as 2). Het PDPO II bevat met betrekking tot beheerovereenkomsten enkele nieuwe elementen, zoals bedrijfsovereenkomsten met maatregelen en het systeem met aanbestedingen. Daarnaast zijn ook enkele nieuwe agromilieumaatregelen en compenserende betalingen voorzien, zoals de beheerovereenkomst akkervogels en maatregelen t.b.v. integraal waterbeheer. Een belangrijke bijdrage tot het succes van de beheerovereenkomsten is de inzet van de bedrijfsplanners die met de landbouwers gebiedsgericht en op maat bedrijfsplannen opmaken en zo beheerovereenkomsten laten sluiten. In as 3 worden de inrichtingsmaatregelen vooral toegespitst op recreatief medegebruik, geënt op de omgevingskwaliteiten en worden provinciale plattelandsprojecten en projecten in Leader-gebieden o.m. ingezet voor de opwaardering van natuurlijk en cultureel erfgoed. De besparingen op de Europese Toekomstige prioriteiten vereisen een verhoogde inspanning van de Vlaamse overheid.

Regionale Landschappen (cf. OD 7 bij SD 1 bij Natuur- en bosbeleid)

Door een verruimde taakstelling met gebiedsgerichte activiteiten is er nood aan inhoudelijke afbakening van de doelstellingen en de taken van de Regionale Landschappen. Tevens wordt in samenwerking met de Regionale Landschappen een afstemming voorbereid tussen de verschillende activiteiten, gericht op een maximale versterking van de doelstelling van de Regionale Landschappen, zoals bepaald in het Natuurdecreet. Het uitvoeringsbesluit op de Regionale Landschappen zal in die zin worden gewijzigd.

Ondersteuning en integratie van leefmilieu in stedelijke ontwikkelingsprojecten

Europa voorziet in de Structuurfondsen (EFRO-doelstelling 2) financiële middelen voor vier prioriteiten. Volgend op het zesde Milieuactieprogramma van de EU is ook stedelijke ontwikkeling een prioriteit. In het Nationaal Strategisch Referentiekader (NSRK) werd deze prioriteit verder uitgewerkt. In 2008 zullen er stedelijke ontwikkelingsprojecten uitgewerkt worden die de focus leggen op de versterking van de economie, de verbetering van de mobiliteit, de verbetering van de leefkwaliteit en van het sociaal-cultureel leven in de stedelijke gebieden. Voor de aspecten leefmilieu zal er, naast de gevraagde financiering vanuit Europa, voorzien worden in (financiële) ondersteuning vanuit Vlaanderen.

deel 4

actoren

1. Doelgroepen

Toelichting en evaluatie tot 2007

Op het einde van de huidige planperiode werd een concreet actieprogramma Doelgroepenbeleid ontwikkeld met een luik industrie en een luik landbouw. Dit actieprogramma heeft een vierledige doelstelling: verhogen van de overheidsinterne samenwerking met het oog op een eensgezinde benadering van de doelgroep, optimaal betrekken van de doelgroepen bij het beleid, vergroten van de kennis over de doelgroepen in verhouding tot het milieu en het verbeteren van de integratie en afstemming van het beleid op maat van de doelgroepen. De ervaringen van de bestaande doelgroepbetrokkenheid bij het milieubeleid en een grondige evaluatie van de binnen de planperiode uitgevoerde pilootprojecten met twee industriële sectoren (staalindustrie en voedingsnijverheid) vormden de basis voor het actieprogramma.

Bij de uitvoering worden twee sporen onderscheiden. Enerzijds gaat de aandacht naar het opvolgen en faciliteren van de betrokkenheid van de doelgroepen industrie, landbouw en consumenten bij het milieu-, natuur- en energiebeleid. Hiervoor wordt de kennis over de doelgroepen en hun milieudruk uitgebreid. Op basis van een overzicht van het lopende overleg en een vademecum over doelgroepbetrokkenheid wordt gewerkt aan een betere doelgroep Participatie bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van het milieubeleid. Voor de doelgroep landbouw wordt maximale afstemming met het beleidsdomein Landbouw en Visserij betracht.

Anderzijds wordt het gestructureerde doelgroepenbeleid uitgebreid naar de prioritaire deelsectoren van industrie en landbouw. Met deze sectoren met een belangrijk aandeel in de milieudruk zal een structurele samenwerking worden opgezet. Daarnaast zal een specifieke benadering voor de voorloperdoelgroepen worden uitgewerkt. Het gaat hierbij om ondernemingen die duurzame productieprocessen hanteren, duurzame producten afleveren of eco-efficiënt werken en zo binnen hun sector vooruitstrevend zijn inzake bedrijfsinterne milieuzorg.

De samenwerking met de voedingsnijverheid werd in 2006 verankerd in een door overheid en sector bekrachtigd doelgroepprogramma met een looptijd tot 2010. Eén jaar na de start van het doelgroepprogramma Voedingsnijverheid 2006-2010 werd een eerste voortgangsrapport opgemaakt: een belangrijke realisatie is de Integrale Milieuanalyse Voedingsnijverheid 2007. Dit rapport beschrijft de socio-economische toestand, de milieudruk en het milieumanagement van de Vlaamse voedingsnijverheid. Deze vorm van gestructureerd doelgroepenbeleid wordt uitgebreid naar prioritaire sectoren binnen de hoofd-doelgroepen industrie en landbouw. Op basis van de ervaringen met de pilootsectoren zal de samenwerking met de geselecteerde prioritaire deelsectoren opgestart worden vanaf 2008.

In uitvoering van het luik landbouw beslisten de secretarissen-generaal van de departementen Leefmilieu, Natuur en Energie en Landbouw en Visserij om de samenwerking tussen beide beleidsdomeinen te verdiepen en op alle niveaus afstemming en overleg te voorzien. In de toekomst worden knelpunten en opportuniteiten systematisch besproken en aangepakt. Verder werd onder impuls van de Cel DGB een overzicht van communicatie-initiatieven van het beleidsdomein richting industrie enerzijds en landbouw anderzijds opgesteld en ter consultatie aan de doelgroepen bezorgd. Resultaten van de consultatie worden door COLEV meegenomen voor de uitwerking van doelgroepspecifieke communicatieplannen in 2008.

Door een wijziging van de prioriteiten is de implementatie van het luik Consumenten, het derde en laatste deel van het actieprogramma DGB, voorlopig uitgesteld.

Tot slot ging er meer aandacht uit naar de dienstverlenende rol van de Cel DGB om medewerkers van het beleidsdomein te assisteren bij het in praktijk brengen van doelgroepenbeleid. Hiervoor werd eind 2007 een vademecum doelgroepbetrokkenheid ontwikkeld.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Geïdentificeerde prioritaire knelpunten tussen de beleidsdomeinen LNE en LV zijn opgelost	2008 EINDE	nieuw	
Prioritaire doelgroepen voor verruimen van gestructureerd doelgroepenbeleid zijn geïdentificeerd	2004 MIDDEN	vertraagd	2008 BEGIN
Start structurele samenwerking met prioritaire deelsector van de industrie en landbouw	2008 MIDDEN	nieuw	
Handleiding "Betrekken van doelgroepen" afgerond	2006 EINDE	vertraagd	2008 BEGIN
Intern informatiebestand is omgezet in een gebruiksvriendelijk en toegankelijk bestand	2007 EINDE	vertraagd	2008 EIND
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Aantal vragen voor assistentie bij doelgroepeninteractie		13 (2007)	12 (2006)

Aanpak prioriteiten 2008

Ontwikkelen van convenanten voor prioritaire sectoren industrie en landbouw (cf. OD bij Participatie en maatschappelijke gedragenheden)

Het milieubeleid op maat (cf. doelgroepprogramma GP Voedingsnijverheid) wordt uitgebreid naar prioritaire sectoren binnen de hoofddoelgroepen industrie en landbouw. In 2007 werden deze via een onderbouwde en reproduceerbare methodologie geïdentificeerd. In 2008 zal met een prioritaire sector van de industrie en één prioritaire sectoren van de landbouw een structurele samenwerking gestart worden. De samenwerking met deze sectoren start met een analyse van de milieusituatie van de sector. Hieruit kunnen dan de belangrijkste knelpunten en opportuniteiten voor samenwerking gedestilleerd worden. De bedoeling is om deze informatie in een convenant te gieten op maat van de sector. Zowel de betrokken (milieu)overheidsdiensten als de sectororganisaties werken hiervoor aan gezamenlijk te onderschrijven doelstellingen en concrete afspraken omtrent een aantal gekozen milieuthema's. Een sectorspecifiek bilateraal overlegorgaan zorgt voor een periodieke opvolging van de uitvoering van de afspraken.

De bestaande samenwerking met de Vlaamse voedingsnijverheid wordt verdergezet.

Opstarten structureel overleg tussen de beleidsdomeinen LNE en LV (cf. OD bij Participatie en maatschappelijke gedragenheden)

In 2007 werd structureel overleg tussen de beleidsdomeinen LNE en LV opgestart met het oog op beleidsafstemming gericht op de doelgroep landbouw. Dit periodieke overleg van leidend ambtenaren van beide beleidsdomeinen behandelt knelpunten en opportuniteiten over beleidsdomeinoverschrijdende thema's. In 2008 wordt dit overleg structureel verder uitgebouwd met themawerkgroepen waar voorstellen voor oplos-

sing of aanpak van knelpunten of opportuniteiten worden uitgewerkt en besproken. Ondertussen werd een lijst van prioritair te behandelen knelpunten opgesteld.

Stimuleren van doelgroepbetrokkenheid bij de werking van de verschillende entiteiten van het beleidsdomein LNE (cf. OD bij Participatie en maatschappelijke gedragenheden)

In 2008 wordt gewerkt aan de verinnerlijking van de doelgroeppinvalshoek binnen alle geledingen van het beleidsdomein LNE. Door middel van concrete instrumenten zoals een vademecum 'Betrokkenheid van doelgroepen', een extranettoepassing met informatie over de doelgroepen en vraaggestuurde procesbegeleiding door doelgroep-coördinatoren wordt opleiding en begeleiding voorzien van beleidsmedewerkers. Een concreet voorbeeld van dit laatste is het Europese initiatief 'Business and Biodiversity'. Het departement voorziet hier een aantal initiatieven waarbij participatie van de betrokken sector een belangrijk element vormt.

Andere belangrijke initiatieven zijn voorzien.

2. **Burgers**

Toelichting en evaluatie tot 2007

De website “www.milieubeleidsplan.be” bevat nu alle relevante documenten en korte toelichtingen, en werd geïntegreerd in de nieuwe website van het departement. Voor de verlenging en actualisatie van het Milieubeleidsplan 2003-2007 tot 2010 werd een openbaar onderzoek gevoerd, vrijwel uitsluitend voor het internet. Het openbaar onderzoek is meteen ook een experiment voor digitale procedures voor inspraak. Het werd aangekondigd via een flyer en via websites van de Vlaamse Gemeenschap

Accenten 2008-2010

De komende jaren zullen de inspraakprocedures tijdens de opmaak van het MINA-plan 4 prioriteit krijgen.

3. Maatschappelijke organisaties

Toelichting en evaluatie tot 2007

Naast de opvolging van de tweede fase van de Samenwerkingsovereenkomst 2005-2007 werd een nieuwe overeenkomst 2008-2010 voorbereid. Uitvoering werd gegeven aan het besluit inzake de erkenning en subsidiëring van verenigingen en aan het besluit inzake projectmatige ondersteuning. Socio-economische verenigingen werden bij het beleid betrokken door de ondersteuning van de milieuwerving van de vakbonden en milieusensibiliseringsacties van werkgeversfederaties. Voor sociaal-culturele volwassenenorganisaties werden kant-en-klare activiteitenfiches (b.v. stiltewandeling, energiequiz) uitgewerkt en was er inhoudelijke ondersteuning bij het uitwerken van eigen activiteiten en vormingsmomenten. Jeugdgroepen krijgen instrumenten en stimulansen aangereikt om milieuvriendelijker op kamp te gaan, zoals www.jeromweb.be (concrete tips voor jeugdwerkers) en www.fermweb.be (bij welke boeren kunnen jeugdgroepen in de buurt van hun kampplaats terecht voor groenten, fruit) Voor het totaalpakket 'milieuvriendelijk op kamp', waaraan in 2008 gewerkt wordt, worden vormingsmodules uitgewerkt, het bestaande aanbod afgestemd en leemtes in het aanbod ingevuld. Het natuureducatie centrum De Vroente biedt aansluitend bij de activiteitenbundel 'Groenvoer voor jeugd' een vorming 'Natuurspelen' aan (vorming op vraag). Een vervolgproject op Ecospot, een educatief project over milieuzorg en milieuvriendelijk gedrag, specifiek gericht naar en op maat van jeugdhuizen, werd opgestart. In het najaar 2007- voorjaar 2008 wordt op zoek gegaan naar het meest milieuvriendelijke jeugdhuis van Vlaanderen. Een project rond vergroening van de omgeving van jeugdlokalen wordt opgestart. Tot slot werd ook de NME-inventaris verder bekend gemaakt aan volwassenen, socio-culturele en andere organisaties.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Overeenkomst BBL/VODO 2008-2010 goedgekeurd	2007 EINDE		
Inventaris relevante actoren	2006 MIDDEN	vertraagd	2009 MIDDEN

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal ecoscans ingevuld	2307 (2007)	
Aantal hoeveproducten geregistreerd op site www.fermweb.be	324 (2007)	
Aantal milieuprojecten voor socioculturele organisaties - vakbonden	7 (2007)	

Accenten 2008-2010

De lopende initiatieven worden geoptimaliseerd met het oog op een vlottere en transparante dienstverlening naar de doelgroep. In overeenstemming met een aanbeveling uit de OESO-review over het aangaan van (meer ambitieuze) partnerships met actoren, gaat bijzondere aandacht naar het uitwerken van een algemene visie en gecoördineerde aanpak. Daarnaast zullen ook de bestaande overlegstructuren (o.m. EDO- en NME-platformen, overleg samenwerkingsovereenkomst, adviescommissie projectenfondsen) geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd worden.

deel 5
geïntegreerd
overheidsbeleid

1. Interne en externe integratie binnen de Vlaamse overheid: organisatie

Toelichting en evaluatie tot 2007

Het uitvoeringsnetwerk voor het MINA-plan 3 functioneerde goed. Dit punt komt verder aan bod in het project 'Planningscyclus' in het deel 'Instrumenten'. Er werd gewerkt aan de interdepartementale integratie via de overlegfora over gezondheid, economie, ruimtelijke ordening, interne milieuzorg en sinds 2005 ook over duurzame ontwikkeling. Bij de vorming van de nieuwe regering in 2004 werd de bevoegdheid voor 'duurzame ontwikkeling' immers bij de minister-president gelegd. Verdere informatie is te vinden in het hoofdstuk 'Externe integratie: voorbeelden' en wat interne milieuzorg betreft, bij het deel 'Instrumenten'. Veel energie ging naar het uittekenen en detailleren van een nieuwe structuur van de milieuadministratie, en van de wijze van samenwerking en de taakafbakening binnen deze nieuwe structuur. Wat duurzame ontwikkeling betreft, in 2005 werd een formeel ambtelijk overleg opgestart, voornamelijk om tot een Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling te komen. De Vlaamse Regering keurde de tekst van deze Vlaamse strategie goed midden 2006. Zie ook bij het hoofdstuk 'Samenwerking met de andere gewesten en de federale overheid'.

Accenten 2008-2010

De inspanningen in de uitvoering van de maatregelen worden geconcentreerd op het verder structureren en op elkaar afstemmen van de diverse nieuwe overlegorganen. Bijzondere aandacht zal daarbij gaan naar afspraken over het afstemmen van de diverse plannings- en beheerscycli (cf. project 'Planningscyclus') en over de voorbereiding van het MINA-plan 4. Een alternatief voor het wegvallen van het Gewestelijk Milieu-Overleg (GMO) zal gezocht worden. Ook het beleidsconcept 'Duurzame ontwikkeling' en de rol van het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie daarin blijven cruciaal.

Verder wordt bekeken op welke wijze voldoende aandacht kan besteed worden aan interne en externe integratie via bestaande kanalen, zoals de werkgroepen van de Beleidsraad en de werkgroep 'Duurzame ontwikkeling'. Daarbij wordt aangesloten bij de OESO-aanbevelingen m.b.t. integratie, bv. voor het vastleggen van kwantitatieve milieudoelstellingen in economische en sectorale plannen, het gebruik maken van economische analyse om prioriteiten te bepalen en het versterken van de institutionele samenwerking tussen de departementen.

Aanpak prioriteiten 2008

Werken aan een Vlaamse strategie Duurzame Ontwikkeling

De Algemene diensten van het regeringsbeleid coördineren de uitvoering en opvolging van een Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling. Vele DO-thema's hebben een expliciete milieu-invalshoek. De integratie van leefmilieuaspecten in de andere sectoren is een cruciaal onderdeel van de Vlaamse strategie. Leefmilieu voert de strategie mee uit en treedt, waar mogelijk, faciliterend op voor de andere beleidsdomeinen. Veel initiatieven worden door het beleidsdomein LNE getrokken en/of opgevolgd. In dezelfde context worden ideeën aangereikt voor het steunpunt Duurzame ontwikkeling, dat vanaf 2007 voor 5 jaar werd opgericht, en wordt dit van nabij opgevolgd.

2. Externe integratie binnen de Vlaamse overheid: voorbeelden

Toelichting en evaluatie tot 2007

Gezondheid

Het humaan biomonitoringprogramma van het eerste generatie steunpunt Milieu en Gezondheid liep eind 2006 af. Begin 2007 ging het tweede-generatiesteunpunt Milieu en Gezondheid van start. Bij het opstellen van het lastenboek van dit nieuwe steunpunt staan wat betreft het luik 'Humane biomonitoring' twee benaderingen centraal, nl. monitoring en wetenschappelijk onderzoek. Deze dienden duidelijk te worden onderscheiden, maar weliswaar op elkaar geënt. Hierbij vormt 'monitoring' het hoofdonderdeel. Het surveillance luik 'Algemeen Vlaanderen' van het nieuw humaan biomonitoringsprogramma wordt tegen eind 2007 op poten gezet. Bovendien worden een gedragen en onderbouwd communicatieplan, het gebruik van humane biomonitoring als beleidsinstrument en de vertaalslag ervan in concrete beleidsacties ("fasenplan") waar nodig als essentiële onderdelen van het humaan biomonitoringprogramma beschouwd. In september 2007 start de eerste inzamelactie rond pesticiden in het kader van de campagne 'Zonder is gezonder'. Deze inzamelactie is het resultaat van het doorlopen van het pilootproject DDE van het fasenplan, op basis van de resultaten van de eerste humane biomonitoringscampagne (2002-2006).

Effectgerichte metingen laten, in vergelijking met de klassieke stofgerichte metingen, een meer geïntegreerde inschatting van de mogelijke invloed van schadelijke milieufactoren toe. Een pilootproject voor het effectgericht meten van de impact van de luchtkwaliteit op de gezondheid in Vlaanderen geeft in de loop van 2007 meer duidelijkheid over de bruikbaarheid van een dergelijke meetstrategie voor opvolging van problemen voor de gezondheid en het opsporen van bronnen van vervuiling. De meetcampagne wordt afgerond tegen eind september 2007. Tegen eind 2007 zal er meer duidelijkheid worden geschept over de mogelijkheid van de installatie van een effectgericht meetnet. Het eindrapport van de studie wordt verwacht tegen maart 2008.

De metingen om de invloed van schadelijke stoffen in de buitenlucht op de kwaliteit van het binnenmilieu te bepalen, en dit voor kinderen als kwetsbare doelgroep, werden eind 2006 afgerond. Een volgende stap in de binnenmilieuproblematiek was zich te richten op de problemen in scholen. Eind 2007 start het project 'Onderzoek naar de kwaliteit van de binnenlucht in scholen: invloed van het buitenmilieu, van ventilatie en van klasinrichting'. In 2007 werd de strategie uitgetest om trends op te sporen, zowel in de tijd als in de ruimte, in aandoeningen die op een verstoorde hormonale werking bij de mens kunnen wijzen en de mogelijke verbanden met de aanwezigheid van hormoonverstorende stoffen in het milieu. In de analyse van de gezondheidskost voor de maatschappij werd een methodologie uitgewerkt om de gezondheidskosten te berekenen per incidentie volgens dezelfde stappen als de milieuverstoringsketen (DPSI-R). In maart 2007 startte het onderzoek naar het voorkomen in mens en milieu en eventuele humane effecten van nieuwe chemicaliën met een mogelijk endocrien verstorend karakter. Hierbij wordt voornamelijk toegespitst op brandvertragers en perfluorverbindingen.

De dienst Milieu & Gezondheid verzorgt in 2007 nog steeds de coördinatie van de uitvoering van het cadmiumplan en staat in voor de rapportering naar de verschillende betrokkenen. Eén jaar na lancering van het Cd-plan (totaal 42 acties) waren 9 acties volledig voltooid, 29 acties in praktische uitvoering en 4 acties in studiefase.

Mobiliteit

Informatie hierover is voornamelijk terug te vinden bij het thema 'Verontreiniging door fotochemische stoffen'.

Ruimtelijke ordening

Eind 2006 werd de studie over de knelpunten tussen ruimtelijke ordening en de milieuwetgeving opgeleverd. Het beleidsdomein RWO was hier de initiatiefnemer. Ruimtelijke Planning heeft aangegeven dat ze via een werkgroep van de TOM verder uitvoering wil geven aan de besluiten van de studie. Het Europese Espace project onderzocht gedurende twee jaar de link tussen klimaatbeleid en ruimtelijke ordening. De eindresultaten (www.espace-project.org) en de bestudeerde praktijkvoorbeelden uit andere Europese landen geven input voor het Vlaamse adaptatiebeleid m.b.t. deze thematiek. Het RSV liep aanvankelijk tot 2007. Nu al is duidelijk dat een nieuw RSV niet verwacht wordt voor 2012. Momenteel is men nog volop bezig met de uitvoering van het huidige plan. Zo worden midden 2007 de eerste openbare onderzoeken georganiseerd voor de tweede fase van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur, en dit voor twee ruimtelijke uitvoeringsplannen in de buitengebiedregio Haspengouw-Voeren. Op 20 juli 2006 keurde de Vlaamse Regering het uitvoeringsbesluit over de watertoets definitief goed. Dit besluit geeft de lokale, provinciale en gewestelijke overheden die vergunningen afleveren richtlijnen voor het toepassen van de watertoets. Het besluit trad in werking op 1 november 2006. Om de advies- en vergunningverleners wegwijs te maken in deze nieuwe regelgeving en de daaraan gekoppelde richtlijnen organiseerde de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW), in samenwerking met de provinciebesturen, in het najaar van 2006 een aantal informatiedagen. Via de website www.watertoets.be wordt een elektronisch instrument aangeboden waarmee de vergunningverleners de procedure bij de watertoets correct en snel kunnen uitvoeren. Verder wordt binnen de CIW gewerkt aan richtlijnen voor het toepassen van de watertoets bij plannen en programma's en aan een leidraad voor adviesverleners.

Landbouw

In het kader van het hervormd gemeenschappelijk landbouwbeleid moeten landbouwers die rechtstreekse steun wensen te ontvangen, een aantal randvoorwaarden naleven voor het verkrijgen van die steun, bv. inzake milieubescherming en dierenwelzijn. Bij niet-naleving van de randvoorwaarden kan de overheid de rechtstreekse steun verlagen of zelfs volledig intrekken. In de toekomst zullen deze randvoorwaarden eveneens van toepassing zijn op een aantal steunregelingen in het kader van het Europese plattelandsbeleid. Met andere woorden: landbouwers die in het kader van het tweede programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO II voor de periode 2007-2013), nieuwe beheersovereenkomsten afsluiten, zijn er eveneens toe gehouden de randvoorwaarden na te leven. Voor de productie van pure plantaardige olie en biodiesel werd in Vlaanderen in 2007 ongeveer 1.000 ha koolzaad geoogst. Voor de bioethanolproductie werd ongeveer 1.400 ha tarwe geteeld. Bijna 700 ha Vlaamse energiemaïs diende voor de aanmaak van biogas. Alle overige grondstoffen die in ons land tot energieproducten leidden, werden ingevoerd, vooral uit onze buurlanden.

In uitvoering van de maatregel 'overlegstructuren voor een betere samenwerking verder uitbouwen' en het luik landbouw van het actieprogramma Doelgroepenbeleid Landbouw beslisten de secretarissen-generaal van de departementen Leefmilieu, Natuur en Energie en Landbouw en Visserij om de samenwerking tussen beide beleidsdomeinen te verdiepen en op alle niveaus afstemming en overleg te voorzien. Met respect voor elkaars invalshoek worden knelpunten en opportuniteiten systematisch besproken en aangepakt. In dit samenwerkingsverband keek men verder dan het bestaande beleid alleen. Zo zijn al concrete afspraken gemaakt om bij de voorbereiding

van Europees en internationaal beleid waarbij zowel landbouw als leefmilieu gevat worden, in een vroeg stadium de kennis en expertise van beide beleidsdomeinen te bundelen. Meer informatie over de afstemming met landbouw is terug te vinden bij het thema 'Vermesting' en het hoofdstuk 'Doelgroepen'.

Economie en energie

Informatie hierover is voornamelijk terug te vinden bij het thema 'Verandering van het klimaat door het broeikaseffect'.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Beleidsinterpretatie van humane biomonitoringsresultaten van het eerste generatie steunpunt Milieu en Gezondheid	2008 EINDE	op schema	
Inventaris van de NIS-straling in binnenhuisomgeving	2008 MIDDEN	op schema	
Nieuwe emissieplafonds 2020 voor PM ₁₀ , NO _x , VOS, SO ₂ en NH	2006 BEGIN	op schema	2007 EINDE
Administratie Leefmilieu wordt actief betrokken bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen	2007 EINDE	gerealiseerd	
Gebiedsvisies voor economische hoofdgebieden houden rekening met elementen van milieu- en natuurbeleid	2007 EINDE	op schema	
Opmaak PDPO 2007-2013	2005 EINDE	gerealiseerd	2007 MIDDEN
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Aantal plan-MER's uitgevoerd		15 (2007)	
aantal acties jaarlijks opgestart in uitvoering van NEHAP		2 (2007)	1 (2006)

Accenten 2008-2010

In overleg met het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed wordt onderzocht hoe het instrument van de ruimtelijke veiligheidsrapportage geoptimaliseerd kan worden. Ruimtelijke veiligheidsrapporten dragen bij tot de integratie van het veiligheidsbeleid inzake Seveso-inrichtingen (met risico's voor zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen betrokken zijn) in het beleid van ruimtelijke ordening.

Energie behoort nu tot de bevoegdheden van het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie. De beleidsvoorbereiding en -evaluatie zal dus in grote mate gebeuren door het departement; de beleidsuitvoering is de opdracht van het Vlaams Energieagentschap (VEA). Het is nodig om de beleidsvoorbereiding, -uitvoering en -evaluatie in elkaar te laten vloeien. Aangezien er in het klimaatbeleid heel wat onderwerpen zijn waar zowel VEA als het departement een rol spelen in de uitvoering, is een regelmatig overleg tussen VEA en het departement aangewezen. Hiervoor zijn eveneens gestructureerde overlegkanalen nodig die zullen zorgen voor een verdere optimalisering van de samenwerking.

Aanpak prioriteiten 2008

Begeleiden en sturen van het Steunpunt Milieu en Gezondheid

In het kader van het tweede-generatiesteunpunt Milieu en Gezondheid wordt het vervolg van het humaan biomonitoringsprogramma verder voorbereid en uitgevoerd. Het biomonitoringsprogramma biedt het noodzakelijke kader om de impact van verschillende polluenten op de volksgezondheid op een geïntegreerde manier te evalueren. Hierbij zal zowel op een brede basis de gemiddelde blootstelling aan en effecten van polluenten in Vlaanderen worden bepaald, als de blootstelling aan en effecten van bepaalde polluenten in zogenaamde 'hot spots'. Naast het biomonitoringsluik zal in het kader van het steunpunt tevens onderzoek inzake gezondheidseffecten van endocriene verstoorders en fijn stof worden uitgevoerd.

Beleidsvertaling van humane biomonitoringsresultaten (fasenplan) : in 2006 en 2007 werd een pilootproject van het fasenplan uitgevoerd op basis van de DDE-resultaten. De resulterende beleidsacties (inzamel- en sensibiliseringsacties, verder onderzoek, sorteeranalyse) worden uitgevoerd in 2007 en 2008. De andere humane biomonitoringsresultaten, verkregen in het kader van het eerste-generatiesteunpunt Milieu en Gezondheid, worden op basis van het geïntegreerde fasenplan verder geïnterpreteerd en, indien prioritair bevonden, verder vertaald naar concrete beleidsacties. Het geïntegreerde fasenplan werd opgestart in 2007 en zal eind 2008 beëindigd worden.

Versterken van wetenschappelijke onderbouwing en optimaliseren van meetinspanningen in functie van de volksgezondheid (cf. SD1 en SD2 bij Milieu en Gezondheid)

Op basis van de metingen die in 2007 werden uitgevoerd om de invloed van schadelijke stoffen in de buitenlucht op de kwaliteit van het binnenmilieu te bepalen, en dit voor kinderen als kwetsbare doelgroep, wordt een vervolgstudie uitgewerkt en gepland voor 2008. Deze zal zich toespitsen op het binnenhuismilieu in scholen. In het kader van de studie 'Milieugerelateerde gezondheidskosten in Vlaanderen' wordt een overzicht van de huidige berekeningswijzen met vastgestelde problemen en mogelijke oplossingen opgemaakt. Voor een specifieke set aan polluenten (fijn stof (PM_{2,5} en PM₁₀), troposferisch ozon en NO₂) wordt tevens voor elke stap in de schadefunctieketen een kritische analyse gemaakt van de huidige berekeningsmethodiek, en waar opportuun worden specifieke gegevens voor Vlaanderen verzameld om deze daarna door te rekenen. Deze studie zal in de loop van 2008 leiden tot geoptimaliseerde en geactualiseerde gegevens met betrekking tot de reële milieugerelateerde gezondheidskosten in Vlaanderen.

Coördineren en bijdragen aan de inhoudelijke uitwerking van het actieplan Cadmium voor de Noorderkempen

In kader van het actieplan cadmium wordt eind 2007- begin 2008 vooral aandacht besteed aan de interpretatie van de resultaten van het humane biomonitoring project. Dit gebeurt door het uitvoeren van een geïntegreerde risico-evaluatie waarbij de resultaten van de humane biomonitoring en de milieumeetgegevens individueel worden gekoppeld. Op basis van de risico-evaluatie, zullen indien nodig, concrete beleidsacties worden uitgewerkt.

Verder uitwerken strategie hormoonverstorende stoffen (cf. OD2 bij Milieu en Gezondheid)

In dit kader wordt de studie rond gebromeerde brandvertragers en perfluorverbindingen, opgestart in 2007, verder gezet. Hierbij wordt bijzondere aandacht besteed aan het identificeren van geschikte en bruikbare indicatoren ten einde de blootstelling van de Vlaamse bevolking aan beide 'nieuwere' hormoonverstorende stoffen te kunnen inschatten.

Werken aan behalen van luchtkwaliteitsnormen via het mobiliteitsbeleid

In uitvoering van het plan Fijn Stof en het Vlaams Klimaatplan werden in 2007 concrete voorstellen voorgelegd betreffende de hervorming van de verkeersbelasting. In 2008 gaat er aandacht naar de implementatie van de hervorming. Aandachtspunten zijn overleg met de federale overheid betreffende het aanleveren van data nodig voor berekening van de verkeersbelastingen, het integreren van een korting voor omgebouwde voertuigen en overleg met de andere Gewesten over de invoering van de hervorming. Er zal ook verder aandacht besteed worden aan een optimalisering van de tweetalige Ecoscore-databank, die aan de basis ligt van de belastingshervormingen. Daarnaast zullen de inspanningen worden voort gezet om een oplossing te bieden voor de overschrijdingen van de fijn stof norm en de NO₂ norm langs snel- en gewestwegen. Overleg met steden en gemeenten betreffende de luchtkwaliteit in binnenstedelijke gebieden wordt opgevoerd. In uitvoering van het 'Actieplan milieuzorg in het Vlaamse voertuigenpark' gaat in 2008 aandacht naar de implementatie van de omzendbrief waarin minimumwaarden werden opgenomen waaraan de Ecoscore van een nieuw voertuig binnen de Vlaamse overheid dient te voldoen. Het project inzake energiezuinig rijden bij de Vlaamse overheid wordt geëvalueerd en waar mogelijk verankerd binnen de Vlaamse overheid. Tot slot gaat in 2008 aandacht naar de verdere uitwerking van maatregelen uit het actieplan voor de zeescheepvaart en binnenvaart.

3. Samenwerking met de andere gewesten en gemeenschappen en met de federale overheid

Toelichting en evaluatie tot 2007

De uitbouw van een intergewestelijke structuur blijft geblokkeerd door gebrek aan interesse van de beide andere Gewesten. De voorbereiding van de ICL-beslissingen en de opvolging van de uitvoering ervan, zou door de plenaire vergadering van de CCIM moeten gebeuren, waardoor het Vlaams gewest meer invloed op de agenda van de ICL kan krijgen. In de praktijk blijkt dat de agenda zeer laat en nogal éénzijdig door de bevoegde federale diensten opgemaakt wordt. Hierover moeten nieuwe afspraken met de nieuwe federale minister voor Leefmilieu gemaakt worden. Na een aarzelende opstart van de elektronische uitwisseling en archivering van documenten via het CCIM-secretariaat ontvangen de betrokken Vlaamse experten-ambtenaren nu snel, rechtstreeks en 'op maat' de documenten over het internationale dossier dat ze opvolgen.

Het CCIM heeft de EU-comitologie inzake Leefmilieu geanalyseerd en een operationele lijst aangelegd van de Belgische contactpersonen en het bijhorend Belgische coördinatie-netwerk. Deze lijst is ook aan de EU bezorgd waardoor een beter gestroomlijnde informatiedoorstroming inzake comitologie verzekerd is. Binnen de CCIM is er verder werk gemaakt van de inventarisatie van de relevante EU-expertgroepen en is een bevestiging uitgevoerd van de CCIM-structuren ten einde de lopende opvolging vanuit België in kaart te brengen. Het blijft een prioriteit voor 2008 om daar de nodige operationele conclusies aan te koppelen. Met het nieuw Vlaams Inter-Departementaal Europa Overleg (VIDEO) kan het departement Leefmilieu een betere afstemming verzekeren met de meer horizontale inspanningen die door het Vlaams Gewest gebeuren om de opvolging van de Europees besluitvorming en de bijhorende intern-Belgische coördinatie te verbeteren.

4. Samenwerking met lokale overheden

Projecten en maatregelen

Toelichting en evaluatie tot 2007

Bij de opvolging van het algemene lokale milieubeleid ging bijzondere aandacht naar de Samenwerkingsovereenkomst 'Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling'. Op 1 januari 2002 ging de eerste fase (2002-2004) van de Samenwerkingsovereenkomst 'Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling' van start. Naast de klassieke milieu-thema's (zoals water en afval, hinder en natuur, bos en groen) maken ook thema's als tewerkstelling, ruimtelijke ordening, mobiliteit en energie deel uit van deze overeenkomst. Via gebiedsgerichte en/of doelgroepgerichte werking wordt de samenhang tussen al deze thema's en beleidsdomeinen bevorderd. De tweede fase (2005-2007) van de Samenwerkingsovereenkomst werd verder opgevolgd. In 2006 werd gestart met de uitwerking van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst die in 2008 in werking treedt. Via de overeenkomst worden lokale overheden ook gestimuleerd en ondersteund om te werken met indicatoren. Eind 2006 zijn al meer dan 1 op 3 gemeenten die de overeenkomst ondertekenden bezig met het gebruik van indicatoren voor de opvolging van hun milieubeleid. De website (www.samenwerkingsovereenkomst.be) werd verder onderhouden en er werden specifieke ad-hoc communicaties gedaan (mailing, checklist opmaak MJP). Ter ondersteuning van de overeenkomsten met lokale overheden werden ook de samenwerkingsovereenkomsten met de NGO's (BBL en VODO) opgevolgd (zie deel samenwerking met maatschappelijke organisaties).

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Evaluatie van 2e fase van Samenwerkingsovereenkomst	2006 MIDDEN	gerealiseerd	
Nieuwe Samenwerkingsovereenkomst lokale overheden klaar	2007 MIDDEN	vertraagd	2007 EINDE

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
% gemeenten die Samenwerkingsovereenkomst ondertekend hebben	80 (2007)	81 (2006)
% provincies die Samenwerkingsovereenkomst ondertekend hebben	100 (2007)	100 (2006)

Aanpak prioriteiten 2008

Nieuwe samenwerkingsvorm met lokale overheden implementeren

Een nieuwe Samenwerkingsovereenkomst treedt in werking vanaf 2008. Hierbij zullen plan-, rapporterings- en controleverplichtingen minimaal zijn en wordt zo veel mogelijk ruimte gegeven voor eigen beleidsruimte en creativiteit. De gemeentelijke samenwerkingsovereenkomst is opgebouwd uit een basis, een onderscheidingsniveau en een projectmodule. De basis bestaat uit acties voor verschillende thema's waaraan alle gemeenten moeten voldoen, voornamelijk ter ondersteuning van wettelijke bepalingen of algemeen aanvaarde taken. Hiertegenover staat een basisvergoeding. Het onderscheidingsniveau, met bijkomende subsidies, bevat acties die gemeenten stimu-

leren verder te gaan. Daarnaast kunnen gemeenten die intekenen op de overeenkomst ook projecten indienen. Ook voor de provincies zal het systeem van de basis en de projectmodule gelden. Naast het voeren van een eigen beleid, ligt in de basis nog meer de nadruk op de ondersteuning van de gemeenten. Inhoudelijk zijn er twee nieuwe thema's toegevoegd: "Bodem" en "Duurzame ontwikkeling". Ook is er meer aandacht dan in de vorige overeenkomsten voor handhaving door de gemeenten.

deel 6 **internationaal beleid**

Internationaal beleid

Toelichting en evaluatie tot 2007

Het Vlaams Gewest is voorbereid om in de eerste helft van 2008 het Belgisch woordvoederschap waar te nemen in de Europese ministerraden Milieu. Elk semester worden in 'Vlaamse vinger aan de Europese pols' de lopende Europese onderhandelingsdossiers opgelijst ten behoeve van de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement en wordt dit document besproken in de Commissie Leefmilieu van het Vlaams Parlement.

In 2007 werden met een aantal andere prioritaire departementen (Landbouw, Mobiliteit) bilaterale contacten gelegd met de bedoeling de wederzijdse opvolging van relevante EU-dossiers te verbeteren. Een meer openlijke en structurele aanpak voor de correcte toepassing en omzetting van de EU-regelgeving werd in praktijk gebracht. Zo moeten onder meer een strikte focus op de richtlijn en een afzonderlijke omzettingsregeling (dus geen aankoppeling aan de zogenaamde treinen) op structurele wijze een tijdige implementatie bewerkstelligen.

Het aantal transversale omzettingsdossiers neemt in aantal en intensiteit toe (milieu-aansprakelijkheid en -schade, strafsancities, Dienstenrichtlijn, Better Regulation). Een centrale (of overkoepelende) aanpak binnen het beleidsdomein LNE dringt zich meer en meer op. Een ander gevolg is dat meer beleidsdomeinoverschrijdend moet gewerkt worden (zelfs boven het Vlaams niveau). Inzake de ratificatie van internationale milieuverdragen zijn een aantal horizontale probleemaspecten (vertalingen, parlementaire instemming) aangekaart bij bevoegde instanties.

De Vlaamse leefmilieuoverheid nam onder meer deel aan de UNEP Governing Council/Global Ministerial Environment Forum, de 15de sessie van de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CSD 15), de pan-Europese 'Environment for Europe' Ministerial Conference, de pan-Europese Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe (MCPFE), UN Forest Forum en de 13e Klimaatconferentie te Bali.

Het proces van de versterking van de Global Environmental Governance is op verschillende fora in een stroomversnelling gekomen. In het kader van de interregionale samenwerking vond een eerste ministeriële bilaterale vergadering plaats met Noord-Rijn-Westfalen waar een actieplan inzake samenwerking werd afgesproken. Op ambtelijk niveau werden, o.a. in het kader van nrg4SD contacten gelegd met Catalonië, Wales en Baskenland. Daarnaast was Vlaanderen ook aanwezig bij de oprichting van het Forum of Global Associations of Regions (FOGAR), een associatie van een tiental organisaties (waaronder nrg4SD) die wereldwijd 500 regio's vertegenwoordigen en op het multilaterale niveau een stem willen geven.

In 2007 publiceerde de OESO haar bevindingen inzake de evaluatie van het Belgische milieubeleid, waarmee het evaluatieproces formeel werd afgerond. De aanbevelingen van deze doorlichting zullen meegenomen worden in de Vlaamse Milieubeleidsplanning.

De bilaterale betrekkingen met China werden verstevigd door wederzijdse bezoeken en de organisatie van het Seminar on Electrical & Electronic Equipment Waste (EEEW) te Brussel. In opvolging van dit seminarie werd gestart met een voorstel voor een 'Working Program on EEEW between Belgium & China' en een bijhorende pilootproject. Er werd onderzocht in welke mate binnen het kader van de bilaterale samenwerkings-overeenkomsten met landen uit Centraal- en Oost-Europa emissiekredieten kunnen verworven worden via Green Investment Scheme (GIS)-projecten.

Verder worden in het kader van de flexibele mechanismen onder het Kyotoprotocol emissiekredieten verworven via projecten in ontwikkelingslanden. Hiervoor werd in de vergaderingen van de Vaste Gemengde Commissie met de partnerlanden van Vlaanderen reeds een algemeen voorstel tot samenwerking opgenomen. In 2007 werd geïnvesteerd in de cofinanciering van een viertal water- en sanitatieprojecten in het kader van het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling. Momenteel lopen 9 projecten, waarvan 3 projecten eind 2007 worden afgerond. Met deze investering worden tienduizenden mensen in onder andere Ecuador, Mali, Gambia, Marokko, Oeganda, Ghana, Benin en Niger voorzien van zuiver water. In totaal startte Vlaanderen in de periode 2004-2007 24 milieuprojecten of samenwerkingsprogramma's mee op in het kader van ontwikkelingssamenwerking in andere regio's.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Afronding doorlichting participatie aan interregionale netwerken	2008 EINDE	nieuw	
Uitwerken strategische visie voor bilaterale samenwerking	2008 EINDE	nieuw	
Opstarten en opvolgen TWOL inzake internationale milieu verplichtingen voor Vlaanderen	2008 EINDE	nieuw	
Aanpak van de omzetting van Europese Richtlijnen volgens vernieuwde werkwijze	2006 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Stroomlijning rapportering EU	2007 MIDDEN	vertraagd	2008 MIDDEN

Indicatoren	Doelstelling	Realisatie
Vlaamse achterstand (%) in aantal om te zetten Europese Internemarktrichtlijnen tussen 0 en 1 jaar oud	1,0 (2007)	1,0 (2007)

Accenten 2008-2010

De klemtonen blijven liggen op de Noord-Zuidsamenwerking, een blijvende aandacht voor de naleving van EU-regelgeving en de onderschreven multilaterale verdragen en het structureel uitbouwen van de participatie van Vlaanderen aan het internationaal niveau. Bij dat laatste wordt bijkomend gestreefd naar het verschaffen van woordvoerderschap voor de gewestelijke milieuattachés in de Europese milieuraadswerkgroepen.

Een bijzonder aandachtspunt is de voorbereiding van het Belgisch voorzitterschap van de EU in 2010.

De focus voor bilaterale samenwerking met Centraal- en Oost-Europa verschuift naar de EU-kandidaat-lidstaat Kroatië. Samenwerking met de Balkanlanden en met de overige landen in Centraal- en Oost-Europa en in Centraal-Azië gebeurt voor zover de politieke en maatschappelijke situatie dit mogelijk en realistisch maakt.

Aanpak prioriteiten 2008

Correcte toepassing van supra- en internationale regelgeving

De omzetting van nog niet, niet volledig of niet-correct omgezette Europese richtlijnen en de uitvoering van verordeningen wordt tegen eind 2008 correct, tijdig en volledig doorgevoerd. Het omzettingstraject wordt in 2008 verder proactief en in strikte tijds-kaders uitgetekend en opgevolgd, waarbij de juridische impact van een richtlijn in de loop van de onderhandelingsfase wordt onderzocht in functie van de te nemen omzettingmaatregelen. Inzake de implementatie van de marktdossiers is externe expertise aangewezen. Binnen het kader van CCIM wordt de aanpak van bevoegdheidsknelpunten aangekaart en actief opgevolgd. Daarbij wordt specifieke aandacht besteed aan de afspraken inzake rapporteringverplichtingen. Inzake verdragen wordt in zoverre de andere bevoegdheidsniveaus zich engageren, een totaal actieplan voor aanpak van alle knelpunten aangenomen en wordt gestart met de implementatie ervan.

Integratie van milieucriteria in ontwikkelingssamenwerking en armoedebestrijding nastreven

Samenwerking met partners in de derde wereld wordt aangeboden voor zover het gaat om programma's of projecten met een pilootkarakter en er een concrete meerwaarde aan verbonden is aangaande de kerntaken van het milieubeleid. Wat zuiver drinkwater- en sanitatievoorziening betreft, zal in 2008 de cofinanciering van een aantal projecten in ontwikkelingslanden via het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling voortgezet worden. Het Vlaams Fonds Tropisch Bos subsidieert verder bosprojecten in ontwikkelingslanden, met een veranderde focus op het ontwikkelen en uitvoeren van bebossing en herbebossing om de uitstoot van broeikasgassen te helpen terug te dringen. Verder worden in het kader van de flexibele mechanismen onder het Kyotoprotocol emissiekredieten verworven via projecten in ontwikkelingslanden.

Structurele uitbouw en stroomlijning van de Vlaamse participatie aan het supra- en internationaal milieubeleid

Bij de opvolging van de EU-actualiteit wordt aandacht besteed aan horizontale en interdepartementale EU-dossiers en aan een evenwaardige taakverdeling met de andere gewesten en de federale overheid.

Op Europees niveau worden in 2008 volgende prioritaire dossiers voorzien: de herziening van de NEC-richtlijn en van de EU-ETS-richtlijn, een voorstel van verordening over de Euro VI-norm voor zware voertuigen, wetgevende voorstellen inzake de beperking van de CO₂-uitstoot door personenwagens, inzake koolstofvastlegging en geologische opslag en inzake energiewinning en -productie uit hernieuwbare energiebronnen, de uitwerking van een post-2012-regime op EU-niveau en de opname van de luchtvaartsector en mogelijk de scheepvaartsector in het emissiehandelssysteem. Ook het voorliggend voorstel voor een nieuwe EU-richtlijn "Luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa" zal in 2008 worden opgevolgd en voltooid.

Verder zal ook de kaderrichtlijn bodembescherming en de herziening van de kader-richtlijn Afval nog steeds ter bespreking voorliggen. Ook de ontwikkeling van een gemeenschappelijk milieu-informatiesysteem (SEIS) zal de nodige aandacht krijgen.

Op multilateraal vlak gaat in functie van de relevantie voor latere processen rond milieubeleid en/of in functie van latere rechtstreekse implementatielast voor Vlaanderen de aandacht vooral naar de processen in het kader van CSD, UNEP, UNECE, OESO en afzonderlijke verdragsprocessen. Met het oog op capaciteitsopbouw en technologietransfer wordt getracht de milieu- en organisatorische technologie die in

Vlaanderen ontwikkeld werd of wordt, te promoten en te verspreiden als concrete bijdrage voor duurzame ontwikkeling.

Om een effectieve en efficiënte interregionale samenwerking te verzekeren zal een doorlichting gebeuren van de bestaande interregionale netwerken inzake leefmilieu en duurzame ontwikkeling. Daarnaast wordt in 2008, met het oog op capaciteitsopbouw en technologietransfer, verder samengewerkt of nieuwe samenwerking opgestart met binnen- en buitenlandse partners in het kader van samenwerkingsakkoorden met partnerlanden, interregionale samenwerking met partnerregio's, Europese prioriteiten of prioritaire multilaterale organisaties. De huidige en toekomstige bilaterale samenwerking wordt getoetst aan het algemene kader voor het Vlaams buitenlands beleid, met aandacht voor eigen leefmilieu-, natuur- en energieaccenten. Een eigen strategische visie waaraan voorstellen tot samenwerking zullen getoetst worden, zal worden ontwikkeld.

deel 7

instrumenten

1. Beleidsvoorbereiding, -evaluatie en -opvolging

Toelichting en evaluatie tot 2007

In uitvoering van het regeerakkoord werd het DABM op het vlak van planning in 2006 aangepast. Als gevolg hiervan moest het MINA-plan 3 in 2007 geactualiseerd worden. Ter voorbereiding daarvan werd een grondige evaluatie van de uitvoering van het huidige plan opgesteld. Deze evaluatie vormde de basis voor de voorstellen tot aanpassing, die in de eerste helft van 2007 tot een ontwerp van MINA-plan 3+ hebben geleid. De uitgevoerde cijfermatige evaluatie van het MINA-plan 3 was maar mogelijk omdat het plan in oorsprong zo werd opgebouwd dat het vlot kan dienen als kader voor jaarlijks weerkerende rapporteringen en programmeringen en voor evaluaties. Voor de themahoofdstukken werden plandoelstellingen beter opvolgbaar gemaakt door er operationele indicatoren aan te koppelen en deze worden voortdurend geactualiseerd en verfijnd.

De afstemming tussen de milieujaarprogramma's, de beleidsbrief en de toekomstige prioriteiten werd jaar na jaar vergroot. In 2006 werd voor het eerst van een gezamenlijke basistekst vertrokken om inhoud te geven aan deze drie documenten. De gezamenlijke basistekst kwam tot stand met en is afgestemd op de toekomstige prioriteiten. Bovendien wordt het MJP volledig ingeschoven in de memorie van toelichting bij de toekomstige prioriteiten zonder zijn eigenheid te verliezen. In het MJP worden bv. bijkomende accenten gelegd, die specifiek zijn voor de milieubeleidsplanning, zoals de rigoureuze opvolging van de plandoelstellingen uit het MINA-plan 3.

In het voorjaar van 2007 werden de eerste beheersovereenkomsten met de IVA/EVA opgesteld. Vanuit de bekommernis eigen aan dit hoofdstuk werd d.m.v. een centrale advisering gewerkt aan een inhoudelijke afstemming met het MINA-plan.

Op het vlak van beleidsevaluatie kan opnieuw melding gemaakt worden van de evaluatie van het MINA-plan 3. Het betrof hier wel een oefening in de breedte, die vooral betrekking had op de plandoelstellingen - tegelijk werd ook wel een beschrijvende evaluatie gemaakt van de uitvoering van de projecten uit het MINA-plan 3. Voor een meer diepgaande aanpak werden een aantal verkennende oefeningen gemaakt. Een eerste opdracht hierrond heeft geleid tot een methodiek om met beleidsinformatiekaarten (BIK) te werken. Hierin wordt de cruciale beleidsinformatie voor een thema op een overzichtelijke wijze bijeengebracht. In 2007 werden de eerste stappen gezet om dit verder voor het beleidsdomein te veralgemenen, zodat in de toekomst op een onderbouwde wijze kan leiden tot een rapportering over beleidseffecten (o.m. in het kader van de beheersovereenkomsten).

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Beheerovereenkomsten en sectorale plannen zijn afgestemd op het MINA-plan 3	2007 EINDE	op schema	
Een set van beleidseffecten is klaar om te worden opgenomen in het MINA-plan 4 en in de beheersovereenkomsten	2009 MIDDEN	nieuw	
De krachtlijnen voor het MINA-plan 4 zijn opgesteld en verwerkt in de bijdrage aan de nieuwe regering	2009 MIDDEN	nieuw	
Het ontwerp MINA-plan 4 is klaar	2010 BEGIN	nieuw	
Overgangsdoelstellingen voor de periode 2007-2010 zijn volledig uitgewerkt	2007 MIDDEN	gerealiseerd	

Accenten 2008-2010

De klemtoon zal liggen op de opmaak van een MINA-plan 4, volgens de nieuwe procedure uit het DABM. De voorbereidingen hiertoe zullen in 2008 aanvangen. Bij deze voorbereidingen worden alle actoren betrokken en worden de opmerkingen van MiNa-Raad en SERV op het MINA-plan 3+ integraal meegenomen. De bijdrage van de administratie aan de nieuwe Regering zal onderdelen van het nieuwe plan in zich dragen, in de hoop dat ze meegenomen worden in het regeerakkoord en vooral in de beleidsnota. Op basis van dit laatste zal immers een ontwerp MINA-plan 4 opgesteld moeten worden. In het laatste jaar van de verlengde planperiode loopt bovendien de besluitvorming rond het MINA-plan 4, met de nodige procedurestappen. De uitvoering van deze maatregel zal bijgevolg heel de periode 2008-2010 in beslag nemen.

Bijkomend zullen ook de twee maatregelen, die in afwachting van BBB onderbelicht bleven intensiever aangepakt worden. Het gaat over de kadering van het volledige milieubeleid, m.i.v. een afstemming met de contractcyclus (beheersovereenkomsten en hun rapportering) en beleidsevaluatie.

Aanpak prioriteiten 2008**Verankeren van de beleidsopvolging en -evaluatie (cf. OD1 bij Beleidsvoorbereiding en -evaluatie)**

Er wordt gewerkt aan het beter opvolgbaar maken van de beleidsvoornemens en de beheerscyclus (prestaties, kengetallen en indicatoren) en de afstemming daartussen. Dit is des te meer aan de orde bij de opmaak van de beheers- en managementovereenkomsten en de verplichte rapporteringen daarover. Daarnaast wordt in samenwerking met MIRA/NARA gestart met het uitwerken van een programma voor diepgaande beleidsevaluaties. Een structurering en een betere opvolging van zo'n programma zal ook meer lijn brengen in de huidige verspreide inspanningen. Tegelijk moet ervoor gezorgd worden dat de beleidsevaluatie verankerd wordt als een vast element in de beleidscyclus. De wederzijdse afstemming met MIRA-BE is daarbij belangrijk. Tenslotte wordt een specifiek initiatief opgestart om de gezamenlijke beleidseffecten binnen het beleidsdomein in kaart te brengen en op te volgen.

**Diverse plannen, programma's en rapporteringen op elkaar afstemmen
(cf. OD1 bij Beleidsvoorbereiding en -evaluatie)**

Toekomstige prioriteiten en Milieujaarprogramma worden verder geïntegreerd en de aansluiting met de beleidsbrief geperfectioneerd. De meeste aandacht zal in 2008 gaan naar de afstemming tussen diverse planningsinstrumenten voor het hele beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie onderling. Het gaat hierbij over alle mogelijke beleidsplannen, maar ook over de beheersovereenkomsten en de ondernemingsplannen van de onderscheiden entiteiten. In 2007 komen de eerste beheersovereenkomsten tot stand en moet worden nagedacht over de wijze van rapporteren hierover. Afstemming hierbij is noodzakelijk in het licht van geïntegreerde cycli. De verdere afstemming tussen milieu- en energiebeleid is een bijzondere uitdaging.

2. **Beleidsonderbouwing: kennisverwerving**

Toelichting en evaluatie tot 2007

Sinds enkele jaren verloopt de stroomlijning van het wetenschappelijk onderzoek via een duidelijk omschreven coördinatie- en overlegprocedure. Nieuwe onderzoeksvoorstellen worden ex ante geëvalueerd en er wordt gezocht naar synergieën. Vanaf 2007 worden ook de onderzoeksprojecten van het agentschap VEA mee opgenomen in het TWOL-programma. Er wordt eveneens afgestemd met andere beleidsdomeinen die milieugerelateerd onderzoek programmeren (o.m. landbouw, mobiliteit). Er wordt nog verder gewerkt aan de integratie van het werkprogramma van het INBO in de TWOL-cyclus. Het Onderzoekskader 2008, dat de onderzoeksprioriteiten bevat voor toekomstig onderzoek, werd door de agentschappen en het departement LNE in overleg met het kabinet samengesteld en onderbouwt het TWOL-programma 2008. De opmaak van het Ontwerp TWOL-programma 2008 verloopt volgens de vastgelegde procedure in nauw overleg met het kabinet. Een uitgebreid databeheersysteem (GMO-databank) bevat alle uitgevoerde en geplande onderzoeksprojecten. De informatie opgenomen in de databank heeft zowel betrekking op gegevens nodig voor de onderzoeksprogrammering (TWOL-programma) als voor de ontsluiting van de onderzoeksresultaten. De gegevens van de afgeronde onderzoeksprojecten werden, na een grondige kwaliteitscontrole, via het internet ontsloten.

Het 'Europees ERA-NET 'Scientific Knowledge for Environmental Protection (SKEP) - Network of Funding Agencies', dat sinds juni 2005 loopt, heeft als doel de onderzoeksprogrammerende en -financierende instanties binnen Europa samen te brengen, een coördinatie te realiseren en de binding met de beleidsmakers te verbeteren. Vlaanderen is als regio partner in dit ERA-NET en neemt actief deel aan de zes werkpakketten die zijn opgenomen in het 4-jaar durende werkprogramma. Belangrijke verwezenlijkingen in 2007 zijn de classificatie van het onderzoek, de voorbereiding van een eerste gemeenschappelijke pilot call en het opstellen van rapporten ter verbetering van enerzijds de evaluatie van onderzoeksprogramma's en anderzijds de verspreiding van onderzoeksresultaten.

In kader van het project Meetnetten en Monitoring werd een inventaris van bestaande meetnet- en monitoringsinitiatieven afgerond. De website monitoring werd ontwikkeld en is beschikbaar gesteld voor de projectpartners. Intussen werden de teksten van de handleiding voor uitbouw van kwaliteitsvolle meetnetten uitgewerkt. Deze teksten vormen een synthese van een TWOL-studie die in 2005 werd opgestart. Ook vorig jaar werd de emissie-inventaris lucht verder geoptimaliseerd (verfijning, uitbreiding, actualisering) n.a.v. bepaalde (internationale) ontwikkelingen ter zake en resultaten van recent uitgevoerde studies (vb. voor PM, spoor en scheepvaart, ozonafbrekende stoffen en F-gassen). Er werden bovendien bijkomende stappen ondernomen naar informatieleveranciers om de kwaliteit van de basisgegevens te verhogen.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Opmaak Ontwerp TWOL-programma 2008	2007 EINDE	op schema	
Handboek beleidsgerichte meetnetten	2007 EINDE	vertraagd	2008 MIDDEN
Optimalisatie emissie-inventaris lucht - aspect NMVOS (sectoren coating, druigkuis en reinigen&ontvetten)	2009 MIDDEN	Nieuw	
Optimalisatie emissie-inventaris lucht - aspect zware metalen	2009 MIDDEN	Nieuw	
Verfijning emissie-inventaris NH ₃	2008 EINDE	op schema	
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Uitvoeringspercentage van het TWOL-programma		65 (2006)	85 (2007)
Aantal ontsloten afgeronde onderzoeksprojecten		472 (2007)	350 (2007)

Accenten 2008-2010

M.b.t. het wetenschappelijk onderzoek blijft de inhoudelijke afstemming tussen de onderzoeksprojecten een belangrijk aandachtspunt. Door een betere clustering (zoals thematische onderzoeksprogramma's) en een gestructureerd overleg wordt tevens versnippering van het onderzoek tegengegaan. Extra aandacht zal ook gaan naar het gebruik van de onderzoeksresultaten in het gevoerde beleid.

Wat de eigen gegevensverzameling betreft ligt de uitdaging in de valorisatie van de resultaten van het project 'Meetnetten en monitoring'. Tevens worden er initiatieven gepland om de emissie-inventaris lucht verder uit te bouwen en/of te verbeteren.

Aanpak prioriteiten 2008
Bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten verhogen
 (cf. OD3 bij Wetenschappelijke onderbouwing van het beleid)

Er zal meer aandacht gegeven worden aan de vertaling van de TWOL-onderzoeksresultaten naar beleidsaanbevelingen. Ook zal bijkomende inspanning geleverd worden om de onderzoeksgegevens in de GMO-databank te vervolledigen zodat deze op een kwaliteitsvolle manier via het internet kunnen worden ontsloten. Tegelijkertijd zal op vaste tijdstippen gerapporteerd worden over de uitvoering van het lopende TWOL-programma.

3. **Beleidsonderbouwing: informatiebeheer**

Toelichting en evaluatie tot 2007

In 2007 werden volgende onderdelen van het MMIS-programma (Milieu Management InformatieSysteem) verder uitgewerkt:

- **Opzetten van referentiedatabanken: het centraal bedrijvenbestand (CBB)**
Sinds midden 2007 is de digitale communicatie tussen het CBB en bedrijvendatabank van OVAM operationeel. Intussen werden de projecten opgestart om het CBB verder te optimaliseren (o.a. historiek-module) en een helpdesk uit te bouwen. In 2007 werd ook effectief gestart met de koppeling tussen de Verrijkte Kruispuntbank Ondernemingen (VKBO) en het CBB.
- **Verbeteren van communicatie en informatie-uitwisseling tussen de milieu instanties**
In samenwerking met agiv werd een pilootproject gestart met alle MIS-partners, dat als doel heeft de GIS-communicatie tussen de milieu instanties via internettechnologie te realiseren. Hiertoe wordt een GIS-server met webservices opgezet voor het beleidsdomein LNE. Intussen werd ook de webservice (CRAB en KADVEC) ontwikkeld waardoor de digitale kadastragegevens voor alle betrokken instanties via het extranet beschikbaar kwamen. Tevens werd een webtoepassing ontwikkeld die het online raadplegen van gegevens (extern) uit de milieuvergunningendatabank, evenals het opladen van informatie van de lokale overheden mogelijk moet maken. In 2007 werd de analysefase voor de uitbouw van webservices ten behoeve van het PRTR-protocol gestart in samenwerking met OVAM (afvalstoffen) en VMM (water- en luchtmissies). De ontwikkeling van de webservices zelf gebeurt in 2008.
- **Het ontsluiten van milieu-informatie naar burgers en ondernemingen**
In 2007 werden veel inspanningen geleverd om de bestaande websites om te zetten naar het nieuwe PLONE Content Management Systeem. Tevens werd gestart met de uitbouw van een geoloket voor PRTR-bedrijven.
- **Opbouw van een geïntegreerd interactief milieuloket: het Integraal Milieujaarverslag (IMJV)-internetloket en het Milieuvergunningenloket (eMIL)**
Het IMJV-loket werd in 2007 verder uitgebreid met bijkomende informatieverplichtingen van bedrijven (luchtmissies). Op niveau van de 'front-end' (het loket zelf) werden nieuwe formulieren voor afvalstoffen en waterheffingen geïmplementeerd. Op niveau van de 'backoffice' is gestart met de optimalisatie van de beheermodule en het realiseren van de communicatie tussen de IMJV-databank en de partners (VMM en OVAM). Ter operationalisering van het eMIL-internetloket lag het accent op de uitwerking van de backoffice. De communicatie tussen gewestelijke en lokale milieu instanties is hierbij cruciaal. Eind 2007 werd een overlegfase met de lokale overheden ingelast. Er wordt verwacht dat het eMIL-loket operationeel wordt midden 2008.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Operationeel CBB met digitale communicatie naar partners	2004 EINDE	vertraagd	2008 BEGIN
Geoloket PRTR-exploitaties (milieuvergunningen, emissiegegevens, PRTR-verplichtingen)	2008 EINDE	nieuw	
Koppeling milieuvergunningenloket (backoffice) met de bestaande digitale dossieropvolgingssystemen (provincies, gemeenten, VMM (AVOS), etc.	2006 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Geoloketten Leefmilieu en Natuur		11 (2007)	10 (2007)

Accenten 2008-2010

In de periode 2008-2010 zal veel aandacht gaan naar het operationaliseren van de in ontwikkeling zijnde milieu-informatiesystemen. De focus zal hierbij gelegd worden op het centraal bedrijvenbestand en de datacommunicatie tussen de verschillende milieu-instellingen, alsook de verdere realisatie van de voorziene internetloketten ten behoeve van bedrijven en lokale overheden. Daarnaast wordt gestreefd naar een integratie van bestaande internetloketten op niveau van de doelgroepen en worden de functionaliteiten van deze loketten (integraal milieujaarverslag, loket milieuvergunningen, milieuklachtenregistratie) verder uitgebreid.

Om te komen tot een meer geïntegreerd en bevragebaar milieu-informatiesysteem, worden o.a. de internetwegwijzer www.milieuinfo.be verder inhoudelijk uitgewerkt en worden er bijkomende toepassingen via het milieu-extranet opengesteld. Tevens zal ondersteuning worden geboden bij het ontwikkelen en optimaliseren van specifieke informatiesystemen, zoals de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Aanpak prioriteiten 2008**CBB volledig operationaliseren**

Een belangrijke voorwaarde voor de volledige operationalisering van het CBB is de realisatie van de koppeling met de Vlaamse Kruispuntdatabank Ondernemingen (VKBO). Deze koppeling dient vanaf begin 2008 te worden gerealiseerd.

Back-office voor het IMJV-loket uitbouwen

In 2008 zal het accent liggen bij de opzet van de back-office voor het IMJV-loket, wat een automatische en vloeiende doorstroming van de formulieren en rapporten tussen de milieu-instellingen mogelijk moet maken. Tevens dient een operationele helpdesk te worden uitgebouwd. Daarnaast wordt een geïntegreerd PRTR-loket opgezet, zodat de emissiegegevens (lucht, water, afval) van de PRTR-plichtige bedrijven (na validatie) ter beschikking kunnen worden gesteld van de burgers.

Het milieuvergunningenloket operationaliseren en de milieuvergunningenbank optimaliseren

Het milieuvergunningenloket (eMIL) wordt begin 2008 operationeel (on-line). In 2008 zal onderliggende back-officesysteem verder worden uitgewerkt. Specifieke aandacht gaat naar de realisatie van de communicatie tussen gewestelijke en provinciale milieuinstanties. Om de gebruiksmogelijkheden van de milieuvergunningendatabank te optimaliseren, wordt een koppeling met het CBB voorzien en dienen de gewestelijke en provinciale systemen te worden gesynchroniseerd.

4. Beleidsonderbouwing: rapportering

Toelichting en evaluatie tot 2007

Eind 2007 werd het jaarlijkse milieuraapport gepubliceerd. Dit MIRA-T 2007 nam opnieuw de vorm aan van een focusrapport waarin een aantal actuele milieuproblemen geanalyseerd worden. Tegelijkertijd werd ook een indicatorrapport, dat een volledig beeld wil geven van de huidige milieutoestand aan de hand van een ruime selectie van milieu-indicatoren, afgewerkt.

In november 2007 werd tevens het tweejaarlijkse natuurrapport voorgesteld.

In 2007 werd het derde evaluatierapport (MIRA-BE) uitgewerkt. Dit rapport is in feite een inventaris van recent uitgevoerde milieubeleidsvaluaties. Er werd een meta-evaluatie uitgevoerd waarbij aandacht besteed wordt aan het gevoerde evaluatieproces en de doorwerking van de resultaten. De aanvankelijk geplande beleidsevaluatiestudies werden niet opgestart in de voorbereidingsfase van dit rapport.

Intussen werden de voorbereidingen voor de opmaak van de scenariorapporten (MIRA-S en NARA-S) verder gezet. Beide rapporten zullen worden gepubliceerd in 2009. In 2007 werden een aantal voorbereidende studies opgestart en werden de contouren voor de scenario's scherp gesteld.

In het kader van de evaluatie van het MINA-plan 3, werden vanuit de beleidsplanning bijkomende inspanningen gedaan om de cijferreeksen bij de planindicatoren beter af te stemmen op MIRA en NARA. Deze oefening werd ook meegenomen in de beleidsrapportering (opmaak beleidsbrief en het milieujaarprogramma). In deze context worden nu ook afspraken gemaakt met het Vlaams Energieagentschap (VEA) en de Studiedienst van de Vlaamse Regering (o.a. VRIND-rapport). Ook op Europees niveau wordt gewerkt aan de stroomlijning van de milieu-informatie, zowel op inhoudelijk (gemeenschappelijke indicatorensets) als op technisch vlak (vb. elektronische rapportering en opvragen van data). DG-ENV en EMA werken aan Shared Environmental Information System (SEIS), wat de informatievoorziening tussen lidstaten (regio's) en Europa transparanter en eenvoudiger moet maken. De VOIM-werkgroep milieugegevens (VLIMI) volgt deze ontwikkeling op.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Blauwdruk MIRA-S	2007 MIDDEN	vertraagd	2008 BEGIN
Sectorale scenario's voor MIRA-S zijn uitgewerkt	2008 MIDDEN	nieuw	

Accenten 2008-2010

De accenten zullen liggen op de uitwerking en invulling van beleidsscenario's alsook een betere onderbouwing van beleidsevaluaties.

Aanpak prioriteiten 2008

De scenariorapporten voor 2009 voorbereiden

Tegen 2009 zullen MIRA en NARA scenario-analyses uitwerken doorheen de milieu-verstoringsketen, als insteek voor het MINA-plan 4. De geselecteerde milieubeleids-scenario's worden, in samenwerking met de Planningsgroep en de Studiedienst van Vlaamse Regering, volledig uitgewerkt en vertaald naar inputparameters voor de modellen. Hiervoor zal ook een samenwerking met andere beleidsdomeinen (vb. mobiliteit, landbouw) noodzakelijk zijn. In functie van deze keuzes worden nog aanpassingen doorgevoerd aan bestaande modellen. Tevens worden de eerste scenario-doorrekeningen uitgevoerd.

5. Beleidsuitvoering: sociale instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

Eind 2007 is de herpositionering van de portaalsite www.milieuinfo.be voltooid, waardoor de informatie op de verschillende websites van het beleidsdomein wordt afgestemd, o.m. voor milieugegevens die actief openbaar moeten worden. De portaalsite werd uitgebreid met een overzicht inspraakprocedures binnen het beleidsdomein en met een lijst van aanvraagformulieren voor bv. erkenningen of subsidies. Op basis van een behoeftenbevraging wordt voor de doelgroep industrie en voor de doelgroep landbouw een communicatieplan 2008 opgesteld.

De interactieve NME-inventaris Vlaanderen werd volledig operationeel. De promotie van de inventaris naar de diverse doelgroepen stond centraal. Het Vlaamse Implementatieplan 'Educatie voor Duurzame Ontwikkeling' (EDO) werd voorbereid in een redactiecomité. Het EDO-platform, aangestuurd door het beleidsdomein Leefmilieu, was operationeel maar kreeg nog geen officieel karakter. Een onderzoek naar de stand van zaken inzake het EDO-beleid en EDO-initiatieven vond plaats.

Voor de jeugd- en volwassenenwerking wordt verwezen naar 'Maatschappelijke organisaties' bij het deel 'Actoren'.

Voor het jaar 2007 werden in het kader van het Projectenfonds 22 projecten ingediend: 6 DuLoMi-projecten, 14 NME-projecten en 2 MiNa-projecten. De adviescommissie gaf een gunstig advies voor 7 van deze projecten: 2 DuLoMi-projecten, 4 NME-projecten en 1 MiNa-project. Bij de doelgroep onderwijs stijgt het aantal MOS-scholen (Milieuzorg op School) dat werkt aan milieuthema's: afvalpreventie en duurzame materialen, water, energie, mobiliteit en natuur op school/vergroening. Voor het secundair onderwijs werd het nieuwe themapakket mobiliteit afgewerkt. Om het invoeren van een milieuzorgsysteem in het hoger onderwijs te ondersteunen, biedt ECOCAMPUS een praktijkgerichte handleiding met stappenplan en bijhorende instrumenten aan die werd verspreid bij de doelgroep. Deze handleiding wordt momenteel getoetst in vijf instellingen van het Vlaams Hoger Onderwijs. De Milieukoopwijzer werd verlengd: het project werd verbreed naar grootverbruikers en vier nieuwe doelgroepen nl. jeugdwerk, socio-culturele verenigingen, de toeristische sector en verzorgingsinstellingen.

In het kader van de uitvoering van het actieplan 2006 - 2010 Energiezorg in Vlaamse overheidsgebouwen werd o.m. de handleiding voor de technische vereisten voor het bouwen, verbouwen en huren van gebouwen door de Vlaamse overheid doorgelicht en aangepast op basis van duurzaamheidscriteria. Er werden nieuwe ontwerp omzendbrieven opgesteld rond rationeel energiegebruik binnen de Vlaamse overheid. Het actieplan 2007 - 2010 Milieuzorg in het Voertuigenpark van de Vlaamse overheid werd goedgekeurd op 26 januari 2007. Er lopen verschillende acties waaronder een opleiding milieuvriendelijk rijgedrag voor beroepschauffeurs van de Vlaamse overheid, en een proefproject i.v.m. de ombouw van enkele dienstwagens om op plantenolie te rijden. Een ontwerp nationaal actieplan Duurzame Overheidsopdrachten is klaar en wordt nu verder op politiek niveau behandeld. In het voorjaar van 2007 werd gestart met een analyse van de stand van zaken binnen de Vlaamse overheid i.v.m. duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten voor drie productgroepen.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Milieucommunicatieplan landbouw en industrie 2008 is goedgekeurd	2008 BEGIN	nieuw	
Opmaak implementatieplan Educatie voor Duurzame Ontwikkeling	2007 MIDDEN	vertraagd	
Basisset indicatoren milieuzorg binnen de Vlaamse overheid is uitgewerkt	2006 EINDE	vertraagd	2008 EINDE
Opmaak eerste rapport Actieplan 2006-2010 Energiezorg in de Vlaamse overheidsgebouwen	2008 MIDDEN	nieuw	
Opmaak eerste rapport Actieplan 2006-2010 Milieuzorg in het voertuigenpark van de Vlaamse overheid	2008 MIDDEN	nieuw	
Indicatoren		Realisatie	Doelstelling
Aandeel basisscholen die deelnemen aan het educatieve project 'Milieuzorg op school'		54 (2007)	60 (2010)
Aandeel hogescholen die deelnemen aan het educatieve project 'Milieuzorg op school'		44 (2006)	
Aandeel secundaire scholen die deelnemen aan het educatieve project 'Milieuzorg op school'		64 (2006)	70 (2010)

Accenten 2008-2010

Het doel van het project 'Interne milieuzorg' verandert naar 'Milieuvriendelijk werken van de Vlaamse en lokale overheden stimuleren en ondersteunen.' De functie van de Coördinatiecel Milieuzorg werd geheroriënteerd naar ondersteuning, advisering en kennisvergaring. Aangezien de problematiek gelijkaardig is voor lokale overheden en milieuzorg deel uitmaakt van de Samenwerkingsovereenkomst, worden de acties die in dit project voorzien zijn, waar mogelijk, ook afgestemd op lokale overheden. Zo wordt ook tegemoetgekomen aan herhaalde vragen vanwege lokale overheden o.m. rond het gebruik van het communicatiemateriaal in hun eigen diensten.

Aanpak prioriteiten 2008**Portaalsite milieuintfo.be verder uitbouwen tot de een geïntegreerde site voor leefmilieu-informatie in Vlaanderen**

De portaalsite Milieuintfo.be wordt structureel uitgebouwd met informatie en interactieve toepassingen in functie van de behoeften bij verschillende doelgroepen. Deze site zal ook op alle mogelijke manieren gepromoot worden als de toegangspoort tot digitale informatie van de Vlaamse milieuoverheid. Het is de bedoeling dat iedereen in Vlaanderen de digitale leefmilieu-informatie zoekt (en vindt) via milieuintfo.be.

Uitwerken van indicatoren voor communicatieactiviteiten

Uitgaande van de bestaande onderzoeken inzake prestatie-metingen zal het COLEV indicatoren uitwerken voor een aantal typen van communicatie-activiteiten aan de hand van concrete acties (sensibiliseringscampagnes, deelname aan beurzen en evenementen en websites).

Actieplannen interne milieuzorg uitwerken en uitvoeren (cf. SD Beleidsnota)

De uitvoering van de actieplannen energiezorg in Vlaamse overheidsgebouwen en milieuzorg in het voertuigenpark van de Vlaamse overheid (2006-2010) wordt verder gezet. In een eerste rapport wordt o.m. een stand van zaken opgenomen en een evaluatie van de uitgevoerde acties en waar mogelijk ook cijfermateriaal. In het kader hiervan wordt verder werk gemaakt van de samenstelling van een indicatorenset. Op basis van de resultaten van de studie 'Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten binnen de Vlaamse overheid', die afgerond wordt begin 2008, het ontwerp Nationaal Actieplan Duurzame overheidsopdrachten en het Europees beleid, zal een aanpak uitgewerkt worden i.v.m. groene en duurzame overheidsopdrachten. Dit zal gebeuren i.s.m. de andere betrokken beleidsdomeinen. De opname van milieucriteria in bestekken van de Vlaamse overheid zal vanuit het beleidsdomein gestimuleerd en ondersteund worden. Om realistische maar ook voldoende ambitieuze doelstellingen vast te leggen voor duurzaam bouwen, verbouwen en huren door de Vlaamse overheid en deze te onderbouwen is in 2008 een nieuwe studie gepland. Vormingen, communicatiemateriaal en andere instrumenten worden verder ontwikkeld en ter beschikking gesteld van de doelgroepen (Vlaamse en lokale overheden). Om beschikbaar materiaal, ook van andere bronnen, meer toegankelijk te maken, wordt een 'wegwijzer' ontwikkeld.

Vlaams Implementatieplan Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) opstellen

In het kader van het decennium voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (2005-2014) van de Verenigde Naties en ter uitvoering van de Strategie voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (UNECE 2005) wordt gestart met de eerste EDO-maatregelen en -acties van het Vlaams EDO-Implementatieplan. Dit plan spoort samen met de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling en is opgemaakt samen met andere betrokken beleidsdomeinen en het middenveld. Het Vlaams EDO-platform wordt in 2008 officieel geïnstalleerd. De belangrijkste vastgestelde lacunes m.b.t. EDO in specifieke sectoren (bv. inzake duurzaam bouwen) worden aangepakt. Een studie naar potentiële bouwers en verbouwers wordt opgestart.

Schoolse en niet-schoolse jeugd sensibiliseren

In het kader van het MOS-project Energie kunnen in het schooljaar 2007-2008 de secundaire scholen aan de slag met de nieuwe themapakketten 'mobiliteit' en 'water'. In 2008 zal ook het themapakket 'vergroening' beschikbaar zijn. Andere initiatieven in 2008 betreffen: een actualisatie en herwerking van de themabundels energie en verkeer voor het basisonderwijs en de vierde editie van Dikke Truiendag (met uitbreiding naar de doelgroep gezinnen). Het milieuzorgproject Ecocampus voor het hoger onderwijs (hogescholen en universiteiten) loopt tijdens het academiejaar 2007-2008 in 5 hoger-onderwijsinstellingen als een proefproject. Na evaluatie en bijsturing krijgt het ECOCAMPUS-project een blijvend karakter als sluitstuk van één groot educatief milieuzorgproject voor het regulier onderwijs van kleuter- tot en met hoger onderwijs. Ecocampus wordt vanaf het academiejaar 2008-2009 opengesteld voor alle geïnteresseerde hogescholen en universiteiten. In het kader van de verbreding van NME naar niet-schoolse doelgroepen wordt binnen de werking JEROM een handleiding voor interne milieuzorg bij jeugdgroepen ontwikkeld om jeugdgroepen te stimuleren hun CO₂-uitstoot te verminderen en hierover hun leden te sensibiliseren.

6. Beleidsuitvoering: economische instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

De Europese Commissie heeft in het voorjaar 2007 een groenboek gepubliceerd over economische instrumenten voor het milieubeleid. Met dit groenboek wil de Europese Commissie het debat op gang brengen om deze instrumenten meer in te zetten voor energie en klimaatbeleid en voor andere toepassingen zoals milieugevolgen van transport, afvalbeleid, waterbeleid, bescherming van biodiversiteit en verbetering van luchtkwaliteit. Voor een kleine open economie als de Belgische, kan dit groenboek de aanzet bieden voor zeer interessante mogelijkheden om via de inzet van economische instrumenten op EU-niveau belangrijke milieudoelstellingen te bereiken zonder negatieve effecten op de concurrentiepositie van onze economie. Daarom hebben wij hier veel aandacht aan besteed en vanuit Vlaanderen (beleidsdomein Leefmilieu) het Belgische standpunt over dit groenboek getrokken.

Wat de concrete dossiers in Vlaanderen betreft, is de voorbereiding van een economisch instrument voor het luchtbeleid terug opgenomen.

In 2007 werd onderzoek opgestart (ten dele in het kader van het steunpunt Duurzame Ontwikkeling) over milieuschadelijke subsidies in Vlaanderen. Er werden geen verdere evaluatiecases van milieusubsidies uitgevoerd.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Opmaak en toepassing van een evaluatiekader voor financiële tegemoetkomingen vanwege leefmilieu	2005 EINDE	gerealiseerd	
Eindrapport verkennende studie Inzet economische instrumenten in het luchtbeleid (NO _x , SO ₂ , VOS)	2004 EINDE	gerealiseerd	2005 EINDE

Accenten 2008-2010

In de komende drie jaar wordt gewerkt aan de hervorming van de regulerende afvalwaterheffing voor oppervlaktewaterlozers, onderzoek naar hervorming van de afvalstoffenheffing in een emissieheffing en een systeem van verhandelbare mestverwerkingscertificaten (naast de bestaande nutriëntenemissierechten). Een belangrijk nieuw economisch instrument zal de hervormde verkeersbelasting zijn die meer rekening houdt met de emissies van voertuigen en andere kenmerken die schade veroorzaken aan het milieu (bv. op basis van hun ecoscore).

De evaluatie van bestaande economische instrumenten wordt ingeschakeld in het uit te werken programma voor diepgaande beleidsevaluaties voor het hele beleidsdomein. Daarnaast zullen ook bestaande potentieel milieuschadelijke subsidies geëvalueerd worden.

Aanpak prioriteiten 2008**Inzetten van economische instrumenten in het luchtbeleid (cf SD bij Economische onderbouwing en financiering)**

Samen met de goedkeuring van het NEC-programma begin 2007 besliste de Vlaamse Regering om een NO_x-emissieheffing in te voeren, tenzij op basis van het overleg met de bedrijven hierover alsnog voor een ander instrument wordt gekozen dat dezelfde emissiereducties mogelijk maakt. De inkomsten van deze heffing zullen worden gebruikt voor de subsidie van reductiemaatregelen. In de komende maanden en jaren zal gewerkt worden aan de operationalisering van dit instrument. Dit betekent: economische onderbouwing leveren via o.a. simulaties met het Milieukostenmodel, bepalen van modaliteiten, consultatie Europese Commissie, het opmaken van een RIA, het ramen van de te verwachten reguleringskosten en het voorbereiden van de nodige wetteksten.

7. Beleidsuitvoering: juridische instrumenten

Toelichting en evaluatie tot 2007

De EU-richtlijn inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (IPPC) schrijft tussentijdse evaluaties van de vergunningssituatie van GPBV-bedrijven voor. Deze tussentijdse evaluaties zijn al meerdere jaren lopende en hierover wordt driejaarlijks aan de EU-Commissie gerapporteerd. Bij deze evaluaties worden o. a. de BBT/BREF-evoluties meegenomen. Naast de individuele aanpak volgens de vergunningsaanvragen, gebeurt de sectorale aanpak volgens de goedkeuring van de nieuwe en de herziening van bestaande BREF's. De laatste nieuwe BREF's, o.a. deze voor de chemiesector, werden recent goedgekeurd.

Het project 'Integrale voorwaarden' werd voor de twee beschouwde pilootsectoren garages en houtbewerkingsbedrijven afgerond met een besluit tot integratie van integrale voorwaarden in de VLAREM-reglementering. Begin 2007 werden deze integrale voorwaardenpakketten operationeel. In 2007 werd het tweede verzamelbesluit tot wijziging van VLAREM afgewerkt. De focus ligt hierbij op technologische actualisering en verdergaande vereenvoudiging door herziening van sommige indelingscriteria van de indelingslijst.

In 2007 is het besluit houdende nadere regels inzake ruimtelijke veiligheidsrapportage goedgekeurd en in werking getreden. Met dit besluit zijn de criteria vastgelegd waarmee de dienst Veiligheidsrapportering beslist of al dan niet een ruimtelijk veiligheidsrapport bij ruimtelijke plannen dient te worden opgesteld. Het richtlijnenboek voor veiligheidsrapportages werd geactualiseerd omwille van de nieuwe regelgevingen inzake het Samenwerkingsakkoord en inzake het besluit over ruimtelijke veiligheidsrapportage. Een onderzoeksproject over veiligheid aangaande transport van gevaarlijke stoffen over de verschillende modi (weg, water, spoor, pijpleiding) in het Vlaams gewest werd gefinaliseerd en heeft geleid tot een aantal voorstellen om een Vlaams veiligheidsbeleid inzake transport van gevaarlijke stoffen te kunnen ontwikkelen.

In het kader van de uitvoering van het Verdrag van Helsinki aangaande grensoverschrijdende gevolgen van chemische ongevallen dat van kracht werd op 5 juli 2006, werd bilateraal overleg opgestart.

Het richtlijnenboek MER is een belangrijke nieuwe fase ingegaan waarbij richtlijnen per activiteitengroep worden opgesteld en waarbij ook aandacht gaat naar de plan-MER. Eind 2007 werden de richtlijnen voor de activiteitengroep lijninfrastructuur beschikbaar gesteld.

Het ontwerp van Milieuhandhavingsdecreet ligt thans ter bespreking in het Vlaamse Parlement. Het initiële voorontwerp werd op basis van twee rondetafelconferenties in 2005 grondig bijgestuurd tijdens de eerste helft van 2006. Vervolgens werd het voorontwerp op basis van de uitgebrachte adviezen door de Commissie Vervolgingsbeleid, de SERV en de MiNa-Raad, en het College van Procureurs-generaal bijgewerkt en voorgelegd voor advies bij de Raad van State.

In functie van een planmatige en gecoördineerde handhaving werd in 2007 uitvoering gegeven aan het milieu-inspectieprogramma (MIP) 2007. Voor eind 2007 werd het MIP 2008 opgesteld waarbij ook beroep werd gedaan op de insteek van andere belangrijke handhavingsactoren.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
De richtlijn milieuschade is volledig omgezet	2007 BEGIN	vertraagd	2007 EINDE
Overige uitvoeringsbesluiten milieueffect- en veiligheidsrapportage ter volledige omzetting van de Europese richtlijnen	2007 EINDE		
Start onderhandelingen overlegcomité van federale en gewestelijke overheden aangaande de herverdeling van Seveso heffingen	2003 BEGIN	vertraagd	2007 EINDE

Accenten 2008-2010

Voor de juridische vereenvoudigingsprojecten wordt het accent gelegd op structurele initiatieven voor het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie. Zo staan volgende projecten op de agenda voor de komende jaren: de implementatie van het handhavingsdecreet, de implementatie van de richtlijn Milieuschade, de harmonisatie en vereenvoudiging van het bos- en natuurbeleid, de wetgevingsagenda van regelgeving in opmaak, de uitbouw van één Vlaams milieuwetboek en de koppeling van de milieu-beleidsplanningscyclus, beleidsbrief en milieujaarprogramma. Daarnaast wordt een groot aantal concrete vereenvoudigingsprojecten verder uitgewerkt.

Het decreet Milieuschade zal verder worden aangevuld met besluiten o.a. tot aanduiding en bepaling van de taken van de bevoegde instantie en tot vaststelling van de maatregelen om de exploitant in staat te stellen bepaalde gemaakte kosten terugbetaald te krijgen.

Aanpak prioriteiten 2008

Regelgeving MER/VR op punt stellen

Met het decreet van 27 april 2007 dat de titel van het DABM inzake de milieueffect- en veiligheidsrapportage heeft gewijzigd (BS 20.06.2007), is de Europese richtlijn met betrekking tot de planmilieueffectrapportage omgezet. Dit decreet wordt operationeel met een uitvoeringsbesluit dat in het najaar van 2007 werd verwacht. Vanaf 2008 verder gewerkt aan de uitvoeringsreglementering van de overige hoofdstukken van titel IV van het DABM. Voor VR wordt in 2008 het ontwikkelen van een ICT-tool opgestart ter inventarisatie van gegevens over externe veiligheid van Seveso-inrichtingen en ter inventarisatie van gegevens over de verschillende aandachtsgebieden die vermeld zijn in het besluit houdende nadere regels inzake ruimtelijke veiligheidsrapportage. In het kader van het Samenwerkingsakkoord met de federale Staat, het Waals en het Brussels Gewest (omzetting van Europese Seveso-regelgeving) wordt in 2007 en 2008 verder bekeken welke herverdeling van Seveso-heffingen kan plaatsvinden tussen de federale en de gewestelijke overheden. In 2008 worden beleidsinitiatieven ontwikkeld ter verbetering van de externe veiligheid van transport van gevaarlijke stoffen voor verschillende modi (transport over weg, spoorweg, waterweg en via pijpleidingen).

Het richtlijnenboek MER uitbreiden

Het richtlijnenboek MER gaat een belangrijke nieuwe fase in. Er komen richtlijnen per activiteitsgroep en in het bijzonder ook voor de planmer. Aanpak en methodiek worden verduidelijkt op maat van een type activiteit, van een type plan of als ondersteuning en ter stroomlijning van de individuele mer's.

Verder uitwerken en optimaliseren van het instrumentarium inzake milieuvergunningen

In het kader van de EU-richtlijn inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (IPPC) zal de lopende tweede evaluatieronde gefinaliseerd worden. Eind 2007 zijn meerdere bestaande BREF's in herziening. In de loop van 2008 zal een planning worden opgesteld om werk te maken van een derde GPBV-evaluatieronde conform de timing voorgesteld in de voorstellen van de geplande herziening van de IPPC-richtlijn. Er wordt verder gewerkt aan het unieke loket waarbij de stedenbouwkundige en de milieuvergunning maximaal op elkaar worden afgestemd, met een gemeenschappelijke startdatum en, een gezamenlijk openbaar onderzoek en gelijke beslissingstermijnen. Gepoogd wordt dit in 2008 operationeel te maken.

Uitvoeringsbesluiten Milieuhandhavingsdecreet

Er wordt gestart met de voorbereiding van één groot uitvoeringsbesluit dat het Milieuhandhavingsdecreet moet operationaliseren. Het voornemen is om tegen januari 2009 een ontwerpbesluit te kunnen laten goedkeuren door de Vlaamse Regering. Van dat ogenblik af zullen de Vlaamse Hoge Raad voor de Milieuhandhaving, de gewestelijke entiteit die zal instaan voor de oplegging van bestuurlijke geldboeten en het Milieuhandhavingscollege effectief kunnen opgericht en geoperationaliseerd worden. Het Milieuhandhavingscollege is een administratief rechtscollege dat uitspraak zal doen over de beroepen, ingesteld tegen beslissingen van de gewestelijke entiteit tot oplegging van bestuurlijke geldboeten.

deel 8 **kosten en financiering**

Kosten en financiering

Toelichting en evaluatie tot 2007

In 2007 werd extra aandacht besteed aan het promoten van economische analyses ter onderbouwing van het milieubeleid. Enerzijds werd het LNE-rapport “Milieubeleidskosten: begrippen en berekeningsmethoden” gepubliceerd. Dit rapport reikt een begrippenkader aan iedereen die kostenstudies uitvoert of gebruikt in het beleidsdomein leefmilieu. Ook worden de belangrijkste principes van kostenberekening uitgelegd. Anderzijds werd een inventaris van waarderingsstudies gemaakt en samengebracht in een tweede LNE-rapport “Milieubaten of milieuschadekosten - waarderingsstudies in Vlaanderen”. Er wordt tegelijk gewerkt aan de uitvoering van een waarderingsstudie van gezondheidskosten door luchtverontreiniging en aan de voorbereiding van een waarderingsstudie van natuur en landschap bij zeehavenprojecten.

Midden 2007 is de studie over de reguleringskosten van milieubeleidsinstrumenten opgeleverd. Het resultaat is een databank (RKDB) met enerzijds overzichten van de processen van de belangrijkste milieubeleidsinstrumenten en anderzijds parameterinformatie met eenheidskosten, frequenties, aantal betrokkenen enzovoort. Met deze RKDB wordt een startbasis geleverd om voor specifieke cases reguleringkosten te ramen.

Wat economische modellering betreft, in 2007 werd intensief verder gewerkt aan het project ‘Milieukostenmodel’ (MKM) voor Vlaanderen. Wat het onderdeel lucht betreft, werd het model uitgebreid met de pollutant fijn stof en de tijdshorizon werd uitgebreid van 2010 naar 2015 en 2020. In 2007 werd ook gewerkt aan de uitbreiding van het MKM met broeikasgassen, zowel wat de modelmethodologie, software-aanpassingen als dataverzameling en data-invoer betreft. Het MKM-water werd verder verbeterd en uitgebreid, o.a. via een specifieke studie over de kosteneffectiviteit van maatregelen in de landbouwsector. Eind 2006 leverde het steunpunt Milieubeleidswetenschappen een research versie van een geregionaliseerde versie van het Algemeen Evenwichtmodel GEM-E3 op. In 2007 is dan een haalbaarheidsstudie uitgevoerd om na te gaan hoe best verdergewerkt wordt om te komen tot een operationeel macro-economisch model voor het Vlaamse milieubeleid en specifiek het lucht- en klimaatbeleid.

Opvolging mijlpalen en indicatoren

Mijlpalen	Oorspronkelijke verwachting	Status	Huidige verwachting
Eindrapport en rekentool reguleringskosten beschikbaar	2007 MIDDEN	gerealiseerd	
MKM-lucht operationeel voor de pollutant fijn stof	2005 EINDE	gerealiseerd	2007 MIDDEN
Afronding bruikbare input-outputtabel voor Vlaanderen	2008 EINDE	nieuw	
Prototype (research versie) van een algemeen evenwichtmodel voor Vlaanderen	2005 EINDE	gerealiseerd	

Indicatoren	Realisatie	Doelstelling
Aantal instrumenten waarvan de reguleringskosten geraamd werden (cumulatief doorheen de jaren, vanaf 2006)	2 (2007)	
Aantal Vlaamse waterbekkens waarvoor het MKM operationeel is	1 (2007)	12 (2009)
Jaarlijks aandeel in het totale TWOL budget van geplande studies waarin een economische afweging voorzien is	26% (2007)	
Aantal uitgevoerde monetaire waarderingstudies, in opdracht van beleidsdomein LNE, cumulatief doorheen de jaren, vanaf 2000	9 (2007)	

Accenten 2008-2010

Waar in de vorige planperiode het accent vooral lag op kosteneffectiviteit van maatregelen en het luchtbeleid wordt het werkterrein nu zowel thematisch als methodologisch uitgebreid. De komende drie jaar zal vooral aandacht gaan naar het toepassen van economische afwegingskaders voor het Vlaamse milieubeleid. Wat kosteneffectiviteitanalyses betreft, liggen de accenten bij broeikasgassen, luchtvervuiling inclusief fijn stof en waterkwaliteit (voor het samenstellen van kostenefficiënte maatregelenpakketten voor de Kaderrichtlijn Water). Hiervoor wordt gewerkt met het Milieukostenmodel Vlaanderen. Wat kosten-batenanalyses (KBA) betreft, zal gewerkt worden aan KBA over waterkwaliteit (eveneens voor het economische luik van de Kaderrichtlijn Water). Er wordt studiewerk gepland over de monetaire waardering van gezondheidskosten door luchtverontreiniging en van natuurwaarden. Ook voor de voorziene actieplannen ter bestrijding van geluidshinder moeten kosten-(baten) analyses gebeuren.

Voor macro-economische analyses wordt ingezet op een macro-economische analyse van het post-2012 klimaatbeleid en een milieu-Input-Output model voor Vlaanderen.

In deze periode zal ook verder gewerkt worden aan het ontwikkelen en operationaliseren van financieringsinstrumenten (voor bedrijven, Vlaamse overheid en andere overheden) voor bodemsaneringen.

Aanpak prioriteiten 2008

Beleid onderbouwen met behulp van milieu-economische modellering (cf. OD bij Economische onderbouwing en financiering)

Het Milieukostenmodel Vlaanderen (MKM) wordt gebruikt voor een onderbouwing van een kostenefficiënt luchtbeleid (NEC Richtlijn). De MKM toepassing voor waterkwaliteit wordt nu afgewerkt om in te geven aan de vereiste voorstellen van kosteneffectieve maatregelenpakketten van de Kaderrichtlijn Water. Het MKM lucht wordt methodologisch aangepast en uitgebreid om ook broeikasgassen op te nemen. Naast de gedetailleerde bottom-up modellering met het MKM is er ook nood aan analyse van de bredere, macro-economische impacts van milieubeleidsmaatregelen (op BBP, tewerkstelling etc). Hiervoor wordt gewerkt aan de toepassing van een macro-economisch model voor Vlaanderen. Het geheel zal ingezet worden om o.a. de kosten van mogelijke post-kyoto-doelstellingen voor Vlaanderen in te schatten en om de onderhandelingen over de NEC-plafonds voor 2015-2020 te onderbouwen.

Reguleringskosten berekenen

Sinds 2006 wordt gewerkt aan de berekening van de "bijkomende" kosten (de zgn. reguleringskosten) voor de overheid en de privésector van verschillende milieubeleidsinstrumenten. We denken hier aan de kosten van monitoring, rapportering,

handhaving, juridische afwikkeling van geschillen enzovoort. Betere kennis van deze reguleringskosten is nodig voor een goed onderbouwde instrumentenkeuze en voor het verbeteren van de efficiëntie van bestaande instrumenten. Daarom zullen in de komende jaren een reeks gevalstudies uitgevoerd worden (bv. om het verschil in reguleringskosten te berekenen vóór en na het digitaal beschikbaar maken van het milieuvergunningenloket) aan de hand van de hiervoor ontwikkelde rekentool.

Bijlagen

Bijlage 1

Overzicht vde lopende onderzoeken (2005-2007)

Lange titel	Hoofdthema	vastgelegd bedrag EUR
Het uitvoeren van een systeemanalyse (inclusief actor- en netwerkanalyse), het opzetten en begeleiden van een eerste transitiecyclus in het kader van een transitie naar een milieuverantwoord materialenbeleid	Andere	139.392
Uit- en doorwerking van langetermijndoelstellingen leefmilieu (vervolg)	Beleidsvoorbereiding en -planning	78.287
Beleidsopvolging en prestatiemeting in functie van een geïntegreerde beleids- en beheerscyclus (vervolg)	Beleidsvoorbereiding en -planning	71.656
Wetenschappelijke onderbouwing van het MINA-plan 3+ (periode 2008-2010)	Beleidsvoorbereiding en -planning	76.907,6
Vorbereiden UP huishoudelijke afvalstoffen 2008 e.v. (soc-econ aspecten)	Beleidsvoorbereiding en -planning	47.311
Ontwikkelen van een onderbouwd selectiemechanisme voor de keuze van prioritaire sectoren in het kader van het verruimen van een gestructureerd doelgroepenbeleid	Doelgroepen	78.432,2
De Kringloopcentra in het Vlaamse Gewest: opvolgingsverslag 2006	Doelgroepen	34.122
Afbakening en classificatie van stedelijk groen in Vlaanderen	Gebiedsgerichte benadering	57.666,5
Implementatie van de strategie voor het verzamelen van incidentiegegevens i.v.m. aandoeningen die mogelijks wijzen op endocriene verstoring bij de mens en berekening van de maatschappelijke kost van een aantal geïdentificeerde prioritaire aandoeningen	Gezondheidsaspecten	98.539,9815
Gebromeerde brandvertragers en perfluorverbindingen in Vlaanderen: onderzoek naar verspreiding, humane opname, gehalten in humane weefsels en/of lichaamsvochten, en gezondheidseffecten als basis voor de selectie van geschikte milieu- en gezondheidsindicat	Gezondheidsaspecten	205.311
Reële milieugerelateerde gezondheidskosten in Vlaanderen: opmaken van een overzicht van huidige berekeningswijzen met vastgestelde problemen en mogelijke oplossingen en uitvoeren van een specifieke waarderingstudie	Gezondheidsaspecten	99.970,2
Impact van verschillende soorten milieubeleidsinstrumenten en instrumentenmixen op milieu-innovatie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	89.340,35
Wereldwijde milieu-impact en eco-efficiëntie van de Vlaamse productie en consumptie: operationalisering van een model voor een Vlaamse Input-Output studie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78.382,59
Wereldwijde milieu-impact en eco-efficiëntie van de Vlaamse productie en consumptie: operationalisering van een model voor een Vlaamse Input-Output studie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78.408
Wereldwijde milieu-impact en eco-efficiëntie van de Vlaamse productie en consumptie: operationalisering van een model voor een Vlaamse Input-Output studie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	65.000

Lange titel (vervolg)	Hoofdthema	vastgelegd bedrag EUR
Verkenning milieuverantwoord materiaalgebruik in de bouw via doel- of prestatievoorschriften op gebouwniveau	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	76.380,31
Wereldwijde milieu-impact van de Vlaamse productie- en consumptie-sectoren: mogelijkheden en beperkingen van een model voor een Vlaamse Input-Output studie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	57.493
Innovatieve milieubeleidsinstrumenten ter realisatie van een milieuverantwoord productie- en consumptiepatroon	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	43.287,75
Exploratie besluitvormingprocessen in de distributie met het oog op bevorderen van milieuverantwoorde productie- en consumptiepatronen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	65.461
Boom- en houtkwaliteitsonderzoek voor de Vlaamse bos-houtkolom: evaluatie van eigenschappen en gebruiksmogelijkheden van hout afkomstig uit duurzaam beheerde bestanden	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	110.974
Boom- en houtkwaliteitsonderzoek voor de Vlaamse bos-houtkolom: evaluatie van eigenschappen en gebruiksmogelijkheden van hout afkomstig uit duurzaam beheerde bestanden.	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	110.875,1
Onderzoek naar de mogelijkheden voor inzet en potentieel van uitgegraven bodem als alternatief ter vervanging van primaire oppervlaktedelfstoffen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	10.990
Prioriteiten uitbouw monitoring - case study waterkwaliteit	Instrumenten	49.603,95
Onderzoek naar en uitwerken van richtlijnen ten behoeve van het opstellen en beoordelen van een MER: actualisatie disciplinedelen lucht en geur	Instrumenten	50.791,35
Ruimtelijke interpretatie van de Luchtkwaliteit 2007	Instrumenten	35.000
Studieopdracht Duurzaamheidscriteria in overheidsopdrachten	Instrumenten	83.243,16
Functietoekenningen voor waterlichamen	Integraal Waterbeleid	37.378
Onderbouwing Maatregelenprogramma voor de kaderrichtlijn Water	Integraal Waterbeleid	66.922
Milieukostenmodel Vlaanderen beter afstemmen op de noden van de milieuadministratie - Methodologieontwikkeling en modelaanpassingen voor de MKM uitbreiding met broeikasgassen"	Kosten en financiering	78.486,41
Risicoberekening van Magazijnbranden van Sevesobedrijven	Risicobeleid	88.940,6
Risicoberekeningen van vaste ontplofbare stoffen bij Sevesobedrijven	Risicobeleid	47.916
Berekening van domino-effecten van en naar Sevesobedrijven	Risicobeleid	73.810
Monitoring van dienstwagens van de Vlaamse overheid die op koolzaadolie (ppo), een biodieselmengsel en diesel rijden	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	74.106,56
Analyse van de implicaties voor Vlaanderen van beleidsmaatregelen voor de internationale scheepvaart inzake klimaat en verzurende emissies	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	73.253,4
Opvolgingssysteem Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 en operationalisering kostenefficiëntiemodel	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	74.197,2
Fase 2 Post-2012 onderzoekstraject - Opstellen Vlaamse kostenkurve met behulp van MKM Klimaat door gebruik van BAU+ resultaten	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	98.208,63

Lange titel (vervolg)	Hoofdthema	vastgelegd bedrag EUR
Beleidsvoorbereidend onderzoek met betrekking tot natuurlijke en hernieuwbare koeling in bestaande gebouwen	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	49.549,5
Ontwikkelen van een indicatoredatabank voor het permanent secretariaat van de Nationale Klimaatcommissie als instrument voor de opvolging van en de rapportering over het nationaal klimaatbeleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	34.729,69
Optimalisatie emissie-inventaris O3-afbrekende stoffen en F-gassen	Verdunning van de ozonlaag	51.409,88
De Permanente Inventarisatie van de Natuurreservaten in de Kustzone, afgekort als 'PINK', omvat het systematisch opnemen van de vegetatie en jaarlijks inventariseren van het voorkomen van de doel- en parameter-soorten van de door het natuurtechnisch beheer	Verlies aan biodiversiteit	119.509
Opmaak van een beschermingsplan voor de met uitsterven bedreigde Bruine vuurvlieder	Verlies aan biodiversiteit	64.196,55
Uitwerken steekproefschema voor de tweede bosinventarisatie van het Vlaamse Gewest	Verlies aan biodiversiteit	142.714
Valorisatie kennis bij IN / IBW voor opmaak van beheerplannen in de domeinbossen	Verlies aan biodiversiteit	130.000
Onderzoek naar de populatiegenetica van serpeling en kleine modderkruiper in het kader van het behoud en herstel van de natuurlijke populaties	Verlies aan biodiversiteit	115.500
Bosuitbreiding en -ontwikkeling in begraasde landschappen	Verlies aan biodiversiteit	125.610
Validatie en optimalisatie van methoden voor bosvriendelijke hout-exploitatie in Vlaanderen	Verlies aan biodiversiteit	165.808,6
Bomenbeleid en -beheer: opstellen van een model bomenbeheerplan en structuurplan op basis van pilootprojecten	Verlies aan biodiversiteit	77.350
Landbouweconomische studie viskweekbedrijven binnen het Richtlijn-gebied Vijvergebied Midden-Limburg	Verlies aan biodiversiteit	224.667
Ecohydrologisch onderzoek omgeving Mosselgoren	Verlies aan biodiversiteit	42.436
Ecohydrologisch onderzoek Blaasveldbroek - Arkenbos en omgeving	Verlies aan biodiversiteit	39.800
Ecohydrologische studie van de Moervaart Zuidlede depressie ter onderbouwing van het natuurrichtplan, de afbakening van het VEN 2de fase, de aanduiding van verwevingsgebieden, de afbakening van de buitengebied-rup's en van natuurbeheerplannen	Verlies aan biodiversiteit	115.822
Geomorfodynamiek in het Ter Yde - duinencomplex	Verlies aan biodiversiteit	41.461
Historisch ecologisch onderzoek in het E.E.G.-Vogelrichtlijngebied "De IJzervallei": onderzoek naar wijzigingen in milieuomstandigheden en beheer van de overstromingsgraslanden ten behoeve van het natuur-beheer en de natuurontwikkeling	Verlies aan biodiversiteit	48.946
Opstellen van een referentie- en afwegingskader voor natuurontwikkeling en -herstel op vermeste en verzuurde terreinen	Verlies aan biodiversiteit	66.000
Een nieuwe verspreidingsatlas en Rode Lijst van de loopkevers en zandloopkevers van Vlaanderen (Coleoptera, Carabidae)	Verlies aan biodiversiteit	63.580
Model voor de beschrijving van het toekomstige landgebruik in Vlaanderen in functie van verschillende scenario's	Verlies aan biodiversiteit	76.593

Lange titel (vervolg)	Hoofdthema	vastgelegd bedrag EUR
Bepaling van het bemestingsgedrag en de acceptatiegraden voor dierlijke mest via een sectorstudie	Vermesting	99.523
Opstellen van een procedure voor het opmaken van een nutriëntenbalans bij mestverwerkingstechnieken	Vermesting	95.078,17
Afbakening van fosfaatverzadigde gebieden op basis van een kritische fosfaatverzadigingsgraad van 35 %	Vermesting	29.991,5
Analyse van nitraatstikstofresidu-metingen in de tuinbouw	Vermesting	50.000
Bepalen van nitraatresidu en bemestingsadvies voor een selectie van landbouwpercelen gedurende het voorjaar van 2007 en opmaken van een bodembalans	Vermesting	23.219,9
Evaluatie van voorbehandelingstechnieken voor medisch afval	Verontreiniging door afvalstoffen	14.278
Opvolgen van de ontplooiing van het netwerk hergebruikcentra in Vlaanderen anno 2005 (inclusief financiële staalkaart)	Verontreiniging door afvalstoffen	172.667
Sorteeranalyse-onderzoek huisvuilzak Vlaanderen 2005	Verontreiniging door afvalstoffen	76.106,29
Verwerking van afvalstoffen, voor nuttige toepassing, in Azië	Verontreiniging door afvalstoffen	49.578,705
Gebruik van Multicriteria-analyse voor de prioritisering van bedrijfs-afvalstoffen volgens de milieu-impact van hun ontstaan en verwerking met inbegrip van de impact door materiaalgebruik	Verontreiniging door afvalstoffen	152.720,15
Bepalen van de calorische waarde van de verschillende fracties van het huishoudelijk afval	Verontreiniging door afvalstoffen	79.310,66
Uitvoeren prioritaire acties uitvoeringsplan huishoudelijke afvalstoffen 2003-2007	Verontreiniging door afvalstoffen	14.293,71
LCA drankverpakkingen	Verontreiniging door afvalstoffen	16.866
Cases uit Vlaamse sectoren met grootste potentieel voor ecodesign	Verontreiniging door afvalstoffen	63.830,53
Berekening van ontbrekende eco-indicatoren voor relevante materialen en processen ter vervollediging van de ecodesigntool	Verontreiniging door afvalstoffen	59.262
Pilootstudie IMJV-melding door overbrengers van afval en verwerkers van ingevoerd afval	Verontreiniging door afvalstoffen	123.050
Smogstop	Verontreiniging door fotochemische stoffen	25.000
Ondersteuning van de Vlaamse overheid bij het gebruik van Ecoscore om milieuvriendelijke voertuigen te stimuleren	Verontreiniging door fotochemische stoffen	59.668,73
Verkennde studie over de invloed van het gebruik van biobrandstoffen op emissies van NO _x , SO ₂ , PM, VOS en andere	Verontreiniging door fotochemische stoffen	35.061,73
Wetenschappelijke ondersteuning van de hervorming van de verkeersbelastingen aan de hand van Ecoscore	Verontreiniging door fotochemische stoffen	36.924,36
Onderzoek naar verkorting van onderzoeksprocedures	Verontreiniging en aantasting van de bodem	27.830
Verfijning bodemerosiekaart	Verontreiniging en aantasting van de bodem	60.636

Lange titel (vervolg)	Hoofdthema	vastgelegd bedrag EUR
Ontwikkelen van een expertsysteem voor het adviseren van koolstofbeheer van landbouwbodems	Verontreiniging en aantasting van de bodem	100.397
Opstellen van een gevoeligheidskaart met betrekking tot massabewegingen (massatransport) voor de Vlaamse Ardennen	Verontreiniging en aantasting van de bodem	39.195
Ecotoxicologische karakterisatie van effluënten: TIE-methodologie op RWZI Oudenaarde	Verontreiniging van oppervlaktewater	60.941,0038
Uitvoeren van de risico-analyse 2015 in het Scheldestroomgebied in het kader van de KRW met behulp van een rivierkwaliteitsmodel	Verontreiniging van oppervlaktewater	146.472
Afstemmen databank op bijkomende vereisten van de Kaderrichtlijn Water (deel ecologisch potentieel van stilstaand water groter dan 50 ha)	Verontreiniging van oppervlaktewater	54.906
Methodeontwikkeling voor de bepaling van kationische surfactanten in water	Verontreiniging van oppervlaktewater	59.033,48
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen (5 delen: kanalen en sterk veranderde rivieren, oppervlaktewater in het bekken van de Gentse kanalen, de kusthaven)	Verontreiniging van oppervlaktewater	14.818
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim Spuikom Oostende.	Verontreiniging van oppervlaktewater	14.844,64
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim Boudewijnkanaal en achterhaven Zeebrugge (fytoplankton)	Verontreiniging van oppervlaktewater	14.844,64
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim zoetgetijwaterlichamen 'GETIJDEDIJLE & GETIJDENZENNE', 'GETIJDedurme' en 'GETIJDENETES'	Verontreiniging van oppervlaktewater	34.574,75
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim KRW-waterlichaam 'Havengeul IJer'.	Verontreiniging van oppervlaktewater	31.783,4
Reductiepotentieel en kostprijs van beleidsmaatregelen met betrekking tot diffuse bronnen	Verontreiniging van oppervlaktewater	74.360
Voortzetting wetenschappelijk onderzoek oc's grootverbruikers	Verontreiniging van oppervlaktewater	50.000
Voortzetting wetenschappelijk onderzoek onderbouwing omzettingscoëfficiënten heffing grootverbruikers	Verontreiniging van oppervlaktewater	75.000
Het gebruik van zeer hoge resolutie satellietbeelden ten behoeve van ecotoopkartering in Vlaanderen	Versnippering	101.000
Monitoring van de heraanleg van de Witte Nete in Dessel met inbegrip van hermeandering	Versnippering	54.245
Opstellen van ontsnipperingsvoorstellen voor kanalen in Vlaams-Brabant, Oost- en West-Vlaanderen	Versnippering	24.942,2

Lange titel (vervolg)	Hoofdthema	vastgelegd bedrag EUR
Opstellen en uitvoeren van een monitoringsprogramma voor natuur-vriendelijke oevers langs het Zeekanaal in Grimbergen	Versnippering	64.994,66
Opstellen en uitvoeren van een monitoringsprogramma voor het ecoduct Kikbeek over de E314 in Maasmechelen	Versnippering	74.245,6
Nieuwe methode voor bemonstering- en analyse van toxische organische micropolluenten in lucht.	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	72.600
Voorstellen milieukwaliteitsnormen voor dioxine en dioxine-achtige PCB's	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	75.000
O&O MIRA 2005: Modelbouw en scenarioanalyse - zwevend stof: optimalisatie van modellering van fijn stof	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	28.371
Evaluatie en bijsturing van de milieukwaliteitsnormen luchtdepositie - totaal niet gevaarlijk stofuitval - stofuitval zware metalen	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	60.500
Ondersteunend studiewerk en verdere karakterisatie van de Vlaamse toestand inzake hormoonverstoring	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	119.481
De aanwezigheid van bioaccumulerende stoffen in industriële effluënten	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	58.732,9666
Uitwerken en uitvoeren van een pilootproject voor effectgerichte metingen om de luchtkwaliteit in Vlaanderen te kunnen evalueren	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	152.696,59
Operationeel Model Voorspelling Luchtkwaliteit 2007	Verspreiding zwevend stof	35.000
Onderzoek naar de bronnen van PM10 in de haven van Antwerpen die bijdragen tot overschrijdingen in 2003 van de grenswaarde + overschrijdingsmarge zoals bepaald in de Europese richtlijn 1999/30/EG, voorstellen tot reductiemaatregelen, doorrekening en evalu?????	Verspreiding zwevend stof	89.999,03
Opmaken van geluidskaarten en/of software volgens de EU RL 2002/49/EG	Verstoring door geluidshinder	235.365,57
Impact van ambitieuze internationale emissiereductiedoelstellingen op de concurrentiekracht van de ondernemingen	Verzuring	139.688,7
Prognoses en scenario's voor luchtverontreinigende stoffen	Verzuring	85.912,42

Bijlage 2

Overzicht van de geplande onderzoeken (2008)

Lange titel	Hoofdt thema
Evaluatie in de diepte van sommige onderdelen van het MINA-plan 3	Beleidsvoorbereiding en -planning
Kadering van het leefmilieubeleid (MINA-plan 4) in een langetermijnperspectief	Beleidsvoorbereiding en -planning
Kringloopsector 2007 deel 1: gegevens	Doelgroepen
Kringloopsector 2007 deel 2: verwerken en rapporteren	Doelgroepen
Onderzoek naar de mogelijkheden om vanuit de overheid de consumptiepatronen van huishoudens te sturen: overbruggen kloof denken-doen	Doelgroepen
Het gebruik van genexpressieprofielen als biomarker in humane biomonitoring	Gezondheidsaspecten
Opstellen van geïntegreerde risicobeoordeling voor blootstelling aan PAKs in Vlaanderen	Gezondheidsaspecten
Onderzoek naar de mogelijkheden voor inzet en potentieel van uitgegraven bodem als alternatief ter vervanging van primaire oppervlaktedelfstoffen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Onderzoek naar de mogelijkheden voor ontwikkeling van de afzetmarkt van bagger-, ruims- en infrastructuurspecie als alternatief voor oppervlaktedelfstoffen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Onderzoek naar stabiliteitsrisico's voor milieuvergunningplichtige inrichtingen waarvoor ALBON in het kader van de Vlaamse reglementering adviesbevoegdheid heeft voor wat het gevaar voor grondverschuivingen en/of instortingen betreft	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Ontwikkelen en opstellen van een tabel met eindgebruikgegevens van producten geproduceerd in Vlaanderen voor toevoeging aan een Vlaams milieu-Input-Output-model	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Ontwikkeling van de productie en toepassing van streek-eigen landbouw- en bosbouwproducten	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Ontwikkeling van een basis Vlaams Milieu Input-Output-model	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Potentieel voor productdienstcombinaties in Vlaanderen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Transitieproces Duurzaam Materialenbeheer - ontwikkelingsproject 1 transitieagenda	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Transitieproces Duurzaam Materialenbeheer - ontwikkelingsproject 2 transitieagenda	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Vervolledigen en aanvullen van milieu-gegevens die nodig zijn voor de uitbouw van een Vlaams Milieu-IO-model	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Vorbereiding & begeleiding proefsetting milieuverantwoorde consumptie in Vlaanderen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Wereldwijde milieu-impact en eco-efficiëntie van de Vlaamse productie en consumptie: uitbreiden en op punt stellen van een model voor een Vlaamse extended Milieu Input-Output analyse	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Doorwerking milieu-innovatie in beleidsvoorbereiding en beleidsuitvoering	Instrumenten
Evaluatie van milieuprestaties van het gebruik van materialen op gebouwniveau	Instrumenten

Lange titel (vervolg)	Hoofdd thema
Nulmeting en ontwikkeling van opvolgsysteem voor indicatoren in het kader van het Actieplan 2007-2010 Milieuzorg in het voertuigenpark van de Vlaamse overheid	Instrumenten
Onderzoek naar een optimale instrumentenmix voor de inrichting van het buitengebied	Instrumenten
Participatie in de eerste (intereuropese) SKEP-call (duurzaam bouwen en wonen)	Instrumenten
Participatie in de tweede (intereuropese) SKEP-call (communicatie en evaluatie van onderzoeksresultaten)	Instrumenten
Richtlijnen plan-mer: pilootstudie	Instrumenten
Richtlijnen voor veeteeltbedrijven	Instrumenten
Richtlijnen voor veeteeltbedrijven	Instrumenten
Ruimtelijke interpretatie van de luchtkwaliteit - 2008	Instrumenten
SMOGSTOP 2008	Instrumenten
Interreg , LUTANUIS: Grensoverschrijdende samenwerking tussen Vlaanderen, Wallonië en Frankrijk voor de bestrijding van de muskusrat - vervolgstudie	Integraal Waterbeleid
Monitoringsstudie rond visvriendelijkheid waterkrachtcentrales op waterwegen en waterlopen	Integraal Waterbeleid
Ontwikkelen van economische indicatoren voor de financiering van het maatregelen-programma in het kader van de kaderrichtlijn Water	Integraal Waterbeleid
Analyseren van de Vlaamse regelgeving en praktijken met het oog op de correcte toepassing van de REACH-Verordening, en uitwerking van een methodiek en werkwijze voor het optimaal inspelen op de REACH-mechanismen vanuit de Vlaamse overheid	Internationaal
De rol van erkenningen als kwaliteitsbewakend instrument in het kader van de Dienstenrichtlijn	Internationaal
Inventarisatie van alle verplichtingen voortvloeiende uit multilaterale leefmilieuverdragen en de door het Vlaamse gewest aangegane engagementen op het internationale leefmilieuforum	Internationaal
Evaluatie van lagedrempel Seveso-inrichtingen inzake voldoen aan risicocriteria voor externe mensrisico's	Risicobeleid
Integratie van het omgevingsveiligheidsrapport en het veiligheidsrapport in het kader van het samenwerkingsakkoord (betreffende de beheersing van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen betrokken zijn) in één veiligheidsrapport	Risicobeleid
Opstellen van toxiciteitsprobitfuncties voor preparaten van gevaarlijke stoffen	Risicobeleid
Risicocriteria voor transport van gevaarlijke stoffen	Risicobeleid
Berekening economische impact voor Vlaanderen van post-2012 klimaatbeleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Kaderopdracht: ondersteuning onderhandelingen post-2012 klimaatbeleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Ondersteuningsopdracht klimaatbeleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Onderzoek naar de verwerving van Kyoto-eenheden door het Vlaams Gewest via financiële instellingen of andere intermediairen	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Uitbouw van een beveiligd en kwaliteitsvol archiverings- en gegevenssysteem naar aanleiding van verdere implementatie CO ₂ -emissiehandel	Verandering van het klimaat door broeikaseffect

Lange titel (vervolg)	Hoofdstema
Verdere onderbouwing van de bemestingnormen in het kader van MAP3	Vermesting
Afzetmarkt voor gerecycleerde materialen bevorderen: onderzoek naar de effecten van btw-verlaging op de verkoop van (producten uit) gerecycleerde materialen	Verontreiniging door afvalstoffen
Afzetmarkt voor gerecycleerde materialen bevorderen: onderzoek naar de opportuniteiten voor de afzet van diverse gerecycleerde materialen	Verontreiniging door afvalstoffen
Beleidsoriëntering bedrijfsafvalstoffen in functie van de resultaten van een nieuwe multicriteria-analyse 'Prioritaire bedrijfsafvalstoffen'	Verontreiniging door afvalstoffen
Evaluatie van de aanvaardingsplichten: onderzoek naar de kosten en financiering	Verontreiniging door afvalstoffen
Evaluatie van de aanvaardingsplichten: vervolg. Toepassing van het evaluatiekader op enkele stromen	Verontreiniging door afvalstoffen
Evaluatie van de selectieve inzameling van afvalstromen	Verontreiniging door afvalstoffen
Implementatie van Verordening 1893/2006 (NACE Rev. 2) en de effecten van het gebruik van de nieuwe Nacebel op de steekproeftrekking en kwaliteit van afvalstatistieken	Verontreiniging door afvalstoffen
Indicatoren milieuverantwoord productgebruik - Fase III: updating + ontwikkeling indicatorenset productgroep 3	Verontreiniging door afvalstoffen
Levenscyclusanalyse van drankverpakkingen	Verontreiniging door afvalstoffen
Lokale projecten voor de aanpak van het zwerfvuil	Verontreiniging door afvalstoffen
Mogelijkheden van voorvergistings bij bestaande composteringsinstallaties	Verontreiniging door afvalstoffen
Onderzoek naar de mogelijkheden voor kwikrecyclage na 2011	Verontreiniging door afvalstoffen
Onderzoek naar de nodige voorwaarden voor een gunstig investeringsklimaat in Vlaanderen voor de toepassing van WKK in nieuwe energieopwekkingsinstallaties met afval, biomassa-afval of biomassa als brandstof, in een gemengd dan wel in afzonderlijk verbrand	Verontreiniging door afvalstoffen
Onderzoek naar de verdere operationalisering en sortering van gemengd en ongedifferentieerd afval	Verontreiniging door afvalstoffen
Ontwikkelen van de ISO 17020 norm, nodig voor de certificering van de cijfergegevens die in kader van de aanvaardingsplicht worden verstrekt	Verontreiniging door afvalstoffen
Ontwikkeling van een vernieuwd afwegingskader voor aanvaardingsplichten en aanverwante instrumenten	Verontreiniging door afvalstoffen
Opportuniteit en randvoorwaarden voor dierenbegraafplaatsen in Vlaanderen	Verontreiniging door afvalstoffen
Samenwerking bij afvalbeheer door kleine ondernemingen	Verontreiniging door afvalstoffen
Sociologische en psychologische studie naar impulsen rond zwerfvuil	Verontreiniging door afvalstoffen
Uitvoering acties KMO-plan	Verontreiniging door afvalstoffen
Uitvoeringsplan milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen: uitvoering acties preventie en materialenbeheer	Verontreiniging door afvalstoffen
Uitvoeringsplan milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen: uitvoering acties rond selectieve inzameling en eindverwerking	Verontreiniging door afvalstoffen
Validatie van de percentages van nuttige toepassing en recyclage bij de Vlaamse verwerkingsbedrijven van afvalstoffen afkomstig van erkende centra en afkomstig van shredderbedrijven	Verontreiniging door afvalstoffen
Verdere optimalisatie van de kwaliteitsopvolging van (co)vergistingsinstallaties zoals voorzien in VLAREA, partim hygiëniseratie	Verontreiniging door afvalstoffen

Lange titel (vervolg)	Hoofdt thema
Het uitwerken van een systeem om omgebouwde voertuigen mee op te nemen in de hervorming van de verkeersbelastingen	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Ontwikkeling model voor de berekeningen luchtkwaliteit langs (snel)wegen	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Ontwikkeling van een kant en klaar pakket voor leasingmaatschappijen te gebruiken voor de aankoop en verhuur van voertuigen gebruikmakend van de Ecoscore van een voertuig	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Optimalisatie emissie-inventaris lucht: NMVOS-sectoren coating, droogkuis en reinigen en ontvetten	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Verdere ontwikkeling tweetalige Ecoscore databank	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Ontwikkelen en uittesten van een methodiek voor het actualiseren van de drainageklasse van de bodemkaart voor Vlaanderen	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Ontwikkeling van een analysemethode die strikt specifiek is voor de petrogene olieverbindingen in ruimingsspecie	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Feasabilitystudy biotanormen voor gevaarlijke stoffen (implementatie Kaderrichtlijn Water)	Verontreiniging van oppervlaktewater
Kenmerkenanalyse van de lokale waterlichamen van de categorie rivieren (implementatie Decreet Integraal Waterbeleid)	Verontreiniging van oppervlaktewater
Ontwikkeling van een ruimtelijk model voor de inventarisatie van emissies in water	Verontreiniging van oppervlaktewater
Ontwikkeling van een transnationaal rivierkwaliteitsmodel van het Maasstroomgebied voor het uitvoeren van de risico-analyse waterkwaliteit 2015 in het kader van de Kaderrichtlijn Water	Verontreiniging van oppervlaktewater
Sediment fingerprinting in Demer basin: Implications for catchment management	Verontreiniging van oppervlaktewater
Voortzetting wetenschappelijk onderzoek oc's grootverbruikers	Verontreiniging van oppervlaktewater
Bruikbaarheid Calux voor depositiemetingen van dioxines en PCB's	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Evaluatie van chroom Cr (VI) versus totaal Cr in PM10-stof in hotspot(s) in Vlaanderen	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Modellisatie zware metalen in de omgevingslucht in Vlaanderen - 2008	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Mogelijkheden inzet van ruimtelijke instrumenten om de lokale luchtkwaliteit te verbeteren	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Operationeel model voorspelling luchtkwaliteit - 2008	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Optimalisatie emissie-inventaris lucht: zware metalen	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Handleiding voor inschatting van diffuse emissies door bedrijven	Verspreiding zwevend stof
Onderzoek naar het gebruik van AOD "Aerosol Optical Depth" kaarten voor een verbeterde interpolatie van fijn stof (PM10 en PM2.5) metingen, voorspellingen en modelberekeningen	Verspreiding zwevend stof
Onderzoek naar maatregelen omgevingslawaaï	Verstoring door geluidshinder
Opstellen van een code van goede praktijk voor dampafvoersystemen van grootkeukens, frituren en restaurants	Verstoring door geurhinder
Opstellen van een handreiking voor gebruik van het milieuzoneringinstrument	Verstoring door geurhinder
Genereren NH ₃ data als OPS input tbv bijsturing OPS voor lokale berekeningen	Verzuring
Onderzoek naar verwachte evolutie van de NH ₃ emissie uit landbouw in Vlaanderen	Verzuring
Trendanalyse verzurende depositie	Verzuring

Bijlage 3

Stand van zaken aangaande de goedkeuring van internationale overeenkomsten

Toelichting bij tabel

De gegevens in de tabel werden bijgehouden tot eind augustus 2007.

Zoals voorgaande jaren werden de gegevens overgenomen uit het repertorium bijgehouden door de administratie Buitenlands Beleid (ABB) van de Vlaamse Overheid.

Voor informatie m.b.t. procedurele aspecten van de ratificatiegang, wordt doorverwezen naar de inleiding bij betrokken repertorium.

Vindplaats in het repertorium

Nummer	Kwalificatie
1	II. Exclusief - Bilateraal
2	idem
3	idem
4	
5	idem
6	II. Exclusief - Multilateraal
7	idem
8	idem
9	idem
10	III.4.C.Gemengd - EU
11	III.5.Gemengd - RVE
12	idem
13	III.6.Gemengd - I.A.O.
14	III.8.A.Gemengd - Multilateraal Milieu
15	Idem
16	Idem
17	Idem
18	Idem
19	Idem
20	Idem
21	Idem
22	Idem
23	Idem
24	Idem

Nummer	Kwalificatie (vervolg)
25	Idem
26	Idem
27	Idem
28	Idem
29	Idem
30	Idem
31	Idem
32	Idem
33	Idem
34	Idem
35	Idem
36	Idem
37	Idem
38	Idem
39	Idem
40	Idem
41	Idem
42	Idem
43	Idem
44	Idem
45	Idem
46	Idem
47	Idem
48	Idem
49	Idem
50	Idem
51	Idem
52	Idem
53	Idem
54	Idem
55	Idem
56	Idem
57	Idem
58	III.8.D. Gemengd - Multilateraal Scheepvaart
59	Idem
60	III.8.F. Gemengd - Multilateraal Varia

		(Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	
1	Overeenkomst met Nederland inzake de verdediging van de oevers langs de Westerschelde tegen inscharing	6/01/93 - Brussel	29/09/1998	31/03/1999	13/04/99 - (BS 26/05/99)	Inwerkingtreding 01/04/00
2	Verdrag inzake verruiming vaarweg Westerschelde (Vlaanderen, Nederland)	17/01/95 - Antwerpen	28/07/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	In werking getreden op 01/07/1996. HYMEDIS- overeenkomst in uitvoering van art. 9 van het verdrag verruiming vaarweg Westerschelde. 15/12/1998: VR keurt goed en machtigt te ondertekenen. 30/04/2004: VR hecht goedkeuring aande wijziging van de Bijlagen B-E
3	Verdrag inzake afvoer Maaswater (Vlaanderen, Nederland)	17/01/95 - Antwerpen	28/07/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	In werking getreden op 01/07/96
4	Verdrag tussen het Vlaams Gewest het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium	25/11/2005: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/12/2005 - Middelburg	29/09/2006	28/02/2007	9/03/2007
5	Verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest , enerzijds, en het Konink rijk der Nederlanden , anderzijds, inzake de samenwerking op het gebied van het beleid en beheer in het Scheldeestuarium	25/11/2005: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/12/2005 - Middelburg	29/09/2006	28/02/2007	9/03/2007

	Preliminaire		Ondertekening		Instemmingsdecreet		Internationale	
	fase	verdrag					ratificatie	Opmerkingen
6	UNESCO-conventie inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed in de wereld (16/11/1972, Parijs)	16/11/72 - Parijs	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	01/06/1994 - (BS 05/08/94)	24/07/1996	Inwerkingtreding 24/10/96
7	Overeenkomst ter bescherming van vleermuizen in Europa (04/12/1991, Londen)	04/12/91 - Londen	31/03/2000	14/03/2001	23/03/01 - (BS 26/04/01)	14/05/2003	14/05/2003	Inwerkingtreding 13/06/2003 Mededeling VR over notificatie:BS 02/06/2003
8	Verdrag inzake bescherming Waterkwaliteit Maas (Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk en Waals Gewest, Frankrijk, Nederland)	17/01/95 - Antwerpen	15/11/1995	27/03/1996	16/04/96 - (BS 29/05/96)	20/06/1996	20/06/1996	Cfr. Maasverdrag verderop
9	Verdrag inzake bescherming Waterkwaliteit Schelde (Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk en Waals Gewest, Frankrijk, Nederland)	17/01/95 - Antwerpen	15/11/1995	27/03/1996	16/04/96 - (BS 29/05/96)	20/06/1996	20/06/1996	Cfr. Scheldeverdrag verderop
10	Verdrag inzake het Europees Energiehandvest + amendementen + protocol i.v.m. energie-efficiëntie	17/12/94 - Lissabon	3/06/1997	18/12/1997	19/12/1997 - (BS 10/02/98)	8/05/1998	8/05/1998	Federale Instemmingswet 16/4/1998 Inwerkingtreding 6/8/1998. Dit verdrag zet de principes van het Europees Energiehandvest (= een politieke verklaring, ondertekend in Den Haag op 17/12/1991) om in juridisch afdwingbare regels
11	Conventie inzake de bescherming van het leefmilieu door het strafrecht (4/11/1998, Straatsburg) (ETS 172)	WG op 20/06/96 + 14/10/98: Gemengd verklaard	07/05/99 - Straatsburg					

Preliminaire Ondertekening		Internationale		
fase	verdrag	Instemmingsdecreet		Opmerkingen
			ratificatie	
12	Europees verdrag inzake landschappen (ETS 176)	(Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering
	20/10/00 - Florence	14/03/2003	9/07/2003	18/07/03 - (BS 05/09/03)
				Federale instemmingswet: 15/06/2004. Inwerking-treding: 01/02/2005.
13	Verdrag nr. 174 inzake voorkoming van zware industriële ongevallen	WGV 25/03/96: Gemengd verklaard	22/06/93 - Genève	1/06/2001
			6/02/2002	1/03/2002 - (BS 12/04/2002)
				Federale instemmingswet: 06/09/1996. Inwerking-treding: 09/06/2005
14	Protocol tot wijziging van de overeenkomst inzake water-gebieden van internationale betekenis (i.h.b. als verblijf-plaats voor watervogels) (03/12/1982, Parijs)		03/12/82 - Parijs	13/01/1998
			8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/08/98)
				Federale instemmingswet: 10/05/1994. Inwerking-treding: 28/10/1998.
15	Amendement op de overeen-komst inzake watergebieden van internationale betekenis (i.h.b. als verblijfplaats voor watervogels) (28/05/1987, Regina)		28/05/87 - Regina	13/01/1998
			8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/8/98)
				Federale instemmingswet: 10/05/1994. Inwerking-treding: 01/02/1999.
16	Protocol inzake de beheer-sing van emissies van stikstofoxiden of van hun stromen bij het verdrag inzake grensoverschrijdende luchtverontreiniging (Genève, 1979)		31/10/88 - Sofia	19/05/2000
			5/07/2000	17/07/00 - (BS 12/08/00)
				Federale instemmingswet: 25/03/1999. Inwerking-treding: 06/02/2001.
17	Verdrag inzake milieueffect-rapportage in grensover-schrijdend verband (25/02/1991, Espoo)		25/02/91 - Espoo	25/03/1997
			9/07/1997	15/07/97 - (BS 01/10/97)
				Federale Instemmingswet 09/06/1999. Inwerking-treding: 30/9/1999

	Preliminaire		Ondertekening		Internationale		
	fase	verdrag	Instemmingsdecreet		ratificatie	Opmerkingen	
18	Protocol betreffende milieu- bescherming bij het Antarctica – verdrag (04/10/1991, Madrid)	4/10/91 - Madrid	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	22/12/95 - (BS 06/03/96)	Federale Instemmingswet 19/05/1995. Inwerking- treding: 14/01/1999	
19	Protocol inzake beheersing van emissies van vluchtige organische koolwaterstoffen of hun grensoverschrijdende stromen (Genève, 18/11/1991) bij het verdrag inzake grens- overschrijdende lucht- verontreiniging (Genève 1979)	WGV 17/12/1997: Gemengd verklaard	18/11/91- Genève	11/03/1997	9/07/1997	15/07/97 - (BS 29/08/97)	Federale Instemmingswet 24/06/2000. Inwerking- treding: 06/02/2001
20	Verdrag inzake de grensover- schrijdende gevolgen van industriële ongevallen (17/03/1992, Helsinki)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	17/03/92 - Helsinki	1/06/2001	6/02/2002	1/03/02 - (BS 12/04/02)	Federale Instemmingswet 22/03/2006. Inwerking- treding: 05/07/2006
21	Verdrag inzake de bescher- ming en het gebruik van grensoverschrijdende water- lopen en internationale meren (17/03/1992, Helsinki)	WGV 25/03/96: Gemengd verklaard	17/03/92 - Helsinki	28/02/1996	19/06/1996	8/07/96 - (BS 13/08/96)	Federale Instemmingswet 29/09/2000. Inwerking- treding: 06/02/2001
22	VN-raamverdrag inzake klimaatverandering (09/05/1992, New York)		04/06/92 - Rio de Janeiro	22/02/1995	4/04/1995	19/04/95 - (BS 07/07/1995)	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerking- treding: 15/04/1996
23	Verdrag inzake biologische diversiteit (05/06/1992, Rio de Janeiro)		05/06/92 - Rio de Janeiro	18/10/1995	28/02/1996	19/03/96 - (BS 24/05/1996)	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerking- treding: 20/02/1997

	Preliminaire		Ondertekening		Instemmingsdecreet		Internationale	
	fase	verdrag					ratificatie	Opmerkingen
24	Verdrag inzake de bescherming van het marien milieu van de Noord-Oostelijke Atlantische Oceaan – OSPAR-verdrag (22/09/1992, Parijs)		(Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	19/04/95 - (BS 04/10/1995)	6/09/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerking-treding: 06/10/1996
25	Protocol betreffende de verlagng van zwavelemissies en bijlagen I tot V (Oslo, 14/06/1994) bij het verdrag inzake grensoverschrijdende luchtverontreiniging (Genève, 1979)	WGV 04/05/94; gemengd verklaard	14/06/94 - Oslo	19/05/2000	5/07/2000	17/07/00 - (BS 12/08/2000)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 24/06/2000. Inwerking-treding: 06/02/2001
26	Akkoord inzake toepassing deel XI van het VN-verdrag inzake het recht van de zee (10/12/1982, Montego Bay)		28/07/94 - New York	12/05/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/08/1998)	13/11/1998	Federale Instemmingswet 18/06/1998. Inwerking-treding: 13/12/1998
27	Amendement op het verdrag inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan (Bazel, 22/03/1989)	WGV 17/12/97; Gemengd verklaard	22/09/95 - Genève	18/05/2001	27/11/2002	6/12/02 - (BS 31/12/2002)	20/06/2003	Federale Instemmingswet 06/03/2002
28	Verdrag inzake verzameling, afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart	WGV 14/05/96 + 20/06/96; Gemengd verklaard	09/09/96 - Straatsburg					

Preliminaires			Ondertekening		Internationale	
fase	verdrag	Instemmingsdecreet		ratificatie	Opmerkingen	
		Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering		
29	Protocol van 1997 tot wijziging van het internationaal verdrag ter voorkoming van veront- reiniging door schepen , MARPOL 1973, zoals gewijzigd door het protocol daarbij van 1978 (26/09/1997, Londen)	WGV 22/03/2002: Gemengd verklaard	26/09/97 - Londen	22/04/2005 14/12/2005	23/12/05 - (BS 21/02/2006)	Toetreding - Federale instemmingswet 15/06/2004 Inwerkingtreding: 27/05/2006
30	Protocol van 1996 bij het Verdrag ter voorkoming van de verontreiniging van de zee ten gevolge van het storten van afval en andere stoffen van 1972 . 07/11/1996, Londen)	WGV 23/10/96, 17/12/97 + 14/01/98: Gemengd verklaard	27/03/98 - Londen	22/04/2005 14/12/2005	23/12/05 - (BS 21/02/2006)	Federale instemmingswet 21/06/2004 Inwerking-treding: 24/03/2006
31	Protocol bij het raamverdrag inzake klimaatverandering (09/05/1992, New York)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	29/04/98 - Kyoto	14/09/2001 30/01/2002	22/02/02 - (BS 23/03/2002)	Federale Instemmingswet 26/09/2001. Inwerking-treding: 16/02/2005
32	Protocol m.b.t. persistente organische stoffen (POP's) bij het verdrag inzake grens-overschrijdende luchtveront-reiniging over lange afstand (Genève 1979).	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	24/06/98 - Aarhus	14/11/2003 17/03/2004	26/03/04 - (BS 21/05/2004)	Federale Instemmingswet 25/05/2005. Inwerking-treding: 23/08/2006
33	Protocol over zware metalen bij het verdrag inzake grens-overschrijdende luchtveront-reiniging (Genève 1979)	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	24/06/98 - Aarhus	14/11/2003 17/03/2004	26/03/04 - (BS 21/05/2004)	Federale Instemmingswet 25/05/2005. Inwerking-treding: 06/09/2005

Preliminaire fase		Ondertekening verdrag	Instemmingsdecreet			Internationale ratificatie	Opmerkingen
39	Protocol betreffende bio-veiligheid bij de Conventie inzake biologische diversiteit ("Cartagena Protocol")	26/05/00 - Nairobi	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	15/04/2004 (BS 09/03/2004)	Federale Instemmingswet 15/03/2004. Inwerking-treding: 14/07/2004
40	Wijziging van het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (27/02/2001, Sofia)	WG 02/12/03: Gemengd verklaard	27/02/01 - Sofia				
41	Overeenkomst inzake persistente organische pollutanten (POP's)	23/05/01 - Stockholm	14/11/2003	17/03/2004	26/03/2004 - (BS 21/05/2004)	25/05/2006	Federale Instemmingswet 17/09/2005. Inwerking-treding: 23/08/2006
42	Scheideverdrag 29/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	03/12/02 - Gent	6/02/2004	29/04/2004	30/04/2004 - (BS 08/06/2004)	12/10/2005	Federale Instemmingswet 06/10/2005. Inwerking-treding: 01/12/2005
43	Maasverdrag 29/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	03/12/02 - Gent	6/02/2004	29/04/2004	30/04/2004 - (BS 08/06/2004)	12/10/2005	Federale Instemmingswet 06/10/2005. Instemmings-procedure Luxemburg nog niet afgerond
44	Internationaal verdrag betreffende de controle van schadelijke aangroeiwerende systemen op schepen (TBT-verdrag) (Londen, 5 oktober 2001)	22/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	23/12/02 - Londen				

	Preliminaire		Ondertekening		Instemmingsdecreet		Internationale	
	fase	verdrag					ratificatie	Opmerkingen
45	Protocol inzake strategische milieubeoordeling bij het Verdrag inzake milieueffect-rapportage in grensoverschrijdend verband (SEA-protocol)	WGV 13/01/03: gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	(Rangschikking chronologisch)	21/05/2003 - Kiev	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	
46	Protocol betreffende registratiesystemen inzake de emissie en verplaatsing van verontreinigende stoffen bij het Aarhus-verdrag (PRTR-protocol)	WGV 13/01/03: gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening		21/05/2003 - Kiev	20/04/02007	27/06/2007	6/07/2007	
47	Protocol inzake burgerlijke aansprakelijkheid en vergoeding door schade veroorzaakt door de grensoverschrijdende effecten van industriële ongevallen op grensoverschrijdende waterlopen (liability-protocol)	WGV 13/01/03: gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening		21/05/2003 - Kiev				
49	Wijziging van het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (04/06/2004, Cavtat)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard		04/06/2004 - Cavtat				

Preliminaire Ondertekening		Internationale		Opmerkingen	
fase	verdrag	Instemmingsdecreet	ratificatie		
		Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	
50 Amendement bij het Verdrag inzake toegang tot informatie, inspraak van de bevolking in de besluitvormingen toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden (27/05/2005, Almaty)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard	27/05/2005 - Almaty			
51 Protocol inzake aansprakelijkheid voor een vergoeding van schade uit internationale afvaltransferten , onder Bazelverdrag	WGV 08/12/99: Gemengd verklaard				
52 VN-verdrag over het recht inzake het gebruik van internationale waterlopen voor andere doeleinden dan de scheepvaart	19/05/00: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening				
53 Internationaal verdrag van 1990 inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij olieverontreiniging (30/11/1990, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard				Toetreding
54 Protocol van 2000 inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij de voorvallen van verontreiniging door gevaarlijke en schadelijke stoffen (15/03/2000, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard				Toetreding
55 Verdrag van het Europees Woudinstituut (28/03/2004, Joensuu)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard				Toetreding

Preliminaire Ondertekening		Internationale		
fase	verdrag	Instemmingsdecreet		Opmerkingen
	(Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering
56 Internationaal Verdrag inzake aansprakelijkheid en vergoeding voor schade in samenhang met het vervoer over zee van gevaarlijke en schadelijke stoffen (HNS-Verdrag) (03/05/1996, Londen)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard			Toetreding
57 Internationaal Verdrag inzake de wettelijke aansprakelijkheid voor schade door verontreiniging door bunkerolie (23/03/2001, Londen)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard			Toetreding
58 Internationaal verdrag inzake hulpverlening op zee	WGV 02/10/01: Gemengd verklaard	28/04/89 - Londen	3/03/2004 29/04/2004	7/05/04 - (BS 14/07/2004)
59 Internationaal verdrag betreffende de controle en het beheer van scheepsballast (13/02/2004, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard 18/02/05: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening			Toetreding Federale Instemmingswet 13/05/2003. Inwerking-treding: 30/06/2005
60 Verdrag inzake verbod op chemische wapens (13/01/1993, Parijs)		13/01/93 - Parijs	6/06/1996 9/10/1996	24/10/96 - (BS 29/11/1996)
				Federale Instemmingswet 20/12/1996. Inwerking-treding: 29/04/1997

Bijlage 4

Stand van uitvoering van de Europese milieuwetgeving

Europese milieuwetgeving

De normeringinstrumenten inzake milieu waarover (1) de Raad, (2) de Commissie en – overeenkomstig de medebeslissingsprocedure – (3) het Europese Parlement samen met de Raad beschikken, zijn ook diegene die in artikel 189 van het EG-verdrag worden gedefinieerd: verordeningen, richtlijnen, beschikkingen, aanbevelingen en adviezen.

Deze instrumenten hebben niet dezelfde rechtsgevolgen.

- Een *verordening* heeft een algemene strekking, is bindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks van toepassing in elke lidstaat.
- Een *richtlijn* is bindend ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke lidstaat waarvoor ze bestemd is. Aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en middelen te kiezen. In tegenstelling tot de verordening is de richtlijn dus niet rechtstreeks van toepassing; ze verkrijgt haar volwaardige normatieve status in de interne (lees Vlaamse) rechtsorde slechts na omzetting in nationaal (lees Vlaams) recht.
- Een *beschikking* is bindend in al haar onderdelen voor degenen tot wie ze uitdrukkelijk is gericht; *aanbevelingen* en *adviezen* daarentegen zijn niet bindend.

Stand van de uitvoering van Europese richtlijnen

De richtlijnen dienen te worden omgezet in intern Vlaams recht binnen de omzettingstermijnen voorzien in elke richtlijn zelf. Deze omzetting gebeurt of gebeurde via decretale weg en/of (meestal) via besluiten van de Vlaamse Regering. Telkens als er een omzetting in intern Vlaams recht gebeurt, wordt deze via de Permanente Vertegenwoordiging bij de EU medegedeeld aan de Commissie. De Commissie gaat de correctheid van de omzetting na en signaleert welke correcties er moeten gebeuren.

De stand van zaken die hierna wordt gegeven, werd afgesloten op 1 oktober 2004. Bij het overzicht van de uitvoering wordt een onderscheid gemaakt tussen:

1. de bestaande Europese richtlijnen die reeds zijn omgezet;
2. de bestaande Europese richtlijnen die nog dienen te worden omgezet;
3. de Europese richtlijnen die nog in voorbereiding zijn en die later zullen moeten worden omgezet.

Naast de titel wordt voor elke richtlijn eveneens de volgende informatie gegeven:

- de officiële referentie (jaar/volnummer ID = interinstitutioneel dossier, PBC = Publicatieblad EC met mededelingen);
- de publicatiedatum;
- de referentie in het Europese Publicatieblad (PBL = Publicatieblad EC met wetgeving).

De verordeningen werden niet opgenomen in de overzichtslijst omdat ze immers geen omzetting behoeven en in de regel, behoudens voor specifieke Vlaamse behoeften en toepassingen, geen wetgevend initiatief van de Vlaamse overheid vereisen.

Overzicht van de omgezette Europese richtlijnen (stand op 04.09.2007)

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
75/0439	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 inzake de verwijdering van afgewerkte olie	PBL 194 p. 31
75/0440	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 betreffende de vereiste kwaliteit van het oppervlaktewater dat is bestemd voor de productie van drinkwater in de Lidstaten (wordt d.d. 22/12/2007 opgeheven en vervangen door RL 2000/60)	PBL 194 p. 34
75/0442	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/12/EG)	PBL 194 p. 47
76/0160	05.02.76	Richtlijn van de Raad van 8 december 1975 betreffende de kwaliteit van het zwemwater (wordt opgeheven per 31.12.2014; zodra VR alle nodige wettelijke, bestuursrechtelijke en praktische maatregelen heeft genomen om aan RL 2006/7 te voldoen, is RL 2006/7 van toepassing en vervang zij Richtlijn 76/160/EEG)	PBL 31 p. 1
76/0403	26.04.76	Richtlijn van de Raad van 6 april 1976 betreffende de verwijdering van polychloorbifenylen en polychloorbifenylen [sedert 16.09.96 vervangen door Richtlijn 96/59]	PBL 108 p. 41
76/0464	18.05.76	Richtlijn van de Raad van 4 mei 1976 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de Gemeenschap worden geloosd (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/11/EG; wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013, met uitzondering van artikel 6, dat d.d. 22/12/2000 is ingetrokken)	PBL 129 p. 23
78/0176	26.02.78	Richtlijn van de Raad van 20 februari 1978 betreffende de afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie	PBL 54 p. 19
78/0319	31.03.78	Richtlijn van de Raad van 20 maart 1978 betreffende toxische en gevaarlijke afvalstoffen [sedert 12.12.93 vervangen door Richtlijn 91/869]	PBL 84 p. 49
78/0659	14.08.78	Richtlijn van de Raad van 18 juli 1978 betreffende de kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/44/EG nog niet gepubliceerd; wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 222 p. 1
79/0409	25.04.79	Richtlijn van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de Vogelstand	PBL 103 p. 1
79/0869	29.10.79	Richtlijn van de Raad van 9 oktober 1979 inzake de meetmethoden en de frequentie van de bemonstering en de analyse van het oppervlaktewater dat bestemd is voor de productie van drinkwater in de Lid-Staten (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2007)	PBL 271 p. 44
79/0923	10.11.79	Richtlijn van de Raad van 30 oktober 1979 inzake de vereiste kwaliteit van schelpdierwater (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 81 p. 47
80/0068	26.01.80	Richtlijn van de Raad van 17 december 1979 betreffende de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging veroorzaakt door de lozing van bepaalde gevaarlijke stoffen (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 20 p. 43
80/0778	30.08.80	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (is ten gevolge van de inwerkingtreding en omzetting van Richtlijn 98/83 met ingang van 25 december 2003 opgeheven)	PBL 229 p. 11
80/0779	30.08.80	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de grens- en richtwaarden van de luchtkwaliteit voor zwaveldioxyde en zwevende deeltjes (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 229 p. 30

Ref. (vervolg)	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
82/0176	27.03.82	Richtlijn van de Raad van 22 maart betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor kwiklozingen afkomstig van de sector elektrolyse van alkalichloriden	PBL 81 p. 29
82/0501	05.08.82	Richtlijn van de Raad van 24 juni 1982 inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 230 p. 1
82/0883	31.12.82	Richtlijn van de Raad van 3 december 1982 betreffende de voorschriften voor het toezicht op en de controle van de milieus die betrokken zijn bij de lozing van de titaandioxyde-industrie	PBL 378 p. 1
82/0884	31.12.82	Richtlijn van de Raad van 3 december 1982 betreffende een grenswaarde van de luchtkwaliteit voor lood (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 378 p. 15
83/0029	03.02.83	Richtlijn van de Raad van 24 januari 1983 tot wijziging van Richtlijn 78/176/EEG betreffende afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie	PBL 32 p. 28
83/0513	24.10.83	Richtlijn van de Raad van 26 september 1983 betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van cadmium	PBL 291 p. 1
84/0156	17.03.84	Richtlijn van de Raad van 8 maart 1984 betreffende de grenswaarden voor kwiklozingen in het aquatisch milieu afkomstig van andere sectoren dan de elektrolyse van alkalichloriden	PBL 74 p. 49
84/0360	16.07.84	Richtlijn van de Raad van 28 juni 1984 betreffende de bestrijding van door industriële inrichtingen veroorzaakte luchtverontreiniging (is ingetrokken per 30/10/2007; vervangen door RL 96/61)	PBL 188 p. 20
84/0491	17.10.84	Richtlijn van de Raad van 9 oktober 1984 betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor de lozing van hexachloorcyclohexaan	PBL 274 p. 11
84/0631	13.12.84	Richtlijn van de Raad van 6 december 1984 betreffende toezicht en controle in de Gemeenschap op de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen [sedert 06.05.94 opgeheven door Verordening van 01.02.93]	PBL 326 p. 31
85/0203	27.03.85	Richtlijn van de Raad van 7 maart 1984 inzake luchtkwaliteitsnormen voor stikstofdioxyde (wordt ingetrokken per 01/01/2010; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 87 p. 1
85/0337	05.07.85	Richtlijn van de Raad van 27 juni 1985 betreffende de milieu-effectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten	PBL 175 p. 40
85/0411	30.08.85	Richtlijn van de Commissie van 25 juli 1985 tot wijziging van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	PBL 233 p. 33
86/0278	04.07.86	Richtlijn van de Raad van 12 juni 1986 betreffende de bescherming van het milieu, in het bijzonder de bodem, bij gebruik van zuiveringsslib in de landbouw	PBL 181 p. 6
86/0280	04.07.86	Richtlijn van de Raad van 12 juni 1986 betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 181 p. 16
87/0101	12.02.87	Richtlijn van de Raad van 22 december 1986 tot wijziging van RLR 75/349 inzake de verwijdering van afgewerkte olie	PBL 42 p. 43
7/0216	28.03.87	Richtlijn van de Raad van 19 maart 1987 tot wijziging van Richtlijn 82/501/EEG inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 85 p. 36
87/0217	28.03.87	Richtlijn van de Raad van 19 maart 1987 inzake voorkoming en vermindering van verontreiniging van het milieu door asbest	PBL 85 p. 40

Ref. (vervolg)	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
88/0347	25.06.88	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1988 tot wijziging van bijlage II van Richtlijn 86/280/EEG betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 158 p. 35
88/0609	07.12.88	Richtlijn van de Raad van 24 november 1988 inzake beperking van de emissies van bepaalde stoffen in de lucht door grote stookinstallaties (ingetrokken met ingang van 27/11/2002; vervangen door RL 2001/80)	PBL 336 p. 1
88/0610	07.12.88	Richtlijn van de Raad van 24 november 1988 tot wijziging van Richtlijn 82/501/EEG inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 336 p. 14
89/0369	14.06.89	Richtlijn van de Raad van 8 juni 1989 ter voorkoming van door nieuwe installaties voor de verbranding van stedelijk afval veroorzaakte luchtverontreiniging	PBL 196 p. 32
89/0427	14.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 tot wijziging van Richtlijn 80/779/EEG betreffende de grenswaarden en richtwaarden van de luchtkwaliteit voor zwavel-dioxyde en zwevende deeltjes (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 201 p. 53
89/0428	14.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 tot vaststelling van de procedure voor de harmonisering van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxyde-industrie [vernietigd door Arrest Hof van Justitie dd. 11.06.91 en vervangen door Richtlijn 92/112]	PBL 201 p. 56
89/0429	15.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 ter voorkoming van door bestaande installaties voor de verbranding van stedelijk afval veroorzaakte luchtverontreiniging	PBL 203 p. 50
90/0219	08.05.90	Richtlijn van de Raad van 23 april 1990 inzake het ingeperkt gebruik van genetisch gemodificeerde micro-organismen (quasi helemaal gewijzigd door richtlijn 98/81/EG)	PBL 117 p. 1
90/0220	08.05.90	Richtlijn van de Raad van 23 april 1990 inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu (per 17 oktober 2002 opgeheven door richtlijn 2001/18).	PBL 117 p. 15
90/0313	23.06.90	Richtlijn van de Raad van 7 juni 1990 inzake de vrije toegang tot milieu-informatie (is opgeheven ingevolge richtlijn 2003/4/EG per 14.2.2005)	PBL 158 p. 56
90/0415	18.08.90	Richtlijn van de Raad van 27 juli 1990 tot wijziging van bijlage II bij Richtlijn 86/280/EEG betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage bij Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 219 p. 49
90/0667	27.12.90	Richtlijn van de Raad van 27 november 1990 tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften voor de verwijdering en verwerking van dierlijke afval, voor het in de handel brengen van dierlijke afval en ter voorkoming van de aanwezigheid van ziekteverwekkers in diervoeders van dierlijke oorsprong (vissen daaronder begrepen) en tot wijziging van Richtlijn 90/425/EEG	PBL 363 p. 51
91/0156	26.03.91	Richtlijn van de Raad van 18 maart 1991 tot wijziging van Richtlijn 75/442/EEG van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen	PBL 78 p. 32
91/0157	26.03.91	Richtlijn van de Raad van 18 maart 1991 inzake batterijen en accu's die gevaarlijke stoffen bevatten (wordt opgeheven per 26.9.2008)	PBL 78 p. 38
91/0244	08.05.91	Richtlijn van de Commissie van 6 maart 1991 tot wijziging van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	PBL 115 p. 41
91/0271	30.05.91	Richtlijn van de Raad van 21 mei 1991 inzake de behandeling van stedelijk afvalwater	PBL 135 p. 40

Ref. (vervolg)	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
91/0676	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen	PBL 375 p. 1
91/0689	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 12 december 1991 betreffende gevaarlijke afvalstoffen	PBL 377 p. 20
91/0692	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 23 december 1991 tot standaardisering en rationalisering van de verslagen over de toepassing van bepaalde richtlijnen op milieugebied	PBL 377 p. 48
92/0043	22.07.92	Richtlijn van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora	PBL 206 p.7
92/0072	13.10.92	Richtlijn van de Raad van 21 september 1992 betreffende de verontreiniging van de lucht door ozon (met ingang van 9 september 2003 ingetrokken, vervangen door RL 2002/3/EG)	PBL 297 p. 1
92/0112	31.12.92	Richtlijn van de Raad van 15 december 1992 tot vaststelling van de procedure voor de harmonisatie van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxyde-industrie	PBL 409 p. 11
93/0076	22.09.93	Richtlijn van de Raad van 13 september 1993 tot beperking van kooldioxide-emissies door verbetering van de energie-efficiëntie (SAVE)	PBL 237 p. 28
94/0015	22.04.94	Richtlijn van de Commissie van 15 april 1994 betreffende aanpassing voor de eerste maal, van de technische vooruitgang van Richtlijn 90/220	PBL 103 p. 20
94/0024	30.06.94	Richtlijn van de Raad van 8 juni 1994 tot wijziging van bijlage II bij Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand	PBL 164 p. 9
94/0031	02.07.94	Richtlijn van de Raad van 27 juni 1984 tot wijziging van Richtlijn 91/689/EEG betreffende gevaarlijke afvalstoffen	PBL 168 p. 28
94/0051	18.11.94	Richtlijn van de Commissie van 7 november 1994 betreffende aanpassing aan de technische vooruitgang van Richtlijn 90/219/EEG van de Raad inzake het ingeperkt gebruik van genetisch gemodificeerde micro-organismen	PBL 297 p. 29
94/0062	31.12.94	Richtlijn van het Europees parlement en de Raad van 20 december 1994 betreffende verpakking en verpakkingsafval	PBL 365 p. 10
94/0063	31.12.94	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 2 december 1994 betreffende de beheersing van de uitstoot van vluchtige organische stoffen (VOS) als gevolg van de opslag en de distributie van benzine vanaf terminals naar benzinestations	PBL 365 p. 24
94/0066	24.12.94	Richtlijn van de Raad van 15 december 1994 tot wijziging van Richtlijn 88/609/EEG inzake beperking van de emissies van bepaalde verontreinigende stoffen in de lucht door grote stookinstallaties (ingetrokken met ingang van 27/11/2002; vervangen door RL 2001/80)	PBL 337 p. 83
94/0067	31.12.94	Richtlijn van de Raad van 16 december 1994 betreffende verbranding van gevaarlijke afvalstoffen	PBL 365 p. 34
96/0059	24.09.96	Richtlijn van de Raad van 16 september 1996 betreffende de verwijdering van polychloorbifenylen en polychloorterfenylen (PCB's/PCT's)	PBL 243 p. 31
96/0061	10.10.96	Richtlijn van de Raad van 24 september 1996 inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging	PBL 257 p. 26
96/0062	21.11.96	Richtlijn van de Raad van 27 september 1996 inzake de beoordeling en het beheer van de luchtkwaliteit	PBL 296 p. 55
96/0082	14.01.97	Richtlijn van de Raad van 9 december 1996 betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken	PBL 10 p. 13

Ref. (vervolg)	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
97/0011	14.03.97	Richtlijn van de Raad van 3 maart 1997 tot wijziging van Richtlijn 85/337/EEG betreffende de milieu-effectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten	PBL 73 p. 5
97/0016	06.05.97	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 10 april 1997 betreffende de beperking van het op de markt brengen en het gebruik van hexachloorethaan	PBL 116 p. 31
97/0035	27.06.97	Richtlijn van de Commissie van 18 juni 1997 houdende tweede aanpassing van de vooruitgang van de techniek van Richtlijn 90/220	PBL 169 p. 72
99/0049	13.08.97	Richtlijn van de Commissie van 29 juli 1997 tot wijziging van Richtlijn 79/409 van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	
97/0062	08.11.97	Richtlijn van de Raad van 27 oktober 1997 tot aanpassing van de technische en wetenschappelijke voortuitgang van Richtlijn 92/43	PBL 305 p. 42
98/0015	07.03.98	Richtlijn van de Commissie van 27 februari 1998 houdende wijziging van Richtlijn 91/271 ten aanzien van enkele in bijlage I vastgestelde voorschriften	PBL 67 p. 29
98/0083	05.12.98	Richtlijn van de Raad van 3.11.98 houdende herziening van richtlijn 80/779 in.v.m. de kwaliteit van water voor menselijke consumptie bestemd water	PBL 330
99/0013	29.03.99	Richtlijn van de Raad van 11 maart 1999 inzake de beperking van emissie van vluchtige organische stoffen ten gevolge van het gebruik van organische oplosmiddelen bij bepaalde werkzaamheden en in installaties	PBL 85 p. 1
99/0030	29.06.99	Richtlijn van de Raad van 22 april 1999 betreffende de grenswaarden voor zwaveldioxide, stikstofdioxide en stikstofoxiden, zwevende deeltjes en lood in de lucht	PBL 163 p. 41
99/0031	16.07.99	Richtlijn van de Raad van 26 april 1999 betreffende het storten van afvalstoffen	PBL 182 p. 1
99/0032	11.05.99	Richtlijn van de Raad van 26 april 1999 betreffende een vermindering van het zwavelgehalte van bepaalde vloeibare brandstoffen en tot wijziging van Richtlijn 93/0012	PBL 121 p. 13
00/0053	21.10.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 18 september 2000 betreffende autowrakken	PBL 269 p. 34
00/0059	28.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 27. November 2000 betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduën	PBL 332 p.81
00/0060	22.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid	PBL 327 p. 1
00/0069	13.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 16 november 2000 betreffende grenswaarden voor benzeen en koolmonoxide in de lucht	PBL 313 p.12
00/0076	28.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 4 december 2000 betreffende de verbranding van afval	PBL 332 p. 91
01/0018	17.04.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 12 maart inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu en tot intrekking van Richtlijn 90/220 van de Raad	PBL 106 p. 1
01/0080	27.11.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2001 inzake de beperking van de emissies van bepaalde verontreinigende stoffen in de lucht door grote stookinstallaties	PBL 309 p.1
01/0081	27.11.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23.10.2001 inzake nationale emissieplafonds voor bepaalde luchtverontreinigende stoffen	PBL 309 p. 22

Ref. (vervolg)	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
02/003	09.03.02	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 12 februari 2002 betreffende ozon in de lucht	PBL 67 p.14
02/0004	14.02.03	Richtlijn van het EP/R van 28.1.03 betreffende de vrije toegang tot de milieu-informatie	PBL41
02/0049	18.07.02	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 25 juni 2002 inzake de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaaï	PBL 189 p.12
02/0096	13.02.03	Richtlijn van het EP/R van 27.3.03 betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur	PBL 37
03/0087	25.12.03	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 13.3.03 tot vaststelling van een regeling voor broeikasfasemissierechten binnen de Gemeenschap en tot wijziging van Richtlijn 96/61	PBL 275
03/0035	25.06.03	Richtlijn van het EP/R van 26.5.03 tot voorziening in inspraak van het publiek in de opstelling van bepaalde plannen en programma's betreffende het milieu, en met betrekking tot inspraak van het publiek en toegang tot de rechter en wijziging RL 95/337 en 91/61	PBL 157
04/0042	30.04.04	Richtlijn van het EP/R van 21 april 2004 beperking tot wijziging van Richtlijn 99/13 (VOS)	PBL 143
04/0107	15.12.04	Richtlijn van het EP/Raad van 5 december 2004betreffende arseen, cadmium, kwik, nikkel en polycyclische aromatische koolwaterstoffen in de lucht	PBL 23
06/0011	04.03..06	Richtlijn van EP/R van 15 februari 2006 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de gemeenschap worden geloosd (gecodificeerde versie)	PBL 64
06/0012	27.04.06	Richtlijn van het EP/R 5 april 2006 betreffende afvalstoffen (gecodificeerde versie)	PBL 114
06/44	25.09.06	Richtlijn van EP/R van 12 december 2006 betreffende kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (gecodificeerde versie)	PBL 264
06/113	27.12.06	Richtlijn inzake de vereiste kwaliteit van schelpdierwater (gecodificeerde versie)	PBL 376

Overzicht van de nog om te zetten Europese richtlijnen (stand op 04.09.2007)

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
01/0042	21.07.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 27 Juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's	PBL 197 p. 30
04/0012	18.02.04	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van Richtlijn 94/62 (verpakkingsafval)	PBL 47
04/0035	30.04.04	Richtlijn van het EP/R betreffende Milieu-aansprakelijkheid i.v.m. het voorkomen en herstellen van milieuschade	PBL 143
04/0101	13.11.04	Richtlijn van EP/R tot wijziging van Richtlijn 2003/87	PBL 275
05/0020	09.03.05	Richtlijn van van EP/R betreffende verpakking en verpakkingsafval	PBL 70
06/0007	04.03.06	Richtlijn van EP/R betreffende het beheer van de zwemwaterkwaliteit en tot intrekking van richtlijn 76/160/EEG	PBL 64
06/0018	27.12.06	Richtlijn van EP/R betreffende de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging en achtergang van de toestand.	PBL 372
06/0021	11.04.06	Richtlijn van het EP/R betreffende het beheer van afvalstoffen van de winningindustrieën	PBL 102
06/66	26.09.06	Richtlijn van het EP/R inzake batterijen en accu's, alsook gebruikte batterijen en accu's	PBL 266
07/0002	25.04.07	Richtlijn van 14 maart 2007 van het EP/PR tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap (Inspire)	PBL

Overzicht van (om te zetten) voorstellen van Europese richtlijnen (stand op 04.09.2007)

Ref.	Titel richtlijn	Stand van zaken bespreking	Ref. Publicatie- blad
COM (2007) 51	Voorstel voor een richtlijn inzake de milieubescherming door het strafrecht	Nieuw	
COM (2006) 818	Voorstel voor een Richtlijn tot wijziging van Richtlijn 2003/87/EG teneinde ook luchtvaartactiviteiten op te nemen in de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Gemeenschap	Nieuw	
COM (2006) 232	Voorstel van richtlijn tot vaststelling van een kader voor de bescherming van de bodem en tot wijziging van richtlijn 2004/35/EG	Nieuw	
COM (2006) 373	Voorstel van Richtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden	Eerste lezing Raad en Parlement	
COM (2006) 397	Voorstel voor een Richtlijn inzake milieukwaliteitsnormen op het gebied van waterbeleid en tot wijziging van Richtlijn 2000/60/EG	Eerste lezing gemeenschappelijk standpunt 28.6.2007	
COM (2006) 15	Voorstel voor een richtlijn over overstromingsbeoordeling en -beheer	Tweede lezing afgerond 18/09/2007	
COM (2005) 634	Voorstel voor een richtlijn van het europees parlement en de raad inzake de bevordering van schone voertuigen voor wegvervoer	Eerste lezing Raad en Parl.	
COM(2005) 447	Voorstel Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de luchtkwaliteit	Eerste lezing gemeenschappelijk standpunt 28.6.2007	
COM(2005) 504	Voorstel van Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het marien milieu	Eerste lezing Raad	
COM (2005) 667 2005/0281/COD	Voorstel voor een richtlijn van het europees parlement en de raad betreffende afvalstoffen	eerste lezing gemeenschappelijk standpunt 28.6.2007	
ID 03/246	Voorstel van RL van het EP/R betreffende toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden	Geen besprekingen	

Colofon

Milieujaarprogramma 2008

D/2008/3241/065

Verantwoordelijk uitgever

Jean-Pierre Heirman

Secretaris-generaal

Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

p/a Graaf de Ferrarisgebouw

Koning Albert II-laan 20 bus 8

1000 Brussel

Vormgeving

SignBox, Wolvertem

Druk

Sintjoris nv, Merendree

Gedrukt op 100% gerecycleerd papier

**Het Milieubeleidsplan
wordt vijfjaarlijks opgesteld
door de Vlaamse regering.
Het bepaalt de hoofdlijnen
van het milieubeleid.**

**Het Milieubeleidsplan 2003-2007
werd door de Vlaamse regering
vastgesteld op 19 september 2003.**

**De Vlaamse Regering gaf op 21 december 2007
haar goedkeuring aan de actualisatie
en verlenging ervan tot 2010.**